

Handwritten signature

A. H. S.

N.º

Estante 7

Prateleira 3

AMATI LVSITANI
MEDICI PHYSICI PRAE-
stantissimi, Curationum Medicina-
lium Centuriæ duæ, prima & secun-
da, multiplici variâque rerum cogni-
tione refertæ.

*Prefixa est. Auctoris Commentatio de introitu ad
egrotantem, simulque de crisi et diebus decretoriis,
Iis qui artem Medicam exercent, & quotidie pro
salute egrotorum conveniunt longe utilissima.*

*Omnia nunc primum opera & lectione cu-
iusdam doctissimi medici Galli infinitis
mendis quibus scatebant repurgata.*

c.x. librae & franc. Debono

P A R I S I I S,

Apud Egidium Gourbin sub insigni spei, &
regione collegij Cameracensis

1554.

Ex lat. G. Leconteur

COMPRA

300603

Res.

5941

P.

ncb 45.7039

COSMOMEDICI
THVSCORVM PRINCIPI
CLARISSIMO

Doctor Amatus Medicus Physicus
Lusitanus S. D.

VM Pisas florentis-
simam olim Hetruria
urbem, atque imperi
Genuensis æmulam
nunc verò fatali qua-
dam temporis edacitate collaben-
tem, COSME Princeps clarissi-
sime, singulari quadam animi vir-
tute, ita mœnibus firmes, pulcherri-

mis ædificiis ornes, vt merito nouus
instaurator dici possis: præclare ij mi
hi facere videntur, qui tam egregij
facinoris Authorem pro virili sua,
aut opera aut consilio iuuare nitun-
tur: me verò ita ista tua pietas in ad-
mirationem tui traxit, vt quibus di-
gnus laudibus esses scirem, quo ve-
ro facto meum erga te studiũ testa-
ri possem ignorarem. Sed cum vide-
rem te etiam conuocatis vndique vi-
ris, quicunque ingenij præstantia
excellerent, hac etiã parte Pisarũ no-
bilitati deesse noluisse, id quod Aca-
demia illic excitata, vel veteri illi A-
theniensi par conuincere potest, A-
nimũ erexi, & me quoque pio operi
auxiliari etiã posse in animum indu-
xi. Quare Curationum mearũ pri-
mam Centuriam, ita enim recepto

vocabulo appellare libuit, tibi dicendam duxi, non quòd diuino ingenio tuo opus dignũ putarem: sed vt intelligeres me, ex quo in florentissima Florentia tua te sum allocutus nihil antiquius duxisse, quàm vt tibi meus erga te animus innotesceret. Habebunt ergo Pisani tui quicumque Medicinæ operam dāt librum vt infueto ferè titulo, ita quod citra arrogãtiam dictum velim, nec malum, nec infrugiferum, meæ certè erga Medicẽ nomẽ obseruantia perpetuum testem. Bene vale.

Hæc pauca errata annotauimus quæ etsi diligens
lector per se emendare potuisset nolimus in hoc no-
stram diligentiam desiderari.

Fol. 13. primæ Centuriæ lege triumphum fol. 34. b
lege Aristolochiæ. fol. 48. b. lege quod Hippocratis
fol. 210. b. lege venas fol. 50. b. secunda centuriæ lege
quo oppressus. fol. 67. a. lege conseruare. fol. 224. a
lege temes.

INDEX RERVM MEMORABILIVM, QVAE
IN HOC LIBELLO
CONTINENTVR.

*Cuius numerus folium indicat, a verò
primam paginam & b, al-
teram denotat.*

A

B I N-
zoar fi-
lio suo
trimo
venam

secuit. fol. 58. a

Abscessuum iuxta au-
res curatio. 303. a

Acetum melancholi-
cis, & quartana la-
borantibus non cõ-
uenit. 53. b

Acuti morbi quatuor-

decim diebus termi-
nâtur, quomodo in-
telligi debeat. 30. a

Aeger parere debet
Medico. 2. a

Aegri parce cibandi
die purgationis.

144. a. b.

Aetius colico dolore
affligi solebat. 108. b

Aetij opinio nõ pro-
batur. 47. b

Aptha oris vlceratio

I N D E X.

- est. 79.b
 Aphthæ curatio. ibid.
 Aphthæ tribus sunt mo-
 dis. 80.b
 Affectionum variarum
 curatio. 157.a
 Alkôla oris ulceratio
 est. 79.b
 Alteretus Medicus do-
 ctissimus. 50.b.65.b
 Alfandarinus. 206.b
 Alui profluuium pleu-
 riticis quâdo est bo-
 nû, vel malû. 49.a.b
 Angeli ferreti reueren-
 di curatio. 163.b
 Anginæ curatio. 137.a
 201.b
 Ani procidentia, &
 eius cura. 220.b
 Anthracis in palpebra
 curatio. 323.a.b
 Apoplexiæ curatio.
 132.b
 Apoplexia vniuersa-
 lis paralyfis est. 133.a
 Apoplexia & epile-
 psia differunt. ibi.b
 Aquæ potus ad fatie-
 tatem quâdo febri-
 citantibus dari de-
 beat. 40.a.b
 Aqua vt bona sit, quæ
 requirantur. 42.b
 Arabes in hydrope a-
 quosa errant. 111.a
 Archigenis opinio de
 die octauodeci. 7.a
 Archigenes & Eras-
 stratus octauumde-
 cimum diem tanquã
 vigesimiprimi spe-
 culatorium descri-
 bunt. 7.a. & 31.a
 Aristoteles exponitur
 35.b
 Aristoteles taxatur cir-
 ca generationem lû-
 bricorum in stoma-
 cho. 45.b
 Arteria si non appa-
 ret in brachialibus,
 in pedis tarso tan-
 genda est pro feбри

I N D E X.

- deprehēdēda. 222.a
 Ascites hydrops a-
 quosa est. 109.a
 Asthmatici curatio.
 221.a
 Augustinus Nyphus
 laudatur. 46.a
 Auicenna Fen quarta
 primi exponitur.
 207.a.b
 Auicennæ canon mul-
 tis scatet erroribus.
 36.a
 Auicēna in cura mor-
 sus viperæ restitui-
 tur. ibidem
 Auicennæ regula in
 diebus criticis in-
 terpretatur. 25.b
 Authoris iudicium in
 diebus criticis. 14.a
 Author in Dioscori-
 dem commentaria
 scripsit. 34.a
 Author contra Gale-
 num agit. 71.b
 Author phymate la-
 borauit. 106.b
 Axyoma dicens, mor-
 bi quatuor habēt tē-
 pora, quomodo in-
 telligi debeat. 18.b.
 & 19. a.b
- B
- B**aptista Monta-
 nus medicus Pa-
 tauinus doctissimus.
 117.b
 Bartholomæus Eusta-
 chius Ducis Vrbi-
 natis medicus do-
 ctissimus. 36.b
 Bartholomæus Abio-
 sus medicus doctif-
 simus. 117.b
 Benedicta medicina,
 quæ 76.a
 Brisotus Gallus. 37.a
 Brasauola medic⁹ do-
 ctissimus. 105.a
 Bulimia fames insa-
 riabilis à lumbrico
 orta. 45.a

I N D E X.

C

- Caloris non naturalis curatio. 157.a
- Carbunculi in palpebra curatio. 223.b
- Cassiae fistularis & lenientium medicamentorum methodus propinandi. 95.b
- Capitis destillationis curatio. 211.b
- Capillorum defluuiū & ei⁹ curatio. 192.b
- Cerotū capitale. 218.b
- chinarū radix. 204.a.b
- Clysteris artificiū excogitatum contra ileū morbū. 229.b
- Colici doloris curatio, & eiusdem signa à caliditate. ibid.b
- Colicus dolor à lumbricis ortus, & eius curatio. 45.a
- Colici doloris à pituita vitrea geniti curatio. 119.a
- Conditiones dandæ gelidæ ad satietatē febricitatibus. 41.a.b
- Cornu in pueri capite orti curatio. 150.a.b
- Cornarius med. 225.b
- Cotyla hemina est. 65.a
- Coturnix avis mali succi. 114.b
- Coxédicis doloris curatio. 193.b
- Critico die, an pharmacum & venæ sectio, ægrotantibus tutò adhiberi possunt. 206.b
- Crisis quid sit. 4.b
- crisis futurę signa. 5.b
- Crisis rarò primo & secundo die bona fit. 17.a
- Curatio tribus conficitur. 1.a
- Curatio prima de Vi-

peræ morfu. 33.a
 Curatio pueri gemi-
 tus inter dormien-
 dum dantis. 142.b

D

Dies decretorij.
 6.a
 Die primo & secúdo
 nunquam bona cri-
 sis fit. 17.a
 Dies integri, nullis
 demptis fractioni-
 bus à medico sunt
 considerandi. 12.a.b
 Dierum decretoriorú
 lunaris ratio. 10.a
 Dierum inæqualium
 ratio. ibidem.b
 Dies decretorij lau-
 dables & illauda-
 biles. 6.a
 Dies decretorij per
 septénarios. ibid.a.b
 Dies tertius decreto-
 rius est. 19.a
 Dies quartus decre-

torius est. 20.a
 & septimi index est.
 22.b
 Die quarto rarò per-
 acuti morbi iudican-
 tur. 20.a
 Dies quintus inter-
 calaris est. 22.a
 Dies quintus iudica-
 torius, & ídicatiuus
 dicédus est. ibidem
 Dies sextus tyranno
 similis est. ibidem.b
 Dies sextus synochas
 febres bene indicat,
 24.a
 Dies septimus regi
 benigno similis. ibi.
 Die septimo multi
 moriuntur. ibidem
 Dies octauus melius
 iudicat quàm sext^o,
 & octauo decimus
 melius quoque. ibi.
 & 25.a
 Dies nonus ex inter-
 calaribus fortior est.

I N D E X.

- 25.a
Dies decimus. 25.b
Diei vndecimi cum
quarto differentia.
26.a.b
Die duodecimo raro
morbi terminantur.
28.a
Dies tertiusdecimus,
medium obtinet in-
ter bonos, & malos
dies decretorios.
ibidem.b
Dies quartusdecimus
optimus decret. est.
29.a.b.
Dies quintusdecimus
vt Diocli & Archi-
geni placet, tertiæ
hebdomadæ princi-
pium est. 30.b
Die sextodecimo nõ
iudicantur morbi.
ibidem.
Dies septimusdeci-
mus inter primæ no-
tę dies adnumeran-
dus est. ibidem.
Dies decimus octauus
& decimus nonus.
31.a
Dies vigesimus decre-
torius est, non pri-
mus, & vigesimus.
31.b. & 32.a.
Dies in parientibus
quomodo compu-
tari debeát. 123.a.b
Dionysius Lusitanus
medicus doctus. 37.a
Didacus Mendocius
Cæsaris apud Vene-
tos orator per Au-
thorẽ curatus. 113.b
Diatrium pipereonis
calor venas nõ ascẽ-
dit, & causa. 54.b
Diamargaritonis fri-
gidi descriptio. 92.a
Dysenterię curatio.
183.a
Dextras vrere, aut se-
care magis pericu-
losum est. 169.b

I N D E X.

- Decem à medico in
pròptu sunt haben-
da. 1.b
- Doct̃or Gondifalvus
apud Salmaticenses
doct̃us. 112.b
- Doct̃or à Parra. ibid.
- Donatus Antonius
ab alto mari medi-
cus clarus. 74.b
- Doloris capitis inten-
sissimi curatio. 43.b
- Doloris ventriculi &
aliorũ symptomatũ
à bile prasina eue-
nientium curatio.
83.a.
- Dolor vetriculi à pra-
sina bile ortus, & e-
ius curatio. 174.a
- Doloris intestinorum
à caliditate euenien-
tis curatio. 163.a
- Doloris occupantis
mendosas costas cu-
ratio. 147.b
- Duellum inter mor-
bum & naturam.
5.a.b
- E
- E**Chidna vel echis.
35.a
- Ephemeræ transeun-
tis in synochum cu-
ratio. 143.b
- Epithema cordiale.
123.b
- Empyematis curatio.
168.a
- Erasistrati, & Archi-
genis opinio de die
decimooctauo 7.a
- Exanthematum cura-
tio. 68.b
- F
- F**alconis filius sa-
nitati restitutus.
163.a
- Febris sanguineæ cu-
ratio 57.b
- Febris sanguineæ quæ
fluo, & ad quot dies
perdurat. 61.b

I N D E X.

- Febris sanguineæ tres
 differentiæ. 62.a
 Febris synochus. 60.b
 Febris synochus dicta
 inter ephimeras re-
 poni debet. ibidem
 Febris horridæ cura
 tio. 73.b
 Febribus biliosis, an
 sanguinis extractio
 conueniat. 206.a
 Febris longa solo oxy-
 melite, & agarico cu-
 rata. 156.a
 Febrietibus an vinum
 cõueniat. 99. & de-
 inceps.
 Febris continuæ cum
 dolore spuriarum
 costarũ curatio ibi.b
 Febris continuæ cum
 tussi curatio. 92.b
 Febris post pleuritim
 derelictæ curatio.
 85.b
 Fons prope Fulgineũ
 cõtra venenatorum
 morsus valens. 35. a
 Franciscus Magnifi-
 cus chirurgus Ferrar-
 iensis. 114.a
 Fungorum ingestio-
 rum nocuenti cu-
 ratio. 135.b
 Fungorum boletian-
 teferuntur. 136.b
 G
 Galenus semel in
 quarto crifim vi-
 dit, & Archigenes
 bis. 21.b
 Galenus maximus me-
 dicinæ ampliator.
 40.a
 Galen^o taxatur. 47.b
 Galenus sæpe iuuenis
 ægrotabat. 108.b
 Gãgrena quid sit. 57.a
 Gallici morbi curatio.
 149.a
 Gallica scabie multi
 infecti. ibid.
 Gallici morbi cum li-
 chenibus curatio.

- 156.a
Gallicę scabiei vngué
tum conuenientissi-
mum. ibid.b
Galli antiqui ius, colicis doloribus conuenit. 155.a
Gordonius commen-
datur. 23.a
Guelphus pharmaco-
pola. 157.a
Guillelmus Placenti-
nus. 110.a

H

- H**emina qualis sit
mensura. 65.a
Hæmorrhoidum cu-
ratio. 220.b
Historia. 82.a
Historia cuiusdã qui
serpẽtem interfecit,
& illico obiit. 171.a
Hispani aquę potato-
res. 103.b
Hippocrates morbis

- grauissimis labora-
uit. 108.a
Hippocampus qualis
sit pisciculus. 193.a
Hieronimus Fracasto-
rius vir dotissimus.
188.a
Hirundinis nidus an-
gingę conuenit. 137.a
Hieræ simpl. Galeni
descriptio. 213.a
Hydrocephaló, aquo-
sus tumor in puero-
rum capitibus re-
pertus. 181.b
Hydropis tres species.
111.a, b
Hydrops aquosa fit
inter peritoneum, &
omentum. 111.a
Hydropis aquosę cu-
ratio. 109.a
Hydrops aquosa quo-
modo aperiri de-
beat. ibidem.
Hydrops carnosã cæ-
teris speciebus peri-

culosior est. 111.b
 Humorū differentiae ad
 tria simplicia genera
 reducuntur 76.b
 Humoris falsi gene-
 rat. 219.a
 Humor falsus, an ca-
 lidus vel frigidus
 sit. ibid.a.b

I

Ictericitiae varia nomi-
 na. 199.a.b
 Ictericitiae curatio. 198.a
 Ictericitia a pituita non
 datur. 219. & 220.a
 Ileon morbus dictus
 miserere mei Deus,
 & eiusdem cu. 229.b
 Ioannes Baptista Ca-
 nan^o Chirurgus in-
 signis 114.a
 Jus siue brodium la-
 uans post purgatio-
 nem quomodo da-
 ri debeat. 146.a
 Jus galli antiqui, ven-
 tris doloribus, & co-

licis affectibus con-
 uenit. 155.a
 Iuscula, & nutrimen-
 tum per clysteres inie-
 cta nutriunt. 229.b

L

Laqueus ad nu-
 cham inditus.
 142.b
 Lapidis urinae exitum
 impediens cura-
 tio. ibid.a
 Leon. Fuchsius. 112.a
 Ludouic^o Viues chira-
 gra laborabat. 228.b
 Ludouicus Mini^o Sa-
 tariensis Medicus.
 146.b
 Lumbricorum signa
 bona & mala. 158.a
 Lumbricorum tres spe-
 cies. 146.a
 Lumbrici in stoma-
 cho geniti cura. 45.a
 Lumbrici lati non
 sunt intestinorum
 ramenta. 46.a

Lumbrici magis ve-
xât à prandio,quàm
alia hora. 48.a

Luxatæ vertebræ.cu-
rat. 195.b

M

M Ammillæ suppu-
ratæ cura. 146.b

Mammillarum curan-
darú methodº. 147.a

Manardus defendi-
tur. 77.a

Mania à melâcholia,
quibº differat. 31.a.b

Manuel Cirnius Fa-
ctor regius magni-
ficus. 39.b

Marasus animal vipe-
ra est. 35.a

Matthiolus Senensis
errat in hippocampo.
193.a

Matricis varietas. 98 a

Medicus qualis sit o-
portet. 1.a

Medici ad ægrotanté
introitus. ibidem

Medico parère debet
æger. 2.a

Medicus si non noue-
rit morbum quid a-
gere debeat. 3.a

Medicus generosus sit
oportet 5.a,b. idem
iudex inter morbum
& naturam. ibidem

Medicus integros di-
es pro computu die-
rum criticorum, con-
siderare debet. 12.a

Medicus Italus apud
Paulú Aeginetam
citatus colicæ affe-
ctiones sæpe frigi-
remediis curabat. i.
39.a

Medici boni & fidelis
officium. 122.b

Medici taxátur in de-
terminata syruporú
mensura. 63.b

Medici serui dicti qua-
les. 72.b

Medici Hispaniæ ta-

- xantur. 88.a
 Medici Italiæ taxan-
 tur. ibidem
 Medicamenta pectori
 conuenientia supi-
 ne sumi debent. .
 93.a
 Melancholia morbus
 125.b.& 51.b
 Melancholiæ, siue de-
 sipientiæ curatio.
 123.a.b
 Menstruorum reten-
 torum curatio.
 138.a
 Mensium suppressorū
 curatio. 68.b
 Mensibus retentis san-
 guinis missio ali-
 quādo ex cubiti ve-
 na fieri debet con-
 tra Galenum. 71.b
 Mensis circuitus.
 10.a.b
 Mensis coitionis. 11.a
 Mensis medicinalis.
 ibidem b.
 Methodus mammarū
 curandarum. 146.b
 Michael Villanoua-
 nus. 74.a
 Molæ genera varia.
 97.b & 98.a.b
 Morborū initio tuto
 purgamus hodie.
 76. a
 Morborū initiis Hip-
 pocrates & Gale-
 nus purgationibus
 vsi sunt. 76.a
 Morbus regius.
 199.b
 Morb⁹ omnis salubris
 quatuor habet tem-
 pora. 3.b
 Morbus in statu gra-
 uior est. ibidē.
 Morbi initium quan-
 do. 12.b
 Morborū principiū tri-
 plex. 18.a
 Morbus in principio
 an rectè terminari
 possit. 18.b

Morbi sanguinei pari
bus diebus terminā
tur. 24.a

Morbi acuti quatuor
decim diebus termi
nantur, quomodo
intelligi debeat.
30.a

Morbi post quadrage
simum diem potius
concoctione, & ab
scessibus, quàm iu
dicationibus termi
nantur. 31.b

N

Naturæ & morbi
duellum. 5.a.b

Numeri consonantes
& dissonantes. 15.a

Nauseabundis venæ
sectio non admit
titur. 173.b

Nephritidis & renum
arenularum curatio
95.b

Nephritis morbus te-

rebinthinæ vsu cu
ratus. ibidem

O

Oribasius Apho
rismis multa cō
tra Hippocratis mē
tem adiecit. 8.b

Oris vlcerationum cu
ratio. 79.b

Oris torrurę curatio.
200.a

Ossium compositio.
197.a

Oxyrhodinum cui nā
capitis parti applican
dū sit. 123.b. & 130.a.b

P

Papulæ ob menses
retentos & earū
curatio. 68.b

Paralyfis est neruorū
resolutio. 133.a.b

Paralyfis, particula
ris apoplexia est. ib.b

Pariētibus quomodo
dies decretorij cō-

- putandi sint. 123.a & in scholiis.
- Partus decimestris naturalis est. 97.b.
- Parotides, & earum curatio. 203.a
- Pauli Aeginetæ opinio reiicitur. 47.b
- Pectori conuenientia medicamenta supinæ sumi debent. 93.a
- Pectoris perforati curatio. 179.a.b
- Pedū dolores, & eorum curatio. 121.b
- Percipitatum. quid. 172.a
- Pisces varii, & eorum nomina varia. 115.a
- Pituitæ ad oculos descendentis curatio, cum laqueo ad nucham indito. 142.b
- Pituitæ falsæ origo. 219.a
- Pituita falsa an sit calida, vel frigida natura. ibidem.a.b
- Pleuritidis curatio 163.b
- Plinius in vipera errat. 35.b
- Pleuritidis cur eiusdem lateris interna vena, axillaris dicta, sit secunda, redditur ratio vera à nemine hucusque dicta.
- Pleuritis mendosa vera periculosior est. 66.b
- Pleuritidis mendosæ curatio. ibidem.a 150.b
- Pleuritidis curatio. ib.
- Podagra filia Bacchi & Veneris est. 227.b
- Podagræ & chiragræ curatio. 227.b
- Polydori Virgilij laus 186.b
- Prafinæ bilis generatio. 299

- Præsinus humor à frigidityte ortus inter pituitæ species numeradus est. 85.a.b
- Prægnatibus signa indicatia masculum, & sceminam quam dubia & incerta sint 182.a.
- Prægnas causone correpta, & eiusdem curatio. 159.b
- Præfagium desumptum à nebula pendente in duplici tertiana. 193.b
- Præfagia lumbricis 158.a
- Primus dies decretorius, qualis. 16.b
- Principium morborum triplex. 18.a
- Puncturæ acus curatio. 134.a
- Puellæ decem nata annos febrî correpta sanguinis per nares fluore sanitati fuit restituta. 133.b
- Pudendorum tumefactorum curatio. 220.b
- Pueris ante quartumdecimum annum venæ sectio tuto fieri potest. 58.a
- Purgationis de quomodo ægri cibandi sint. 143.b
- Phyma bubo in inguine est latinis panus dictus. 107.a
- Phyma furunculi species. ibidem
- Phymatis curatio. 106.b
- Pharmacum, & venæ sectio in eodem die damnantur. 56.a

Q

Q Vanitas & locus nos cogunt

INDEX.

ante materiæ con-
coctionem purga-
re. 77.b

Quartanæ curatio.
49.b

Quartana exquisita
spuria longinquior
est. 54.b

Quartanariis die pa-
roxysmi pharmacū
propinatur. 49.b

Quartana quæ semel
corripit, nō amplius
hominem incidit.
ibidem.

R

R Aponticum Græ-
corum. 176.a

Radix chinarū. 204.a

Radicis chinarum de-
coctum & eius dan-
di ordo. 206.a

Radix chinarum qui-
bus affectionibus cō-
ueniat. 205.a,b

Radicis chinarū tem-
peratura. ibidem

Radicis chinarum li-
bellus per Vesalium
inscriptus totus ana-
tomicus est. 204.b

S

S Alsi humoris ge-
neratio. 209.a

Sanguinis ex pectore
reiectus. 215.a

Sanguinis missio pur-
gationi anteponi
debet. 75.b

Sanguinis partitio in
venæ sectione, qua-
lis fieri debet. 85.b

Sacrarificationis laus.
81.b

Scirrhusi Gallicani
tumoris curatio.
97.b

Scirrhus duplex. 113.b

Secundus dies decre-
torius qualis. 16.b

- Senæ decoctum. 73.b
 Septimus numerus
 omnium rerum no-
 dus est. 14.a,b
 Signa futuræ crisis.
 5.a
 Splenem emollien-
 tia. 51.b
 Splenis duritiei cura-
 tio. 210.a
 Sphacelismi, id est vl-
 ceris cerebrum de-
 pascentis curatio.
 54.b.
 Statu morb⁹ grauior
 est. 3.b
 Stomachi rosionum
 cum vertigine cura-
 tio. 180.b
 Stomacho malè affe-
 cto remedia dorso
 etiam applicari de-
 bent. 225.a
 Stomachus, gula, &
 œsophagus dicitur.
 ibidem.
 Sublimato infecti &
 sanitati restituti.
 172.a
 Supuratis secunda &
 tertia costa scari,
 & vri potest. 168.a
 Symptomatum cura-
 tio post rutæ come-
 stionem ortorum.
 195.b
 Syderato quid. 56.
 a.b
 Synocha febris dicta,
 inter ephemeræ à
 Galeno reponitur.
 60.b
 Syrupi quantitas va-
 riari debet in mor-
 bis 62,b
 Syruporum exhiben-
 dorum ordo.
 64.a.b
 Syrupi frigidi, an bi-
 liolis morbis conue-
 niant. 207.b

T

- T** Alpæ cura. 189. a
 Tertianæ duplicis cura. 39. a
 Tertiana duplex à duabus tertianis, in quibus differât. 40. a
 Tertianæ cura. 62. b
 Tertianæ duplicis nocturnæ curat. 96. a
 Tertianæ duplicis curatio. 167. a
 Tertianæ simpl. cura. 290. a
 Tertianæ continuæ curatio. 191. b
 Tertianæ cōtinuæ & caufonis differentia. 192. b
 Tertianæ duplicis curatio. 202. a
 Terebinthinæ laus. 171. a
 Tuthia est apud Dioscoridem cadmia. 118. b
 Tumoris in genu cū

dolore, & grauissimis symptomatibus curatio. 143. a

Tumoris aquosi in caputibus puerorum apparentis curatio. 181. b

V

VEnæ sectionæ facta, aquam bibendam febricitantibus dare optimū. 227. b

Vena secta, an bonū sit digitum vulnere imponere. ibidem.

Ventriculi antiqua erosio, & eiusdem curatio. 211. b

Vētriculi doloris ingentis curatio. 184. b

Vētriculi dolentis cū febre, & anxietatibus curatio. ibid. a

Venæ sectio etiā puer

I N D E X.

- rulis tuto fieri po-
 test. 58.a & 81.b
 Ad venæ sectionem
 duo sufficiunt. 58.a.b
 Vermes in stomacho
 gigni possunt con-
 tra Aristotelem,
 45.b. & 46.a
 Vermium tres species
 46.a
 Vertebrae subluxatae
 curatio. 195.a
 Vertebrae per gygly-
 mon coniunguntur.
 ibidem.b.
 Vesalius anatomicus.
 252.b
 Vesalius durum ser-
 uat stylum. 204.b
 Vesalius fallitur. 153.a
 Vnguentum de lacte.
 217.a
 Vnguentum contra sple-
 nis duritiem, & hy-
 dropem. 201.b
 Vnguentum contra
 Gallicum morbum
 efficax 156.
 Victor Trincauelius
 medicus Venet^{us} d-
 ctissimus. 117
 Vinum an penetrat
 faciat aquam, vel co-
 tra. 106.
 Vinum 150. annorum
 105.a
 Vinum mediae aetatis
 sex annorum Gale-
 nus esse tradit. ibidem
 a.b.
 Vinum album aquo-
 sum corpus intrig-
 dans humanum.
 101.a.b
 Vinum continuo f-
 bricitantibus, an co-
 ri debeat. 103.a
 Ulceris maligni man-
 millam occupant
 curatio. 112.
 Ulceratelephia, & cl-
 ronia cur sic dicta
 118.a.b
 Ulceris fauces depa-

I N D E X.

ſcentis curatio. 185.a	Vteri prociſionis cu
Ulcera telephica, & eo-	ra, 66.b
rum curatio. 186.b	Vteri ſitus. 68.a
Viperæ morſus cura-	Vulneris in pectore
tio. 33.a	curatio. 179.a
Vipera animal trucu-	Vulneris inter umbi-
lentum. 35.a	licum, & os ventris
Vipera dicitur quaſi	cura. ibidem.b
viuum pariens, &	Vulnera vētris an ex
non quòd vi pariat	toto ſui debeant.
ibidem.	180.a.b

- Vires reficiens. 91.a.b
 Vrinam etiam inter-
 dum Galenus con-
 templabatur. 59.a
 Urina dupliciter pro-
 uocatur. 106.a

Z

- Z**ephyrus Arcis
 præfectus An-
 conitanæ. 193.b

F I N I S.

CVRATIONES PER

ORDINEM CONTENTAE

in hac ~~Secunda~~ Centuria. *i^a*

1	D E viperæ morsus curatione	33.
2	De colici doloris curatione.	37.
3	De duplicis tertianæ curatione.	39.
4	De capitis intensissimi doloris curat.	43.
5	De colico dolore à lūbricis eueniēte.	45.
6	De lumbricorum curatione.	45.
7	De pleuritide.	48.
8	De quartanæ curatione.	49.
9	De sphacelismo depascente.	54.
10	De febris sanguineæ curatione.	57.
11	De tertiana & Syrupi quantitate propi nanda.	62.
12	De pleuritide.	66.
13	De curatione pleuritidis mendosæ.	ibid.
14	De Vteri prociētia & eius curatiōe.	ibi.
15	De menstruorū suppressione & exāthema tib ⁹ apparētib ⁹ per vniuersum corp ⁹ .	68.
16	De febris horridæ cur. & senæ decoct.	73.
17	De oris vlcerationibus.	79.
18	De oris vlcerationibus & tiliarū & bra chiorum scarificatione.	81.
19	De caluaria percussa reducenda.	82.
20	De symptomatib. ob dolorē oris ventricu li a bile præsina euenientem obortis.	83.
21	De febris derelicta post pleuritid.	85.

- 2 De feбри continua cum tussi, & quæ medica
menta pectoralia sumi debeant. 92.b
- 3 De glande non perforata. 94.b
- 4 De nephritide & renum arenulis, & de cas
siae fistularis lenientiumque medicamento
rum propinatione. 95.b
- 5 De duplici tertiana quæ in cõtinuam eua
sit. 96.a
- 6 De scirrholo Gallicano tumore. 97.b
- 7 De partu decimestri, & de molæ generibus,
ac de matricis varietate. ibidem
- 8 De febre continua comitante dolore circa
costas spurias, & de vini propinatione in
febribus continuis. 99.b
- 9 De phymate dolore. 106.b
- 10 De hydrope aquosa. 109.a
- 1 De cancroso ulcere mammillam infestante
112.b
- 2 De colico affectu eueniente à vitrea pitui
ta. 119.a
- 3 De colico dolore à lumbricis infestantibus
eueniente. 122.a
- 4 De muliere quadam quæ peperit, & postea
desipiens & melancholica facta est, ac de cõ
putu dierum criticorum in parientibus, &
de oxyrhodino. 123.a
- 5 De Maniæ & melancholiæ differētia. 131.a
- 6 De apoplexia & paralyfi. 132.b

- 37 De puella febricitante à sanguinis fluo
liberata. 133
- 38 De punctura acus in digito. 134
- 39 De nocumento fungorum. 135
- 40 De angina & nido hyrundinis 137
- 41 De symptomatibus quibusdam à mēstru
rum retentione. 138
- 42 De calculo & eius extractione. 142
- 43 De pituita ad oculos descendente. ibid
- 44 De puero interdormiendū gemente. 142
- 45 De tumore in genu cū grauissimis symp
matibus. 143
- 46 De ephemera transeunte in synochum,
de ratione victus in die purgationis. ibid
- 47 De mammilla ad suppurationē venient
& methodo mammarū curandarum. 146
- 48 De dolore sinistras costas mendosas occu
pante. 147
- 49 De quibusdā Gallic. scabie infectis. 149
- 50 De casu quodā morbi Gallicani. 150
- 51 De puero cū cornu in capite nascente. 150
- 51 De pleuritide, ac de vera ratione prop
quid in secunda vena sit axillaris eiusde
brachii vbi dolor est. 150
- 52 De dolore vētris, & de iure Galli antiqui
155.a
- 53 De febre longa oxymellite & agarico ta
tūm curato. 156

- 4 De morbi Gallici cum lichenibus curatio-
ne. ibidem
- 5 De quodā varias affectiones patiēte. 157.a
- 6 De lumbricis & alijs signis mortem minan-
tibus. 158.a
- 7 De muliere prægnante caufone correpta.
159.b
- 8 De dolore intestinorū à causa calida eue-
niente. 163.a
- 9 De pleuritide. ibid.b
- 10 De duplici tertiana. 167.a
- 11 De empyemate, & quòd in fuppuratis in-
ter secundam & tertiam costam fecari aut
vri debeat. 168.a
- 12 De quodā qui serpētem interfecit, & illico
ægotavit, & intra paucos dies obiit. 171.a
- 13 De nephritide & articulari morbo, terebin-
thina curatis. 171.b
- 14 De quibusdam sublimato infectis, & sani-
tati restitutis. 172.a
- 15 De quodam patiente dolores ventriculi &
imi ventris à bile præsina genitos. 174.a
- 16 De vulnere inflictò in quinta costa. 179.a
- 17 De vulnere inflictò inter vbilicum & os
ventriculi. 179.b
- 18 De quodā patiente stomachi morsus cum
capitis vertigine &c. 180.b
- 19 De tumore aquoso in capitibus puerorū,

- quàm primum in lucem editis plerunq; a
 parente 281.
- 70 De dolore enixis superueniente, & quàm
 falsa sint signa in prægnantibus indicant
 masculum & foeminam. 181.
- 71 De puero patiente dysenteriam. 183.
- 72 De dolore ventriculi cum febre & anxiet
 tibus. 184.
- 73 De ingenti ventriculi dolore. ibidem.
- 74 De vlcere fauces depascente. 185.
- 75 De vlceribus Telephiis & chironiis spu
 rias costas occupantibus. 186.
- 76 De abscessu in capite apparente, atherom
 Græcis, talpâ à recétioribus appellato. 189.
- 77 De simplici tertiana cû nonnullis sympto
 matibus. 190.
- 78 De tertiana continua. 191.
- 79 De capillorum defluuio. 192.
- 80 De præfagio in duplici tertiana. 193.
- 81 De dolore coxendico. 193.
- 82 De quibusdam symptomatibus post ruta
 comestionem. 175.
- 83 De morbo regio ob crurû vlcera quædam
 obclusa eueniente. 198.
- 84 De subluxata vertebra qdâ spinæ & sym
 ptomatibus, ac de ossiû cõpositione. 195.
- 85 De oris tortura. 200.
- 86 De splenis duritie & tensione. 201.

- 87 De angina. 201.b
- 88 De duplici tertiana, & de venarum sectione. 202.a
- 89 De parotidibus in adenis iuxta aures nascentibus. 203.a
- 90 De dol. coxédico, & radice chinae. 204.a
- 91 De tertiana cōtinua, & an in febris biliosis sanguinis extractio per venę sectionem conueniat, simul an syrupi frigidi illis merito dantur: demum an in die critico pharmacum dari possit. 206.b
- 92 De ventriculi antiqua erosione & capitis destillatione, ac tussi ingēti sicca, & nōnullis aliis quę ægrotā ad obitū traxerunt. 211.b
- 93 De ani procidentia, & sedis hæmorrhoidibus, ac pudendorum tumefactione. 220.b
- 94 De quodam asthmarico, suspirioso dicto. ibidem (221.b)
- 95 De doiore pedum. ibidem (221.b)
- 96 De vena tarfi tangenda brachialibus deficientibus. 222.a
- 97 De carbunculi nactō in oculi palpb. 223.a
- 98 De admonitione remediorū circa os ventriculi malè affecti. 224.b
- 99 De podagra & chiragra & nonnullis quę ad venę sectionem faciunt. 226.b
- 100 De angina occupate laringem & œsophagum: simulq; quòd per clysteres injecta iuscula nutrire possunt. 229.a

INTROITVS MEDICI

AD AEGROTANTEM. SIMVL
que digressio de Crisi & diebus decre-
toriiis, iis qui artem medicam exercent,
& pro salute ægrotâtium in collegium
descendunt longè vtilissima,

Amato Lusitano Medico Doctore.

TRIA in vniuersum sunt in
Arte medica, in quibus, &
per quæ curatio conficitur,
nempe Medicus, æger, &
ipse morbus. Primo, Me-
dicus doctus sit oportet, diligens, hilaris,
& grauis: cuius introitus, sermones, figu-
ra, vestitus, tonsura, vngues, odores, ægro-
grata sint decet, vt mandat Hippocrates
libro sexto epidimiorum. Ceterum huius
officium est tutò & celeriter curare: tutò
vt iuuet & non noceat, vt iubet Hippo-
crato citati voluminis libro: celeriter,
medicamenta morbo adaptata tribuen-
do, nam vt inquit Hippocrates in episto-

la ad Crateuam herbarium, siue radicifera, ab omni quidem arte aliena res est dilatio, verum maxime à medicina in qua dilatio est vitæ periculum: quod Mesue in exordio suæ practices Medicum exhortans dixit, Auxiliari ne differas, quia semel pereunti nulla postea suffragia profunt. Crudeles proculdubio Medici est, eos morbos, qui possint paucis diebus vel horis repelli, in longum protrahere tempus, & ægros tanquam in reditu habere, vt Plinius Valerianus memorix commendauit: Vt vero Medicus officium hoc perfectè exequatur, decem in mente prompta habeat necesse est, quæ ex Galeni præceptis sunt desumpta, & ea iis carminibus cõplexi sumus, quæ ita habent:

*Sunt his quinque tibi Humores vt noueris oēs,
Et valeas agro remouere è corpore morbos,
Nēpe Color, Casusq; vocāt symptomata Græci,
Et Regio, & tēpus, Morbu q; his additur etas,
Natura, & victus, Mutatio temporis, Arsq;.*

Quæ omnia quum medenti nota & inuentu facillima sint, maiori enarratione non indigebunt, Curabit tamen bonus practicus ægrotantem interrogare, num alias ægrotauerit, & quonam morbo.

bo, acuto, interpolato, longo vel breui laborauerit, non minus quæ ille medicamenta ebiberit, liquida vel solida, aut potius in bolo, cum quibus bene egressit vel non, & an aluum sua natura citam & obedientem habeat, vel potius duram & rebellem, qui quum solutu facilem habere dixerit, leuioribus & paucioribus medicamentis opus habet: si verò difficilem, fortioribus indiget. Turpis enim est calamitas, vt tradit Hippocrates libello de Medicamentis purgantibus: Medicamento purgante dato, hominem occidere. Non minus quoque de sanguine extrahendo inquirere Medicus debet, An in aliis morbis illi sanguis missus fuerit, & recte tolerauerit, vel potius in lipothymiam inciderit: vt postea, fluente sanguine, manum artiarum pulsationibus admotam habeat. Aeger quoque vt tradidimus, obediens medico sit oportet, quod Hippocrates procermio A horismorum præcipit, inquiring: nec solum seipsum medicus recte curare volens præstare oportet, opportuna facientem, & nihil quod ægro possit conducere prætermittentem, sed & ipse æger parere Medico, tanquam seruus

domino, debet, in nullo propriæ indulgendo voluptati. Vnde iis qui præceptis non obsequuntur, medicinale consilium dandum non est, vt Galenus libro de Venæ sectione, & sexto de Tuenda fanitate, & primo de Criticis diebus suadet. Languentis igitur vnà cum medico reluctari morbo erit, quum medicus & morbus mutuo sese oppugnant, & vta dicam inter sese depugnant, ac dimicant. Nam morbum medicus cum Natura euertere studet: illi contrà, vt ne sit inferior, propositum est. Tunc Aeger qui medico est audiens, & eius facit imperata, illi socius efficitur, & morbo hostis: qui vero à medicis imperatis desciscerit, & quæ morbus dicitur exequatur, morbum adauget, quia ipsum fouet, & medico iniuriam facit, & demum multis nominibus peccatum inducit, quia quum morbus ante vnus erat, inter quæ & medicum ægrotumque duellum paratum erat, in quo vincendi medico & ægro spes haud incerta erat, quum duo necesse est vni præstent, morbus auxilio ægri adiutus veluti transfugæ, duo factus non solum medicum vincit, sed naturam & ipsum ægrum suppressit & perimit.

Omnibus igitur iis perspectis ac consideratis, & in ordinem dispositis, Medicus curationem aggrediatur, prout exposcit morbus: Si tamen non nouerit morbum, extenuet regimen, vt mandat Auicenna, quia omnino morbus deocultabitur: aut vt præcipit Hippocrates libro de locis in homine, tunc Medicus medicamentum ægrotanti non forte ac potens præbeat, dicens, morbum si quis non cognoscat, medicamentum bibendum præbeat non forte. Si inde itaque leuior fiat, demonstrata via est, quòd gracilitatem inducendo curandus est: si vero nõ leuior reddatur, sed peius habeat, contraria facienda sunt. Si non profuerit gracilem facere, tumidum facere con-
ducat, & frequenter permutare, ita vt hoc consilio utaris, Si quis in morbis quid permutaturus est, forti quidẽ egroto, debili autem morbo, tunc quidem fortiore quàm morbus est medicamento est vtendum. Nam etiam si quid de sano abducat vnà cum debili ægroto nullum detrimentum est: Si vero morbum fortio-
riorem, ægrotum autem debilem acciperis debilibus pharmacis curabis, quæ ipsum morbum superent & abducant, ve-

INTROITVS AD

rum ægrotum nihilo debiliorem redant. Hæc illa aurea Hippocratis verba, à quo Auicēna citata accepit. Habita igitur cognitione morborum, vt eos medicus rectè propellat, ac ægrotantibus vt expedit victus rationem ordinet, futuramque crifim eorum prædicere valeat, attente animauertat neceffe est, ipforũ tum vniuerfalia tempora quatuor, tum particularia paroxyfmorũ. vnde Hippo. hæc nos docēs libro Aphorifmorum, inquit: quũ morbus confiftit fuo vigore, tunc tenuiffimo victu vti neceffe est: per hæc indicans verba, vt ibidem Oribafius teftatur, quòd omnis morbus fiue tardus, fiue acutus, modo falubris fit, quatuor habet tempora, initium, augmentũ, ftatum, & declinationem: quæ tempora, qualiter fint cognofcēda, docet Gal. libello illo, cui titulum indidit, de Generalibus morborũ temporibus, & lib. de Crifibus: ftatu tamen morbus magis ingrauefcit & difficilior, atq; intēfior quàm principio aut alio quouis tempore eft, vt Gentil. Fulginas abundè in fuis quæftionibus probauit, cui Hipp. fuffragatur lib. 2. Aphorifmorum, quum ait: Omnia quum incipiunt & finiunt, leuiora funt: quum con-

fiſtunt,

sistunt, grauiora. Adde vniuersam pri-
 scorum cohortem, quæ morborum ini-
 tio, victus rationem copiosiore quo-
 uis alio tempore propinabat: tenuiorem
 vero in statu, vtpote virtuti decumbenti,
 ac à morbo oppressæ, Adhærescit iis ex-
 perimentum indicans quotidianum, in
 phlegmonibus apoltematibus dictis, sta-
 tu materiam magis putridam & fœculen-
 tam, quàm principio & augmento esse:
 Quæ omnia notæ certissimæ sunt, in sta-
 tu & morborum vigore, morbos grauior-
 res quàm quouis alio totius morbi tem-
 pore esse, in quo supremam concoctio-
 nem & putrefactionem simul reperiri fa-
 teri est. Quibus omnibus Trusianus al-
 ter Scotinus dictus, quòd vix abscondi-
 tas eius opiniones Neoterici desudan-
 tes medici intelligere possint, contraria-
 tur: quum principio morbos grauiores
 quàm statu esse contendat. Imaginatur
 enim symptomata illa quibus egri in sta-
 tu morborum affliguntur communia, non
 vero propria & ex morborum maligni-
 tate & pernicie euenire in cuius senten-
 tiam Oribasium ire hodie animaduerti-
 mus, vt cuique lectori manifestum eua-
 det. In declinatione autè vera & vniuers-

fali nullum mori, nisi noua superueniente affectione, aut vitæ errore, certum est, quum morbus semel iudicatus est, Aegerque ab agone & pugna, hoc est crisi iam euaserit: quæ vehemens ac velox motus ad sanitatem aut ad mortem definitur. Si enim ad sanitatem subita fit conuersio, bona dicitur crisis: sin ad mortem, mala. Bona autem duplex est, perfecta, & imperfecta: perfecta vbi integrè quis à morbo liberatur, & omnino huic aliqua affectu digna euacuatio contingit, vt per vomitum, sputum, sanguinis e naribus profluuium, modo morbus in partibus superioribus corporis situm habeat: Si vero in inferiori ventre morbus constiterit, per ventris exonerationem, hæmorrhoides, menses, & abscessus: Si autem in venis morbus domicilium habet, per vrinam, sudores, & insensilem perspirationem. De imperfecta verò crisi loquitur Hippocrates, libro Aphorismorum, quum ait: quæ relinquuntur in morbis post iudicium, recidivas facere consueuerunt. Quæ si per abscessum, hoc est concursum mali humoris ab intrinsecis partibus in aliquam exteriorem corporis partem fiat, permutationis

tionis crifim Auicenna appellat: quæ fi in morbi initio contigerit, lethale proculdubio eft fignum, vt in peftilenti morbo videtur. Ante autem criticum diem magna fit perturbatio, vt Hippocrates nos docuit Aphorifmo illo, quibufcunque crifis fit, his nox antea grauis eft: quæ verò fequitur, magna ex parte leuior exiftit, vnde rectè Galenus libro tertio de Crifibus, capite fecundo prodit ne crifium motibus medici perturbentur. Decet autem medicum generofum neque turbari, neque futurum euentum ignorare. Is enim perturbationibus, continuo febricitantibus ante iudicium euenientibus, fcilicet anxietatibus, vigiliis, delirio, capitis dolore, colli, & ftomachi, inquietudine: aurium fonitu, lachrymis inuoluntariis, labri agitatione, vehementi nouo rigore, & aliis multis Vulgares admirantur, putantque notas certę mortis eſſe: Sed prudentes & ratione videntes medici, rem aliter dignoſcentes, deplorati ſalutem prædicant: ſcientes nimirum ante criticum diem perturbationem & anxietatem maximam fieri, quia medicus velut iudex refidet in tribunali, ante quem duo litigantes accedunt, mor

bus scilicet, & natura: quorum vnus alteri dicit, en vinco, alter inquit, nō vincis: sed ego: at vbi ingressi fuerint, & silentium indictum, discernit iudex, & sic loquitur, Ille vincit, & quod antea fuit litigiosum, postmodū efficitur quietum, Sed in iis promptum, & exercitatum medicū, qui calidā incolit regionem, esse non dubito: secus autem qui frigidam habitat, quū in regione calida crises plures percipiuntur, vt Hispania, & Aphrica quarto & quinto climati subiacētibus: In Germania verò regione frigida, sexto & ferè septimo climati supposita rarò crises fiunt, vt per septennium exactè annotauimus. Nam vt de regione ad regionē & climate ad clima dicimus, ita quoque de aëre ad aërem differentiam extare quis intelligere debet, quum Ferrariæ, quam præterlabitur Padus, fluuiorum rex Eridanus dictus, & Venetiis perpaucæ crises cōtingant: Secus autem Anconæ, vbi plures non solum in æstate, sed hyeme visuntur, proinde medicū in illis decem à nobis citatis rebus paucis carminibus comprehēsis exercitatum primo esse decet & oportet. Cæterum, ne sic illotis quod aiunt manibus, ab istis decretoriis diebus

diebus distringamur animaduertendum duximus: quòd dies decretorius duobus est modis, aut enim laudabilis, in quo eueniente crisi salutis certæ spes, est aut illaudabilis, in quo crisis rarò contingit, eueniente tamen lethale indicium est, & mortis præfagium. Laudabiles autem dies sunt, tertius, quartus, quintus, septimus, nonus, vndecimus, decimusquartus, decimus septimus, vigesimus, vigesimusquartus, vigesimus septimus, 31. 34. 37. 40. & cetera. Ex quibus præcipue sunt 7. 14. 20. Illaudabiles, secundus, sextus, octauus, decimus, duodecimus, decimus sextus, decimus nonus: In quibus dieb⁹ crisis veniēs pessima est, quia non ex natura vincente cū virtute, motus ille euenit, sed ex morbi vigore naturā cogentis & stimulantis, talis enim crisis si optima apparuerit à morboque significauerit euasione, omnino tamē morbi recidiuā indicat: si verò mala apparuerit, mortis appropinquationis notam esse scies. Decimustertius inter bonos & malos mediū tenet, nec tã bonus, vt boni dicti, nec tã malus vt mali dicti reputandus est. At dierū bonorū vt diximus, quidam

DE CRISI ET

iudicationis proprij sunt, veri decretorij dicti, qui per septenarium computantur: quales sunt, septimus, decimusquartus, & vigesimus, nam tres septenarij viginti circumscribuntur diebus, vt docuit Galenus libro tertio prædictionum capite primo & quarto, quibus in locis vigesimum diem tertij septenarij nouissimum esse perhibet, nõ verò vigesimumprimum, quum vigesimus validã efficiat sæpenumero iudicationem, vnde meritò Hippocrates quadragesimum diem non quadragesimum secundum decretorium haberi dixit, itidem & sexagesimum & octogesimum, non sexagesimum tertium, nec octogesimum quartum. Nam alij bonorum dierum, ab iis qui per septenarios dictos computantur, indices seu speculatorij dicti quidam sunt: qui ita dicuntur ac denominationem habent, quia iudicia alio die futura prænũcient, contemplandãque exhibeant: qui per quaternarium contemplantur, ita vt cui-libet septenario duo tribuantur quaternarij: exempli gratia, quartus dies, ab initio morbi computando finis erit primi quaternarij, initium verò secundi: octavus verò tertij quaternarij initium quo-

que

que est, quia, secundus septenarius ab eo incipit, finitur tandem tertius is quaternarius vndecimo die. Qui vndecimus dies initium quarti quaternarij habetur: cuius finis decimus quartus erit: porro quintus quaternarius à quartodecimo inchoabitur die, eo quòd tertius septenarius copuletur: Cui finis decimoséptimo erit: Sed decimus séptimus initium sexti quaternarij perhibetur, vt Galeno placet: Qui vigesimum diem non verò primum & vigesimum decretorium appellat, quum eo die iudicationes fieri magis præcipuas validiorésque quàm primo & vigesimo die notauit. Est igitur vigesimus dies, finis tertij septenarij: & sexti quaternarij; clarius tamen vt hæc intelligant qui hæc legerint, repetere non grauabor. Sunt igitur indices seu speculatorij præcipui dies, Quartus septimi, Vndecimus quarti decimi, decimus séptimus vigesimi, & vt Erasistrato & Archigeni placet, & post eos Oribasio & multis alijs, decimus octauus vigesimi primi speculatorius est. Si enim quarto die nubecula in vrina rubicunda aut alba apparuerit, concoctiòque in sputo & egestione fuerit, simúlque per vniuersum

sum corpus sudores & madores, aut ex naribus sanguinis profluuium: operationesque optimæ fuerint, vt appetitus bonitas, mentis tranquillitas & huiuscemodi alia: Septimo die iudicium futurum sperandum est: Quæ omnia si vndecimo die euenire contigerint, quartodecimo die iudicationem fieri certum est: Si vero decimo septimo die: in vigesimum iudicium terminari præfagire licet. Alij vero dicunt bonorum intercalares nominantur, intercidentes quoque dicti, quia interseruntur interciduntque, & intercalantur inter dies præcipuos decretorios dictos, vt in acutis febribus, tertius, quintus, ac nonus, in quibus crisis plerunque intercudit. Hos vero decretorios dies atque circuitus septenarios & quaternarios recte admodum Hippocrat. libro Aphorif. ostendit, quum ait: Septenorum quartus est index alterius hebdomadis octauus initium: est autem & vndecimus contemplabilis: ipse enim quartus est alterius hebdomadis: rursus verò & decimus septimus contemplabilis, ipse siquidem quartus est a quarto decimo, septimus verò ab vndecimo. Hæc Hipp. Quibus Oribas. multa alia tanquam Hippocrat.

pocrat. germana adiungit, vt ex commé.
 quos super Aphorif. fcripfit, cōiicere est:
 Sed reuera illa Hippocratis non sunt, fed
 ab aliquo illi loco adiecta, quum omni-
 no Hippocr. & Galeni doctrinam nō fa-
 piunt, fed eam potius peruertunt ad iudi-
 cationes præcipue facientem: Nam eo lo-
 co hæc Oribafius interposuit verba: in spi-
 ciendus est & quintus decimus dies. Hic
 enim tertiæ hebdomadis contemplato-
 rius est: quæ procul dubio difsona sunt à
 Galeniana & Hippocratica fententia, nō
 minus quam alia fequentia, Consideran-
 dus & vigefimus primus: & inferius, nec
 non quadrefimum primū inſpicere o-
 portet: vt teftatur Galenus commenta-
 rio prædicti Aphorifmi. Sic enim verba,
 quæ longe ab eis quæ Oribafius interpo-
 fuit, ſcribit, inquit, Nam ſecundæ heb-
 domadis initium diē octauum eſſe dixit:
 nō tamen tertiæ quintumdecimum: quæ-
 admodum nonnulli poſt ipſum exiſtima-
 rūt: quoniam neque vigefimum primum
 pro termino ſtatuit, ſed principium qui-
 dem tertiæ hebdomadis quartumdecimū
 finem autem & terminū, vigefimum. Per-
 penditis igitur Hippocratis illa citata nō
 eſſe verba, ſed poti⁹ Pelopis aut Lyci, vel

Ruffi, aut alicuius qui Erasistratum infequitur, vel Ptolemæum & astrologos, qui vigesimum primum diē decretorium faciunt, nō verò vigesimum, ac consequēter decimum quintū principium tertiæ septimanę constituunt, non verò decimū quartum, vt proprio loco vberius indicabimus, quos Oribas. secutus in hac parte est, veluti plures alij neoterici. Sed non deerit iuuenis studiosus, qui forte fortuna dicat, mentem Hipp. esse, quòd vigesima prima dies decretoria sit, non verò vigesima, vt ex Hipp. elicitor lib. i. de Morbis vulgaribus, quum ait: In accessionibus sæpius fieri iudicia, eo quòd in illis vehementer humores moueantur & veluti ebullientes erumpāt, sanguinis profluuio, vel sudoribus, vel vomitu, vel deiectionibus, vel hæmorrhoidibus, vel menstruo mulieribus, tum propterea quòd id temporis ad excernenda illa impellatur natura: simul quod grauata & onere pressa ad excernendum irritetur: simul quòd illis magis fusis & excretio humorum noxiorum promptior, & iudiciū fiat procliuius, subducendo, Circuituū vero qui iudicāt imparibus diebus, primus, tertius, quintus, septimus, nonus, vndecimus, septimusdecimus

imus, primus vigesimus, & cetera, in quibus primum vigesimum tanquam decretorium citat, non vero vigesimum, nec in eis qui paribus iudicant diebus. Cui respondemus, primo quòd ea citata verba Hippocratis non videntur, sed alicuius qui ea interposuit, quod ita esse iudicatur, quia Galenus in enarratione dubitat circa verbum circuitus, & nonnulla alia: hoc tamè subticet, ac si in suo codice scriptum non esset, quod si esset, procul dubio non subticeret. Secundo respondemus & melius, ac ad Galeni intétionem, quòd primus vigesimus dies, decretorius est, non adeo tamen efficax, vt vigesimo diei comparari possit. Videntur autè crises vigesimoprime die, vt testatur Hippocrates, citato loco, & post eum Galenus libr. 3. de diebus decretoriis antea quàm sui mensis rationem reddat, dicens: Quorum accessiones imparibus eueniunt, horum & iudicia ad vigesimumprimum diè delabuntur: adeo tamen inefficaces vt illarum considerationem nõ habere fatius fuerit. Qua de causa vigesimum diem iudicatorium constituere melius est, quia in eo iudicationes validè & potentes fiunt, vt experientia ipsa testatur: Quo factum

est, vt Hippocrates vigesimum diem tanquam iudicatorium sæpe describat, vt libro quarto Aphorismorum, Aphorismo vigesimo sexto sic dicente: Sudores febricitati si inceperint boni, & tertio die, & quinto, & septimo, & nono, & vndecimo, & quarto decimo, & septimodecimo, & vigesimo, & vigesimo septimo, & trigesimo quarto, hi enim sudores iudicant morbos: Qui vero non ita fiunt laborem significant & morbi longitudiné, & recidiuam. Non minus hoc satis probari potest, ex libro secundo Prædictionum, capite decimo, Aphor. quinquagesimo septimo, & Historia Charionis commentario secundo in tertium librum de Morbis Vulgaribus, & historia Adderæ Nicodemi commétario tertio in librum tertium, Veluti historia Hermocratis cómentario primo in librum tertium, & historia Clazomenij commentario tertio, in librum primum, vt alios sexcentos locos præteream, quos longum esset énumere. Sed cuiam potissimum rationi Galenus innitatur, vt vigesimum diem magis iudicatorium quàm vigesimum primum dicat, subscribere minime grauior, vt Galeni mentem tertio libro de

Diebus

Diebus iudicatoriis legentes exactè teneant. Statuit igitur Galenus vigesimum diem vltimum tertiæ hebdomadis, & ipsum magis iudicatorium quàm vigesimum primum facit ex lunari cursu, pro quo scire licet, lunam in viginti septem diebus & octo horis, suum cursum in zodiaco conficere, quod spatium, quatuor erunt septimanæ, quarum quælibet integros non habebit dies septem, immo vnicuique deerunt quatuor horæ, id est, sextans vnius diei, quia viginti septem dies & octo horæ, per quatuor diuisi partes conueniunt vnicuique harum quatuor partium, dies sex & horæ viginti, cuius integri numeri scilicet vigintiseptem dierum & horarum octo, si tres quartas partes contemplemur ac simul exaggeremus eas, inueniemus viginti dies, & horas duodecim completi: quare vigesimum primum diem, tres istæ hebdomadæ quum non attingant, prætermittit, & vigesimum pro ipsarum termino constituit. Sed dubitabit aliquis cur hi dies æquales non sunt, cui respondet Hippocr. id mirum non esse libro Præfagiorum, si septimanæ integræ non sint, quia nec annus integer est, quippe qui ad trecentos

sexagintaquinque dies & quadrantē peruenit: nec mensis integer est, quia maior semper est viginti nouem diebus, minor vero triginta, ita vt viginti nouem dies & duodecim horas complectatur. In quo loco animaduertendum est, per mensem Hippocratem & Galenum intellexisse non quidem circuitum illum quo Luna zodiacum circuit, qui in viginti septem diebus & octo horis fit, quē circuitum, Mensem circuitus, vel reuolutionis appellamus: sed potius spatium à coitu Lunæ ad alium coitum, qui in viginti & nouem diebus, & horis duodecim perficitur: Nam quum Luna à coitu recedit, nunquam redit in locum à quo diceffit, nisi in viginti septem diebus & octo horis. Verum quia in hoc temporis spatio Sol progressus est viginti septem fere gradus, necessarium est si Luna coire debeat, illam adeo progredi vt hos gradus æquet, quod facit in duobus diebus & quatuor horis vel circiter, quos dies & horas si addiderimus viginti septem diebus & octo horis iam elapsis, resultabunt dies viginti nouem & horæ duodecim, & tūc Luna cum Sole coitum facit, & sic dicitur mensis de coitu ad coitum

tum, siue mensis coitionis vel cōiunctio-
 nis, qui vt dixi continet dies viginti no-
 uem & horas duodecim, nam Luna sin-
 gulis diebus tredecim gradus fere pera-
 git, dicimus autem fere quia medicæ con-
 siderationis minutissima quæque respice-
 re non est. At Galenus vt Mensem su-
 periorem dictum circuitus, qui viginti se-
 ptem dies & horas octo complet, vt suo
 proposito non deseruientem prætermittit,
 quia eius tres hebdomadæ constituunt
 viginti dies & duodecim horas, quæ duo-
 decim horæ quum indifferentes sint ad
 vigesimum diem vel ad vigesimum pri-
 mum, ita quoque mensem istum coitio-
 nis vt supercedentem terminum ab Hip-
 pocrate immo & Archigene considera-
 tum, derelinquit, quia tres huius mensis
 hebdomadæ viginti duos dies, & horas
 tres continent. Qua de causa ab isto men-
 se tres integros dies detrahendos iubet
 Galenus quia in illis Luna silet, non lu-
 cet, nec aërem immutat, immo quasi com-
 busta est, & nullos (quasi vel considera-
 tione indignos) mittit effectus, Vnde si
 ex viginti nouem diebus & horis duode-
 cim, tres dempserimus dies, remanebunt
 dies viginti sex & horæ duodecim, qui

DE CRISI ET

dies & horæ si in quatuor partes diuidantur, quælibet pars sex habebit dies & horas quindecim, Quarum tres partes siue tres hebdomadæ nondum vigesimum diem attingunt: proinde istum quoque mensem vt suæ considerationi non deseruientem prætermittit, & medicinalem quendam mensem ex isto, & illo alio dicto circuitus, vigintiseptem dies & horas octo continente excogitauit: sequenti ordine, copulentur viginti septem dies & octo horæ, & viginti sex dies & duodecim horæ, qui dies cum horis dictis copulati, resultant dies quinquagintatres & horæ viginti, quos si partiamur, habebimus commune quoddam mediũ, quod est viginti sex dies & horæ viginti duæ, quem numerum si per quatuor hebdomadas diuiserimus, unicuique respondebunt sex dies & horæ decem & septem cum dimidia hora: quod si tres hebdomadas simul iunxerimus, in eis contineri viginti dies & horas quatuor & mediam horam comperiemus, vnde vigesimus dies decretorius dicendus est magis quàm vigesimus primus, quia quatuor tantum horæ cum dimidia vigesimum diem excedunt, quæ magis ad vigesimum diem accedunt quàm vigesimumprimũ, & hac de

causa quia ex directo mensis hic cæteris mensibus citatis, magis vigesimo dici respondet, tanquam verum & germanum recipit, & amplexatur, quem medicinalem menssem appellat, qui iure descriptus sit vel non, aliorum sit iudicium: nos autem in præsentis satis fecisse putamus, nec lectori ingratum: si Galeni mentem libro tertio de Diebus decretoriis, paucis iis patefactam dimiserimus, cum quibus firmiter asseueramus, non opus esse medicum hac tempestate hanc Galenianam insequi methodum inueniendi dies iudicatorios, & eo magis, quia Medicus artifex sensualis est, res in latitudine considerans, non verò in puncto. Nouimus enim nos ex praxi frequenti, id quod Hippocrates quoque scriptum reliquerat, eos quibus crisis futura est, antea per plures horas multa pati, vt anxietates, delirium, vigilias, capitis dolorem, colli & stomachi inquietudinem, aurium sonitum, lachrymas inuoluntarias, labiorum agitationem nouum rigorem, & multa alia, quæ omnia signa certa sunt futuræ crisis. Proinde mea sententia medicus quum morborum dies computare aggreditur, integros dies computabit, nullis fractio-

nibus dierum ammotis, quod Galenus quoque agendum præcipit primo & secundo libris de Diebus decretoriis, antea quàm mensem illũ excogitatũ, tertio libro de Diebus decretoriis, in lucẽ mitteret, quem librum potius, vt amicis placeret, quã vt rei medicæ adiumentũ afferret aliquod, se scripsisse fatetur: Satis prioribus duobus libris contentus, in quibus diem contemplatur viginti quatuor horarum, vt Archigeni quoque placet, Erasistrato, & aliis sexcētis primæ classis medicis, quinimo ipse Galenus sæpe inquit diem quum dico in ea significatione accipi volumus, vt non solum lucem, sed etiam noctem complectatur, vt libro primo de Crisibus, capite decimosseptimo & libro Artis curatiuæ ad Glauconem, & secundo de Crisibus, capite secundo, & libello de Septimestri partu, vbi ait Diem in præsentia appello interuallum vigintiquatuor horarũ æquinoctialium. Sic enim & annum trecentis & sexagintaquinque diebus, & quarta insuper diei parte cõstare dicunt: Tempus verò menstruum, circiter vigintinouem cum dimidio, & cætera, vt sexcentos alios præteream locos, in quibus dies integros contemplatur,

templatur, antea quàm librum tertium de Diebus decretoriis describeret, in quo coactus est vt vigesimo diei dignitatem tribueret non verò vigesimo primo, dies diminutos & non integros numerare. Computabit igitur medicus morbum ab ea hora in qua æger læsionem operationum sensibiliter perſentit, integros numerandos dies, nullas ab eis fractiones aut portiunculas demendo, quia vt dixi dies decretorij propter criſim in illis euenientibus contemplantur, quæ antea quàm eueniat, plura ex ſe ſigna tribuit, per quæ medicus, in criſis futuræ cognitionem, deuenit, aduertendo tamen quod morbi bilioſi & acuti plerunque in imparibus terminantur diebus, quia criſes paroxyſmorum inſequuntur circuitus, ſanguinei verò in quarto die pari, veluti cronici morbi qui paribus diebus plerunque terminum habent, vt ſunt pituitoſi & melancholici, nec hoc tantum animaduertendum eſt, ſed etiam ipſius morbi (vt nos docuit Galenus) moſ ſi moderatus, & mitis vel prauus atque malignus. Nam vnusquique morbus certum ſibi vendicat euacuationis modum, quo propoſito facile diiudicamus quali

euacuatione humores, die critico deponē
 di sunt, vel ad quod iudicium accēdere
 debeant, Iecinoris autem gibbas partes
 male affectas per vrīnam, veluti ipsius re-
 simam per aluum expurgari norunt me-
 dici, nec minus per aluum expurgātur in-
 testina, lien & ventriculus, quā per lo-
 tiū renes, veluti loca quæ ad thoracem,
 & pulmonem spectant, per sputum: ha-
 bent enim (vt summatim dicam) quæque
 membra annexas sibi vias per quas no-
 cuos reiiciūt humores, Quarum aliqua si
 claudatur, homo superstes esse nō potest.
 At hæc breuiter dixisse sufficiat, quibus
 finem imponere nefas non esset, nisi
 in mentem venisset, quod qui hæc lege-
 rit, si modo quis legerit, nostrum iudi-
 cium, aut sententiam forte in diebus de-
 cretoriis desiderabit, optabitque in præ-
 senti dierum criticorum causas reddam,
 cui obtemperare decreuimus, malentes
 ingenij proprii iacturam facere, quā su-
 pensum relinquere. Omissis igitur à
 Conciliatore ac Pico Mirandulano di-
 ctis, ab aliis que sexcentis laqueum man-
 dantibus præcepto Galeniano, qui in
 horum iudiciorum inquiredis causis me-
 dici ne distrahantur, hortatur, breuiter

proponemus, non dubitantes veritati ac naturæ dierum decretoriorum magis accedere, quàm quæuis alia hucusque excogitata sequi, quum ex naturæ fundamentis deprompta sit, & naturæ ita alligatur ut diebus decretoriis causam inesse dixerimus, quam numeris vel musicæ inesse percipimus: sicut enim nos latet cur in musica dia pason, siue in numeris proportio dupla, consona est, & vnisona: septima vero dissona & discors, ita in acutis morbis, cur iudicationes fiant septimo die, & quartodecimo, nos fugit. aduersatur quippe septima primæ, ut paulò inferius cum consonantias & dissonantias recenserimus, indicabimus: unde septimam morbi origini omnino contrariam esse mirari non erit, & eo magis quia natura septima quiescere possit, ac onus & morbi grauitatem ex se propulsare ut quietem adipiscatur, conatur: quo factum est, septimum omnes tanquam regem inter decretorios dies collocent, à quo cæteri dies nexum quendam indissolubilem trahunt, tam antepositi, quam postpositi, quem nodum ac alligationem nexumve noscens Cicero libro de Somn. Scipionis, dixit: septimus

numerus omnium rerum nodus est: nec
 immeritò, quia Pythagorici septenarium
 numerum humanæ vitæ vehiculum ac
 complementum appellant: complectitur
 enim septenarius numerus corpus & ani-
 mam, nam corpus ex quatuor constat ele-
 mentis, & totidem qualitatibus afficitur:
 animæ verò ternarius tribuitur, propter
 triplicem vim eius, scilicet, rationalem,
 irascibilem, & concupiscibilem, adeò vt
 dicere possimus, septenarium numerum
 animam corpori coniungere, quem quo-
 que tantifecit Moses, vt illū Deo ascri-
 pserit, in eoque Deus requieverit ab o-
 pere suo, dixerit, ac postea filiis Israel tā-
 quam celebratissimum haberent cōmen-
 dauerit, vnde Poëta Maro cecinit, Nu-
 mero Deus impari gaudet: cuius dignita-
 tes Linus poëta antiquissimus, paucis iis
 carminibus complexus est, inquiens.

Septima cū venit lux, cuncta absoluere cæpit

Omnipotens pater, atque bonis est septima,

& ipsa

Est etiam rerum cunctarum septima origo.

Septima prima eadem, perfecta & septima

septem:

Vnde etiam celum stellis errantibus altum;

Voluitur & circulis totidē circū vadiq; fertur.

Iis addere possumus, septimam auream ætatem futuram, quæ ut fertur vniformis primæ & cōcors in omnibus erit, vel ut Lactantio Firmiano, libro suarum Institutionum placet, cæteras superabit ætates, quia homines in futurū victuri sunt, nec temporum iniuriis suppositi erunt, sed ne septenarij numeri encomium in præfenti describere videamur, receptui canentes, dicamus, quod numeri consonantes, siue vni soni, ac inter se in musica respondentes sunt, sequentes.

1 3 5 6 8 10 12 13 15 17 19 20

Est igitur consonantia, ac proportio vnifona, vnus ad tres, ad quinque, ad sex, ad octo, decem, duodecim, tredecim, quindecim, decem & septem, decem & nouem, & viginti, vt in figura apparet: Discors verò proportio, ac dissonantia inter istos quoque numeros habetur.

1 2 4 7 9 11 14 16 18

Vnius ad duos, quatuor, septem, nouē, vndecim, quatuordecim, sexdecim, decē, & octo. De quorum numerorum consonantia vel dissonantia, rationem inuestigare, stultum procul dubio est: vt igitur

perpenditis, numerus septimus à primo discors & dissonus est, & quartusdecimus à primo quoque: quia septem & septem sunt, adeò vt propter has disfidencias & discordias, inter morbum & naturam, magna oriatur pugna, & consequenter in iis diebus potentissimæ crises fiant, His adde, vt in musicis instrumētis octaua concors & vnifona est suo principio, & decimaquinta eidem quoque principio concors & vnifona est, vt ex prima figura apparet, ita quoque octauo die & decimoquinto, iudicationes ad salutem perfectā & exactam fiunt. Nam septimo die, & quarto decimo, crises cōmotionis & euacuationis fiūt, octauo vero & quindecimo, ipsarū crīsum ad salutis cōplementū oritur, quod ex numerorū vniformitate ac consonantia euenire, quicūque hæc intellexerit, vel inuicte dicet. Ita enim se habet septenarius numerus, in numero dierum criticorū sicut dies duello signatus, in quo inimici cōgredi debent, quia in eo discordia ex directo morbi initio respondens comperitur, quia vt dixi inter septenarium numerum, & primum discordia est. At quia, vt fertur,

trium;

triumphum nemo ante victoriam canere potest, ita quoque natura ad pristinum statum, & sanitatis originem redire non poterit, nisi primo inimicum, hoc est morbum vicerit & subiecerit, quod septimo die plerunque conficere scimus, octavo vero die vniiformi ac primo vnifono, ad sanitatem & quietem reddita est. Si tamen in aliis diebus crismus fieri contingat, id euenisse dicendum est, quia cæteri critici dies septimi naturam sapiunt, & cum eo nexum ac vinculum habent, vt enim dissonantia vnius ad septimum est, ita quoque ad nonum vndecimum decimum quartum, quinimo & ad quartum, tertio vero die si crismus fieri contigat, contigisse credendum est, quia medij septenarij naturam sapiat, vt Galenus quoque innuere videtur: vnde Orribasius recte mea sententia, & ad Gal. mentem Aphorismum illum interpretatur dicentem, febricitantem nisi diebus imparibus febris reliquerit, solet recidiuare. Intelligens quod febris nisi die critico desierit, recidiuati timenda est. Nec enim quartus decimus dies, nec vigesimus tanquam pares reputandi sunt, quia secunda hebdomada ab octavo incipit die, & sunt septem, & septem dies: qui utique

sequestrati impares sunt quod & de vigesimo dicendum reor, quum tertia hebdomada à quartodecimo numerationem suam habeat, vt ex dicendis apparebit. Quæ ideò vberius describere licuit, vt singulorum dierum criticorum lectores notitiam babeant exactam, nec de illis quicquam quod desiderent, occultetur.

De primo & secundo die.

TESTATUR Galenus primo libro de Diebus decretoriis, se ab adolescentulo dierum criticorum naturam obseruasse, vt ex sua ipsius experientia, de ipsorum dissensione, aut consonantia iudicaret, in quorum obseruatione, nihil quod differret ab eis quæ Hippocrates de illis memoriæ commendauit, inuenit: quanquam prioribus Epidemiorū libris, quibus multa huic negotio cōuenientia comperiuntur, paruam, aut nullam Galenus ipse tribuat fidem, quum eos Hippocrates vir nimirū verax scripserit eo tempore quo non dum speculationes experimentis comprobauerat, qua de re generatim sententiam de illis proferre non audebat, vnde argumentum quod capi-

te superiori tergiuersator in nos torquebat, facillime diluimus, quum primum & vigesimum dié tanquam nobilem decretoriorum, non verò vigesimum, ex libris illis inculcabat, quorum dierum decretoriorum causam Galenus quum inuestigaret libro primo de Diebus decretoriis, naturam quandam propriâ & eximiam esse coiicit, quam capite superiori nos inuenisse nō dubitamus: quin potius scopum attigisse certi sumus, quanquam non deerunt hodie qui vulpina astutia armati ac muniti nulla rerum experientia suffulti in nos debacchétur, quos in vniuersum cū sua perfidia, & debacchatione, ac loquacitate missos facimus, ad ré, de qua propositum est agere, accedentes, primo significantes, nos Galeni more, morbo initiū dare, ab ea hora qua ager operationum læsionem sensu percipit.

Primo igitur & secundo die, vt sæpe Galenus tradit, & Auicenna secunda Fen libri quarti interpretatur, raro iudicationes fiunt optimæ, quinimo pessimæ & mortales, quia optimæ iudicationes in morborum statibus continuo contingunt, vtpote post concoctionis apparationem materierum, quam in principio

nunquam videre contigit, vnde rectè admodum dixit Auicenna : In principio nunquam contingit crisis nisi perniciofa, & subdit: & crisis quæ fit ante statum, & concoctionem, cum multa & superflua euacuatione, mala omnino est, quare non decipiaris per eam, quia illa euenit, propter multitudinem materierum expulсарum, absque naturæ regimine, scitè enim Auicenna ex Galèno hæc interpretatus est, quum morborum principio, quæcunque fiat euacuatio per naturam concoctionis artificem, regulata non sit, sed magis symptomatica, humoribus naturæ inferentibus vim. Humores enim ob nimiam & excelsam ipsorum quantitatem, aut obnoxias & acutas pessimásque qualitates, virtutem, irritant expultricem, quæ irritata humores pellit, extrudit, & abigit antea quàm retentrix virtus retinere desinat, vel male afficiunt virtutem retentricem, adeò vt quos retinere debuisset humores non retineat, quo fit, expultrix virtus quæ semper expellere nititur id quod retentrix retinere desinit, humorem via symptomatica deponit, Demum euacuatio principio morborum facta pessima omnino

omnino est, quum vel mortis notam minatur vel longam portendit ægritudinem. Cæterum, ne Andabatarum more incedamus, scire licet, quod morbi principium triplex dicitur. Vnum quod morbi cuiusque insultui tribuitur, latitudine carens & simplex dicitur. Secundum, quod ad tertium extenditur diem, quod tantum Thessalus ille nouit, vt Galenus retulit libro primo de Crisibus capite decimonono. Tertiũ verò morborum principium dicitur id quod nos vnam morbi partem nominamus, principium scilicet, & est illud vniuersum tempus in quo materierum concoctio nondum apparet, exemplum nobis est, in Anaxionis historia, cuius morbi principium ad vndecimum vsque prorogatum est. Si igitur primo die, vel secundo, euacuationem aliquam effatu dignam videre contingit, eam principio morbi tribuere non est, sed potius statui, aut inclinationis initio, possibile enim est morbi principium adeò esse breue vt primo die, in statu morbum ipsum esse iudicemus. Sic enim doctissimus Galenus libro primo de Crisibus, nobis suffragatur, quum de iis morborum temporibus

loquatur, dicens, extreme breue vtrūque horum temporum sæpius fieri contingit, adeò vt in primo die morbus ad statum perueniat, Hanc verò Galeni sententiā quotidie veram vel inuictè conspicimus quum nobis morborum peracutorum, vel exactè peracutorum sæpe principia effugiunt & occultantur. Multoties autem primo die morbi concoctio adeò in lotio bona apparet, vt ipsum dixeris morbum ab statu inchoasse, quod tamen impossibile esse nosti. Non enim contingit morbum ad augmentum aut ad summum vigorem venire, nisi prius initium habeat. Habent igitur plerumque morbi tempora hæc adeo occulta, vt ea deprehendere impossibile sit tamen: Sin initio morbi appareat, veluti nebula aut hypostasis in lotio, ea naturæ operæ, & materiarum benignitati magis quam sanitati præteritæ tribuenda est, An tamen in principio morbus rectè terminari possit? percunctabitur aliquis, cui ne in longum remoremur, respondemus, quod sic: quū aliter in principio factę euacuationes nullius essent profectus, quæ sæpe morbos intercipiunt. Intelligenda igitur ea dignitas venit, morbi quatuor habent tempo-

ra, id est, morbi consistentes ac firmati materiales, non intercepti, ordine secundum concoctionem quatuor habent tempora: cæterum diaria febris primo die absoluitur, quæ materialis quum non sit, in ea iudicium spectari non debet, proinde per iudicium terminari primo die aut initio secundi dici non debet.

De tertio die Critico.

P R I M V S dies decretiorum, ab ipso morbi principio computando, tertius est, ut placet Hippocrati libro tertio Prædictionum, & illius enarratori Galeno, qui in vniuersum febres mitissimas, haud quanquam maleficas, simplicissimas dictas, quibus securitatis indicia extiterunt, intra primum quaternarium terminari dicunt. Pari modo maleficas quoque febres, quibus exitiosæ notæ insunt, intra dictum terminum interimere. cuius causam Hippocrates inuestigans, ibidem inquit, quia prædictarum febrium primus impetus, intra primum quaternarium absoluitur: prædictas enim febres, quarto die aut citius terminari tradit, quod Galenus animaduertens inquit

itaque constat, vt tertium diem adnumeret decretoriis, dum ait, Quarto die aut citius desinunt. Itidem libro de Vulgaribus morbis primo voluit, primum inter decretorios dies scribēs tertium. Est igitur tertius dies, decretorius ex coincidentibus, vt tradit Galenus libro tertio de Diebus decretoriis, sic dictus, quia quum quarto die iudicatio futura est, & materia velociter mouetur, iudicatio anteponitur & eam tertius sibi vendicat, non minus ac quintus, Nam quum natura quarto die defatigata est, minimēque irritata, vt iudicationem in eo compleat, postea in quinto eam perficit & cōplet, ita vt sicuti tertius propter velocitatem iudicatorius efficitur, ita quintus ob tardum motum. Sunt igitur tertius & quintus dies decretorij vt Galeno placet, quia quarto iudicatorio, propinqui sint, vel potius decretorij dicendi sunt quia iudicationes plerunque in iis eueniant diebus, quibus accessiones cōtingunt, vnde acutissimi morbi suas iudicationes tertio die, & impari sæpe habent, vt tertio libro de Crisibus apud Galenum milies legitur. cæterum tertio die post partum, febre eueniente, numeratio habenda sit

ab ipsa febre, vel potius ab hora partus, alibi differemus.

De quarto die decretorio.

QUARTVS dies omnium Medicorum cōsensu, decretorius est, ut ex Hippocrate elicitor libro tertio Prognosticorum, textu secundo, & libris de Morbis populariter vagantibus, ac ex Galeno sexcentis in locis, præcipuè loco citato & libro quarto Aphorismorū, enarratione trigesima sexta, ubi ait, nunc verò à tertio incepit, qui anticipat quartum in breuioris tēporis morbis, & post hunc quintum scripsit, vno die quarto tardiozem, sic enim ferè in omnibus exemplaribus inueniet, quum quartus dies in aphorismo non sit scriptus, quamuis hic dies sit primus iudicatorius: Verum tamen ipsum nunc prætermisit vel ipse Hippocrates, vel qui primus librum scripsit. Si verò omnino Hippocrates illum præteriit, hanc ob causam existimo illud fecisse, quoniam morbi plurimi peracuti, qui cum sudore iudicantur, tertio & quinto die magis quàm quarto iudicium suscipiunt, rariores enim

sunt, qui die quarto iudicantur: & hoc à me primum fuit inuentum per experientiam, ob hoc ipsum quærente quoniam dies quartus fuerat ab Hippocrate in Aphorismo prætermiffus, hic autem videtur accidere, quoniam morbi peracuti primam statim accessionem vehementissimam habent, & reliquas illis proportionales per diem tertium: Didicimus autem quòd in vehementioribus accessionibus iudicia fiunt, & quod morbi qui in diebus imparibus accessionem habent, citius iudicantur: qui vero paribus, tardant, atque ideo si etiam in principio aliquis morbus incitatur, hoc magis accidit in diebus imparibus, si tardare debeat, ad dies pares vehementiores accessiones transferuntur: Hæc itaque habeo quæ dicam de die quarto. Hactenus Galenus, qui diem quartum primum decretoriorum describit, & ita illum decretorium facit, vt propter illum, tertium, & quintum decretorios appellet, vt libris de diebus decretoriis videre est: quia si tertio die, & quinto die, iudicationes contingunt, non ob aliam causam contigisse Galen. tradit, nisi quia quarto diei propinqui sunt, vel vt nos putamus, quia septenarij

ptenarij naturam sapiant. Inquit enim Galenus, quum crisis quarto die futura est, & humor sua acutie, aut multitudine, vel mala qualitate naturam concitat, crisis properatur: Si verò quarto die natura defatigata iudicationem perficere non potuit, quinto sequenti crisis perficitur, quibus adde, quia crisis in idem cum accessione incidit tempus, vt Galenum sæpe adnotasse legimus. Est igitur, vt ad institutum redeamus, dies quartus decretorius, contra quod axioma insurget fortè aliquis dicturus, quartum diem non esse decretorium, quia Galenus libro tertio de Crisibus testatur se die quarto semel tantum crisin vidisse, Archigenem verò bis, quibus verbis Auicenna subscribit, Fen secunda libri quarti, dicens, Iudicationes rarò die quarto fieri, cui nos respondemus dupliciter, primo quartum diem decretorium natura sua esse, quia tamè morbi exactè peracuti biliosi sunt, accessiones suas in diebus imparibus habentes, fit inde vt crises quoque suas in imparibus habeant. cōtingunt enim crises in eisdè diebus quibus accessiones fiunt, vnde crisis tertio vel quinto die euenit, raro verò quarto, quod Galenus quo-

DE CRISI ET

que innuit, libro quarto Aphorismorum enaratione trigesima sexta quum dicit, Rariores enim sunt morbi peracuti, qui die quarto iudicantur, & à me hoc inuentum fuit, vehementer propter hoc ipsum dubitate: vnde tertio libro de Crisibus, capite quarto clarius dixit, Semel tantum in quarto crisim vidisse, quam quoque Archigenes bis antea viderat solum. Secundo respondemus, quòd Galenus & Archigenes raro viderunt morbos in quarto per crisim terminari biliosos: secus autem sanguineos. Nam biliosi, vt diximus, morbi tertio vel quinto die potius finiuntur, quia eisdem diebus accessiones suas habent, cum quibus crises sæpe simul incidunt. vnde Galenus & ante eum Archigenes, hoc scientes, notarunt semel se vel bis tantum vidisse morbos biliosos in quarto die terminari. Nã de sanguineis morbis, & synochis secus est, qui, tantum absunt vt tertio vel quinto die terminentur, vt potius quarto semper per crisim habeant, quod ita esse experientia indicat, & Galenus fatetur libro tertio de Crisibus, vt plerosque alios fileam locos. Cæterum quartus dies, index septimi diei est, Si enim quarto die, cõcoctio-

nis &

nis & cætera bonæ valetudinis signa apparuerint, septimo die morbū finiturum, iudicandum est. Si vero prædicto quarto die mala signa apparuerint, ægrum sexto die moriturum præſagire licebit. In bonis igitur & salutiferis morbis quartus dies septimi ſpeculatorius eſt, in malis vero & lethalibus, ſexti, ita vt ſeptimi diei & ſexti, quartus dies index & ſpecula dicendus ſit.

De quinto die decretorio.

QUINTVS dies intercalaris eſt, veluti tertius & nonus, in quo iudicia fiunt, præcipue quando quarto die natura laſſa, necquouis modo irritata eſt, vel vt tradit Galen. lib. 3. de Crifibus, capite quarto. Si quidem celer ſit motus, tertio die criſis fiet: Si verò quodam modo tardior, in quinto: Si verò febris fuerit ſynochus, in quarto: cæterum quintus dies indicatiuus ſeptimi & noni eſt, ita vt & iudicatorius & indicatiuus quintus dicatur dies, in quo, Gal. anno quodã, plures, à morbis ſanos per ſanguinis fluoré è naribus euafiſſe obſeruauit, vt meminit lib. 2. de Diebus decretoriis cap. 7.

De sexto die.

TRIBVS modis iudicatio fieri contingit, aut enim à natura vincente quæ omnino salutifera est, septimo aut decimoquarto, vel vigesimo die semper eueniens: aut ab humorum subtilitate acutieve naturam concitantium, quæ in intercalariis plerunque fit diebus. Tertio verò modo iudicatio fit, quum morbus adeò vehemens est & perniciosus, vt virtutem omnino decumbere faciat, opprimat ac enecet: qua ratione sexto die, aut octauo, vel decimo, aut duodecimo, sextodecimove iudicatio hæc euenire cõtingit, prorsus tamen perniciosa & exitialis: adeo enim sextus dies male iudicat, vt ipsum meritò Galenus Tyranno comparet. quum vel pernicie illius quem iudicandum accepit, gaudet, vel salute dolet, quærítque vbi animum expleat, & male ægrum tractet, tum longa punitio-
ne exercent. Tyráni etenim officium est, vt si non interficit, saltem bona furripit, percutit, & vulnerat, est itaque sextus omnino septimo cõtrarius iudicatorius, sed raro in eo crisis euenit, quæ non sit cum symptomatibus difficilibus, & pe-
riculo

riculo non mediocri ad hæc absque fide, imperfectè, obscure sine notis, tum sinistra, demum quicunque ægrotantes in quarto ad peiorem statum recidunt, plerunque sexto moriuntur, quia quartus, ut in bonis & salubribus index septimi est, ita in malis & lethiferis sexti specula est: & nisi enim iudicatio sexto die conficitur, octavo, vel decimo die complementum habebit: minus tamen male octavus quàm sextus iudicat: & multo minus decimus quàm octavus, & sextus: Ceterum Gordonius, vir quidè multorum sententia doctissimus, sextum diem magis iudicatorium in morbis sanguineis quàm septimum constituit, quia ita experientia se compertum habuisse affirmat, cui nec ratio deest: quia morbi in eisdem potissimum iudicantur diebus quibus accessiones contingunt: quia tamen morbi sanguinei paribus diebus terminantur, fit inde, ut quarto, & sexto magis quam imparibus iudicentur: perdurant enim morbi sanguinei ad septimum usque diem, ut testatur Galenus. Hanc tamen Gordonii sententiam, ut falsam multi evertere conantur, immo ut ipsum Gordonium ab errore vindicent, ferunt ob-

textum quendam Auicennæ corruptum Fen secunda libri quarti, tractatu secundo, capite nono in hanc rem impegisse: quem quoque olim Nicolaus Florentinus deprauatum esse suspicabatur, & hodie ita esse percipitur, ex Bellunensi correctione, præcipue circa verbum, caufonem & fixam. Sed ij re vera reprehensione digni sunt, qui quum Gordonium ab errore reducere conantur, in maiorem incidunt, credentes vtique Gordonium in hac errasse assertione, quum proculdubio, tantum abest vt erret, vt potius cum Galeno verum dicat, quod morbi sanguinei optimas plerunque, & fidissimas, ac completas in sexto die habeant iudicationes, quia sanguinei morbi per pares terminantur dies, vt testatur Galenus libro tertio de Crisibus capite quarto, dicens, ex morbi autem motu te sperare oportet quòd crisis vel tertio die fiet, vel quarto, vel quinto. Si quidem celer sit motus, tertio: si verò quodam modo tardior, in quinto: Si verò febris fuerit synochus, in quarto. hætenus Galenus, qui synochum in quarto, & paribus diebus terminari tradit. Videant igitur qui Galenum exacte intelligere gloriantur,

tur, quum potius nihil minus quàm illius animum perpendant, quando ille febres sanguineas in diebus paribus terminari & iudicia habere tradat: ij verò in imparibus ex illius mente potius contendant, parum alioqui animaduertentes, quòd Galenus, quum sexto die dicat, iudicationes fieri imperfectas, periculosas, infidas, malas, & pessimas, de morbis intellexit biliosis. Secus autem de sanguineis, qui sexto die, perfecte, & cum fide, & salubriter, & sine periculo, & clare, & notabiliter soluantur.

De septimo die decretorio.

INTER cæteros decretorios dies, septimus palmam obtinet, quem tanti fecit Galenus, ut ipsum merito Regi adæquauerit benigno, facili, ac clementi, quum iis quos iudicat, vel supplicij partem adimit, vel illustrat victoriam. vnde ipsum, omnium dierum decretoriorum primum, non inquam numero & ordine primum, sed potentia, & dignitate fecit: tantum videlicet huius diei naturæ tribuens, quia ut inquit, omnes summam decretoriorum notas occupat: de quo nos quoq; superius abùde diximus,

illi adedò dignitatem tribuentes, vt si in aliis diebus iudicia fieri cōtingant, ea nō alia de causa, nisi quia cū septimo nexū & alligationem habeant, fieri dixerimus, qui à quarto semper indicatur, & dicitur quartus illius relatione, minor decretorius, vt dixit Galenus libro secundo de Diebus decretoriis capite octauo, in quo septimo & si plerunque crises absolute, fideliter, tuto, manifeste, conspicue, & salubriter fieri sciamus, in eo tamen multos mori nouimus, præcipue pestis tempore, in quo febris pestilens plerunque interficit: quia eo citius natura opprimitur, quo magis venenum euincere tentat. Sed quum septimi diei natura ob quietem obtinendam sit morbum & omne noxium propulsare, fit inde vt insultus contra venenum emittere conetur inuálidos tamen & impotentes, ad hæc imperfectos, & obscuros, quia venenum raro natura euincere potest, immo illius irritamentum, ac decumbentis excitatio ferè eo die ægrum decumbere, ac omnino mori, est in causa.

De octauo die.

Et octauum diem Galenus decretorium appellat, debilem tamen, & infidum,

fidum, cuius index quartus quoque est. nam si in quarto mala signa apparuerint, & morbus per dies pares, suas habuerit accessiones, nec multum velox fuerit, ita vt in sexto nō terminetur, octauo die iudicabitur non ita enim male octauus iudicat vt sextus, immo decimus melius iudicat quā octauus & sextus, quia saltē prorogatur ægritudo. Cæterum Nicolaus Florentinus, octauo diei magnā tribuit dignitatem, ob id tantum, quia ad quadraturam in eo Luna magis quā septimo accedat.

De nono die decretorio.

COINCIDUNT diebus decretoriis, aliqui dies coincidentes, siue intercalares dicti, nonus, quintus, & tertius, quorum nonus, Galeno authore, primas obtinet, quia plurimos quidem & fideliter iudicat: secundam vim quintus obtinet, & post hunc tertius. Est enim nonus hic dies inter duos decretorios septimū & vndecimum, medius, qui vel nondum factum in septimo die iudicium, vel vndecimo futurum sibi ipsi vendicat, rarius quidem septimi, sepe vndecimi crifim assumit, quo fit vt in eo iudicationes plerunque non nisi validæ & perfectæ con-

tingant. Cæterum, quia nonus hic dies, inter duos decretorios, septimum scilicet & vndecimum medius est, prærogatiuâ habet, ne in illam veniat Auicennæ regulam, secunda quarti, capite de Diebus bonis & malis dicentem, quanto magis dies à morbi principio discedunt, tanto magis debiles fiunt, vt inter radicales & præcipuos, septim^o quartodecimo fortior est, & quartusdecimus vigesimo, & inter iudicantes quartus dies vndecimo fortior quoque est, & vndecimus septimodecimo. Non tamé in intercalaribus tertius fortior quinto est, nec quintus fortior nono, sed nonus cæteris fortior & præstantior habetur, quia inter vtrosque decretorios, medius vt dixim^o, est proinde ab illa Auicennæ regula intercalares dies eliminari vt videtis debent.

De decimo die.

DECIMVS dies octavi & sexti naturam sapit, vt testatur Gal. libro primo huic materiæ dicato: minus tamen male quàm octauus, & multo minus male quàm sextus, decimus iudicat dies: ob enim materierum tarditaté, morbus qui sexto die terminari debuerat in octauum
 proro-

prorogatur, quòd si adhuc tardior fuerit, usque ad decimum peruenit, in quo iudicatio imperfecta, obscura, & omnino insalubris fit.

De vndecimo die.

VT quartus dies septimi indicatorius est, ita quoque vndecimus quartidecimi indicatorius est quam eandem proportionem quartus ad septimum habet, qualem vndecimus ad decimum quartum: ut quoque quartus minor indicatorius dicitur, ita quoque vndecimus perfectus indicativus & minor indicatorius appellandus est. Cæterum, tametsi quartus dies cum vndecimo conuenientiam habeat, Multum tamen vndecimus ab ea differt indicatione, quam quartus possidet. Proditum est enim ab Hippocrate, quod ita esse quotidie experimur, signa concoctionis quæ quarto die apparent, septimo crifim profuturam indicat, non sic tamen iudicandum est, si signa & concoctionis notæ vndecimo apparere cœperint, quod quartodecimo die terminabitur morbus: quam enim quartus index septimi est, veluti vndecimus quartidecimi, non adeò

tamen exactè vndecimus supra decimum quartum, iudicat, veluti quartus supra septimum quum, si vndecimo die concoctionis bona apparere cœperint signa, nullis antea apparentibus, morbus procul dubio non quartodecimo terminabitur die sed, potius septimodecimo aut vigesimo, aut aliquo longinquiori ex decretoriis, nec minus septimodecimo diei vigesimi iudicatorio euenire credendum est, quia si septimodecimo die indicia concoctionis apparere cœperint, morbus vigesimo non terminabitur, sed vigesimo septimo potius terminum habebit, aut alio ex sequentibus diebus decretoriis. Cuius discriminis causa duplex est, Altera quòd quum quartus dies ipse medium inter primum & septimum teneat, credere est quòd in eodem dierum spatio natura victoriam complere possit, quo eam initiare valuit, ac illi principium dare cœpit: Secunda, priorem elucidans, quia quarto die virtus adeò valida & potens est, vt in hoc quarto die apparente victoria, & humorum cōcoctione, intra illud exiguum tempus perfectè & ad amissim ac exactissimè virtus morbum euincere poterit, & victo-

riam complere, quod opus si vndecimo die, aut septimodecimo, concoctio ac aduersum morbum victoria apparere cœperint, natura ipsa quia debilior facta nec ita potens, quartodecimo die, nō poterit complere, nec vigesimo: Non enim vndecimo die victoria incipiente, & humorum concoctione, morbus quartodecimo die iudicabitur, quia longe maiori tempore natura vt victoriam adipiscatur indiget, sed eam potius septimodecimo aut vigesimo die complebit. quæ omnia similiter septimodecimo diei euenire sciri cupimus, quum si in eo concoctionis notæ apparere cœperint, nō ilico vigesimo die, cuius ille index est, morbus iudicationem habebit, sed potius quarto vigesimo, aut vigesimo septimo: quia imbecilis & defatigata virtus, in eo tempore victoriam consequi potest, non verò in illo exiguo, inter septimumdecimum & vigesimum intercepto. Caterum, vt noscant medici, quo die morbus terminabitur erroribus non admissis, differantque naturæ ministri re vera medici, ab iis qui nomine medici tantum sunt, rerum experientia nulla fulti, & qui tantum à iusta naturæ ministri appellatione

absunt, vt etiam maxime contrarium no-
 men ipsis conueniat, hostib, videlicet, &
 naturæ ipsius tum ægrotantium hostibus
 iure appellatis, scire licet, quòd si con-
 coctionis, aut victoriæ notæ vndecimo
 die apparuerint, hoc est improuisæ vi-
 deantur, iudicium quartodecimo die nõ
 fiet, sed potius septimodecimo, aut vige-
 simo: ita si eadem notæ septimodecimo
 die apparuerint, nõ vigesimo die morbus
 iudicabitur: sed potius quarto vigesimo,
 aut vigesimo septimo, Si tamen ante vn-
 decimum diem, notæ victoriæ & conco-
 ctionis alicuius præerant, & vndecimo
 intensiones monstrantur, ac magis appa-
 rentes, tunc scire licet, quòd morbus
 quartodecimo die iudicabitur, modo
 medicus, vt dixi, nullo peccet, nec æger,
 aut ministrorum quisquam errorem cõ-
 mittat, quæ omnia septimodecimo diei
 quoque euenire, scias velim: quia si victo-
 riæ, & concoctionis signa antea appare-
 bant, & in eo intensiora, & magis clara
 propalantur, vigesimo die iudicatio fiet
 in vulneribus capitis poro, vndecimus
 dies, quartumdecimum maxime indicat,
 vt experientia comprobatum habeo: cæ-
 terum tradit Galenus libro secundo de
 Diebus

Diebus decretoriis, quòd si materia vsque ad septimum diem sit cruda, quòd morbus ante vigesimum iudicari non potest, item si materia vsque ad decimum-quartum cruda appareat, ante quadragessimum morbus non iudicabitur: quòd si ad vigesimum vsque materia cruditate seruet, tunc morbus ad sexagesimum prorogabitur, nec ante iudicium habebit. In reliquis verò ordo non seruatur, quia in illis iudicium exquisitum non sit.

De duodecimo die.

DUODECIMVS dies nullum habet officium, præter quàm numerum diebus addere, vnde Galenus libro primo de Diebus decretoriis, inquit, rari quidem sunt morbi qui in duodecimo terminantur die, adeò vt nobis visi sint adhuc nulli, & si cui aliquando ante nos in duodecimo die crisis euenisse visa est, vel imperfecta, vel infida, vel periculosa, vel obscura, vel sine signis, vel omnino ad malum accidere visus est.

DIERV M decretoriorum duos ordines describit Galenus, alterum primæ notæ, alterum verò secundæ: primæ notæ decretorij dies sunt, tertius, quartus, quintus, sextus, septimus, nonus, vndecimus, decimusquartus, decimusseptimus, decimusoctauus, & vigesimus. Secundæ notæ dies sunt, octauus, decimus, duodecimus, decimussextus, decimusnonus. Primæ notæ dies decretorios, bene soluentes morbos appellamus: Secundæ verò notæ dies non bene nec subito morbos soluentes. Inter istos igitur bene soluentes, & non bene soluentes dies, tertiusdecimus dies medium tenet, quia nō tam bene soluit, vt dies primæ notæ, nec tam male, vt dies secundæ notæ: vnde Galenus libro primo de Diebus decretorijs, de eo ita tradit, Medius inter hos ordines, dierum subito non soluentium, octaui, dico, decimi, duodecimi, decimisepti, deciminoni, quos iam retulimus, & tertij, quarti, quinti, sexti, septimi, noni, vndecimi, decimi quarti, decimiseptimi, decimioctauus, vigesimi, decimuster-
tius maxime videtur mihi esse positus,
nec

nec scilicet ita reiiciendus sicuti hi qui secundæ sunt fortis, nec ita soluere morbos natus, sicut ij qui primæ sunt notæ. haftenus Galenus. Est igitur tertius decimus dies decretorius, præsertim in morbis, qui impares accessiones habent, quia fortissimus eorum est qui non decernunt: imbecilissimus verò eorū qui decernunt, vt libro secundo citati voluminis apud Galenum quoque legitur.

De quartodecimo die.

SEPTIMI naturam decimusquartus maximè imitatur dies, & testatur Galenus libro primo de Dieb⁹ decretoriis: vnde post septimum diem decretorium decimusquartus palmam obtinet, tametsi nō desint aliqui qui decimoquarto maiorem in iudicando tribuant dignitatem quàm septimo, argumentum à Lunæ oppositione sumentes, in quo aspectu maior oritur inimicitia, quàm quouis alio tempore: quibus verbis, verba plura alia coaceruant & accumulānt, à quibus non facilè studiosus iuuenis se extricare poterit, immo ita labyrinthum inextricabilem texunt, vt si quis improperet, vt Plinianis

verbis vtar, sine glomere fili exitum in-
 uenire nequeat. Proinde iis omissis, dica-
 mus, quòd quartusdecimus dies acutorum
 morborum terminus est, quos potentissi-
 mè decernit, ac iudicat, & in quo morbi
 illi qui olim septimo die iudicium habe-
 bant, nunc terminum habent, ex eo quia
 ob hominum ingluuiem & intemperan-
 tiam, grauiores & magis lenti humores
 sunt redditi: vnde morbi acuti longin-
 quiores quoque sunt facti, & in longius
 tempus eorum iudicia protrahuntur, quam
 quatuordecim dierum spatium, in quibus
 olim solui dixit Hippocrates. Cæterum
 per hæc à nobis dicta, facillime quæstio
 dilui posset illa, quam Galenus libro se-
 cundo de Diebus decretoriis proponit,
 dicens, incidunt autem nonnullæ quæ-
 stiones logicæ, quæ disputationem requi-
 runt, sicut & hæc: morborum qui apud
 omnes acuti habentur, nonnulli decimū
 quartum diem excedere videntur: quum
 tamen Hippocrates, ipsis terminum hunc
 diem, in Aphorismis constituit: tamen
 quia Galenus ibidem alias nititur dare
 rationes, nos paululum morabimur, eas
 quales quales sint, citando: promptum
 quidem erat dicere (inquit Galenus) pro-
 positæ

positæ quæstioni satisfaciendo, acutorum morborum terminum sæpius accidere consueuisse in quartodecimo die: rarò vero post quartum decimum. Vnde Hippocrat. solum id quod crebro oculis vsurpauit, nusquam id quod raro euenit pronunciat. Sed aliam profundiorẽ sententiam ibidem Galenus tradit, quæ magis Hippocratis sententiæ accedere videtur: scilicet acuti morbi quartodecimo terminantur die, illi præsertim qui vehemètia & acutorum impetu incipiunt, Secus autem illi alteri, qui plane inceperunt, tanquam submersi ac ex profundo venientes, lento motu, graui & obscuro, qui etsi post primum quaternionem exacte acutorum motum receperunt, decimum quartum diem tamen excesserunt, quanquã ipsum non excedere dixisse melius esset: quã si ab hora qua acutorum motum habere cœpit, morbus computetur, ipsum intra quartumdecimum terminari inueniemus: nouit hæc Diocles (inquit Gal.) phreneticos non à primo die statim fieri, sed procedente morbi tempore: ergo si quis phrenitide captus, vigesimo die liberatus sit, credere est, hunc intra quartumdecimum suum diem,

sim sustinuisse, quia supputatio non aliunde quàm ab hora phrenitidis inceptionis fieri debet. Cæterum, quartusdecimus dies finis secundę hebdomadę est, initium verò tertię, in quo capitis vulneribus affecti maxime iudicantur, vt longa experientia comprobatum habeo.

De quintodecimo die.

DECIMVS quintus dies, vt Diocli placet & Archigeni, tertię hebdomadę principium est, & vigesimus primus eiusdem finis. Galenus tamen quintum decimum diem parui facit, habet tamen decimitertij diei nõ nihil naturę, in quo ob materię tarditatē, morbus qui tertio decimo terminari debuerat decernitur.

De sexto decimo die.

SEXTVS decimus dies, nullius est considerationis, quia in eo morbi nunquam visi sunt iudicari.

De septimodecimo die.

SEPTIMVS decimus dies, medius est, inter decimum quartũ, & vigesimum diem

diem, propterea, sicut quartus dies septimum indicat, & vndecimus quartumdecimum, ita septimusdecimus, vigesimum: validius tamen in hoc septimodecimo die decernuntur morbi, quàm quarto die, aut vndecimo, quia qui quartodecimo iudicari cœperunt, septimodecimo perfecte decernuntur: ideo Galenus libro secundo de Diebus decretoriis, inquit, septimusdecimus dies, inter coincidentes non est numerandus, sed inter validos & primæ notæ.

De octavo decimo die.

DECIMVS octavus dies, vt Diocli & Archigeni placet, vigesimiprimi index est: quia vigesimumprimum diem, tertix hebdomadę vltimum constituunt terminum: adeo vt decimumoctauum ad vigesimumprimum diem constituent, tanquam quartum ad septimum, vel vndecimum ad quartumdecimum, Galenus tamen raro id euenire fatetur.

De nonodecimo die.

NONVSDECIMVS dies nunquam decernit, vt Galenus testatur, quę

cum duodecimo & sextodecimo adnumerat, qui nunquam visi sunt decernere, si tamen decernunt, id efficiunt imperfectè, infidè, non tutò, & sine notis.

De vigesimo die.

INTER magni nominis decretorios dies, vigesimus tertias possidet, nò vero primus & vigesimus, vt Galeno placet, libro tertio de Diebus decretoriis, qui vigesimus, decimumseptimum vt diximus pro indicatiuo habet. decretorius igitur vigesimus is dies est, in quo plures decernuntur morbi, vt abunde ex iam dictis constat. Post vigesimum, & vigesimū primū diem, decernunt sequentes ij dies, vigesimusquartus, vigesimusseptimus, trigesimusprimus, trigesimusquartus, tritrigesimusseptimus, quadragesimus: post quadragesimum verò diem, vt testatur Galenus omnes sequentes languent, coctione potius & abcessibus quàm iudicationibus morbos finiētes: sexagesimi tamen, & octuagesimi, & centesimi, & centesimivigesimi Hippocrat. meminit, post quos, ad mensium hebdomadas descendere est, quia centesimus vigesimus dies, qua

quatuor complet menses. Est igitur quartus mensis septimi index, & cætera, deinde ad annos deueniendū eo ordine quoque erit, vt hodie in generosa & magnifica Catherina Gondulana obseruamus: ad quadragesimum tamen vsque diem, morbi prorogati, sua habēt nomina, quia alius exactè peracutus est, intra quartum diem terminum habens, alius peracutus dictus, intra septimum, alius acutus simpliciter, intra decimumquartum, alius nō exactè acutus, intra vigesimum, alius ex decidentia acutus, vel acutus conuersius dictus intra quadraginta dies iudicium suum habens. Cæteri verò morbi chronici, id est longi & diuturni dicuntur, qui vt dixi potius concoctione & abscessibus finiuntur, quàm iudicationibus. Cæterum, hæc hucusque dicta, vt curationibus deferuentia, à nobis sunt prælibata: proinde tempus est ad curationes calamum adhibeamus.

THE HISTORY OF GREAT BRITAIN
IN THE REIGN OF CHARLES THE SECOND
BY JOHN HUGHES

THE HISTORY OF GREAT BRITAIN

IN THE REIGN OF CHARLES THE SECOND
BY JOHN HUGHES

AMATI MEDICI
LVSITANI

CENTVRIA PRI-
MA CVRATIONVM
medicinalium suarum.

*Curatio prima, habita apud Lusitanos, in qua
agitur de viperae morsus curatione.*

VELLA rustica nata an-
nos tredecim, quum vnà
cum matre in agrū de-
scalciata absque calapo-
diis exiret, & messoribus
vigēte æstate cibum de-
ferret, incauta in medio itineris à vipera
in pede dextro morsa fuit. Mater vero
puellam sic pūctam & afflictam animad-
uertens, in oppidum quàm citissime fieri
potuit, retrahere se accelerat: vtcunque
tamen properans, medicamentum pro sa-

lute filiæ machinatur, & ecce thymelæam fruticem offendit, ad quam confugit, & ex ea corrigias parat, quibus crus affectû parte alta prope genu ad poplitem ligauit, optimo sane consilio, ne vis veneni altam corporis subiret partem. Interpositis itaque tribus horis à punctura, puellam sic affectam ad me deferunt: erat enim tum temporis iam tibia multis & variis maculis liuidis & rubris variegata, adeo vt fœmur quoque ascenderant, bilem vt mater retulit euomuerat, sed tûc, præsens in quosdam totius corporis tremores, cû vertigine & animi defectu incidit: quapropter cunctantius morsum locum animaduertens, in pedis parte alta, tarso siue pedis raseta dicta, duo nigerrima signa deprehendo: ex quibus iudico, morsum illum à masculo vipera illatum esse, quum duos tantum caninos vipera mascula habeat dentes, fœmina vero quatuor, nec tantum periculi adfert masculi morsus, quantum fœminæ, præsertim si post cibum morsus fuerit homo, veluti huic contingit puellæ. Nullo igitur interposito medio, per chirurgum præsentem locum punctum, vulnusculis profundioribus per ambitum scarificare iubeo,

& cucurbitulas multa ignitas flâma ad-
 mouere : quibus sanguis ater & virulen-
 tus latitans,abunde fuit extractus : sed &
 vniuersam tibiam,leuioribus vulnufculis
 scarificari quoque iussi , sanguinêque
 tandiu ex illis fluere , quoad sua sponte
 cohibitus fuit, Tunc vero ex alliis,ac acri-
 bus cepis,optime pistis, theriaca adiecta,
 cōfectum emplastrum loco demorso ad-
 mouere curauî , in potúque illi theriaces
 drachmas tres,meraciorisvini vnciis quin-
 que dissolutas, propinauimus : post hæc
 verò, quatuor interpositis horis,panatel-
 lam alliis concinnatam , in victu obtuli-
 mus,à somnóq; abstineret quantum pos-
 sibile esset,monuimus. Sequêti verò die,
 puellam quoque tremoribus corripî de-
 prehendi,minoribus tamen (cœperant e-
 enim iam fumi venenosi cor petentes mi-
 nui, ad infimâsque partes retrahi)tunc ie-
 iuno stomacho, succi foliorû fraxini vn-
 cias quatuor in potu dedimus . Est enim
 medicamentum hoc , omnia antidota in
 hoc casu excedens , vt latius commenta-
 riis nostris,ad Dioscoridem in lucem æ-
 ditis,diximus.Emplastrum porro dictum
 è nouo paratum, iterum loco per tres se-
 quentes admotum fuit dies , in quibus

quoque & aliis sequentibus, prædictum
 fraxini succum ebibit, iã enim puella me-
 lius habebat, & à tremoribus & animi an-
 xietate, ferè leuata erat, sed ex vulneribus
 profundioribus loco demorso adhibitis,
 oleosa quædam sanies fluebat, immo vul-
 nera ipsa denigrata quodam modo ap-
 parebant. Elapsis igitur quatuor primis
 diebus plagæ, caprarum fimus cum bac-
 carum lauri ac euphorbij puluere vino
 mixtus ac calidus in splenio siue plagula
 apponebatur, cum quo sanies illa iam æ-
 ruginosa facta, optime exibit, & eo per
 quatuor alios sequentes dies vsa fuit, post
 ea hoc vnguentum parare feci, quod ha-
 bet.

R. Pulueris Rristolochiæ longæ vnc. ij.

Brioniæ

Hastulæ regiæ. j. asphodeli an. vnc. j.

Galbani

Myrrhæ

an. vnc. sem.

Olei laurini cum cera. q. suff. fiat vnguen-
 tum, & in splenio hoc est panniculo li-
 neo, forcipibus multum inciso, loco mor-
 so bis in die applicetur: quo remedio per
 mensem ferè integrum vsa fuit. quum vul-
 nera ita longo tempore aperta sint opus
 est, tandem vnguento basilicone ad cicat-
 ricem

tricem vulnera redacta sunt, & ipsa puella integrę sanitati restituta. Cæterú Norcheriæ octo miliaribus à Fulgineo ciuitate, Gentilis illius magni Auicénæ interpretis patria, saluberrimus fons est, aqua frigidissima plen⁹, in qua si vipera, aut serpentibus demorsi demergátur, ac per horam ibi manserint, sani & liberi euadunt, quod euenire forsan contingit, quia gelidæ frigiditas, veneni viperini caliditatem infringit, ac obtundit, & hebetat.

S C H O L I A.

VIPERA, Græcis echidna vel echis dicitur: Italis verò marasus, animal in totum perniciosissimum ac venenosum, Europæis fere omnibus notum, longitudine cubitali ad summum, capite presso. stricto, crassitudine baculi, in cuius dorso catena multis variegata coloribus conspicitur. Oculi verò illi truces, subrubri, Nā dentes vipere masculæ duo canini sunt, fæminæ verò quatuor. Est certè animal hoc paruum, sed ferum & truculentum, quod quum ab homine percutitur illum inuadit, vt mihi puero eas venanti pro pastillorum præparatione in Lusitania, vbi maxima illarū copia reperitur, contigit. Cæterum dicitur vipera, quod viuum ani-

mal pariat, non verò quod vi pariat, aut quod in eius partu illius disrumpantur viscera, lace-
rare aut rosa euadant, vt multi hucusque au-
tumarunt: expertus enim sum viperam parere,
& integrã absq; discrimine, & noxa perman-
sisse, pregnantem autem viperam in pixide vi-
uam habuimus, vbi factus suos peperit & illa sa
permãsit. Proinde Plinius in hac re minus bene
Aristotelem percipit, quum Arist. vltimo capite
libri quinti inquit, Viperam ex ovo intra cor-
pus catulum gignere, qui catulus quibusdam
obuoluitur ligaturve membranulis, quas mem-
branulas catulus postquam in lucem prodit,
disrumpit, sed cum hoc quoque cõtingit, quod ca-
tulus sic membranis obuolutus in vtero mater-
no adhuc existens, vt foras exeat eas disrumpat.
Non enim dixit Aristoteles quòd catuli viscera
materna partus tempore rumpunt, sed mēbra-
nulas quibus obuoluuntur: Sed Plinius Aristo-
male intelligens, pro membranis viscera mater-
na vertit. At hæc pro nunc sufficiant, quum com-
mentariis nostris super Dioscoridem editis ea
abunde exposuimus. Cæterum Archigenes, Gal-
Paulus, Aëtius ac Dioscorides in curatione mor-
sus vipere iubent egrotantẽ multo vti meraco
vino, & allia, adeo vt affirment, si morsu vipe-
re affectus multum ebiberit vinum, & multa
comederit allia, nullo altero indigebit. remedio-

rum genere: tantum fidei huic præstantissimo tribuunt remedio. Sic enim Paulus, ut aliorum verba taceam, libro quinto suæ medicinae, cap. decimotertio, in quo de viperae morsu agit, inquit, In curatione autem præstantissimum remedium est allij esus, & vini meraci potio, adeo ut si aliquis vti substineat, nullum prætereæ remedium desideret, hæc Paulus: quem Avicenna ut plerunque imitatur, ita quoque illius subscribit verbis in hac eadem curatione, cuius interpretes ineptissimè loco alliorum somnum non sine vita hominum periculo interpretatus est: Sed ille, ut rem declaremus, nominum vicinitate deceptus fuit, quò Arabibus T A V M I allia significet, N A V M verò somnum. vice igitur T aumi siue tumi, id est alliorum, nau id est somnum vertit. Proinde qui Avicennam virum meæ sententia doctissimum, & cui post Galenum secundas dare debeamus, legerint, illius verba perpendant, ac magna animi advertentia examinent opus habent, quum multis & variis illius canon scateat erroribus: Qui meæ sententia non Avicennæ sed interpreti potius tribuendi sunt. Faxint dii, ut nobis aliquè Arabicè & Latine loquentem mittat medicum, qui Avicennam latiniorem ac incorruptiorem faciat, confecerat enim opus hoc Iacobus Mantinus Hebraeus, vir multarum linguarum peritissimus, ac medicus

doctissimus, qui iam nonnullas partes Auicennae doctissime interpretatus fuerat, Veluti primam Fen primi libri, & quartam primi, & primam Fen quarti, ac nonnulla alia, nisi malus quidam genius eum à tam felici successu retraxisset. Conuocaueram enim ego hominem, quum Venetiis agerem, ad hoc complendum opus, & quasi iam in hanc meam haeresim hominem traaxeram, nisi patritius quidam Venetus Damasum Syriae civitatem petens, ut ibi publicus Venetorum esset negotiator secum duxisset, à quo itinere Diuus Didacus Mèdocius, Caroli Quinti Imperatoris apud Venetos vigilantissimus Orator, illum nunquam retrahere potuit: ubi intra paucos dies vitam cum morte commutauit. Dabit tamè Deus aliquem, qui nobis integrum Auicennam restituat, latiniorem faciat ac politum emittat. At ut verum fateamur hoc hodie Germanis, utpote viris doctissimis et linguarum peritissimis debeatur: Si cui tamen Italarum opus hoc committi deberet, id meritò committi posset hodie Bartholomeo Eustachio illustriissimi Vrbinatis Ducis medico ingeniosissimo ac doctissimo, et multarum linguarum peritissimo.

*Curatio secunda apud Belgas habita, in
qua agitur de colici doloris
curatione.*

VXOR Gasparis Ceturionis
Genuensis Belga, aetate flo-
rente, temperatura sangui-
nea, obesa carnosaq; in de-
litiis agens, optimo semper
assueta victu, & multo vini potu, in coli-
cos dolores incidit: febricitabat, multum
sitiebat, parum egerebat, non dormiebat,
dolor erat intensissimus à iecoris regio-
ne incipiens. pro cuius recuperanda sani-
tate accersiti sunt duo celebres medici:
vnus Dionysius, olim regis Lusitaniæ
medicus, qui non multum antea Antuer-
piam celeberrimum totius Europæ em-
porium, vbi hæc contigere, peruenerat: is
est ille contra quem Brisotus Gallus vir
longiori vita dignus doctissimam Apo-
logiam de pleuritide euulgauit. Alter ma-
gni iuxta nominis Lusitanus, apud ipsos
Antuerpienses diu agens. Ij igitur huius
mulieris curam suscipientes (omnia con-
tra morbum colicum à frigiditate eue-
nientem parant) huiuscemodi adhibue-
runt

runt: enemata ex oleo rutaceo, laurino, anethino, camomillino, liliaceo, irino non minus decocta parata ex ruta, anetho, camomilla, melibto, femine carthami, & vrticæ, adiectis variis aliis rebus ad affectû colicum ex frigido humore ortû facientibus, Inunctiones quoque calidæ omnino erant, veluti omnia quæ in cibo & potu sumebat, quibus peius ad tertium vsque diem semper habuit. Demum vocatus ipse quum ad eam deuenerim, interrogare cœpi ab assistentibus medicis, quem nam morbum patiebatur, & ex qua causa, & quot iam diebus, & an venter secedebat, & quo victu eam tractabant, simul & quibus medicamentis curabant. Respondent morbum esse colicum, à pituita factum, contra quem medicamentis calidis utebantur, parum tamen proficientibus, ob morbi malignitatem, sic enim illi loquebantur. Ego vero noscens morbum calidum ortum à bile intestina rodente, curationem longe contrariam auspico. Testabantur autem morbum à bile euenire signa hæc: primum quòd dolor acutissimus erat, secundum, quòd mulier hæc sanguinea erat multo vtens vino, item quòd intese febriebat, & multum

tum sitiebat, & quæ emittebat excrementa bilé sapiebát : quibus addere est, quòd medicamentis calidis semper peius habuit, immo vinum generosum Hispanum stante dolore ebiberat, post cuius potum dolor increbuit, & symptomata omnia aucta fuere: quibus omnibus animaduersis, iubeo illico cubiti internam, quam iecorariam dicimus venam secare, sanguinémque extrahere ad vncias octo, ac interim dum sanguis fluebat, dolor omnino remittebatur, sed post fluxum & oclusam venam, dolere vt prius cepit. Post hanc verò sanguinis extractionem iecori & parti dolenti admoendum curavi linteolum rubrum tepidum succis sequentibus intinctum, qui habent.

R. succi endiuixæ

cicorij an. libram mediam.

lactucæ.

Aceti rosati vnc. ij. misce, hoc au-

tem epithemate, sæpe renouato, dolor remitti cœpit. Vesperis tandem, clysterem istum immitti iubeo, qui habet.

A M A T I L V S I T A N I

R. ordei
 Maluarum an.vnc.j.
 Matrum violarum
 Parietariæ.

In libris duabus aquæ fiat decoctio
 sufficiens : facta decoctione & colatura,
 accipe decocti tepentis vncias quatuor-
 decim, olei rosacei , violacei an. vnciam
 vnam & mediã, vitellos oui optime quas
 fatos numero duos , diapfiliij drachmas
 sex, salis drachmam mediam , succhari ex
 insula sancti Thomæ quod rubrum offi-
 cinæ appellant, vnciam vnam: misce. hoc
 autem multum bilis excreuit, non eo ta-
 men vt dolor penitus leuatus fuerit. Sed
 ecce, in nocte dolor intēdi cœpit qua de
 causa: venã interiorem, malleolum perre-
 ptantem , saphenam dictam , aperire iu-
 beo, sanguinisque totidem vncias fluere,
 quot mane . Hæc enim sanguinis extra-
 ctio multum conduxit, quum dolor om-
 ni ex parte ferè leuatus fuerit, sed inter-
 posito postea, à sanguinis extractione exi-
 guo tempore, iterum de dolore queritur,
 & magna præmitur siti , proinde rogat
 me frigidam aquã illi bibendam tradam.
 Ego verò noscens gelidam iuuamentum
 afferre

afferre posse, concedo lubenter, Deus bone, vix exhausto poculo, dolor subito leuatus fuit, vt opus incantamento simile assistentes clamauerint, & quod magis admirandum fuit, dolor amplius non rediit. Sequenti tamen aurora, cassiæ fistularis semivnciam pulpæ, cum rhabarbari drachma integra, in aqua endiuivæ dissolutas bibendum propinaui, quo medicamento sanitati sigillum dedimus.

S C H O L I A.

QVVM hæc tractabamus, in mentem venerat medicus ille Italus, qui ferè omnes colicas affectiones, frigidis curabat remediis, vt de eo testatur Paulus Aegineta, libro tertio sue medicinae, capite quadragesimotertio, qui sic plurimos præter omnium opinionem per-sanauit. Animaduertant igitur recentiores medici, qui quum hodie ad colico dolore laborantes accedunt, illico ad calida confugiunt medicamenta, non sine tamen ignominia, ac artis medicæ dedecore.

AMATI LUSITANI

*Curatio tertia, in qua agitur de duplicis tertiane
curatione.*

MANVEL Cirini^o, nobilis
& magnificus, Ioannis ter-
tij regis Lusitanię apud An-
tuerpiam negotiorum pro-
curator siue factor, vt vo-
cant, vir ætate quinquagenarius, natura
biliosus ad vstionem declinans, magnis
occupationibus, & ingentibus laboribus
oppressus, in febrem incidit, quam dupli-
cem tertianam appellamus, & illam qui-
dem acerbam, mirum in modum affligen-
tem, quæ vt notæ indicabant, non multū
ab exquisita differebat. Omnibus igitur
ad curationē paratis, & euacuationibus
tam per sanguinis missionem, quàm per
pharmacum adhibitis, quum semel in pa-
roxysmo (vigente ardentissima illa fe-
bre) nimia siti cruciaretur, me rogat illi
gelidam bibendam tradam, cui lubentis-
simè obtemperans, ad satietatem vsque
concedo, à cuius potu multam flauam,
citrinam, siue pallidam dictam bilem euo-
luit, & melius habuit, vt ita intra viginti
dierum spatium sanitati fuerit restitutus
magnificus

magnificus ille & liberalis vir, qui tunc pro hac curatione mihi trecentos largitus est aureos ducatos.

S C H O L I A.

DICITUR tertiana duplex, febris biliosa singulis affligens diebus, cum rigore, ab vno tantum decidens loco, duæ verò tertiane & si simili affligant modo, differunt in hoc, quod earum materia non ab vna deceditur parte, sed variis potius locis, vt Herculano viro sua etate docto, placet. Caterùm, si vere loqui volumus, duæ tertianæ illæ dicēde sunt, quæ omni tertio die bis affligunt, vt hodie bis, mane nihil, tertio verò die iterùm bis reddunt. Galen. tamen, & duarum tertianarùm, & duplicis tertianæ, libro secundo de Crisibus meminit, quas singulis diebus inuadere, inquit, nullã inter eas ponens differentiã, vt apud libellũ de Typis quoq; quis legere poterit, in quo et illarùm quoque mentionẽ fecit. Caterùm iis febribus biliosis & sanguineis, aquam ad satietatẽ vsque cõuenire omnes fatentur medici, Hippocratem nimirum medicinæ patrem secuti, qui libro tertio de Ratione victus in morbis acutis, vbi de aqua agit, ita inquit, Aquæ, quæ in acutis bibitur morbis, nullũ sanẽ habeo aliud quod illi concedam officium, id est aqua præter iuuamentum quod adfert febricio

tantibus, multa ebibita, nullū de illa habeo quod
 dicam, quod ita esse quadragesimosecundo textu
 ipse Hippocra. exponit, quum dicat: In quibus
 autē maxime aqua vtendū sit, & quando val
 de multa, & quando modica, & quādo gelida,
 & quādo calida partim quidē antea dictū est,
 partim verò suo tēpore dicetur. Hacten^o Hipp.
 textus, quem Galen. maximē adnotat, ob Erasi
 stratum malitiose accusantē Hippocratē, & il
 lius discipulos Apolloniū & Dexippū, quos ait
 cereos cyathos duodecim in sextantali cotula
 cyatho effinxisse, atq; vnum ex his vel duos fe
 brientibus admetiri, quum tamen Hippocrates
 nō hic solum multum dari aquā memnerit, sed
 variis aliis in locis, precipue vltimis verbis li
 bri quarti de Morbis popularibus, vbi inquit: In
 febribus acutis siticulosi, à medicis potu interdi
 cto, aut etiam à seipsis abstinentes, multū sibi bi
 bere posse videntur: his aqua frigida data vt re
 uomant prodest, biliosa enim aderunt. Prætereo
 quæ ab illo, libro sexto de Morbis populariter
 vagāribus traduntur, & ad Galenū accedamus
 veræ medicinae maximū assertorē, ac (vt ita di
 xerim) amplatiorem, qui frigidā aquā in febris
 bus sanguineis, et biliosis, valde multam tribuit,
 immo febres sanguineas, quas synochas vel con
 tinentes appellamus, nisi altero horum remedia
 rū, videlicet sanguinis extractione, vel multo
 aqua

aquae frigidae potu, vel utroque simul curentur
 propelli non posse contendit, ut paulò inferius lo-
 cū signabimus, è libro nono Methodi medendi:
 libro verò de Causis procatarcticus Gorgiã suũ
 alloquitur, & tanquã testem contra Erasistratiũ
 & ipsius sectatores adducit, qui præter illorum
 dogmata, aquã frigidam febricitantibus sæpe ma-
 gno iuuamento dare illũ viderit, in quibus præ-
 cipue viscerum inflãmatiõ non obstabat. Præter-
 eo rationes duas, quas contra Thessalũ libro pri-
 mo Meth. medendi pro aqua febricitantibus de-
 scribit. Veluti ipsius voluminis sexcentos locos
 ut septimo libro, in quo vètriculo male affectos
 frigida potione vno die leuatos, testatur, veluti
 octauo, nono, decimo, & vndecimo, in quibus hu-
 ius rei varium habuit sermonem, & eam in fe-
 bribus non tam non putridis, quã putridis cõ-
 cedit, modo putridæ sanguineæ aut biliosæ sint,
 & hæ siue continuæ aut interpolate, modo hæ
 seruentur conditiones inferius discende. Habita
 consideratione cõsuetudinis, ætatis, nature regio-
 nis, & temporis, quia securius consuetus datur,
 quã iis qui frigide potu non vsi sunt, & secu-
 rius bilioso iuueni, in regione calida, præcipue
 in æstate, quã cõtrario. Conditiones igitur dãn-
 de frigide ad satietatem, sequentes sunt. Prima
 quod æger sit patiens febrem hynochum, continẽ-
 tem dictã, & hanc siue siue puredine, quã inter

ephemeris reponit, quas frigida potu Gal. facillime curabat, ut ex historia libri decimi Methodi medendi percipitur, qui in feruoribus sub canicula, ex ira febricitantem iuuenem, calidum & siccum, frigida potu ad heminas duas, sanitati restituit, in prima quidem accessione multam insigniter flauam bilem vomendo: siue cum putredine, quam duorum remediorum genere Galenus propulsari ait libro nono Methodi medendi, altero sanguinis detractione nullo non tempore modo vires constant adhibita, altero frigida potione: quibus febribus biliosam continuam addere est: siue intermittentem, in quibus & frigida potio tuto dari potest modo hae aliae sequentes ordine conditiones adsint. Secunda, quod aeger robustas omnes vires habeat. Tertia, quod concoctionis signa appareant, quae plerumque status tempore in lotio conspicimus. Quarta, ut nullum viscus internum debile sit, cuius defectu plures ob frigida potionem in grauissimas affectiones lapsi sunt, vidi licet gula, ventriculi oris, iecoris, intestinorum, pulmonis, septitransuersi, renum, & vesicae, ut meminit Gal. libro nono Methodi medendi, capite quinto. Quinta, ut non adsit scirrhus, aut oedema, vel erysipelas compositum, nam erysipelas simplex verum dictum erysipelas nullo meliori curatur remedio, quam larga frigida potione, ut testatur Gal. praedicto lib. nono Methodi

di medēdi: vbi tamen egrotantē in febrē hecti-
cā incurrere timetur, phlegmonas augere mini-
mē veremur, vt docuit Gal. x. Methodi medendi,
cap. 6. Sexta, ne sit magna meatuum obstructio
quia aliquā in putridis reperiri, neces. sū est. Se-
ptimā addit Gal. ne sit humor putridus, i. ne pu-
tridus humor sit incoctus omni ex parte. Conco-
ctionē autem humorū adesse in tertia proposui-
mus conditione. Hæ verò omnes conditiones, ad
tres Gal. tantū libro vndecimo Methodi meden-
di, capite nono reduxit, dicens, Ergo, si & vires
cunctæ valentes sunt & febris ardentissima &
concoctionis notæ planæ euidentēs, frigidam ho-
mini dare audaciter debebis. Quibus Paulus Ae-
gineta subscripsit, lib. secundo suæ medicinae, ca-
pite decimosextimo, quo de febrīū putridarū cu-
ratione agit, quum dicat: Ergo si vires quidē ro-
bustæ omnes fuerint, & febris ardentissima, &
concoctionis signa planæ euidentia, frigidam cū
fiducia exhibebis. Roborata enim natura (inquit
Gal. nono citati voluminis lib. solidarū anima-
lis partiū, præternatos iā humores aggreditur,
ita vt qui vtilēs sint, atque ad nutriendum ha-
biles, hos quidē ad se trahat: inutiles vel per vē-
trem, vel per cutim eiiciat. Sed hic obiiciet Me-
dicus curiosus, si apparet concoctio, quæ nota est
naturæ potentis supra morbum, ad quid agitur
potus aquæ frigide datur? respōdemus, vt mor-

bus breuior fiat, & aeger citius ad sanitatē pri-
 stinā redeat. Nam si ante morbi statū, & conco-
 ctionis apparentiā, aqua frigida potius egrotan-
 tibus daretur, multa inde incōmoda sequerētur,
 quae Gal. citat, videlicet lentos & crassos humo-
 res attenuari digerique prohibet, imbecillas pat-
 ticulas corporis concutit: ad haec, nonnullis ilico spi-
 randi difficultatem, convulsionem atque tremo-
 rē cōciliat. Itē interrogabit, si in intermittente fe-
 bre dari frigida debeat, quo nā in tempore par-
 ticularis paroxysmi, concedetur? Respondemus
 in statu particularis paroxysmi, quia tūc aut vo-
 mitu, aut secessu, aut sudore operabitur, vt Aetius
 sermone qui secūdo capite septuagesimo secūdo
 adnotat. Operae pretiū tamē est animaduertere,
 vt aqua bona sit quae febrientibus detur, quum
 praeter quod sincera, clara, absque odore & sa-
 pore sit, decet quoque coctilis sit: vt suadet Gal.
 cōmētario quarto in librū sextum de morbis po-
 pulariter vagātibus. dicuntur autem aquae co-
 ctiles, leues, stomachum non grauantes, quas lau-
 dantes, molles appellant, & in quibus legumina
 facile coquuntur, & ab eis nullū in vētriculo gra-
 uamen persentiunt qui eas bibunt, & vt paucis
 dicā, Hippocratis verbis, illae sunt coctiles aquae
 quae cito calfiunt & frigesunt: Incoctiles verò
 dicuntur, quibus omnia cōtraria eueniūt, vt illis
 Gal. tēporibus enemiebāt, quae ē Tyburtinis mō-
 ribus

tibus per lapideos aqueductus in urbē Romam
 educebātur. Hæc neoterici animaduertentes, car-
 mina quædā excogitarūt suo modo cōposita, in
 quibus bonæ aquæ notas describunt, quæ Hero-
 culanus cōmentariis in Fen primā quarti Cano-
 nis Auicennæ, si rectè teneo, citat, & ita habent.

Fons, casus, fundus, cursus ab origine distans,
 Subtilis, non teclta leuis, pascibilis, aptè,
 Multa & clara, parū vini tolerānsq; sapore,
 Sicq; et odore carēs, li quēs hypochondria rapti,
 Non rebus confecta malis residentia paruo
 Tempore descendit, coctum dissoluitur ipsa,
 Oculo decemq; modis primū cognoscitur vnda.

Hæc vero omnia paucis illis à nobis citatis
 verbis pro dignoscenda bona aqua comprehēdi,
 qui curiosus animaduertit, deprehendet, cuius
 iuuamenta prosequitur Gal. lib. de Vsu partiū,
 quæ nos breuitati cōsules prætermittimus. Cæ-
 terū non deerunt scioli qui ob id quòd huius præ-
 clari viri liberalitatem erga nos habitam me-
 morē, in nos debacchentur, asseuerātes mercedis
 meminisse, vt gloriā captem & iactantiā His-
 panicam emuler quos nos cū sua inscitia di-
 mittimus, scientes non nouū esse, mercedes à vi-
 ris præclaris acceptas memoriæ tradi, vt apud
 Galenū legimus libello de Præcognitione, capite
 octauo, qui à Boëtio viro cōsulari Romano, ob
 restitutiā vxorem quadringentos aureos accepit:

quæ quadringenti aurei, vt testantur ij qui & Arithmetices & veteris rei nûmarie rationem habent, mille coronis solaribus equipolleat, vt curiose adnotat dotissimus condiscipulus noster Andreas Lacuna, in Gale. descripta vita, ac clarissimû iuxta ac sapientissimû virum, Ioannem Aquilerium medicum potificiû, aliâs apud Salmanticensem Academiã tempore æqualem nostrû. Ceterû has duas tantû curationes ex multis myriadibus egrotantiû, quos apud Antuerpiam per sex annos tractauimus in initio statim huius centurie citare placuit quû nondum eo tempore curationes literis mandare mihi propositû erat.

Curatio quarta habita Ferrariæ, de capitis intensissimi doloris curatione.

MILES qui Caietæ Cæsaris stipendium merebat: ætate virili, robustus, fortis, natura melancholicus, ingentissimo capitis dolore cruciabatur adeo vt oculi illi foras exire viderentur, is post consultos Neapolitanos & Romanos medicos, quorû opera & cõsilio nihil quicquã profecerat, Ferrariã venit, anno iã exacto quo primû dolore isto vexari cœpit, ad quẽ accersitus, percussor an nouerit ille originẽ vnde morbus

bus euenire possit, vel potius senserit aliquando in pudendis, vel capite vlcus, aut quavis alia corporis parte scedationem aliquam: omnia negat. Inquiro antea ctas curationes plures & varias, per doctissimos quosque medicos adhibitas, demum contra atrocissimum morbum adior, quem à Gallica scabie originem traxisse suspicari iam cœperam, quod postea ita esse comperi. Cœpi igitur medicamenta ad morbum facientia dare, inter quæ catapotia Alexandri, quæ à nitro denominationem habent numerare est, quibus nō semel sed bis & quater purgatus fuit: post quas vniuersales euacuationes, ad particulares descendi, cum cucurbitulis, vesicatoriis, embrochis, lixiuiis, tum & rubrificantibus. Demum ad Guaiaci decoctum perueni: quod per quadraginta dierum spatiū ebibit, Quæ omnia minimè valere, quum dolor etsi aliquantulum remissior fuit, postea tamen intensus perseveravit. Perteso igitur laboris & lassato milite isto, ex tam sæuo morbo tantæque medicamentorum absorptione, quæ nihil ad rem fecere, ego alioquin semper machinans, contra tam atrocem & difficilem morbum, remedium, statim cogito

nullatenus istum posse ad sanitatem per-
 uenire, nisi eius apertum esset caput. fir-
 miter enim credidi craneum corruptum
 esse, à quo tam sæui tanque crudeles do-
 lores oriebantur. Erant enim dolores isti
 à sincipite inchoantes profundi, oculos,
 præcipuè & eorum regionemprehendē-
 tes. protinus ergo accersito chirurgo, nul-
 lo apparente tumore, aut vlcere, vel in-
 cute tuberculo, amotis per nouaculum
 pilis, illius caput secari iubeo, iuxta eam
 partem vbi dolor maxime vigebat, ma-
 gno & ad craneum vsque penetrante
 vulnere, duabus lineis mutuo se per me-
 dium secantibus confecto. Sequenti ve-
 rò die quo iam craneū sanguine liberum
 melius videri poterat, non nisi illud liui-
 dum & ad nigredinem declinans conspi-
 cio. Nam tunc primā & secundam lami-
 nam nouacula vsque ad duram miningē
 perforare iubeo, quo opere dolor remit-
 ti cœpit: postea verò nonnullis interpo-
 sitis diebus, quædam ipsius cranei ossa fo-
 ras exiēre, quibus depositis, melius miles
 iste habere cœpit, adeò vt iterum epoto
 guaiaci decocto sanitati fuit restitutus.
 Cæterū capitis sectionē perforationē-
 ve, vt cætera curauimus vlcera.

*Curatio quinta de Colici doloris à lumbricis
euenientis curatione.*

Vxor lapidæ colico
cruciatu afflicta, post
multa & varia adhibita
remedia, epoto anti-
doto Mithridatico, te-
retem siue rotundum
aut longum dictum lumbricum per os
reiecit, & sana euasit.

SCHOLIA.

Colicum affectum à lumbricis oriri certū
est, à quibus & alias affectiones gigni no-
uimus. veluti bulimiam famem insatiabilem:
vt sacra extat historia apud Trallianum libro
tertio sue medicine eiusdem numeri capite, quā
per otium legito.

*Curatio sexta, de lumbricis in stomacho ge-
nitis, & non infestantibus, &
eorum curatione.*

NIGVS Lupus Corone-
lius, quum optima funge-
retur valetudine, per os lū-
bricos eiiciebat, à quibus
nullam noxam, aut dolo-

rem, præter vermium tantū tædium, percipiebat. Vt verò turpitudinem hanc effugeret, consului interpellatim catapotia ex aloë nõ lota deglutiret, fugerétq; res pituitam gignentés, vt lac, caseum, cerasa, fructus res dulces, & huiuscemodi alia, à cuius multitudine, lumbrici illi gignuntur: proinde vinum biberet generosum, & minimè aqua dilutum suasi, veluti & iuscula acciperet, nõ nisi aromatis & multo coriandri semine respersa, præcæteris verò nuces ieiuno stomacho comederet, veluti res acres & bilé procreantes commendauit. Porro in acetario domestica vteretur ruta, saluia, menta, hyssopo, & nasturtio permisi quibus optime habebat, & secure perseuerabat, neque lumbricorum vltèrius vomitione illa vrgebatur.

S C H O L I A.

Non est audiendus Aristoteles, qui præter veritatem, & medicorum dogmata contendit, in Stomacho lumbricos gigni non posse, vt apud ipsum est legere libro quarto Meteororum: gignuntur quippe non solum in intestinis gracilioribus lumbri, sed etiã in ipso stomacho, vt experientia ipsa rerum magistra testatur, cui suffragantur omnes medici tum & ratio ipsa,
 quia

quia putrescente in ventriculo pituita, vermes ibidem ex illa gignuntur: vt quoque fateri videtur Augustinus Niphus maximus Aristotelis interpres. Intelligendum igitur, axioma Aristotelicum illud venit, vermes in stomacho non gignuntur, id est vermes in stomacho vel ore ventriculi bene disposito, & in quo putredo non adest, non gignuntur: secus autem in male affecto, & putrescente pituita abundante. Ceterum lumbricorum omnium tres sunt species, nam alij dicuntur longi, siue rotundi aut teretes, qui plerunque in gracilioribus intestinis, & stomacho gignuntur, terrestribus lūbricis similes qui saepe per os, & aliquando per nares eiici visi sunt. Alij verò cucumerini siue cucurbitini dicuntur ἀκκρῆδες Graecis vocati, qui in recto intestino plerunque conspiciuntur, sic cucumerini dicti, quòd cucumeris seminibus similes sint. Tertij verò, lati dicuntur lumbrici, merito longi dicendi, quia ingentis & immense sunt longitudinis, quos Plinius non tineas vt vetus habet lectio, sed tæniās, id est fascias appellat, qui & si immense longitudinis reperiātur, inveniuntur quoque lati dicti in stomacho plerunque domicilium habentes, vt testatur Hippocrates libro quarto de Morbis quos cucumerinos, vel cucurbitinos ibidem quoque appellat qui veluti & tæniæ, non ramenta aut intestinorum pellis

cule in vermes versa sunt, vt autumant Aë-
 tius & Paulus, sed potius ex putida & pitui-
 tosa materia gignuntur. Nec enim Hippo. nun-
 quam dixit, latos lumbricos ex intestinorū por-
 tiunculis fieri vt hucusque multi Paulum & Aë-
 tium sequentes putarunt. Ita enim Hipp. citato
 loco, vbi ex professo vermium latorum mentio-
 nem facit, tradit, Nunc autem de lumbricis latis
 dicam. Assero enim ipsos in puero dum adhuc in
 in vtero est, nasci, postquā enim semel ex vtero
 egressus est, nō tanto tēpore stercus in aluo ma-
 net, vt ex ei' diuturnitate ac putrefactione, tāta
 magnitudinis animal generari possit. Excernit
 enim semper hesternum stercus per omnes dies, si
 sanus homo esse debet: Tale verò animal nasci
 nō possit, etiā si multis diebus homo nō egeret.
 Multa enim nascūtur dum puer in vtero est hoc
 modo, vbi ex lacte & sanguine cōputr. scēte ac
 redundāte, vtpote quod dulce est, pus factū fue-
 rit feruidum animal isthic generatur. Nascuntur
 autē & rotundi lumbrici isthic eodem modo: si-
 gnum verò quòd hæc res ita se habeat, hoc est,
 postquā in lucē editi sunt pueri, mulieres ipsis in
 cibo offerunt medicamenta, quo stercus ex inte-
 stino exeat, & non comburatur, & simul vt in-
 testinum dilatetur. Vbi verò cibum obtulerunt,
 multi sanè pueri & rotundos & latos lumbri-
 cos vnā cum primo stercore excernunt: Si verò

non excreuerint, fiunt etiam in superque nascuntur in ventribus, & rotundi quidem pariunt: latii verò non amplius, etiamsi quidam ipsos parere dicant. Nam homo qui latum lumbricum habet, veluti cucumeris semen excernit aliàs atque aliàs, vnà cum stercore ipso: & sunt homines qui hoc lumbrici partus esse dicunt, mihi verò non rectè dicere videntur, qui talia dicunt: nec enim ab vno animali tot pulli generari possunt, neque ea est loci in intestino capacitas, vt partus educare queant. Augescente autè puero, augetur etiam lumbricus in intestino ab his quæ in ventriculum ingesta sunt, & equalis fit intestino, quibusdam in pubertate, quibusdam posterius, quibusdam paulò prius. Et postquam intestino adequatus est, similiter augetur, & quanto maior factus fuerit, vnà cum stercore excernitur de intestino recto, & excidit velut cucumeris semè, sepe vero etiam maior. Quibusdam vero iter facientibus, aut laborantibus & ventriculo calescente deorsum descendit, ipsisque prominet ex podice inflatus, hocque facit & de podice reseratur, aut retrocedit. Signa vero quod non pariat, sed ita habeat velut ego dico, hæc sunt. Si quis curet hominem latum lumbricum habentem, & medicamentum dederit aut potionem si quidem fuerit homo bene preparatus, totus rotundus factus ad pilæ figuram exit, & homo

sanus euadit: Si vero ad medicinam h.ereat, re-
 eta pars de lumbrico abrumpitur lōgitudine duo-
 rum aut trium cubitorum, aut etiam longē am-
 plior, & vbi abruptus fuerit per multum tēpus
 signa cum stercore non prodeunt: postea vero au-
 gescunt. Atque hæc argumenta sunt quod lum-
 bricus latus non parit, sed abrumpitur. Est au-
 tem species ipsius, qualis alba intestini rasura.
 Hactenus Hippocratis verba per Cornarium
 versa, in quibus latum lumbricum nō intestini
 ramentum, aut pelliculam esse legimus: sed po-
 tius quod lati lumbrici species, quem semini cu-
 cumeris similem diximus, qualis alba intestini
 rasura sit. Proinde Aëtium & Paulum minus
 bene ex Hippocratis mēte de hac re sensisse cla-
 rum est. Non minus quoque Gal. in hac re ta-
 xandus venit, qui cōmentario 3. Aphorism. enar-
 ratione 26. tradit Hippocratē de lato lumbrico
 nullam posteritati reliquisse memoriā, quod fal-
 sum esse qui prædicta legit verba, tenet ita enim
 Gal. ne quis ambigat citato loco inquit, rarior
 autem est lūbrici lati generatio, qui & longissi-
 mus est, & sæpe per tota extēditur intestina. Ve-
 rūm de hoc nullā fecit Hip. mētionē, quoniā neq;
 eius erat propositū de omnibus agere passioni-
 bus, quæ mortalibus accidunt, sed de illis tantū
 quæ singulis etatibus accidunt. Hæc Gal. quibus
 nihil lucidius aut clarius dici potest. Quæ de re
 vel dia

vel dicendū est, quod Galeni verba hæc corrupta & acephala sunt, aut Hipp. illa adiectitia sint, nō vero germana, nec ex Hipp. officina emanātia, quāquā vt verū fateamur epichiremata & ratiocinationes Hippocratis esse videntur. Ceterum meminit Hipp. lib. 2. Epidemiorum, lumbricos magis vexare à meridie quā alia quavis hora, vt latius dicemus quū dabitur occasio.

Curatio septima, de pleuritide.

Xor Cerdonis, nata annos triginta octo, inchoāte autumno pleuritide correpta fuit, in qua dolor ab imis costis ad summam humerum compagem ascendebat: febris erat continua cum ingenti tussi, & spirandi difficultate: ad quam ingressus secundo die, ab eo quo primum corripī cœpit, illico sanguinem ex axillari vena eiusdem lateris vbi dolor erat, extrahere iussi ad vnciasque octo fluere. Sirupum ex endiua simplicem propino, & circa dolorem semiplenam vesicam: aque ex decocto rosarū, parietariæ, chamomillæ, & violariæ: adiecto oleo rosaceo, chamomillino et violaceo, cum pauco anethino admouendam curavi. Quibus melius illico habuit,

et dolor remitti cœpit: sed parum expuebat, pro qua complenda operatione, sirupum violaceum & capillorum Veneris vt cocleari interdū deglutiret descripsi: veluti loch ex altea sine aromatibus, et de farfara tusilagine dicta, vt cœtera taceam. Demum quarto die, alui fluxus, diarrhœam Græci nominant, licet Paulus Aegineta cœliacam lib. tertio cap. quadragesimo eam vocet, superuenit adeo infestans, vt intra vigintiquatuor horas centies egresserit, cui malo obsistere cupiens, clysterem ex ordeï decorticati decocto immittendum iussi. Est enim ordeum decorticatū, vt Hippo. lib. secūdo de Diæta, siue Ratione victus testatur, natura perfrigerans, & aluum sistēs. Hoc autem enemate bis iterato, nulla illi admixta re, aluus restricta fuit, & sic mulier ista pristinæ sanitati restituta.

SCHOLIA.

Hinc conlicere licet, quòd in hac pleuritide *id est lateris dolore, alui profluuium superuenit in declinatione, & solutus fuit morbus, quod animaduersum velim, propter Conciliatorem, & alios morosos medicos, qui semper*

in declinatione pleuritidis, malum esse predicat, ignorantibus Hippoc. & Galeni preceptiones, in quibus nunquam hac dixere. Nā Hippo. lib. 6. Aphorif. Aphorismo 16. inquit, A morbo laterali, vel peripneumonia habito, alui profluuium adueniens malum. Quae verba non sic superficie tenus intelligenda sunt, sed potius vt Galenus ibidē enarrat, dicens non simpliciter dixit Hip. in morbo laterali vel peripneumonia aluū turbatā, esse malū signū, sed adiecit habito, ac si dixisset, detecto, atq; vexato homini à talibus passionibus profluuium alui superueniens, malum esse signū: quoniā ita se habētibus id solet aduenire non potente hepate ad se trahere alimentū, nec conuertere in sanguinē, & quādoq; vētriculo idē alimentū corrūpente. In mediocri autem morbo laterali atq; peripneumonia profluuium alui superueniens potest prodesse ratione euacuationis, & magis quā signa concoctionis apparuerint inesse passionibus, nec adest timor, sed morbus est citra periculum. His igitur verbis Galeni, satis apparet, quod morbus si sit vehemens & fortis, alui profluuiū semper est malū, quia viriū imbecillitatē arguit, & cū hoc quod hepar cōpatitur, vnde in spiritualibus & naturalibus partibus vitiū est: si vero morbus sit paruus, vel mediocris, ratione euacuationis bonū esse poterit, & hoc praesertim si signa concoctionis apparuerint.

Sit igitur hæc in hac re conclusio, quod alui profluvium in vehementer oppressis & infestatis à morbo laterali, semper est malum signum: in mediocriter verò se habentibus multoties est bonum, transmutationis ratione, ut huius Cerdonis contigit uxori.

Curatio octava, de quartanæ curatione.

R Obus vir Ferrinus, natus annos trigintaquatuor, quartana laborabat, cui cū multa & varia medicamenta quæ tum atram bilem, tum splenem respiciebant daremus, tandem propinato pharmaco atram bilem respicientem, die paroxysmi, quatuor horis ante accessionem, multa & nigra excrevit, ac liber à quartana euasit.

S C H O L I A.

Mirabitur hic prima facie bonus medicus, quum in quartana die paroxysmi, chartarticum medicamentum dare ausi simus, sed bona fide desinat mirari, quum in quartanis febribus & spuris tertianis, in quibus humores crassi, viscidi, ac euacuationi rebelles sunt, præsertim si paroxysmi à prandio inuadunt, afflictionis die purgare optimum est cõsiliu, ut huius rei Arculanus est auctor, qui de seipso si re-
cte

Et teneo, historiam enarrat, vir mea sententia
 inter eos qui sua etate floruerunt doctissimus,
 sed ante eum Auicennam hoc opus confecisse le-
 gemus. Nam Fen prima quarti, cap. 12. cui titu-
 lus est, Confectio olei boni, in die afflictionis
 ad sedandum rigorem Agaricum dare mandat,
 nec tantum agaricum, sed etiam hieram, diaci-
 tonitem, diaphœniconem, & quod magis admi-
 rari est, pillulas fœtidas, quæ omnino euacuant
 & aluum soluunt. Quibus medicamentis Gen-
 tilis de Fulgineo, vt ibidem testatur, pro simili
 complenda operatione semper vsus fuit, immo
 capite de curatione vniuersali februm putrida-
 rum, meminit in die Paroxyfmi ex mente Mau-
 ri euacuationem moliri posse. Est enim Mau-
 rus vir medicus doctus, qui opus practicū edi-
 dit, & hodie à nonnullis in precio habetur. Cæ-
 terò huius euacuationis in die Paroxyfmi ratio
 signatur talis, quia commotione agitata mate-
 ria facilius ad expulsionem reditur, quàm Diuinus
 Hippo. contemplatus in quartana febre. in die
 paroxyfmi pharmacū dare mādāt, vt ex iis ver-
 bis quisq; percipere potest, quæ lib. de Affectio-
 nibus non longè à principio si habent, Si verò
 quartana apprehēderit, si quidē impurgat° fue-
 rit, primū caput purgato, & interpositis tribus
 aut quatuor dieb°, pharmacū sursum versus pur-
 gū dato ī ipsa apprehēfione, Et interpositis die-

bus rursus aliud deorsum purgans dato in ipsa apprehensione. Hactenus Hippocrates: in quibus ut legitis in die apprehensionis siue paroxyfmi, pharmacum deorsum purgans dare mādāt. Nec est quod quis cōfugiat, dicēdo librū hunc de affectionibus Hippocratis nō esse, sed ipsius generi Polybi, ut Galenus asserere videtur, quū & Polybus vir doctissim⁹ fuerit, cui in hac parte fides ampla habenda est, quia id quod longa experientia tractauit, nō deficiente ratione, literis mādauit, quē nō immerito multi & præclari medici hodie sequuntur, hac vtentes operatione, inter quos vñū superstite citasse sat est Doctore Al. vetū publicū apud Salmaticenses medicinae professore virū omniū Hispaniarū cōsensu, in curādis corporibus humanis admirandum, quem nos quoq; sequētes variis in locis per 20. annos artē medicā exercētes validū hoc opus, nec contēnendum experimur, quia nō tam antecedēs pellitur materia, sed ea quā coniunctam dicimus, cuius absentia vt interpellatio paroxyfmorūq; reditus deficiant, nō parū facit. Nec enim in hac exequenda operatione timere est humorū putridorū cū bonis miscellā, nec pharmaci motū cōtrarium humoris motui, siue materiae in ipsa exacerbatione commota, quia, vt diximus, ante paroxyfnum quatuor horas pharmacum propinandum est, nō vero in ipsa apprehensionis hora, vt præcipit

cipit Hipp. & post eum ceteri medici. At hæc nō
 omnibus scripta esse volumus, sed iis tantū qui
 medicinā magno cū iudicio exercent: ceteri autē
 cōmunes medici, vel homines flagitiosissimi ne-
 faria cupiditate delēti ab hoc opere fugiant ap-
 prime monemus, nō minūsq; hominū illud genus
 quouis ære Dodonæo loquacius, quod præter syl-
 logismos sophismata corollaria, suppositiones, ac
 tricas nihil adferre norūt. Ne tamen illotis quod
 aiunt manibus sic à quartana curatione disce-
 damus, scire licet, quod quartana affecti in prin-
 cipio morbi leniter tractandi sunt, nec tum tem-
 poris illis fortis aliqua euacuatio adhibenda, nec
 cum clystere, nisi fortē sanguis vehemēter super-
 abūdauerit: tunc vero vena incisa lienari, si san-
 guis niger & crassus videatur, qualis in iis præ-
 cipuē, qui liene laborāt, audacius mittendus est.
 In initio igitur, pro bilis atræ purgatione non
 trāscendes syrupū de epithymo cū decocto senæ,
 quod maximā habet in hoc casu prærogatiuam,
 aut cassiam fistularē, vel diacatholiconē: deinde
 calidis & humidis alterare, vt syrupo de pomis
 saporis regis, de boragine, de vulgari buglossa,
 de lupulis, de fumo terræ, aliisve modice calidis
 vel frigidis, iuxta varia vstæ bilis genera, illis
 similes aquas destillatitias miscendo, vel melius
 decocta varata ex Sena, polypodio, sumaria, lu-
 pulis, vuis passis, thymo, epithymo, liquiritia, po-

AMATI LVSITANI

mis dulcibus, boragine, buglossa, asplemo, id est
 ceterach, vel horum loco si Syrupi displicuerint,
 vtantur conditis conseruis dictis, ex boragine,
 buglossa, scolopēdrio, & alij melancholiam re-
 spicientibus, aquas insuper easdem vires habē-
 tes bibēdo: deinceps salsa, & synapim, piper, &
 diospoliticon, ac medicamentum ex tribus pipe-
 ribus incidendi gratia quotidie in iusculis, &
 victu eger accipiat commendabimus, quibus so-
 lum à quartana liberatos plures vidi, eos à cō-
 suetis suis exercitiis nō prohibēdo, hoc vno ante
 oculos habito, quod quartana curari non potest,
 nisi splen prius curatus fuerit: proinde spleni &
 visceribus summopere providendum est, vnguē-
 do, illinendo, atque emplastrando, his quæ mol-
 lire ac laxare leniter possint qualia sunt

Butyrum,

Oesyphus,

Lana succida,

Oleum amygdalinum,

Chamemelinum,

Semen lini,

Femugrecum,

Althæa,

Malua, Adeps,

Medulla osium,

Cera,

Carica.

Et quæ tota substantia splenem iuuare probata
sunt, vt

Caterach,
Thamariscus,
Cortex capparis.

Potentiora verò sunt, quæ post apparentem co-
ctionem tuto adhiberi possunt, Ammoniacum a-
ceto liquatum quod leuiter decoqui debet ne
effervescat.

Bdellium molle & pingue,
Styrax,
Galbanum,
Propolis,
Semen apij,
Radix iridis,
Cumium,
Ruta,
Anethum, Flos Geniste.

Glans vnguetaria, quæ Myrobalanum Greci
vocant, medicamentum præ cæteris palmam in
iuuando liene obtinens, ex quibus cõfici possunt
fometa, cataplasmata, vnguetæ, cerotæ, linimen-
ta, & si qua sunt viscera laxatæ, & emollietia
alia: Sed in principio leuibus, & primo ordine
citatis: stante verò coctione, quod in morbi vi-
gore, .i. statu fit, tunc potentioribus vtimur, acetum
semper addentes, quod in omni topico medica-
mento splenetico adiungi debet, quia lieni acetum
maximè conducit, vt testatur Gal. lib. 9. de Cõp.

Med. secundum locos, libr. II. & 14. Methodi
 medendi, & 5. Simpl. quia obstruentem incidit
 & extenuat crassitiem, demum ratione visceris
 comenit, quia fermentatio illi non est molesta.
 In principio tamen parum, in successu vero au-
 daciùs acetum misceri potest: quartanariis tamè
 acetum nullatenus per os dari debet, ut paulo post
 cōtra Arabas ex Galeni placitis, demonstrabimus.
 Tunc vero ut superioribus verbis orationē ac-
 comodemus apparēte concoctione vera, verū di-
 co, quia falsam sæpe in quartanis apparere no-
 tat Gordianus Gallus: potentioribus incidētibus
 medicamētis vti mur, & lotiū provocantibus, ut
 syrupo de radicibus sine aceto dicto, syrupo By-
 santino sine aceto, syrupo prasinio: decoctis ex ra-
 dicibus petroselini, apij, fœniculi, asparagi, rusci,
 corticū capparū, scilla, scolopēdrio, siue asplenio
 dicto. Arabibus cæterach, anetho, addendo que
 simul extenuent & aliuū deiiciant, ut senā, thry-
 mū, epithymū, polypodiū, fumariam, et lupulos.
 Immo tūc sæpe purgare tutū est, iis medicamētis
 atrā bilem purgantibus, ut myrob. alanis Indis,
 epithymo, thymo, sena, polypodio, diacatholico-
 ne, confectioe hamet, di. sene. pilulis fumiterre
 Indis, lapidis Armeni, lapidis lazuli cyanei di-
 cti, & similibus. Sed tunc iam thericam in die
 paroxysmi pōdere vnius drachmæ & semis, ie-
 iuno stomacho in vino albo pro iure dare opti-

mum est consilium, humorū cruditatē fugientes,
 ne ex simplici quartana, dupla, et tripla fiat, vt
 monet Gal. lib. 1. artis curatiue ad Glau. cap. 11.
 & libello de præcognitione: vbi Eudemum phi-
 losophum Peripateticum ob intemporaneā the-
 riaces potionem in tres incidisse quartanas me-
 minit: quē postea magna omnium Romanorum
 admiratione, ex omnibus tribus vigente hyeme,
 liberauit. Ceterum quartana laborātibus talis
 victus ordo institui debet, vt ad calidum vide-
 licet & humidum declinet cibus, sitq; facilis cō-
 coctionis nec flatuosus: à suillis itaq; carnibus
 arcendi sunt ægri, atq; ab omnibus edulis que
 viscida & tenacia sunt, & tardum habent exi-
 tum, atq; ab omnibus que refrigerant, & exi-
 cāt corpus. Utendū itaq; est volatilibus, preser-
 tim pullis gallinaceis, capis, gallinis, & domesti-
 cis alitibus, non minus auiculis montanis que
 optimi sunt succi, & in aquis & paludibus nō
 degunt: pisces quoq; molli carne præditi, & tena-
 citate carentes, tuto dari possunt, vt sunt buglos-
 sus lingulatus dictus, perca, nullus, quem Bar-
 bonē Veneti, Hispani Salmonetum, Greci verò
 triglam appellare solent, sardinia, Grecis trichia
 dicta, aurata, lupus Venetis varolus dictus,
 Hispanis verò robalus, trocta, lucius, & simi-
 les qui cū multa pipere, vel sinapi, vt carnes &
 cetera edulia comedēdi sunt: vinū porro album

AMATI LV S I T A N I

& tenuē, mediocriter calidū sit: & ex fructibus
 vne passæ Corinhiacæ, pinea, amygdale, pista-
 cia, & iis similia ad obstructiones tollēdas accō-
 modata. Ab aqua omnino in potu fugiant, nisi
 scolopendrio caterach dicta herba incocta fue-
 rit, aut thamarisco. Verū linguā ceruinā philiz-
 tim dictā, à cōsortio harū herbarū eliminandā,
 vtpote cōtrarias vires habentē crediderim. Cæ-
 terū acetū melancholicis, & quartana affectis,
 infestum esse, docuit Galenus, qui in quartana
 incidere nec aceto, nec oxymelite, nec syrupis ace-
 tosis vnquam præcepit: quia vt primo libro de
 Facult. simpl. med. cap. 31. tradit, fermentationē
 facit & melancholiam attollit, atque multipli-
 cat, quæ omnia ante illum Hippocrates dixerat
 libr. 3. de ratione victus in morbis acutis, vbi
 iterū Gal. ait, acetum melancholicis aduersissimū
 esse, maximè mulieribus, quibus accedet
 vteri læsio. proinde quum Galenus acetum infe-
 stū esse nouerit, iis quibus toto corpore atrabilia-
 rius redundat humor, aut qui temperaturā sor-
 titi sunt melācholicam, eo in quartana incidere
 nunquā ausus fuit, cōtentus alioqui salsamētis,
 sinapi, pipere, diospolitico, diatrium pipereon, &
 aliis similibus operationē hāc cōplere potētibus.
 Nec enim hic locus subterfugiēdi Arabibus da-
 tur aliquis, aut eorū sequacibus, qui contendūt
 acetū natura melancholicis aduersissimum esse,

non verò iis qui in humorē melancholicum, aut quartanam aliquando ex accidenti, incidunt quū si ita esset, Gal. quartana materiam aceto, vel oxymelite saltem incideret, quo antea incidenda pituita, & domāda bile pro tertiana nota curāda vsus fuit: Sed quum acetum quartanariis infestissimū nouerit, illud silentio præteriiuit, contentus aliis rebus incidentibus, vt pipere sinapi, salsamenti, diatrium pipereon, diospolitico, & similibus. At Galenus vomitum a cibo prouocabat, immo helleborum album raphano permixtum, ad eum consequendum effectum in potu dabat. Quin potius si parum operabatur per se absque mixtione aliqua concedebat, immo libro de Theriaca ad Pisonem ita refert: ego igitur multos quartana laborātes hoc præsidio facile à morbo vindicauit: Nā vomitu prius secundum cibum ipsos vacuans: deinde insequenti die absinthij succum exhibens, vt bilis edulcescat cōtēpereturque: ita horis duabus ante accessionem antidotum exhibeo, ac mirificè ipsam frequenter vidi proficere, vt protinus qui caperet sene morbi accessione maneret. Hæc Galen. Nos verò hodie hora paroxysmi vomitum proritamus, & quartana laborantē à cibo in eodie abstineat suademus: ac quum purgādi tēpus instat in die paroxysmi pharmacū damus quibus multa & egregia consecuti sumus, adeo vt

raro quartanam incuratam hoc incidēdi ordine dimiserimus. Sed iā curationis huius finis erat, nisi in mentē venisset Galeni locus lib. 4. de Sanitate tuenda, vbi inquit, quod diatriū pipereon calor circa primas venas extinguitur, cuius causam reddere nō difficile est: quia piperatorū calor terrenis quibusdā & adustis partibus hæret. vnde factū est quod calor cito evanescit, nec diu permanere possit. Ceterū quartana exquisita, spuria longinquior est, quæ quū hominem semel corripit, vt tradit Aetius, nō amplius illū capit.

Curatio nona, in qua agitur de spha-
celismo. i. vlcere cerebrum
depaſcente.

Alcalainus Hebræus, natus ānos viginti septē, grauisimo & mortifero correptus fuit morbo, quarta die Septembris, M D XLVI. à quo tempore curationes literis commandare proposuimus, obiit verò sequēti die Lunæ, adeo vt quadraginta octo horas tantum perdurauerit. Petitis ex quo nam morbo obierit, respondeo, istū spha celatum cerebrum, id est corruptum aut gangrenatū habuisse, de quo dixit Hippocrates libro septimo Aphorismorum,
Apho-

Aphorismo quinquagesimo primo, Quibuscunque cerebrum sphacelatum, id est corruptum fuerit, in tribus diebus percut, si vero has effugerint sani fiunt. Intelligere verò est, aphorismum istum, vt Galenus in enarratione vult, si incipiente sphacelismo, id est vlcere cerebrum depascente, virtus potens fuerit, vt illud superet, intra tres dies ægrotus euadit, & sanus fit: si verò incipiente vlcere excedente à cerebri potentia non superatur, immo cerebrum corrodit & exedit, intra tres dies interficit, & ad decimumquartum diem nonnunquam peruenisse experientia dissecto craneo visum est, plerunque tamen intra tres interficit dies. Cæterum, vt affectio hæc melius perpendatur, scire est iuuenem istum sanguineum temperatura esse, qui quadraginta diebus ante suum obitum, multum vigilauerat, quia sollicitus admodum erat circa diuinas preces, quas Hebræi illis diebus noctu effundere ad Deum solent. Si quæ verò noctis pars erat, qua somnum capessere poterat, eam quidem dispensebat circa patrem suum, qui eò tempore octuagenarius grauiter ægrotabat, & diarrhœæ affligebatur, quem solus ip-

se tractabat curabátque. Longis itaque vigiliis defatigatus, & tetrís illis odoribus male affectus, in cerebri corruptionem, quam sphacelismum Græci dicunt incidit. Testabantur autem morbum istum præualuisse notæ hæ, capitis synciput & frontis pars anterior illi dolebat, sopor quoq; illú tenebat, adeo vt fortiter punctus respondere nequiret, corporis magna erat impotentia, sed & febris intensissima erat, qualis morbum istum comitatur semper: demum accesserunt prædictis signis, tremores vniuersum corpus corripientes, & prænotiones lethales, ita vt intra duorum dierum spatium, diem suum obierit, nam cœpit morbus eum corripere in principio noctis, ante diem Solis, obiit verò principio noctis diei Marti sacrati, nec enim in tam paruo tempore defuit debita medicamentorum administratio, quum mane die Dominica illicò medici sanguinem per sectionem venæ iecorariæ, in brachij curuatura extraxerunt, syrupumque rosaceum solutium cum senæ decocto propinarunt, quo rectè alius respondit, quanquam operationem hanc, vt potè contrariam in eodem die factam

vitu-

vitupero. Nam pharmacum ab exterioribus partibus ad interiores trahit: venæ verò sectio ab interioribus ad exteriores. oxyrhodinum quoque capitis anteriori parti dolenti admouerunt. Sequenti die vocatus & ego cephalicam in sinistro cubito aperire iussi, non minus cucurbitulas spatulis, post aures, & ano admouendas curavi hirudines: frictiones quoque brachiis & cruribus adhibitas, non minus quàm capiti fomenta, minimè est præterire. Ultimo superueniens præclarus, & in curandis humani corporis ægri tudinibus admirandus Brasfa uolus, syncipiti dissectum culumbum applicare iussit, veluti cordis regioni unguentum nenupharinum, & spatulis ex cantharidibus parata vesicatoria: quæ omnia nihil quicquam profecere, quum morbus hic sæuissimus sit, utpote vlcus cerebrum membrum principalissimum depascens, quem latiniore syderationem appellat, propriæ tamen syderatum dicimus membrum quum omnino emortuum priuatimve sensu & motu est. Aliquando verò syderatio apoplexiam significat, nec Cornarius qui nunc, quum hæc scribimus Hippocratè latinum fecit, aliter apoplexiã

vertit, quam per syderationem, veluti vocem hanc Græcam bliton, per syderatū, vt libello de Glandulis & sexcentis aliis locis ipsum videre est. Vtinam tamen Cornarius, in sua versione, morborum & ægritudinum nominibus vteretur Græcis, quum notiora medicis, quàm Latina ipsa sint. Obiit igitur Alkalainus ab spha celismo, non verò apoplexia, vt Brassauola putabat: qui ingenti omnium amicorum dolore è medio quasi vitæ cursu raptus est: Magno tamen solatio amicis est, quòd & sanctissimè vixerit, & innocentissimè mortuus sit, in eo præsertim die, in quo Iudæi delictorum veniam ad Deum impetrare sibi persuadent.

S C H O L I A.

DIFFICILIS admodum cognitu morbus hic est, coniecturis tamen, interuenientibus notis à nobis citatis, in aliis quoque cum assecuti sumus, quorum capita dissecuimus, & cerebrum corruptum inuenimus. Verum, non me latet, quod Galenus libro secundo de Locis affectis capite octauo, vbi Archigenem reprehendit, de spha celismo siue spacelode, tradat, Verbum scilicet hoc spha celum, multa habere significata,

significata, in hoc potro casu nostro sphacelus si-
 ue syderatio, vt ita dixerim, finis gangraene est.
 Est autem Gāgræna, vt refert Galenus libro se-
 cundo Artis curatiuæ ad Glauconem, membri
 nondum integre facta aut confirmata mortifi-
 catio, ex magnitudine inflammationis orta: cuius
 mali tenta vis est ac tyrannis, vt si non ce-
 lerrimè succuramus, facile affectum membrum
 mortis habitum representet, & cinnno sensu &
 motu destituatur: ita vt percussum, vel sectum,
 vel adustum non sentiat quæ patitur: quem
 affectum non iam amplius Gangrænâ, sed spha-
 celon Græci nominant, Latini verò syderationē,
 recentiores esthiomenum vocant, quod nomen
 ad Gangrænâ etiam extendunt, vt de hac re
 latius videre quis poterit Aëtium libro decimo-
 quarto suæ medicine, capite quinquagesimo sex-
 to: & Ioannem Tagaultium libro Institutionis
 chirurgicæ, vbi apud Aëtium Cornarius sphacelū,
 cariem vertit, quod malū ossi potius conuenire,
 quam carni Galenus est author libro septimo
 Methodi medendi. Sed & Apoplexiam per sy-
 derationē interpretatur, vt superius notauimus,
 & apud Hippocrates libro de Morbis passim
 quis legere poterit, quibus apoplexiam, vt di-
 xi per syderationem semper interpretatur, sed
 an bene medici iudicent.

AMATI IVSITANI
Curatio decima, de Febris sanguinea
nec curatione.

PVELLA septem nata annos, obefula, pulchra, & natura sanguinea, in synochá febrem continentem putridam dictá, lapsa est, ad quá translatis tribus diebus, in quibus multum sanguinis per nares, emiserat, perueni, quam primo facie tumida rubéte, & quasi in tumoré assurgente notavi. Pulsus porò huic magnus erat, frequens, velox, & plenus, in quo caliditas primo occursumit, in successu verò acris percipiebatur: & eo magis quo ibidem manus imposita perseverabat, vt iudicare esset calorem illum per collum aut subcervicium deferri. Vexabatur quoque quadam præcordiorum anxietate, & capitis dolore torquebatur, cum quibus febrilis ille calor continuo illam affligebat, & in ore vt mihi iniunxit, dulcedinem quandam percipiebat: quibus omnibus, lotiú crassum & rubrum apparens addere est. Omnibus igitur conspectis, illico alui beneficio præcedente, venam internam siue ictericam dictá brachij dextri secare iussit.

si, sanguinemque pondere sex uncias fluere: Si enim non fluit, vulnere hirudinem admoveere iubeo, ut inde sanguinem trahat, quousque sua excidat sponte quòd si casus maiorem postulat evacuationem aliam subjungimus. Cæterum puerulis nondum decimumquartum attingentibus annù venam audacter contra Galeni & Græcorum dogmata pertundimus & sanguinem euacuamus, Arabibus adhærentes: quibus pro hoc opere grates referendæ sunt. Nam Abinzoar filio suo trimo venam secuit, ut meminit Averrois, non contemnendo iuvamento, quanquam in uniuerso Theisiro hucusque quòd Abinzoar illud dixisset, non inuenimus in eo tamen libro, qui de Sanitate tuenda ab eo inscribitur, à nonnullis legitur. Ad sanguinis igitur euacuationem per venæ sectionem, duo tantum requiri dicendum est: Primum quòd morbus postulet: Secundum quòd virtus eam ferat, quæ duo Galenus quoque admittit, modò tamen pueri nondum decimumquartum annum agentes, inde à regula excipiantur, & decrepiti: sed re vera Galenus Arabibus non aduersatur, quia puerulis plenioram illam euacuationem

quam antiqui moliebantur vetat, non vero moderatam, quam pro virium & plenitudinis proportione facile ferunt. Unde consultò Hippocrates nullis annorum finibus ætates istas circumscripsit: nisi quis dixerit eas subintellexisse libro quarto de Ratione victus in morbis acutis, textu decimonono, vbi inquit, In acutis morbis sanguinem detrahes si vehemens morbus videatur, florueritque ægrotanti ætas & virium adfuerit robur, vt Galenus ibidem quoque enarrat. sed re vera, si non Galenus eo à nobis citato modo intelligit, peccat proculdubio, & quotquot Græci medici fuere quum pueros febribus iis continuis, aut pleuritide, vel internis inflammationibus, aut sæuissimis aliis morbis correptos, hæc venæ sectione ab Orci faucibus nos ipsi & plerique alij liberos viderimus: nec eos vnquã in illam caloris innati resolutionem, quam illi timent incidere vllus vidi. vnde Cornelius Celsus libro secundo, capite decimo hæc noscens, inquit: Interest enim non quæ ætas sit, neque quid in corpore intus geratur, sed quæ vires sint firmus puer & robustus senex, & grauida mulier valens tuto curantur: quin

quin immo sæpe lactantes infantes videmus, quibus sanguis è naribus absque noxa vlla effluit, vt iure nos venam tundere huic puellæ commiserimus: à qua sanguinis euacuatione syrupum ebiberet mādauimus istum. R. syrupi rosati. ʒ. j. aquarum endiuivæ, violarum an. ʒ. ij. misce. Vesperis verò quum illam inuisum redirem, à febre ferè liberam inueni, nam & lotium quod tunc conspexi melius apparerebat. solebat enim Galenus non solum urinam mane contemplari, sed eam quoque inter diu à prædio excretam, vt apud libellum de Præcognitione in Eudemi curatione, facilè quis percipere poterit. Rebus igitur omnibus optimè dispositis, puella melius habere cœpit, continuo tamen febricitabat: at septimo die, vt mihi retulit mater horror illi in nocte superuenit, quem postea secuta fuit febris, quanquam mane quum arterias tetigissem ferè à febre immunem illam inueni, & vesperi multo clarius. Nouistis autem Hippocratem in Aphorismis dicentem, A causone habito rigore superueniente, solutio fit febris. Sequenti verò noctè, eadem hora & rigor illam apprehendit, adeò vt ex continua interpolata fuerit fa

AMATI LVSITANI .

Et̄a tūc verò illi in pharmacum hoc pro-
 pinauimus quod habet. R. pulpæ cassiæ
 recenter extractæ vnciam mediam , rha-
 barbari boni dragmam vnā: syrups ro-
 sati solutiui vncias duas, decoctionis flo-
 rum & fructuum cordialium in quibus
 maduerint parum folliculorum senæ, vn-
 cias tres misce, hoc enim pharmaco puel-
 la multa vomuit, inter quæ sex viuos lum-
 bricos conspeximus. non hac tamen de
 causa puellam istam vermibus tanquam
 præcipuo morbo vexari dicendum est,
 quum illi ob sanguinis putredinem , &
 humorum in stomacho contentorū cor-
 ruptelam geniti fuere: iussimus tamen
 habita vermium intentione, vt portulacę
 in potu vteretur aqua , & in pulli iure
 quo iam vtebatur aliquid pulueris sicci
 coriandi adiungeret , non minus aluum
 per enema ex hiera picra paratum faci-
 lem redderent . Altera verò sequenti
 nocte , & rigor duabus horis ab ea qua
 antea inuaserat , eam corripuit , post
 quem febris superuenit, quam mane quū
 ad illam accederem vigentem inueni.
 Hic enim bonus practicus coniectari de-
 bet , quòd sanguis in vtranque degene-
 ravit bilem , flauam & atram præualuit
 autem

autem flaua, à qua tertiana duplex orta est, & illa quidem nocturna, de quibus inferius plura pro quibus pharmacum à nobis citatum superius vtranque bilem respiciens paratum fuit decimo quoque die. In prædicta noctis hora: & paroxysmus eam inuasit tunc blande tractata puella, & per glandem citata aluus, poplitum scarificationem faciendam commisimus, quam in sequentem diem distulimus, postquam rigor paruus factus est, sed febris eo modo perseuerabat, tandem tertio decimo die bolus istum dedimus qui habet, R. agarici nouiter parati in pasta. ʒ. j. electuarij de psilio. ʒ. ij. rhabbari. ʒ. sem. cum zuccaro fiat bolus, quo multa & varia egressit, & septimadecima sana euasit.

S C H O L I A.

NON præteribo quin pauca febrì huic conuenientia describã, quum febris ista primo sanguinea fuit, postea verò in biliosam degenerauit: proinde de febre sanguinea sic habeto, Febrrium due sunt species, altera intermittens, seu deficiens: altera verò cõtina, de qua ad presens que quia ab humoribus intra venas existẽtibus euenit, accessione nunquam vacat quousque

ad iudicium perueniat, quam Græci indifferenter synochum vel synocham febrem appellant: quãquam si Galeno fidem præstare debeamus in fine libri secundi de hominis natura, Hippocrates nunquam febrem appellauerit synochum vel synocham, quanquam Auicenna Galeno oppositus ex Hippocrate synochum febrem appellare minimè dubitet: sed in hoc magna vis non est. siue enim febrem sanguineam synochum, siue ignem appelles, non multum refert: hodierni tamen medici ex sanguine febres distinguunt. quò enim sanguis putrescit, febrem masculino nomine synochum appellant, quum verò extra putredinem sua tantum copia, sanguis febris excitat eam fœmineam synocham vocant. Verum extra Gal. atque omnium Græcorum medicorum mentem, qui has duas febres sub vno synochi aut synochæ nomine cõplexi sunt, quod horum accessio ab initio ad finem vsque duret, nec prius quàm ex integro febris deficiat, cesset. Consultius ergo medici fecissent, si Galenum imitantes eius febris genus, quæ ex sanguinis dūtaxat fœnesacti obstructione citra eiusdem putrefactionem oritur, sub diaria febre complexi fuissent. locum verò in presenti signare est vbi Galenus febrẽ illam inter diarias collocat, libro secundo de Crisibus capite duodecimo sic dicentem, Quum autem ipse secundum naturam se habens sanguis trusus in

locum fluxioni obnoxium putruerit, hic quidem affectus inflammatio est simplex, quæ ex ipsa febris accenditur similis maximè ephemera, quæ inflammationibus inguinum accidunt. Nam & ipsa sanguinis inflàmatio ex bono sanguine fit. liquet autem quod quum hic putrescere cæperit, non amplius optimus remanet, sed iam ad amaræ bilis naturã trãsfit, atque in hoc illud seruatür triplex esse genus vniuersum simplicium febrium, quæ enim ex sanguinis putredine fit iã quodammodo biliosa est sicuti in Naturalibus sermonibus rectè ostensum est, quòd sanguis ex moderato calore generatur, flaua autè bilis ex maiore atra verò ex sufficièter immodico. Quicquid igitur pingue & tenue in sanguine est, fit flaua bilis, crassum verò ac veluti fæx quãdo immodicè calefactum exacuerit, atra:ius adherescunt, quæ nono Methodi medendi libro leguntur: ex sanguine nãque febrium quedam manifestam habent putredinis notam, quedam prorsus non habet, quas nimirum ex diariarum febrium genere esse diximus. At ne quis deinceps in hac re Galenũ desideret intentionem, scilicet an ex sanguinis putredine febris gignatur sanguinea biliosa ve, quòd Auicenna neruose admodum contendit, disputat ve, Audiant sciãnt que non parum Galenũ ancipitem dubium ve in hac re veluti difficili esse, quæ de re libro 2. de

Differentiis febrium, in capitis noni legmate quasi rei dubius, disputaturus eandem questionem, inquit, de Disputatione questionis an sit febris sanguinis: qui si rei conscius esset, nec de ea quisquam ambigeret, illud subticuisset, & rem concludendam, ut illi moris est in capite fixisset, quum eo loco ex professo & ad amussim questionem disceptet. in quo, ne amplius suspensos vos habeam ipse. Galenus id quod ex libris de Crisibus superius adnotauimus, concludit febrē sanguineam ex sanguinis putredine fieri, modo tamen sanguis supra modum nō torreatur. quod si torretur, eius subtilior ac pinguior pars omnino in flauam conuertitur bilem, quæ autem crassior in atram, quod multo clarius ac lucidius, enarratione decimas septima libri secundi Aphorismorum exposuit, dicens, quod enim in vinis accidit acescentibus, tale quidam & in sanguinis alteratione cōtingit. quod autem in vinis accidit, tale est, Vbi ex toto acida facta sunt non redeunt rursus ad vini naturam, paruo autem in ipsis facto momento, ita quod acidum quidem habent saporem, nondum tamen acetum sunt, multa sepius ex iis pristinam recuperant naturam. hoc idem in sanguine euenit. Nam & ipse vbi magna in eo sit facta corruptio, nō redit amplius ad habitū naturalem: si verò paulatim fiat, vbi id quod superfluum fuerit euacua-

ti, quod residuū existit ad suam naturā restitui-
 tur, Hæc Galen. Ex quibus luce clarius claret,
 quod ex sanguinis putredine febris gignatur
 sanguinea, haud tamen à quacunque sanguinis
 corruptione, sed ab ea præsertim sanguinē pror-
 sus non inficiente, nec omnino ipsius formā cor-
 rumpente, quo fit, Gal. cæteriꝫ; Græci homines sa-
 pientissimè admodum huius tres ponunt diffe-
 rentias, alterā à principio ad finem vsque eun-
 dem ferè seruātem tenorem, grauitèrque semper
 affligentem, veluti in vigore & statu existentes
 febres, quam suo nomine acmaasticam, id est si-
 milem, tenorē seruātem appellant, alterā conti-
 nuò assurgentem atque inualescentem, vnde e-
 pacmaasticā vel anabaticam, id est ad iudicium
 vsque assurgentem vocant, tertiā verò continuò
 decrescētem, nomine peracmaasticam, cæteris mi-
 nus malam, decrescit enim vt hoc obiter attinga-
 mus, quia magis putridi resoluitur quàm gene-
 retur, epacmaastice, contrario. Hæ autem febres
 nunquam in corpore eueniunt raro & maci-
 lento gracilius, sed continuò in iuuenibus cor-
 pulentis obesisque: quæ nisi error committa-
 tur aliquis sæpe intra quartum diem soluantur,
 quanquam tamen crisis raro in quarto acci-
 dit die, vt Archigeni his, Galena verò semel
 tantum videre contigerit, quod tu intelligas
 velim de Morbis biliosis acutis, secus autem de
 sanguineis nã morbi. biliosi seu à bile depēden-

tiam habentes raro in quarto terminantur die, sanguinei verò multoties intra quartum iudicium habent, vt testatur Galenus quum de Synocho loquitur libro tertio de Crisibus, & Hipp. tertio Prasagiorum, vt latius frontispitio huius operis diximus. Caterum, febris qua afflicta fuit puella hæc, sanguinea erat, quæ septimo die in biliosam degenerauit, ob nimiam ipsius sanguinis putrefactionem. nec enim vnquam mihi placuit responsum huic questioni à multis datum, datur febris sanguinea quoad causam antecedentē: secus verò quoad causam coniunctā.

Curatio vndecima de Tertiana, & Syrupi
quantitate propinanda.

RODOLPHVS natus annos viginti quinque, temperatura biliosus vigente autumno, tertiano paroxysmo correptus fuit, cui die altero interposito, alter respondit paroxysmus, ad quem vocatus, cum lecto decumbentem inueni, non omnino tamen à febre immunem, cuius lotium rubrum, crassum, & omnino sanguineū erat: proinde tunc basilicam dextri lateris secare iussū sanguinēque in duabus peluiculis,

lis, ad uncias septem fluere: erat enim primæ peluiculæ sanguis omnino ater corruptionem quandam præ se ferens, secundæ verò rubicundus, nulli aquositati permixtus vesperi tādē quum illum reuissimè paroxysmo afflictum eum cōperi, ac tō vt ex simplici duplex facta fuerit tertiana, nec enim credere est ob sanguinis extractionem ex simplici duplam factam esse, quum dubio procul nisi sanguis extractus esset in tertianam continuā futurus morbus erat, vt ex sanguine facilè quis modo in curatione Francisci Oliuerij trapezite instructus fuerit deprehendet, quia sanguis ille rubicundus plus iusto & omni aquositate priuatus, facilè in putridum verti debuerat, quemadmodum primus extractus, & in prima peluicula receptus visus fuit. Debito igitur victus ordine constituto, syrupum à sanguinis extractione ebibit sequentem, qui habet, R. syrupi acetosi simplicis. ℥. sem. de endiuia vnciam vnam, aquarum endiuie buglossæ, ana. ℥. ij. misce, paucis tandem interpositis diebus, in quibus aluus vt cōsueta rederet curabamus, pharmacū hoc bibendum dedimus. R. syrupi rosati solutiui. ℥. iiii. rhabarbari boni. ℥. j. & me-

diam, agarici nouiter in pasta parati. ℞. j. decoctionis communis quatum sufficit, fiat potus, quem in aurora bibat, & de super hora dormiat, vt inde medicamentum melius actuari possit. Sed non dormiuit, immo quum primo monueram vt à potu succum citonij mali aut sorbi deglutiret, eum euomuit: vnde illico quum ad eum redimus, bolum istum comederet suasimus, qui habet. R. pulpæ cassiæ recen- ter extractæ vnciam vnam, rhabarbari boni drachmam vnam & mediam, mi- sce, & cum succharo fiat bolus, hunc ve- rò optimè retinuit, & aluus ita bene res- podit, vt inde sanus factus fuerit, qua- lilitas tamen membris derelicta, alteran- tibus nonnullis per triduum assumptis stirpata fuit, fuerunt autem dies omnes duodecim.

S C H O L I A.

HIC animaduertat doctus Medicus, quod non eadem semper syrupi vtimur mensu- ra: Veluti multi inepte admodum ad vncias qua- tuor cum dimidia, vel ad summum quinque cum aquis febricitantibus porrigunt. Qui sane vsus ex Galeni mutilatis quibusdam verbis, decer- ptus est, libro de Ratione victus in morbis ac-
tis

tis, Commentario primo, enaratione quadrage-
 simatertia, quæ sic in antiqua versione habent.
 Ego quidem sum narrans hic summã illius rei,
 dico ergo quòd quando accidit febris sola præ-
 ter quòd cum ea sit dispositio, alia cui sit possi-
 bile euenire ex potu aquæ frigide nocumentũ,
 tunc si vitur aqua frigida non solum est impos-
 sibile vt noceat, sed iuuamentũ est eius magnũ
 & subdit, & iuuamentum ex aqua frigida fit,
 quum ex ea abundè bibitur, præter quòd attra-
 hat aërem, sed quoniam quòd de secaniabim bi-
 bitur est quantitas parua, non est possibile, vt
 quòd de eo in potu datur in omni die vice vna,
 sit plus quatuor vnciis & dimidia. Hæc illa fœ-
 da et corrupta sunt verba: ex quibus omnis vsq;
 hodie posteritas Syrupũ ad quatuor vncias cum
 dimidia dari nec illius eleuãdã dosim, taquã le-
 gẽ sanciuit. propinabãt enim veluti hodie quoq;
 apud Salmaticenses fit Syrupi vncias duas a-
 quarũ totidẽ cõmixtas, in omni ferè morbo, ac si
 omnes vnã exposcant mensurã: vultu si omnes
 vno calapodio calciari debuissent. Ignorãt enim
 viri alioqui docti quòd Syrupi pòdus cũ suis ap-
 propriatis aquis, nõ nunquã augeri aliquãdo vero
 mimi debet. in febrib⁹ enim biliosis, vbi plerũq;
 situs viget, parum Syrupi multum vero aquæ mi-
 scem⁹, adeò vt illis sex vnciarũ pondus resultat:
 quia nostra in iis febrib⁹ intetio est, vt Syrup⁹ in

longinquas corporis partes permeet . At quum
 volumus stomachi, & precordiorum, veluti in-
 testinorū materiam coquere, & eam expulsio-
 ni parare, tunc aquam minimus & syrupi
 quantitatem augetur, nec enim Galenus citatis
 verbis, oxymelitis determinatam dosim descri-
 psit, vt ex vera & candida interpretatione per-
 cipi potest, quae sic habet, Dicitur sanè abundè
 in libris Methodi medendi sed & nunc rei sum-
 ma dicetur, quum ergo febris fuerit, constante
 virtute, tunc non solum non offendet, verum &
 iuuabis abundè, potio autem frigida huiusmo-
 di tanta sit, quātum frigida aqua aeger inspiran-
 do haurire possit, oxymelitis verò exiguum da-
 tur, neque singulis oblationibus plus dimidio,
 in hoc ergo, exhibitionis scopus est dissimilis,
 nempe ad febris extinctionem frigida affatim
 atque ad laborantis vsque satietatem bibitur,
 quae enim ita bibitur aqua sanationis gratia ef-
 ficitur, oxymeli verò astate datur frigidum, ne
 laborantis adaugeat sitim, immo vt aduersus
 etiam contrarium conferre possit, ob eas etiam
 causas frigidum oxymeli ante morbi coctionem
 dari iubet: quasi frigidam aquā ad facietatem
 vsque haētens noua traductio, in aqua nihil
 quod ad oxymelitis pondus attinet, legitur. At
 vetus interpres potionē illam aquae, quam aeger
 vnica aurit vice, nouem vnciarum constituit,
 oxymelitis

oxymelitis verò tanquã prædicta mediam, quatuor unciarum cum dimidia suo modo interpretatus est, At Gal. vt citatis verbis perpendistis, iubet singulis oblationibus oxymelitis dimidium potionis frigida aqua vnica vice hausta febricitantibus tribuere, sed vetus interpres, vt diximus, fallitur quum multo maiorem aqua quantitatem unciis nouem, ij qui sic siticulosi febrientes sunt vno bibunt haustu, id quod experientia quotidiana docet, & ipsi vulgares minimè desiteri possunt medici, præsertim quum Auicenna huius potionis mentionem faciens illius terminum ad heminam vnã & mediam circumscripsit. Gal. verò libro decimo Methodi medendi, capite quinto, luueni ex ira febricitati sub camicula feruoribus, heminas duas gelida in prima accessione dedit. est enim hemina quam omnes prudentes viri cotylam appellant, mensura quatuor continens acetabula, cyathos verò sex, uncias autem ne amplius sermonẽ prorogemus nouem vel ad summum decem, vt ex Gal. habetur libro sexto de compositione medicamentorũ secundum genus, & libris de sanitate tuenda, veluti libello de Ponderibus & mensuris. Erunt igitur vt placet Auicennæ oxymelitis vncia septem ad minus egrotis danda, quum potum frigida aqua vnus & dimidia hemine statuat, cuius medium septem uncia vel septem cum di-

midia sunt, vel ut placet Galeno, qui prædictæ
 potionis duas statuit heminas, decem erunt un-
 ciæ, quum dimidium heminarum decem sunt un-
 ciæ, quas ex oxymelite febricitantibus dabat,
 non vero quatuor cum dimidia, ut inepte admo-
 dum vetus interpretes extra Galeni propositum
 interpretatus est. Lubentissime igitur hic iuue-
 nes Neothericosque medicos monitos velim, ne
 deinceps cum syrupifigis agant medicis, sed po-
 tius ubi opus fuerit, eorum adaugeant doses, præ-
 cipue quæ materia per uniuersum corporis am-
 bitum sparsa fuerit, & sitis ægrotatē infesta-
 uerit, ut olim doctor Altaretus mihi nunquam
 penitendus magister apud Salmaticenses conti-
 nuò medicis obiiciebat, est enim vir iste hodie
 apud Hispanos medicorum omnium celeberris-
 mus, & in curandis corporibus humanis dexter-
 rimus, qui decoctionis aliquando integram librâ
 febricitantibus dabat, nec immerito, quum he-
 mina proprie apud Galenum in ea capitur si-
 gnificatione quæ duodecim continet uncias, ut
 libro quarto de tuenda sanitate legitur. Ceter-
 rum, Syrupi (ut mea fert opinio) pondere de-
 bent librari, ut fit apud Italos, non vero mensu-
 rari, ut Hispani, non sine tamen error easse-
 scunt.

TEXTOR holoferici, quū pleuritide affligi cœpisset, vt internam eiusdē lateris, vbi dolor erat secare iussi venā, sanguinēque ad libras duas fluere, paucis tādē admotis ad locū dolorosum topicis medicamētis intra septē dies sanitati fuit restitutus: erāt verò illa, vesica bouina semi plena aqua, in qua incocta fuerāt camæmelum, melilotū verū, viola, malua, parietaria, & rosa cū multo violaceo, & rosaceo oleo. fuit cæterum morbus iste acutissimus sæuissimè affligens, adeò vt vix patiens ob inuentissimum dolorem moueri posset. Nā victus ratio vt morbus postulabat. oblatu fuit, & ille quidem ptisana colata.

Curatio tertiadecima, de Curatione pleuritidis mendosæ,

RAEDICTI textoris telæ bombicinæ honesta puella Clara, vna, quam postea Abramus Hebræus chirurg⁹ in vxorem duxit, in falsam & mendosam lapsa

est pleuresim, magno premebatur dolore vt stare nequiret, febriebat, sed nihil tussiebat, adeò vt per totū morbi discursum sputum nunquam emisserit, tandem bis extracto sanguine ex interna eiusdē lateris vena, vbi erat dolor, & sacculo ex absinthio cōfecto, ac vino intincto & doloroso loco admoto, pristinae sanitati intra septem dies fuit restituta.

S C H O L I A.

PERICVLOSVM enim est in mendosa pleuritide, vt testatur Aëtius, & in eo grauiores medici, sanguinem per venae sectionem extrahere quia quum ab humore pituitoso & flatulento eueniat, sanguine, & virtutis robore pro ipsius discussione opus est, quo detracto, humor magis crudescit, & dolor intensior fit, qui pro sui ablatione venae sectionem exposcit. proinde pleuritim mendosam vera periculosiorem esse, nemini dubium sit.

*Curatio decimaquarta, de Vteri proidentia,
& eius curatione.*

PVDICISSIMA & honesta vxor Vicini, nata annos viginti quatuor, magnum imprudenter attolens pondus in vteri proidentiam

cidetiam incidit, dolor lumbos inuadit,
 grauamen circa $\mu\tau\epsilon\sigma\upsilon$, id est pubem vel
 pectinem, magnum perſentiebat. adeò vt
 deambulare non poſſit lotium cõtinuo
 mittebat, ſed primo multo ſanguine mi-
 xtum, poſtea ſecundo die minus ſanguis-
 nolentum effudit. Tertio vero à ſanguis-
 ne alienum, tanquam pus in eo cõſpicio,
 in quo tunc eam febris corripere cõcepit,
 ſed quarto in eo multum puris apparuit.
 Semper ſitiuit multum fuit anxia, & gra-
 uiter omnia ferebat, vt vix in cubili per-
 quieſcere poſſet, ad quam quum primum
 peruenerim, obſetricem accerſendam cu-
 raui, quam doceo vt leniter matricẽ quo
 ad fieri poſſet, ad locum reducat, dein il-
 lico locellos hoc dicendo lauacro pro-
 luat, quod habet. R. roſarum rubearum,
 foliorum plantaginis, corrigiolæ ſanguis-
 nariæ dictæ, an. m. i. in aqua fiat decoctio,
 quouſque aqua ſubrubea fiat. facta cola-
 tura adde mellis roſati colati parũ, miſce
 & fiat lauacrum, quod calidum per infe-
 ſarium eiaculabatur, non minus caput
 decliue, & crura maxime eleuata habeat,
 ſemper ſuadeo ſed & muſchum, & cibe-
 tam, galliamve moſchatam, ac res bene-
 olentes naribus, veluti graueolentes pu-

dendis admouendas mando. graueolentia autem siue fetida medicamenta sunt galbanum, & pennarum vistarum fumus. Iis tantum duobus primis diebus peractis, & fæcibus per clysterem depositis, tertio die sequenti mel rosaceum colatitium prædicto decocto in maiori quantitate addo, nec enim potentioribus medicamentis astrictoriis opus erat ob apparens pus: timor enim erat ne obclusum vlcus malignius inde redderetur, ob incarceratâ materiâ: quarto verò die, multum puris in vrina exiuit, sed quinto minui in vrina cœpit, proinde tunc fomentum, ex balauistiis, myrto, hypocistide, rosis rubris, & semine sumach, in vino rubro austero parare feci, quo vterus optimè lauabatur, & spōgia eo imbuta pectè & pudendum fouebatur. Nam & intus quoque in sinu lana vino illo imbuta adaptabatur. octauo verò cucurbitulas magnas duas vmbilico multa flamma ignitas affigendas iussi, post quas illico cerotum hoc descriptum sub ventri, id est pubi apponendum curavi, quod habet. R. mastiches, thuris, ladani, sanguinis draconis, ana drachmas duas, galliæ muscatæ drachmam vnam, terebinthi-

næ, ceræ, resinæ ana parum, & ad ignem fiat cerotum, & super corium alutam dictum extendatur; vel melius super pannum cocco intinctum, & calidum admo- ueatur: quibus rectè habuit, & vterus ad locum suum rediit. Cæterum, à motu, vt diximus, & rebus sternutamentum ir- ritantibus, eam per quindecim dies in- terdiximus: veluti à vino & rebus cali- dis, nam victus rationem subtilem per- scripsimus, porrò ab aquæ potu quatum possibile erat Hippocratis consilio eam arcebamus: sed primis diebus halicaca- bi (Alkakengi officinæ Mauritanica vo- ce appellant,) aquam bibendam propi- nauimus.

SCHOLIA.

HIC animaduersione dignum est, quòd ma- trix siue vterus, aut vulua, idem enim La- tinis est, situata est inter vesicam & rectum in- testinum, vnde fit, quòd matrix quando extra naturam progreditur, vesicam comprimere pos- sit, qua compressione vrine stillicidium cum min- gendi continua auuiditate excitatur: prout huic contigit mulieri. Hac de causa dixit Hippocra- tes libro primo de morbis mulieribus, quando-

AMATI LV SITANI

que vero vbi mulier vasa euacuata habuerit, & insuper laborauerit, vteri comersi ad vesicae stomachum allabuntur, & vrinae stillucidium inducunt. Pertractat vero idem Hippocrates morbi huius curationem libro secundo dicti voluminis folio Frobeniano trecentesimo sexagesimo quinto, & trecentesimo sexagesimo sexto, vbi inquit, Si vteri extra naturam progressi fuerint, febrilis calor habet pudendum, & inum ventrem, & vrinae frequenter ac paulatim destillat: & folio tricentissimo sexagesimo octauo, & aliis locis. Sed vberius Paulus libro tertio suae medicinae capite septuagesimo secundo. Quod vero sanguis vrinae admixtus fuerit, id vene aut ligamenti alicuius rupturae est tribuendum: quamquam vteri procidentiam plerunque ex ligamentorum quadam relaxatione fieri noscimus.

Curatio XV. de menstruorum suppressione, & exanthematibus per vniuersum corpus apparentibus.

IRGINI decem & octo annorum assueti menses suppressi sunt: vnde in symptoma grauissimum foedissimumque incidit: id enim erat exan-

exanthemata quædam per vniuersam cutem sparsa, non quidē illa dicta variollæ, aut morbilli, sed tubercula potius quædam per cutē efflorescētia, magna ingentiâque: quæ quotidie, vt septies & octies oriebantur, ita quoque toties euanescebant. Durabant autem per dimidiam horam, & aliquando per integram, postea verò ac si nihil in cute habuerat, delitesciebant. Erant verò efflorescentia illa tubercula, siue papulæ colore subrubro, & albo, magnitudine panis, quæ potissimū vultum fœdabāt, quanquam & brachia, & crura, immo & vniuersum corpus prehendebant, At quum primū apparere incipiebant, ex commotione materiæ dolor ventriculum inuadebat, & cordis anxietas vigeat: quæ superueniente vomitu, prout aliquando euenire contingebat, subito leuari videbantur. Omnia enim hæc ex suppressâ mensium materia, quæ crassa & flatulenta videbatur, ortum traxisse diximus. Nam (Galeno teste, Commentario in tertium librum de Morbis vulgaribus.) *ινθίματα* tumores sponte in cute florentes à crassis humoribus geniti nuncupantur. Nam tenues humores (inquit) exulcerationem potius

AMATI LVSITANI

faciunt,quàm tumorem , crassū verò cutem in tumorem extollunt . Crederem vtique, quum papulæ in virgine ista ita cito resoluebantur, materiæ multum spiritus ac flatulentia immixtum esse,tametsi virtuti potenti nihil esse difficile sciamus . Mensium porro suppressio ex matricis mala qualitate , quæ virginibus interdum euenire solet , oborta est : de qua consulendus venit Hippocrates , libro cui titulum fecit de Virginum morbis , & Galenus libro de Locis affectis, quem interiorum , multi vocant . Cæterum vniuersus curationis scopus eò vertebatur , vt materia ad vterum retraheretur , quæ impetum & cursum ad cutaneas partes faciebat. Primo igitur venam in talo , quam Saphenam appellant, tundere iussi , sanguinisque vncias sex fluere , laborabat autem nimia plenitudine , & syrupum istum bibendum obtuli , non solum mane ieiuno stomacho , sed vesperi ante cœnam , qui sic habet: R. Syrupi Byzantini sine aceto ℥. ij. aquæ fceniculi , artemisiae , vel matricariae an. ℥. ij. misce, hoc enim per quatrimum parata ad expulsionem materiam , sequens propino
pharma

pharmacum. Recipe, Syrupi rosati solutiui $\mathfrak{z}$. duas. Decoctionis fenæ, vncias tres, oxymelitis compositi $\mathfrak{z}$. vnam, electuarij elefscoph drachmam vnam & mediam, agarici nouiter in pasta parati drachmam vnam misce, hoc verum optime aluus secedit, non eo tamen vt admirandi illi tumores ad cutem venire desierint, quum vt antea eueniebant: quod animaduertens, sequens iubeo à pharmacopola parari decoctum: Recipe Radicum apij, fceniculi, asparagi, rufci, petroselini, cardi benedicti, an. $\mathfrak{z}$. vnâ. Seminis fceniculi, anisi, apij, ameos, ana drachmam vnam. Artemisiæ, pulegij, calaminthæ. an. manip. vnum, in libris septem aquæ fiat decoctio, quoad tertia pars consumpta fuerit: dein facta colatura adde Syrupi de calamintha, Byzantini sine aceto, an. $\mathfrak{z}$. tres, misce, Cuius decocti cinnamomo aromatizati, ieiuno stomacho vncias quinque: & totidem vesperi ante cœnam bibebat, post cuius potionem exactam bolum sequentem deglutiendû tradidimus, Recipe electuarij Indici drachmas tres, diasenæ & diaphœniconis an. $\mathfrak{z}$. i. cum diamargaritone

secundum Auicennæ descriptionem, in
 puluerem redacto fiat bolus, post quem
 veluti alia cathartica medicamenta, per
 horam integram dormire permisimus, &
 ea præsertim quæ epota sumuntur: nam
 catapotia longiori indigent tempore,
 vt bolū vero optime deglutiret, aquam
 desuper biberet suasi hanc, R. aquæ fœ-
 niculi, endiuivæ ana. vnciam vnam &
 mediam. Sunt procul dubio plures qui
 bolum absque aqua abhorrent, immo il-
 lum fumere nolunt. cum isto igitur bolo
 multa & varia aluus egressit. At inter-
 dum prædictum decoctum summebat,
 veluti in omni curationis incessu, quòd
 aluus fluida esset, semper solliciti fuimus.
 Retractiones quoque per crurium fri-
 ctiones, veluti fœmoribus cucurbitulas
 adhibuimus, quas quum parum prodes-
 se animaduertentem, quia morbus nihil
 leuabatur sed potius ingrauescebat, Ire-
 rum Galeni consilio pedis venam ape-
 riri iussi, sanguinisque semilibram ex-
 trahere: sed hæc sanguinis missio qua-
 tuor interpositis diebus à soluta aluo fa-
 cta fuit, in quibus diebus prædictum
 decoctum de nouo paratum bibebat,
 interiectis aliis postea tribus diebus ca-
 tapotia

taporia hæc dedimus, quæ sic habent,
R, pilularum de fumo terræ ð. ii. agre-
gatiuarum & de hiera composita an. scri-
ptulos duos fiant, pilulæ sex & inau-
rentur, iis enim alius optime respon-
dit. Sed pertinax & sæuus morbus non
adeo solitum suum cursum dimisit: quæ
penitus contemplatus brachij dextri
communem venam tundere iussi, Qua
sanguinis missione, papulæ hæc minui
cœperunt, nec tot vicibus erumpebant.
Cæterum, non veritus sum in brachio
venam aperire, quia præfagieram sym-
ptomata illa cum ea aut omnino leua-
ri aut saltem minui, quod ita experien-
tia postea visum fuit. leuata minutaque
in parte superiori contenta materia sym-
ptomata illa iam sæuè affligentia re-
mitti cœperunt. Haud ab re hæc sic te-
mere à me producta sunt, quum Gale-
nus medicorum princeps, libello de
Sanguinis missione, inquit, Vacuatis e-
nim cubiti per incisionem venis, aliud
grauius longè superest, purgationes e-
nim menstruas auferunt, auertentes san-
guinem ad superiores corporis partes:
Sectis vero quæ crurum sunt non so-
lum retrahunt, sed etiam menses magis

prouocant: Hæc ille, in libello illo, in quo tradit, quòd retentis mensibus, semper quæ sunt in cruribus venas incidere oportet, iuxta illud, eò ducere oportet quò natura solita est mittere. Sed forte in hac curatione non sic Galeno astricti esse deberemus, quando plethora præsen- te, deficientibus menstruis, sanguinis mis- sio prima ex brachij interna vena fieri deberet, non vero ex saphena, vt voluit Aëtius, Sermone decimosexto suæ me- dicinæ, capite quinquagesimosextimo, vbi ita tradit: quæ ob plenitudinem non purgantur copiosa sanguinis missione sa- nantur. Cubiti itaque ac tali venas seca- re oportet, & cætera. In quibus vt legitis cubiti venam secare iubet, cui astipulari videtur Paulus libro tertio suæ medici- næ, capite sexagesimoprimo, in quo de mensium suppressione agit, quum dicat: cum igitur propter aliquod interaneo- rum vitium primarium purgatio circun- ciditur aut strangulatur, ex vsu maxime fuerit, id quod primario afficitur curare, inde vteri habere rationem. Notæ qui- bus hæc deprehenduntur, in superiori- bus sunt expositæ, quum vero nihil illo- rum adfuerit, constat liquido primario
affectu

affectu occupari: itaque si ætas non prohibet, aut habitus, aut aliud quippiam, venam oportet incidere, idque non ante statum mensium tempus, sed vbi iam accesserit, decem dies super adiiciantur. detrahetur autem sanguinis: neque plus duabus libris & semisse, neque minus vna, si quidem venam diuiserimus: Sin autem non, hiera diacolocynthidos purgari debent & cætera. in quibus verbis Paulum, non pedis venam primo secare, sed brachij potius mandasse, credere consentaneum est, quia inferius ex tali vena sanguinem detrahendum dixit, vt ex iis verbis satis clarum euadit, in quibus ita tradit, Vbi accesserit iam menstruale tempus, si nihil aut nulla mentione dignum fuerit excretum, ex talo sanguis detrahendus est, quæ verba Auicenna ita intelligens, non veritus est palàm & clarè in nostro casu, curuaturæ venam pertundere vt recte admodum Matthæus de Grado commentariis suis, super nonum ad Almanforem regem dicatum librum meminit: quia si plethoracum mensium suppressione adest, & sanguis ex pedis vena dematur, timor erit ne

humores præcipitentur ac corruant, & obstructions pariant, primario morbo grauiores. Proinde fortè à principio in brachij flexu venam scindere fatius esset, ac non sic Galenum in hac re mordicus tenere, quia vt ille ait libello de Libris propriis, & de ordine suorum librorum, serui illi esse videntur quicumque se vel Hippocraticos, vel Praxagoricos, vel alios alterius sectæ appellari volunt, quicumque igitur Romanus, siue Græcus, vel Arabs, aut Iudæus, optimè loquutus fuerit, illi procul dubio fides habenda est. Cæterum certo dierum interuallo interiecto, ita vt trigessimus ageretur dies, ab eo quo primum iuuenis hæc ægrotare cœpit, sæuissimè ab illis papulis correpta fuit, cui iterum venam poplitis secare iussi, quam Auicenna Fen decimatertia tertij, illi quæ in talo siue malleolo est præferre videtur: quanquã Galenus, & ante eum Hippocrates, non magis tali dicti malleoli, quàm poplitis venæ incisionem multis in locis suorum dogmatum facere videntur: sed quum illam secare iuberè, interuenit quòd vulnerarius in ea tundenda omnino imperitus erat, qua de re ad eam quæ per talum

lum obrepit nos conuertimus, ex qua incisa sanguinis vncias octo fluere permisi, & decoctum hoc bibendum dedi: Recipe radicum rusci, asparagi, fœniculi, petroselinii, an. vnciam vnam erythrodani, id est rubeæ tinctorum ʒ. duas, asari, acori, id est crassioris Galangæ, Iunci odorati, an. ʒ. i. pulegij, calamynthæ, origani, matricariæ, sabinæ, absinthij, an. m. i. feminis anisi, fœniculi, rusci, dauci an. drachmam vnam. in libris octo aquæ fiat decoctio quousq; maneant libræ quatuor, facta colatura adde cinamomi optime puluerizati drachmas tres, Syrupi prasinii, id est de marrubio, de matricaria an. libram mediam: misce, & singulis diebus ieiuno stomacho semilibram eius bibat. Nam & tunc eam balneandam iussi, balneo constringente & materiam ad interiores partes comprimete ex aqua dulci parato, in qua incoctæ erant, rosæ rubræ, myrthi & lentisci summitates, balaustia, & absinthium, quibus remediis & iterata purgatione sana euasit, nec amplius scædus hic morbus quem antea Symptoma appellauimus, rediit.

AMATI IVSITANI
SCHOLIA.

Non mirabitur hic spectator bonus, de tā saepe iterata euacuatione, quā longi morbi longa indigeant curatione. Atque quod nauerit ille multis & iteratis uti euacuationibus opus esse, ubi praesertim humores per habitum corporis dispersi sunt, veluti ubi viscera obstructione quadam laborant, non minus ac si quando vires solennem euacuationem non admittunt, ut ex Galeni doctrina passim percipitur. non illico tamen suppressi menses ad solitum suum cursum redierunt, sed potius post longum interiectum mensem: consului tamen ut illico haec viro nuberet, prout mandat Hippocrates. timor enim erat hanc in elephantiasim, lepram Arabes vocant, deuenire: quia quoque sui maiores, ea, ut mihi referebatur, laborauerant: qua de causa vino in vniuerso huius morbi cursu illi interdiximus.

Curatio XVI. de febris horridae curatione,
& senae decocto.

SOCRUS vicini, quum febre horrida affligeretur, epoto medicamento, conualuit: fuit autem medicamentum hoc. R. syrupi rosati solutui, vncias tres decoctionis senae

næ vncias totidem, misce solent cæteri medici infusum, siue decoctum senæ variis parari modis: nos verò more Longobardorum medicorum, ita parare solemus. R. folliculorum & foliorum senæ optimæ orientalis vnciam vnam, gingeris drachmam mediam, florum boraginis, violarum, rosarum rubrarum, arantiorum an. drachmam vnam, polypodij drachmas duas, passularum vnciam mediam, sebesten & prunorum vtriusq; numero sex, in libra vna & media aquæ fiat decoctio secundum artem: modo sena parum ebulliat, & vas optimè obturatum per sex horas dimittatur: deinde exprimatur: huic verò misceri solet mel rosaceum colatitiū, quod si morbus postularit, medicus addere poterit, veluri in ipsa compositione tymum, & epithymū.

S C O L I A.

Vetus questio est, & à recentioribus hodie in scholis disputata, vtrum inchoantibus morbis, & non turgente materia, liceat medicamento purgante vti: receptum nam est Hippocratis decreto, quod turgēte siue pruriente materia, illico nulla interposita mora, purgandum sit, vt Aphorismo illo legitur: concocta medicari,

atque mouere non cruda, nec in principiis, nisi turgent, vt plurimum vero non turgent: Sed vtrum non turgente materia, purgans medicamentum in principio morbi, non spectata concoctione medicus egrotanti exhibere poterit, hoc opus & hic labor est. Nos vero scientes ex neotericis non paucos de hac re integra volumina in lucem emisisse, vt sunt Michael Villanouanus, vir mea sententia doctissimus, & donatus Antonius ab alto mari, Neapolitanus medicus clarus, ac plures alij, qui in suis commentariis & epistolis vigilantissime quæsitum hoc pertractarunt, breuibus rem comprehendemus, lectores ad signatos duos libellos remittentes. Primo itaque scire licet, quod ratio prohibet purgationis in initio morborum est, quia humor crudus ob crassitiam & frigiditatem est tardi motus, nec pharmaco obedit, vnde symptomata praua & seua sequuntur, & tanto deteriora, quanto pharmacum erit in attrahendo generosius, & humor ob maiorem crassitiam in reluctando validior, aut magis fixus, et in viis angustiioribus, ex qua lucta, ac actione & reactione, excitantur tormina, rofiones, animi deliquia, fastidium, mali pulsus, atque vertigines, vt habetur apud Galeum, libro quarto de sanitate tuenda, & Aphorismo nono libri secundi, & libro Quos oportet purgare. Item quia medicamentum tum

tempo

temporis carnes colliquabit, & partes sanas absumet, ac ad maciem quandam corpus ducet, quo ducto ad emaciem siue contabefactionem ac imbecillitatem corpore, morbus superior euadet, vt legitur libro quarto de Ratione victus in morbis acutis. Nam prædicta purgatio naturam exagitando, concoctionem futuram impedit, quæ in quiete erat iuuanda, vt citato loco scribit Hippocrates. quibus adde, quod non solum tunc crudi ipsi humores non sunt educendi, sed nec alij expulsionì parati, si modo crudi vias obstructas habeant, per quas alij sunt educendi, ob quam causam, in turgentibus materiebus Galenus viarum apertionem desiderat, quæ stante obstructione, aliis fit impedimentum, quo minus possint educi, vt notat Galenus libro quarto de Sanitate tuenda. Hæ enim obstructiones, o viri prudentissimi, ob quas pharmacum dandum timetur, præcipuè in venis mesenterij & concaui iocinoris reperiuntur: proinde quum quis pharmacum generosum à venis educens tentat porrigere, prius necesse est in ore harum venarum crassos & latos existentes humores extenuet, subtiliet, incidat, ac concoquat, quum aliter ex aliis partibus venientes humores educi non possent, postquam per primarum harum venarum orificia futurus sit transitus: quæ sanè primarum venarum obstructio, plerumque sanè

AMATI LVSITANI

guinis missione curatur, vt legitur libro de sanguinis missione apud Galenum, & eadem ratione sanguinis missionem purgationi permittimus, vt pharmacum vias laxiores inueniens sine impedimento humores attrahat, vt habetur apud Galenum libro de Renum affectibus, & libro de missione sanguinis contra Erasistratos. Si igitur in primarum harum venarum orificiis nulla sit obstructio, nullus denique humor crassus exitum aliorum impediens, immo aliorum concoctio appareat, tunc vt tradit Galenus libro Aphorism. & libello, Quos oporteat purgare, natura pharmaco adminiculatur, quia quum natura pellit, & pharmacum attrahit, facilius fit eductio. Solet enim natura postquam concoxit & secreuit, pellere, vt libris de Facultatibus naturalibus & sexcentis aliis locis apud Galenum legimus. Ceterum quum tumor vniversus consistat, initio morborum ante concoctionem materierum generosa dare medicamenta purgatoria, que plerunque sunt calida, vt habetur à Galeno libro Aphorismorum primo, enarratione vigesimaquarta, & quinta quarti libri, quia ab ore primarum venarum attrahant, in quibus obstructiones sunt, fit inde vt ea medicamenta dare in isto tempore ante concoctionem humorum minimè formidare debeamus, quorum vires primas venas

non attingunt, vt sunt hodierna nostra medica-
 menta, quæ ob id quòd mitè, & absque noxa
 vlla aut naturæ impulsione aliqua purgant, be-
 nedicta dicuntur, vt sunt cassia fistularis, man-
 na, rhabarū, thamarindi, senna Syrupus rosatus
 solutiuis, Syrupus violaceus solatiuis, Syru-
 pus ex Mercurialis succo confectus, passule Co-
 rimbiacæ, diaprunis absque scammonio, diaca-
 tholicum & huius generis alia, quæ tuto in ini-
 tio morborum nulla apparente concoctione dari
 possunt, quum materias in viis ductum existen-
 tes deponant, quibus depositis natura validior
 efficitur, & virtus potentior ac alacrior supra
 residuum euadit, vt Galenus meminit enarra-
 tione illius Aphoris. inchoantibus morbis si quid
 mouendum videtur moue & cetera. Quinimo
 Hippocrates & Galenus similibus purgatio-
 nibus in morborum initio sunt vsi, nam lacte
 asinae cocto, libro quarto de Ratione victus in
 morbis acutis, initio purgat, hic vero vndecimo
 Methodi medendi libro, hoc opus non tam phar-
 macis quam cibis facere consuevit, vbi mulsam,
 & cibos qui vëtreem liquent, & pharmaca quæ
 modicè euacuare possint commemorat: nec id
 quidem ab re, quum materiam tantum circa
 ventrem molestantem & euacuationi paratam
 purgare intendunt: ad cuius sequelam peccan-
 tis quoque portiuicula deponitur, vt libro sen-

cundo de Compositione medic. secundum lo-
 eos legitur & 12. Methodi medendi ubi de cly-
 stere qui etiam ex mesenterio, & simis hepatis
 frequenter educit, meminit: quod vnum multum
 ad naturæ victoriam supra morbum facit. nisi
 enim initio natura iuuata esset, temporis succes-
 su, & morbi vi defatigata, plerunque succum-
 beret, & in interitum eger deuenisset: ob quam
 fortè prætermisissam praxim Hippocratis & Ga-
 leni temporibus multo plures ægrotâtes, quàm
 nunc in medicorum manibus moriebantur, vt ex
 illorum dogmatibus coniecere licet. eodem perti-
 net, quod Galenus libro quarto de Ratione vi-
 ctus in morbis acutis enarrat. 76. inquit, aut
 initio purgandum esse, aut expectandam esse
 concoctionem: nec enim confugere est, ibi dicen-
 do, vt Villanousanus vult ibi Galenum loqui de
 materia turgente, quum si de eâ loqueretur, nul-
 lam in ea speraret concoctionem, quam expe-
 ctandam suadet, nec enim præter crudos humo-
 res Hippocrates vquam concoxit. nam ut doc-
 et Galenus libro. 4. de Sanitate tuenda, omnes
 humorum differentie, ad tria simplicia genera
 reducuntur, ad sanguinem tanquam medium,
 ad crudos humores ante eum, & ad biliosos post
 eum: crudi tanquam ex sanguine nondum per-
 fecto existentes concoctionem omnino diside-
 rant, biliosi verò tanquam ex eo supra modum
 cocti,

cocti, non coctionem desiderant, sed purgationem potius, vt latius de hac re dum dabitur occasio differemus, praesertim in ea questione, an bilis & subtiles humores sint crassiores reddendi pro eorum purgatione: sed quod initio purgandum sit, faciunt Hippocratis verba dicentis, circa initia & fines omnia imbecilliora, circa statum omnia fortiora: praesertim in febribus acutis, in quibus humores plerunque biliosi, tennes, mobiles, & agiles reperiuntur, sursum & deorsum repentes, & in ventre murmurantes: quod animaduertens Galenus praestat inquit, initio aluum ducere glande, clystere, vel leui pharmaco, vt ab excrementorum onere leuentur intestina, & aliis succis educendis reddantur paratiora, & cetera. Nam quoque libro quarto de Ratione victus in morbis acutis, interim prima, interim secunda, interim quarta, & quandoque quinta die pharmacum se exhibuisse, tradit: quin libro de Compositione medicam. secundum loca, nulla praecedente concoctione aliaue preparatione, vtranque bilem & pituitam purgat in alopecia, qui paulo post, in multis capitis morbis idem facit. Vt liquido constet, recte eos medicos operari, qui morborum initio, minoras, vt aiunt medicamentum purgatorium, aegrotis porrigunt: vt Manardus Ferrariensis vir singulari doctrina praeditus libro suarum Episto-

larum quoque approbat, qui mea sententia à nonnullis hodie iniuste lancinatur, quum dicat qualitatem, quantitatem, & locum sæpius nos cogere, vt ante concoctionem vacuemus, quum reuera res ita se habeat. Nam si ex mala & praua qualitate humoribus insita, morbus gignatur, illico nulla interposita mora vacuandum est, vt in turgentibus & prurientibus fit humoribus, & pestifero tempore vigentibus. Si verò quis ob quantitatem, siue humorum multitudinem malè quoque habuerit, illico initio purgandum est, ne sua multitudine suffocent, vel potius in morbi incremento dissolutis viribus febrilis caliditas augeatur, & demum ad interitum eger deueniat, vel si nullum horum eueniat, saltem partem aliquam corporis obsideant, in qua phlegmonem, aut œdema, morbumve maius periculum afferentem faciant. nec enim semper sanguinis missione vti consentaneum est, cuius vice suadet Galenus pharmaco vtamur, vt libro quarto & quinto de Sanitate tuenda scriptum reliquit. Demum si humores circa aliquod princeps membrorum ruant, initio nulla spectata concoctione purgandi sunt: Si enim infestato stomacho à bile & pituita Galenus absque precedente preparatione, eam per hieram, & alia medicamenta purgabat, cur nos humoris iecur, aut cor, ad cerebrum infestantes omni ad-

hibita diligentia non deponemus? ignarus pro-
 cul dubio medicus dicendus est, qui si infestan-
 tes crudos humores viderit, in pharmaco exhi-
 bendo moram interposuerit, & eo magis quia
 hodie benedictis, & ferè frigidis purgantibus
 medicamentis abudemus. Vidit enim Galenus,
 ut libro 13. Methodi medendi refert, multos qui-
 bus inflammatio in oculis cæperat sola per in-
 feriores ventrem purgatione una die libera-
 tos: proinde firma indubitataque conclusio no-
 stra est, quòd initio morborum tutò pharmacū,
 quod minorans dicimus agrotis dari possit, &
 debeat. Cæterum Cornælius Celsus presente fe-
 bre. pharmacum semper abdicat. Græci verò, nō
 nisi apparente concoctione pharmacum propi-
 nabant: quorum dictata hodie absurda esse vi-
 dentur. Nam quia olim medicamenta acria &
 perniciofa erant, Cornelius Celsus stante febre
 ea pertimebat: quia sua ignea caliditate &
 acredine febrilem calorem intendebant, & cor-
 pora in vitæ discrimen trahebant, nec verò tan-
 tum presente febre Hippocrates medicamenta
 hæc horrebat, sed vigente æstate, ut Aphorismo
 quinto libri quarti & sexti, de Morbis pass.
 vag. dixit: Sub cane & ante canem molesta
 sunt purgationes, quia tunc exusta natura no-
 stra, acrimoniam purgantium medicamentorum
 non fert: item, quia ingenti aestu imbecillis factus

AMATI LVSTITANI

natura, ac redine medicamentorum facile dissoluitur, tum quia actiones contrariae inibi veniunt, calore ad exteriora trahente, pharmaco vero ad interiora: Quod vero Graeci non nisi apparente concoctione pharmacum exhibebant, id quoque non minus absurdum videtur, quia quoties humorum coctio apparet, natura potens supra morbum est, atque inde tunc temporis superfluum euacuationem esse, quisque dicere audebit. Nam si natura potens & valens supra morbum est, ita ut intra paucos dies nullo interueniente adminiculo vel adiutorio, morbum propellere poterit, ad quid precor tunc adiutorium, hoc est pharmacum egrotis medici propinant? iniuriam procul dubio facere videtur is qui potenti auxilium dare contendit, nisi quis dicere velit, quod morbus facilius eo dato expelletur, & sanitas citius adipiscetur. Item humorum concoctio non nisi in statu apparet, in quo quiescendum & nihil immutandum ipsimet suadent. Sequitur igitur quod tunc temporis pharmacum dandum non est, quod tamen ipsi iubent, non nisi stante concoctione pharmacum propinquitur. His vero Graeci respondet, quod si status symptomatum coincidit cum concoctionis humorum statu, quod tunc dubio procul pharmacum abnegandum est: quia symptomata pharmaci opus peruertunt, & multa vitia inde sequuntur: quum vero status coctionis hu-

morum adest absque symptomatum coinciden-
 tia, tunc pharmacum rectè concedi potest: &
 sic quesitum, cui contradictio inesse videtur, di-
 luitur, scilicet stante concoctione in statu phar-
 macum dandum est, intellige, quando sympto-
 mata non pervertunt pharmaci opus, quod po-
 tissimum est, quando symptomata non coinci-
 dunt cum statu concoctionis humorum. Si verò
 coincidunt, tunc in statu pharmacum dandum
 non est, quod potissimum evenit morbis, qui ad
 vicam criticam expulsionem terminantur, quos
 olim antiquitas, potius sanguinis missione, &
 optimo victus ordine, quam pharmacis cura-
 bat. At nos hodie nacti benigniora medicamen-
 ta, audaçter initio morborum purgamus: &
 morbos natura sua lethales, qui omnino egro-
 tum opprimere, & ad internationem inevitabilem
 ducere debuerant, leues, & mites, ac salubres iis
 purgationibus reddimus, quibus minorem fa-
 ctam initio morborum materiam facilius na-
 tura potest concoquere, ut enarratione vigesi-
 manona libri secundi Aphorismorum Galenus
 Hippocratem interpretatus est, quum dixerit,
 quum morbi inchoant si quid movendum vide-
 detur, move quum vero consistunt ac vigent, me-
 lius est quietem habere.

*Curatio XVII. de oris vlcerationibus, quas
aphthas Græci, Alcholas verò Ara-
bes appellant.*

FILIUS Ludouici Ferdinã
di ab Arias, quatuor tãtum
natus annos natura sangui-
neus, obefulus, & bonæ ha-
bitudinis infans, in aphtas
idest oris vlcerationes deuenit. Sũt enim
vlcerationes hæ ab Arabibus Alchola di-
ctæ, latiniorez vero lactucimé appellant,
quę quum primũ apparere cœperunt, fe-
bris quoque cum horrore eum affligere
cœpit, & vt postea comprehendimus, du-
plex fuit tertiana. Secundo igitur die ad
eum veniens, brachij venam illico aperi-
re hirudinenque vulneri admouere ius-
si. Nec enim timere est, puerulis carnosis
& boni habitus, venam in hac ætate tun-
dere, tametsi Galenus cæterique Græci
hoc nunquam admifere. Arabes tamen,
Abinzoarem libro suo de sanitate tuen-
da sequentes, qui filio suo trium annorũ,
vt tradit Auerroes, sanguinem per venæ
sectioné minuere iussit postulante mor-
bo, minimè formidant: quos boni medi-
ci imitantur, nec vulgi famã timêt, quum
multa

multa bona inde euenire experientia cō-
 pertum habeant. postea vero pro iis la-
 uandis vlceribus hoc decoctum siue la-
 uacrum parare iubeo, quo sæpe lauaban-
 tur, & ita habet, Recipe, rosarum rubra-
 rum, balaustiorum, myrtillorū, foliorum
 oliuæ, lentisci, sumachiorum, plantaginis
 an. m. i. aluminis roche ʒ. mediam: in li-
 bris tribus aquæ fiat decoctio quousque
 aqua rubra euadat. Deinde verò clyste-
 rem istum immittendum suadeo, R. De-
 cocti hordei vncias decem, olei violacei
 vncias tres, cassiæ extractæ vnciam mediā,
 salis drachmam mediam, succhari Sancti
 Thomæ, quod rubrum officinæ vocant,
 vnciam vnam, misce & fiat clyster. Syru-
 pum verò omnino abhorrebat, sed & ve-
 sperijecori epithema imponendum cu-
 raui, ne materiam de nouo ad superiores
 transmitteret partes, fuit enim huius mor-
 bi causa procatartica vini nondum cocti
 multi dixerim, multus potus. Habebat ve-
 rò epithema sic, R. succi endiuivæ vncias
 quinque, aceti rosati vnciam vnam, san-
 talorum rubrorum drachmam vnam, mi-
 sce, & tepidum imponatur: sed & linimē-
 tum quo oris vlcera, post lauacrum illini-
 rentur ex melle rosaceo colato, mastice

& thure, cum dupla portione aluminis ro-
 chæ vstę parare feci, tota verò cura circa
 oris vlcera dirigebatur, vt quàm optimè
 lauacro prædicto lauarentur inungeren-
 tūrque: tertia verò die clysterem antea-
 ctum iterandum iussi, & syrupum rosa-
 ceum solutiuum duarum vnciarum pon-
 dere cum iure pulli bibendū obtuli. Tūc
 verò puer à feбри liber euasit: & quarta
 melius habuit, sed quinta vlcerationes o-
 ris minores factę sunt, & vesperi ster-
 nuit: sexta tandem sanus factus fuit. Vi-
 ctus ratio huic ptisana colata, quam sauis
 hordei Arabes appellant, multo iusculo
 capi admixta erat, pullus quoque gallina
 ceus ordeo coctus, veluti panatella, &
 malum punicum vinosum & acidum &
 dulce. aquam porrò ex communi padana
 bibebat.

S C H O L I A.

H I C scire licet, Quòd aphthæ siue oris vlce-
 rationes plerumque pueris accidunt, que
 tribus sunt modis, quædam albæ, aliæ subrubræ,
 aliæ verò crustæ modo nigrescunt cæteris peio-
 res: verumtamen omnes igneam caliditatem præ-
 se ferunt, ideo vt multoties in gangrenam trās-
 eant, & consequenter in syderationem, id est,
 membri

membri omnimodam mortificationem, vt puero allato ex Sancto Vicentio apud Lusitaniam, in Castellum Album contigit, etate septem annorum: à quo frustulum mandibulae extractum fuit & vixit, sed postea interiectis duobus mensibus, vt mihi relatum fuit, diem suum obiit. Ceterum omnes lactentes pueri isto morbo affecti sepe moriuntur, hac præcipuè de causa, quia sugere & lac atrahere nõ possunt, vt filiolo Dionysij Pinti octo supra decem menses nato contigit.

Curatio xviii. de supradietis oris vlcerationibus, & de tiliarum & brachiorum scarificatione.

PAUCIS interpositis diebus huius dicti frater, duos natus annos, in easdem oris vlcerationes incidit: qui surarum siue tiliarum ventrii scarificatione, & Topicis adhibitis enumeratis medicamentis sanitati illico fuit restitutus.

SCHOLIA.

NON præteribo hinc, quin taxem omnes præter quàm Hispania medicos, qui in

puerilis hanc tiliarum & brachiorum scarificationum adeo prætereunt, ac si pauci momenti euacuatio esset, vel ea potius Galenus nunquam usus esset, quod falsum esse paucis monstrabimus, quum Galenus ita sæpe hac usus fuit euacuatione, ac sanguinis missione per venæ sectionem, quod facile deprehendere quis poterit, ex iis verbis quæ ab enarratione septimadecima secundi libri Aphorismorum adducuntur, quæ ita habent. Euacuatio autem omnium humorum equaliter, quæ quidem exquisitissima est, fit per venæ sectionem: proxima autem huic est, quæ per tiliarum scarificationem, ut nos facere consuevimus: hæc Galenus, quibus nihil vel clarius, vel lucidius dici poterit. Huc adde, quod Galenus tanti facit hanc per scarificationem euacuationem, ut de ea librum scripserit. Nam & libro decimotertio Methodi medendi, altero crure male affecto alterum scarificare iubet, non vero venam secare, ut multi inepte admodum, qui de Pleuride Apologias scribunt, pro suo roborando errore adducunt: ita enim citato loco apud Galenum legitur. At si vel plethoricum corpus sit, vel vitioso succo redundet, curatio per ea quæ sic calent, fluxionem ad membrum citat: Cogimurque aliàs sanguinem mittere, idque aut venâ incisa, aut in quæ laesa non sunt scarificatis.

Manu enim laborante, scarificabis crura: altero crure male habente, reliquum. Agit enim hic Galenus, vt obiter hoc dicam, de externis affectionibus. Ceterum proximum iis erit enarrare, quod mihi contigerit annis elapsis, & ita habet: Dominicus Maria Bala, mercator Bononiensis, quum filiolum grauiter aegrotantem haberet, vt illum inuiserem me rogat, ad quem accersitus iubeo protinus crura scarificare, prius ea per spongiam fouentes calida aqua, & ad poplites ligatura ac ad suras euocato sanguine, eas sepe harundine fessa percutiendo, sed inuita matre pueruli, natione Graeca patria Bizantina, quae quum intra duos dies puerum sanum conspexerit, ad me postea tanquam ad sacram andioram, quum pueri sui vel amicorum aegrotarent, confluebat, vt illam illis iuberem euacuationem facere, tantum videlicet huic euacuationi tribuens: nec sanè immerito, quia praeter multa quae secum adfert commoda crurium scarificatio, materiam in corpore exundatam minuit, et caput à dolore, & malis affectionibus liberat. Opus tamen fuit Ferrariae, veluti apud Germanos inferiores, vulnerarios docere hanc exercere euacuationem, quum antea ea nunquam vsi fuissent.

*Curatio decimanona de caluaria reducenda:
 qua percussa & plicata an-
 tea fuerat.*

PVELLA, quàm ab aphthis, id est oris vlcerationibus liberauimus, per scalas cecidit: cui caluaria prope tempus dextrum intus plicata fuit, nullo vel apparente vulnere, aut sanguinis missione, cutis tantum erat contusa, magna fouea intus immissa, cui occurrens, & accersito chirurgo, cucurbitulam multa flamma ignitam admouere loco affecto iubeo, postea vero albumen oui optime concussum & multis pulueribus constrictiuis mixtum, & stупpa exceptum atq; loco appositum, intra paucos dies sanitati fuit restituta, iussu tamen postquam meliuscule habere videbatur, loco affecto emplastrum de be-tonica admouere.

SCOLIA.

OMNIBVS notum esse auguror, ossa pu-
 erorum tenuiora esse, quia sanguinolenta
 tiora, vt testatur Hippocrates libro de Capitis
 vult

vulneribus, propè finem: qua de causa facile plicantur, & difficulter rumpuntur, & franguntur, quia nec densa, nec solida, nec antrofa sunt, vt visum quoque fuit in puero coriarij apud Malamtestam pigmentarium habitantis, qui quum ex alto caderet, caput contusum habuit, qui et laminas plicatas, & ipse eodè artificio fuit curatus, & sanus euasit. Ceterum, est instrumentum chirurgicum ex tripodibus factum, quo adultioribus ossa plicata, & disrupta foras trahuntur.

Curatio vigesima de grauisimis quibusdam
 symptomatibus, ob dolorem oris
 ventriculi à bile prasina
 euenientem abortis.

VXOR Iuristæ à costa plerunque sæuissimis doloribus circa os ventriculi cruciabatur: & adeo sæuissimis, vt in epileptica symptomata sæpe incurreret: nam sensu & motu ferè priuabatur. & tanquam mortua iacebat, quæ non nisi voce asperiuscula inclamata, per capillorum auriùmque dolorosam attractionem excitabatur, & ad se redibat. Vocatus igitur, eam

in accessione comperio, quæ ob ingentissimum & infestantem dolorem illum me rogat, iubeam affectum illum locum aperire, nam aliter non posse euadere, alta voce clamabat. Ego vero sciens vltimis morbis vltima diligentia opus esse, illico vomitorium hoc offero, quod habet, Aquæ in qua decoctum fuit semen raphani vncias sex, oxymelitis simpl. ʒ. ii. agarici in puluerem redacti, drachmam vnam misce, & tepidum bibat. tepida enim stomachum relaxant, & ad vomitum incitant: hoc igitur, prius cibo, quem antea comederat, eiectione, multam bilem vitellinam & prasinam euomuit: sed non ob hanc causam dolores remissi sunt: quare de causa clysterem istum parare iussi, Recipe centaurij minoris, chamomillæ, meliloti, an. m. i. Cimini, seminis foeniculi, ameos, an. drachmam vnam, in libra vna & semisse aquæ fiat decoctio sufficiens, cuius decocti libræ vnæ addas, olei anethini vncias quatuor diaphœniconis drachmas sex, Trochiscorum alaudaal drachmam mediam, salis nitri drachmam vnam, vitellos oui numero duos, mellis vncias duas, misce: cum quo quater vel quinquies egressit, post quæ, stomachum

macho spongiam imbutam decocto ab-
 finthij & rosarum, cum oleo de menta,
 & absinthino, calidam admouere curavi:
 quibus præfidiis libera tunc à dolore e-
 uasit, Sed hæc inter noctem agebantur.
 At quum illuxit dies, ad eam accessi, vbi
 altius & intimius morbi huius causam
 quærens, inueni morbi huius originem
 & causam, iecur esse, quod & obstru-
 ctum & male affectum erat. Percipiebam
 verò esse obstructum, quia plus iusto tu-
 mebat, & quum manus illi admoueba-
 tur, dolebat: hac cæterum obstructione
 iecur sic male affectum, male officio suo
 fungebatur, vnde multum bilis vitelli-
 næ & porraceæ dictæ prasinæ, siue viri-
 dis gignebat, potissimum quando her-
 bis & malis & pessimis eduliis vesceba-
 tur: quæ bilis ad os ventriculi potissi-
 mum delapsa, crudeles & sæuos illos do-
 lores causabat. Ad causam igitur, & mor-
 bi originem occurrens, Sanguinis extra-
 ctionem non admittens illa, qua de cau-
 sa, inquit Galenus, pauperes ditioribus
 citius sanantur, quia pauperes facilius o-
 bediunt, & illico sanguine minuto ci-
 tius sanitati pristinæ restituuntur: Syru-
 pum istum concedo, Recipe Syrupi de
 L iiii

Agremonio, id est vero apud Dioscoridem eupatorio, vncias duas, decoctionis fumi terræ in qua multi spicæ nardi incoctum est: vncias quatuor, misce, quo per sex dies mane & vesperi vsa fuit, post cuius bibitionem, bolum sequentem deuorauit, Recip. electuarij lenitiui drachmas quinque, de succo rosarum drachmas duas: agarici nouiter in pasta parati drachmam vnam & mediam, cum saccharo & puluere cinamomi, fiat bolus. Quo alius optimè fecedit: & sequenti die iecur hoc vnguento illini suadeo, quod habet, Recipe succi eupatorij Mesues, veri apud Dioscoridem agerati dicti, vnciam vnam & mediam, de agrimonio vulgari, Dioscoridis eupatorio, vnciam vnam, olei absinthini, nardini, an. vnciam mediam, pulueris ligni aloes, spicæ nardi, gariophilorum, an. drachmâ vnam, ceræ vnciam vnam, misce, fiat vnguentum, quo mane & sero inungebatur. At iis bis omnibus iteratis, & nonnullis cataplasmatibus iecori admotis ex Archigenis officina prodeuntibus, quæ Galenus libro octauo de Compositione medicamentorum secundum loca, citat: ad Thermarum aquas condescendit, & il

& illas quidem Aponi prope Patauium,
 quas ebibit, & ita valuit, vt dolor amplius
 nunquam redierit.

SCOLIA.

BILIS prasina hæc, potius ex incoctione
 quadam gignebatur quàm adustione, vna
 de magis inter pituitæ species numerari mere-
 tur, quàm inter biles: per adustionem porro nõ-
 nunquàm prasina hæc bilis fit, vt alibi diximus.
 Ceterum, quum circa ventrem & intestina, v-
 na in singulis cauitas est: quæ vitiosam hu-
 miditatem suscipere possit, circa hepar tamen
 tot numero sunt, quot habentur arteriæ & ve-
 næ. Etenim quum hæc omnes oscula angusta pos-
 sideant, qua parte visceris huius sima cum gib-
 bis coeunt, obstructions ab illis vitiosis succis a-
 liquando oboriuntur, breui in frigidis intempe-
 raturis, vt temporis progressu in calidis: ad quas
 tandem obturationes, putrefacto sæpe consequi-
 tur. In nostro porro casu, ingestis herbis & ma-
 li succi cibariis, quæ stomachus non adeo conco-
 quebat, tandẽ ad iecur vtcunque attractus suc-
 cus iste porri virorem habens, inibi peiorem
 qualitatem sortiebatur, ac in stomachum rele-
 gabatur, vbi dolores illos causabat, & consortij
 lege, sensus & motus priuationem.

*Curatio vigesimaprima de febre derelicta
post pleuritim, ac de medicorum in-
aduertentia circa sanguinis
partitionem, in ve-
ne sectione.*

LIVERIVS Romæ
trapezita, ætate quadra-
ginta annorum, circa
hyemis initium, Vene-
tiis pleuritide corrept⁹
fuit, qui quum à medi-
cis deploratus haberetur, inde Ferrariam
per nauim deportatus est, ad quem accer-
situs, decima enim agebatur dies ab eâ
qua primum ægrotare cœperat, illum in-
ueni à dolore lateris liberum, sed inten-
se febricitantem febre siticulosa, cum pe-
ctoris grauedine stricturâve, ex quo spu-
ta multa non nisi viscida ad nigredinem
tendentia emittebat. Urina porro omni-
no crassa rubra & ad nigritiem declina-
bat, cum quibus virtus constabat, & al-
uus optimè respondebat, sed cum iis nul-
lum in capite sentiebat dolorem, tamen-
si in nocte plerunque delirabat: Qui-
bus animaduersis inquiri antea actam cu-
ratio

rationem, cui quæsito respondet sanguinis quatuor tantum uncias è vena brachij extractas esse, nec vllum aliud beneficium habuisse, sed his addidit septimo die copiosum sudorem illi superuenisse, quo tamen febris non fuit discussa. Illuc igitur vulnerario accersito, sanguinem ex basilica siue interna brachij dicta vena, ad uncias octo fluere iubeo, erat enim sanguis in vniuersum corruptus ad liuiditatem quandam declinans, prout in tribus vitreis peluiculis conspiciabatur, quod scriptum posteritati esse cupio, & volo, vt à tam crasso tamque supino errore practici abstineant, in quem recentiores medici Itali incidunt, versanturque: qui quum sanguinem mittere mandant, iubent vulnerarij chirurgive vt vniuersum fluentem sanguinem in vno colligant vase, non animaduertentes alioqui homines doctissimi & oculatissimi, opus esse & primum sanguinem fluxum, & medium & vltimum separatim videre: Quod Hippocrates admonere videtur, libro secundo de Ratione victus in morbis acutis, ita scribens, At si quidem dolor ad claviculam de se significationem præbeat, aut

grauitas ad brachium , aut circa mam-
 mam , aut supra septum tranſuerſum ,
 venam ſecare prodeſt in cubiti flexura
 internam , & non cunctari copioſum ſan-
 guinem detrahere , donec multo rubi-
 cundior fluxerit , aut pro puro & rubi-
 cundo liuidus, vtrunque enim contingit.
 Hic enim Hippocrates ſuadet ad colo-
 rem & ſanguinis conſiſtentiam attenden-
 dum eſſe, quum ſi ſanguis crudus & pitui-
 toſus fuerit, & minime floridus , nec ru-
 bicundus illic apparuerit , extrahendus
 Hippocratis conſilio erit , donec rubi-
 cundior multo fluxerit: quemadmodum
 ſi illico in principio purus & rubicundus
 effluxerit , extrahendus eſt , donec li-
 uidus exeat : quod Galenus ibidem in e-
 narratione clariuſ expoſuit, dicens, ſed
 quod vacuandi ſanguinis terminum co-
 loris mutationem poſuerit , deinceps eſt
 differendum . Quicquid ergo ſanguinis
 in phlegmone continetur id caloris a-
 bundantia colore permutatur : Reli-
 quum autem in partibus omnibus ſimi-
 le manet, eam ob cauſam ſanguine qui
 in totum ſpargitur corpus pituitioſiore
 exiſtente , rubicundior ſane erit , qui in
 co

eo quod phlegmone obsidetur latere cōtinetur: quod si sanguis in corpus totum diffusus rubidus fuerit, iis procul dubio qui ad phlegmonem est adustus assatúsque in nigrum permutabitur. liuidus autem in ea quæ à rubido ad nigrum transformatione medium obtinet: coloris igitur mutatio, sanguinis ex particula inflammata translationem sufficienter cōmonstrat. Subscripsit iis idem Galenus libro de Curandi ratione per sanguinis missionem capite decimoquarto, ad hūc modum dicens, In quibus autem iuxta sectam venam phlegmone est ingens, optimum est sanguinis & in colore & in consistentia mutationem expectare, sicut indicauit Hippocrates in libro de Acutorum victu, quando de pluritide verba facit. Alius enim est, qui in phlegmone est sanguis, quàm qui secundum naturam, vt pote plus excalesfactus. Nam si antea crudior erat, rubrior modo & flauior efficitur, sin eiusmodi prius fuerat, ad atredinem vergit adustione. proinde & cætera. quibus respondent ea quæ idem Galenus dixit libro de Venæ sectione aduersus Erasistratios, ad istum modum. Age ergo declaremus illis quòd mēsurā

in venæ sectione multo facilius apprehendatur, quàm in cæteris quibusvis auxiliis. Nam & coloris mutationem sæpe numero dispicere licet, hocque duobus modis fieri potest, interdum quidem sanguinem ipsum fluentem, interdum autem ægrotum considerando, & cætera. Quibus Hippocratis & Galeni verbis satis percipitur, quòd in sanguinis missione animadvertere medicus debet, sanguinis tam colorem, quàm ipsius consistentiam, mutationemue, quod mea sententia multo melius & securius fiet, si sanguis semel extractus, in tres partitus fuerit partes quàm inde de intensione vel remissione putredinis facilius quàm aliunde diiudicare possimus scireque an secunda sanguinis missio prima copiosior fieri debeat, non minus si sanguis bonus sit, vel potius, biliosus, aut pituitosus, aut fortè atrabiliosus, & an mediocri putredine sit affectus, qui ad benignum reduci potest, vel potius in totum corruptus omnimoda egens euacuatione, quæ omnia dubio procul multum ad veram faciunt curationem. Quis enim non nouit in vena sanguinis missione & rubrum, & liuidum, & nigrum sanguinem fluere posse,

posse? qui nisi variisprehendatur peluiculis sciri non poterit: proinde medicos Italos hic monitos velim, ne deinceps vt solent sanguinem vno in vasculo colligere tantum permittant, quum consultius (mea sententia) vt dixi facient. si sanguinis partitionem dictam agendam mandauerint, ac peluiculas illas, in loco reponere, vbi nec radij solares, nec puluis sanguinem inficere possint. Cæterum, non minus à me taxandi hic totius Hispaniæ medici veniunt, qui sanguinem quibusdam colligi scutulis terræ incoctis, in quibus vniuersa sanguinis humiditas imbibitur, consentiunt. proinde rectè mea sententia facient medici, si deinceps peluiculas istas non nisi vitreatas in publicum exire permiserint quod iam nunc, vt audio Salmanticæ monitionibus clarissimi doctoris Alterati primarij medicinæ professoris fieri incipit. sed in hac re Teuthones, & Germani multa sunt laude digni, vtrunque rectè exercentes. Nam & sanguinem multis peluiculis fluentem colligunt, & illis quidem stanneis, non nisi huic negotio seruientibus. dicent tamen hic Italiæ medici, quòd si sanguis vno tantum va-

feulo vitreo colligatur, vt semper colligitur & afferuatur, quòd postea cultro, per medium diuidi potest, vt inde iudicium summant, quod à multis præclaris in Italia medicis factum iri animaduertito, sed hæc vt medicis indigna, ita à praxi eliminari debent: quum satius multo sit sanguinem variis peluiculis colligere tam in pleuritide & internis inflammationibus quàm quouis alio morbo, vbi sanguinem mittere expedit, & de ipsius putredine aut alteratione iudicare: in phlegmonis tamen membra longinqua occupantibus, veluti pleuritide, potissimum sanguinis mutationem aut consistentiam contemplari expedit: quia multum intermedij sanguinis prius quàm phlegmone impacta euacuatur, extrahi necesse est, sed dicet fortè aliquis, Hippocratem & Galenũ iubere animaduertendam sanguinis mutationem fluente ipso sanguine, non verò iam fluxo: cui respondemus, optimum fore si fluente sanguine medici adessent, præsertim quum sanguinis maxima sit extractio, pulsuũ diminutionibus attendèdo, ne si fortè plus iusto extractus sit, æger ad animi deliquium ducatur, nec vires amplius recuperari

perari possēt, vt multis ægris accidisse vi-
 di, qui medicorum negligentia periēre.
 At quum recentiores medici nō semper
 phlebotomiis præsentēs esse possunt, vel
 si possunt fortè non dignantur, opus sa-
 nè est hac potissimum sanguinis parti-
 tione vti: quin & si sanguinis extractio-
 nibus semper præsentēs essent medici,
 quum difficulter fluente sanguine iudi-
 catur de ipsius colore & substantia, cō-
 sultius mihi videtur si post extractum cō-
 cretūque de eo iudicium feratur. At
 hæc nunc sufficiant, & ad locum vnde
 discessimus reuertamur, Facta igitur fuit
 huic venæ sectio in brachij flexu, post
 quam syrupum sequentem obtulimus:
 R. syrupi capillorum Veneris, violarum,
 oxymelitis ana vnciam mediam, aquarū
 fceniculi, endiuix, & capillorum Vene-
 ris, ana vnciam vnam, misce, vesperi verò
 ante cœnam iterabatur. Porro vnguen-
 tum hoc, quo pectus illiniretur parauit,
 quod habet: R. olei violacei amygdala-
 rum dulcium ana vnciam vnam, axungie
 gallinæ, butyri recētis, ana vnciam vnam
 ceræ parum, fiat vnguentum. Non mi-
 nus secretum facilitans describo vt in-
 terpellatim cocleari elambēdo desumat:

quod habet: R. fyrupi de liquiritia vnciâ
 vnam, capillorum Veneris vncias duas,
 violacei vncias tres, misce. Item quoque
 vt linguæ nigredinem effugeret, quam
 fuliginosam & atram habebat, semen pſi
 lij subtili linteo inclusum, & ligno exi-
 li insertum, ac in aqua madefactum in-
 tinctumque parare facio; quo multoties
 linguam lauaret, non minus quàm assi-
 stentibus ministris interdum argenteo co-
 cleari eam raderent à fuliginéque illa li-
 berarent suasi. In nocte verò clysterem
 refrigeratorium immittendum iubeo sic
 paratum: R. decocti ordeï libram vnam,
 olei violacei rosacci ana vnciam vnam
 & mediam, zucchari vnciam vnam, vitel-
 li oui numero. j. misce, fiat enema, & tepi-
 dum iniiciatur. hoc verò enemate alius
 optimè secedit: sed vndecima die nihil
 immutandum, aut denouo agédum pro-
 posuimus: duodecima verò pharmacum
 hoc propinauimus: R. syrupi rosati solu-
 tiui vncias tres, decoctionis fenæ vncias
 quatuor misce. hoc verò multa & mixta
 excreuit decimotertio autem iterum in-
 ternam venam in sinistri brachij flexura
 scicare iussi, vnciasque sanguinis sex de-
 mere. qui non tanta putredine, quanta
 prior

prior fuerat, affectus erat : At post hanc sanguinis euacuationem æger melius habere visus est, & omnia remitti cœpère. Nam febris non ita valide affligebat, et lotium minus rubrum & crassum absque nigredine solita apparuit, quanquam in eo nullum erat coctionis signum : sputa tamē quæ per excreatum mittebat pauca, sed illa alba iam erant : demum decima quarta sudauit sudore quidem contemnendo, quia eo febris non fuit discussa, imo continua perseuerauit, quod animaduertens decoctum hoc parare iussi,

R. Radicum apij, cicoreæ, endiuia, an. vñciam vnam & mediam, petroselini communis, fœniculi, an. vñciam vnam, herbæ hyslopi, capillorum Veneris, an. m. j. prunorum pinguium Damasci, vel Hispaniæ, quæ iam vbique habentur numero duodecim, iuiubarum quas dicunt ziziphas, sebestem, id est myxaria singularum numero decem, orderi integri pugillum vnum, folliculorum senæ vñciam mediam, in libris septem aquæ fiat decoctio quousque maneant libræ quatuor : facta coctione & colatura adde syrupi de cicorea, oxymel. compositi an. ʒ tres misce,

& ad lentum ignem parum bulliat : de hoc verò mane ieiuno stomacho bibe-
 bat vncias quinque , & vesperi totidem
 ante cœnam, præcipuè quando siti præ-
 mebatur, quo semper aluum lubricam ha-
 buit, vt adeo, ter & quater inter diem &
 nocte egerebat: proinde decima septima
 die tres spontaneos habuit secessus, & ter
 sudare cœpit, sed nullum habuit copio-
 sum sudorem , decima octaua verò, pur-
 gatorium hoc medicamentum dedimus,
 quod habet, R. Syrupi rosati solutiui vn-
 cias duas , oxymelitis compositi vnciam
 vnam , diaprunis solutiui drachmas tres,
 decocti senæ vncias tres, misce fiat potus
 vnus , quo & biliosa & varia pituitosa,
 mucosa, maleolentia egressit : decimano-
 na melius habebat , sed lotiũ tenue sub-
 pallidum erat , in quo nullum videbatur
 contentum. Nam & vigesima perinde ap-
 paruit , in aqua nulla crisis nota fuit. At
 vigesima prima die, tumor siue abscessus
 magnus in pectoris eminentiori parte vi-
 sus est, colore ruber, tactu durus , nullum
 secum afferens dolorem, nisi quando il-
 lum manu tractabamus, vel quado æger
 ipse tussiebat . nam tunc dolor illic re-
 spondebat, fuit enim crisis hæc imperfe-
 cta

ſta, quam permutationis practici appel-
 lant, quia ab internis partibus ad exter-
 nas malus humor prorupit permutatuf-
 que eſt. vigesima ſecunda die rectius ha-
 buit, & quæ per ventrem egeſſit duriuf-
 cula, vt in ſano conſpiciebantur: ſed fe-
 bris continuò perſeuerabat & cum iis
 multum appetebat, & varia comedebat.
 vigesimatertia, & vigesimaquarta die,
 eodem modo ſe habuit, veluti vigesima-
 quinta, & vigesimaſexta: ſed vigesimaſe-
 ptima lotium optimum, & multa hypo-
 ſtaſi primo viſum eſt, à quo ſeper melius
 valuit, & ſanitati fuit reſtitutus. Nam tu-
 mor, poſt multam & emollientium &
 maturantium medicamentorum appoſi-
 tionem euauit, & in halitum diſſlatus.
 Quantum verò attinet ad rationem vi-
 ctus, qua iſte vſus fuit, ſcire eſt quòd à
 vino ſemper abſtinuit, non quòd rectè
 in hoc morbo propinari non poſſit, quia
 Galenus in febris continuis vinum
 admittit: ſed quia quum vinum iſ bibe-
 bat in grauem incurrebat tuſſim, vnde
 ab eo tanquam nocumentum & graue
 ſymptoma ſecum afferente abſtinebat v-
 ſus verò ſemper fuit aqua hordei non-
 nunquam iulepo violaceo admixta, ali-

AMATI LVSITANI

quando verò granatorum vino, prout casus postulabat: cibus verò, capi siue pulli contusum, pistum dicunt, multo saccharo & diamargarithone paratum erat, & interdum morsuli parabantur vires reficientes, ex capi pulpamentis, & amygdalis dulcibus, veluti iecinoribus, & pullo- rum testiculis, adiectis medulla panis feminibusque frigidis maioribus, vt melonis, cumeris, cucurbitæ, & citrulli: vt verò tirones addiscant, sic parabatur. R. interaneorum siue pulpamentorum capi, vel pinguis gallinæ, aut phasiani, vel perdicis vncias quinque, amygdalarum dulcium mundatarum vncias duas, seminis melonis à cortice purgati vnciam vnam omnia hæc rectè pistentur. Nam & hic femina melonis optimè pista desiderantur: postea cum vnciis decem sacchari, optimè omnia ad lentum ignem secundum artis ministerium coquantur, & inde postea morsuli parentur. Nam & diamargarithon frigidum dictum, quo quoque utebatur, & apud Valentinus & Hispaniæ medicos in continuo est vsu, sic paratur.

Zaphirorum,

R. Zaphirorum,	}	an. 3. ij.	
Hiacynthorum,			
Smaragdorum,			
Carabi,			
Coralli albi,			
Coralli rubri,			
Margaritarum.			
Spodij,	}	.	
Rasuræ eboris,			
Cornu cerui vsti,			
Serici crudi,			
Corticum citri,			
Seminis papaueris albi.	}	an. 3. iijj.	
Seminis acetosæ,			
Seminis portulacæ,			
Gummi Arabici,			
Tragacanthi rosarum,			
Doronici,			
Tormentilæ,			
Liquiritiæ,			
Ligni aloes,			
Amyli,			
Omnium santalorum,			
Coriandorú preparatorú.	}	an. 3. vj.	
Camphoræ,			℥. iijj.
Mofchi,			℥. j.
Ambaræ.	℥. ij.		

Auri,
Argenti.

} an. ʒ. j.

Offis. de corde cerui.

3. j.

& Fiat puluis secundum artem, cum fuccharo fiant rotulæ hoc autem diamar gariton frigidum dicitur, cuius species in epithemata cordialia frigida exornant.

*Curatio XXII. de febris continua cum tussi,
& quomodo medicamenta pectori con-
uenientia sumi debeant.*

NVVENIS qui in diuerso-
rio agebat, robustus ætate
viginti annorum, conti-
nua febris laborabat, mul-
tum tussiebat, parû spue-
bat, & capite grauissimè dolebat, quem
quum sic viderem, illico basilicam in
dextro brachij flexu secare iussi, sangui-
nisque vncias octo fluere: postquam san-
guinis missionem deposita quasi sarcina,
natura potentior facta est, & ex pectore
per screatum pus mittere cœpit, sed vt
opus hoc liberalius & facilius cõpleret,
elambendo hoc acciperet consuluimus,
quod habet.

R. Oxy-

R. Oxymelitis simplicis	ʒ. j.
Loch de maluauisco sine spe.	ʒ. ij.
De farfara,	ʒ. j.
Diatragacanthi.	ʒ. sem.

Misce, fiat lambectinum, quo passim supino capite deglutatur: non minus vnguentum pectorale dictum, quo pectoris totius regio illineretur, descripsimus: quibus & nonnullis adhibitis clysteribus sanitati fuit restitutus, veluti multi alii, qui eo tempore ex eodem ferè morbo correpti fuerant. cæterum, erant febres istæ catarrhales parum à pleuritide differentes, quæ publice vigente hyeme grassabantur.

S C H O L I A.

Hic inquirendum venit, an medicamenta que elambendo cocleari sumuntur, ad pectoris vitia facientia, homine supino stante deglutiri debeant, an potius flexo & curuo, Nam multi Nicolaum & similis farine Homines insequentes, hodie dicunt quòd quum nostra fuerit intentio medicamentum in asperam arteriam amandare, quòd tunc homo capite curuo & ad terram flexo illud ore tenendo deglutire debet, sed ij mea sententia, tanquam in re anatomica

parum exerciti reiciendi sunt: quum homini supine cubanti, trachea arteria propinquior sit, & epiglottis magis aperiat: ut inde dicendum sit, quae elambendo sumuntur homine sic disposito, facilius per asperam arteriam deflui debeant. unde & merito boni practici officium est, iis qui à capite ad pectus destillationes patiuntur, consulere, ne supinè iaceant, quum supinè dormientibus destillationes ad pectus directius & facilius defluant. quod Rasis inter Arabes singularis doctrinae vir, libris contenta non siluit, ut Galenum docentem taceam, qui ut princeps medicinae est, ita nihil in ea intentatum reliquit, veluti in hac re cõicere est, qui quòd homo medicamenta haec elambitua, supinè existens ebibere debeat, libro quarto Methodi medendi capite septimo, quo ulceris asperam arteriam occupantis curationem profequitur, adeo clare docuit, ut nihil praeter eius verba adducere opus sit, quae ibidem ita habentur. At ad vlcus quod in aspera sit arteria, ut supinus quàm diutissime in ore teneat, ac omnes qui illic sunt musculos relaxet remittatque praecipendum. influit enim sic sensim & paulatim de medicamēto aliquid sensibiliter & manifestè in ipsam arteriam. Nā & quum naturaliter se habet, scire licet potionis nonnihil huc percolari, sed velut in secunda valetudine, ita nimirum in aduersa cavendum est

est ne largius influat, utpote quod tussim excitabit. Nam quoad humor vndique iuxta tunicas arteriæ ceu iuxta murū aqua descendit, tussim vtiq; non cit, si quid per mediam spiritus viam incidit, tusses statim excitat. hæc Galenus: quibus nihil clarius aut lucidius dici potest: quibus quoque consentiunt, ea quæ in eiusdem vlcusis curatione ipsemet scripsit libro quinto citati voluminis capite duodecimo, quum dicit, et nos omnibus modis operam dedimus, ut vlcus ad cicatricem perueniret, foris medicamentum quod siccaret imponentes, tum cubati supino humidum aliquod ex iis medicamentis quæ ad eiusmodi vlcus facerent, exhibentes, ac iubentes in ore continere, paulatimq; permittere in asperam arteriam defluere. sic igitur faciens sentire se manifestè aiebat astringentis medicamenti circa vlcus vim, siue ea vis huc per transumptionem transmissa est, siue medicamen ipsum vris specie in arteriam ad vlcus defluxit, & tanquam percolatum est, erat autem nec aeger ipse medicina imperitus, & cetera: ex quibus luce meridiana clarius claret, quòd quotiescumq; medicus medicamen per asperam arteriam mādare decreuerit, quòd tunc aeger supinè cubans, ac ore detentū, paulatim illud deglutire debet: sic enim per parietes ipsius asperæ arteriæ humidū siue liquidum medicamentum labitur, nec tussim

sim mouet, quam irritaret, si modo per medium illius laberetur descenderet ve, quod potissimum euenit quãdo subito & in magna sumitur quãtitate, vt ex prima citata Galeni auctoritate, hæc omnia patent, veluti libro secundo de Facultatibus Simpl. med. capite decimosextimo, vbi inquit, potus semper exile quippiam per asperã arteriam percolari, & libro octauo de Placitis Hippocratis & Platonis, quæ omnia prius Hippocrates in porcis & animalibus expertus fuit, vt libro de Corde nobis scriptum reliquit, à quo Galenus omnia dicta mutuatus est.

Curatio XXIII. de glande non perforata
nec in ea foraminis vestigio vlllo
apparente.

NEFANS natus annos duos, ab ortu suo glãs illi perforata non fuit, nec vestigium aliquod in ea vbi foramen esse debuerat apparebat:

ad radicem tamen eius, prope testiculos foramen erat, per quod lotium non guttatim fluebat, sed directe emanabat vt facile quis diceret, naturam & masculum & feminam producere in lucem tentasse, esse

se, esseque ex Hermaphroditorum genere. An vero glans huic perforari debeat, in dubium traximus. nam & Antonius Musa Brasauola, & Fraciscus chirurgus, nullatenus contendebant: nos verò cum Ioanne Baptista Canano anatomico insigni, oppositum contendebamus: quia si glans non perforaretur non posset liberis operã dare: Sed quo nam modo perforari debeat, aut quo instrumento Cananus sic machinatus est: nam cãnulam argenteam fabrefieri curauit: admodum subtilem, intra quam acus argentea cõtinebatur, quæ cannula per foramẽ prope testiculos vt dixi existens, versus glandẽ immitti deberet, quo ad illa penetrare posset: quum vero vltra ire non posset, glandis residuum cum acu intra cannulam contenta perforandũ erat: tunc vero solena ibi quoad ex toto meatus vrinarius fabrefactus maneret dimittẽda erat: sed quum controuersia iustam ignoratiã suspicionem ostendat, atque auditores incredulos reddat, factum est vt parentes pueri nolint filium in vitæ discrimen trahere: & sic ab opere destitimus.

Curatio XXIII. de nephritide, & renum
arenulis, ac de cassiæ fistularis & le-
nientium medicamentorum
propinatione.

Ir ille qui nephritin, & re-
num arenulas patiebatur,
post deuoratū bolum be-
ne habuit, erat autem bo-
lus iste, pulpæ cassiæ noui-
ter extractæ vnciam vnā & mediam: pul-
ueris liquiritiæ drachmam mediam, Sac-
chari albi quātū sufficit, misce, fiat bolus:
& illum ante prandiū per horam capiat.

S C H O L I A.

HIC adiutandum duximus, quòd cassiæ
fistularis, vel quacunque alia medicina,
modò ex illis quæ leniendo purgant sit, per vnā
horam ante cibum assumenda est. Nam aliter si
magnum intercesserit spatium, vice nutrimenti
natura eam rapit & amplexatur, vnde parum
aut nihil aliud subducit. Hanc ceterum regulā
doctè admodum medici in praxim traxerunt ex
Galeno libro secundo de Facultatibus alimen-
torum capite trigesimoprimo, vbi de prunis agit:
ibidem enim inquit, pruna ventrem subducunt,
modo

modo non illico supra earum assumptionē prandium sequatur, sed paululum potius interponatur tempus, vnius videlicet vt diximus horæ ad ipsum prandium. Hanc vero vniuersalem esse regulam & methodū lenientium assumendorum, inquit eodem capite vltimis verbis: nec minus libro quinto de Tuenda valetudine, vbi alium lubricantia parum ante cibum offert: nō opus est tamen (vt obiter hoc admoneamus) ius aliquod lauans, aut hordei aquam ante prandium super iis lenientibus medicamentis prebere, prout fit ab alui defectione cum fortibus & scamoneatis medicamentis.

Curatio XXV. de duplici tertiana nocturna, quæ postea in continuam euasit.

BALTASAR Rebelius Lusitanus, ex Lameco vrbe, qui homuncionem viginti sex annorum secum deferbat, vt populo tanquam mōstrum in spectaculum mitteret, à quo & plurimam corradebat pecuniam, Ferrariam venit, duplici correptus tertiana, & illa quidem nocturna, quarum vna alteram subintrabat. erat enim febris hæc

pessima, infestissimè affligens, cuius rigor parvus apparebat. Nam æger sitibûdus erat, linguam fuliginosam, nigram, & crassam habens, qui mente non constabat: sed vrina citrina admodum erat, & pulsus diminuti cum corporis impotentia. Primo multa hic vomuit prasina & varia ad nigredinem tendentia, quæ omnia per assationem sunt facta, sed & postea, quæ in cibo & potu fumebat, omnia per vomitum remittebat. Cœperat verò morbus hic Mantuæ, post anguillâ comestam, multum coitum, & varium habitum exercitium. erat autem iste natus anos trigintatres: cui occurrens, illico internam cubiti venam secare iubeo, sanguinèque fluere ad librâ mediam, prius per clysterem aluo exonerata: postea verò syrupum istû obtulimus. Recip. syrupi rosati, nenupharini, an. ʒ. j. aquarum endiuix, nenupharis an. vncias duas, misce: sequenti verò mane iterum venam aperire ex altero flexu brachij iubeo, qua sanguinis missione melius habuit, & stomachus cibû retinere cœpit, erat verò cibus, contusum ex pullo, multa ptifana colata mixtum: sexto verò die, pharmacum hoc ebibit. Recip. pulpæ cassiæ nouiter extra

ſtæ vñciam mediam, ſyrupi roſati ſolu-
 tiui vñcias tres, decoctionis endiuixæ vñ-
 cias duas, miſce, fiat potus: quo parum e-
 geſſit, quia illum euomuit: in nocte verò
 aluus ſoluta fuit, & multa egeſſit, à qua
 hora peius ſemper habuit, & febris con-
 tinua nullo interueniente manifeſto ri-
 gore facta eſt, poſt duos tãdem dies illũ
 deploratum reliqui, & vltimo obiit 16.
 die ab principio ægritudinis.

S C H O L I A.

NOCTVRNA hæc fuit febris, quæ du-
 bſo procul lethalis eſt, vt de ea teſtatur
 Hippocrates & Galenus Commentario tertio
 in librum primum de morbis vulgaribus Apho-
 riſmo ſexto, vbi Galenus ita ad verbum inquit,
 ſed quæ videbatur nocturnæ tribuere laudi, hæc
 ipſa non minus vitio vertit, eo quod non ſim-
 pliciter dixerit, nocturna non eſt lethalis, ſed
 addiderit, non admodum, nam ſi non valde eſt
 lethalis, liquet mediocriter lethalem eſſe, hæc Ga-
 lenus. in quibus facile videmus nocturnam le-
 thalem ſua natura eſſe, & illam quidem inter-
 polatam. non mirandum igitur ſi is ex hac obie-
 rit, quum duplex erat nocturna, quæ poſtea in
 continuam enaſerit.

*Curatio XXVI. de scirrhoso quodam
Gallicano tumore.*

Vius prædicti socius Christophorus Almeida, morbo Gallico correptus erat, & scirrhosum quædam tumorem in crure habebat, a quo maximum patiebatur dolorem, cui doloroso loco post exactam medicamentorum bibitionem, cerotum hoc admo- uimus. R. diachilonis albi, ammoniaci, bdellij, sagapeni, an. partes æquales, argenti viui extincti drachmam vnam, misce, fiat cerotum, membri figuræ & magnitudi- ni cõueniens: cum quo dolor quieuit, & Venetias iuit cum illo homuncione, omnium hominum quos naturæ cõditio hucusque videre permisit minimo.

*Curatio XXVII. de partu decimestri,
& de mola generibus, ac ma-
trix varietate.*

ANNA consanguinea, Ste- phani Pyrrhi vxor, quum exactæ conceptionis tem- pus obseruaret, post decem menses & vndecimi tres exactos

exactos dies, puerum optimè peperit. Vte-
 ro enim gessit decem mensibus & vnde-
 cimi tribus diebus, vnde Plinium verum
 dixisse libro septimo Naturalis historiae
 capite quinto deprehendi, vbi præter lu-
 cij Papyrij prætoris opinionem affirman-
 tis, homini nullum esse pariendi statutum
 tempus, inquit, Homo vsq; ad initia vn-
 decimi gignitur mensis: veluti in casu no-
 stro contigit: decimo verò mense Salo-
 mon Hebræorum sapientissimus ab ho-
 ra conceptionis in lucem prodiuit, vt ipse-
 met testatur libro de sapientia capite se-
 ptimo. primogenitus quoq; diui Hercu-
 lis Ferrariæ illustrissimi ducis decimestris
 est, vt omnes ibidem norunt, & Brasauola
 scribit, quem terminum Hippocrates tan-
 tum libro de natura pueri prope finem
 signare videtur. sed de iis & eorum causis
 Leonarthum Fuchsum Germanum legere
 est, qui mea sententia præ cæteris melius
 & accuratius lib. 6. Epidemiorum ea dis-
 seruit. Iis adnectere est sequentia. Filia
 Ioannis Gualterutij recens nupta, quum
 omnium opinione prægnans diceretur,
 loco foetus quatuor animalia ranis simil-
 ima peperit, & optimè valuit: sed postea
 circa pectinem dolorem sentiebat, quem

paucis adhibitis remedijs sedauimus, & pulcherrime viuit. Similiter mulier Dionysij Pinti, quum puerum optimè peperit, inter secundas animal ranæ simillimum eiecit, & ipsa & puer pancreaticè habent. Mercatoris quoque qui ex Anglia venit vxor abortiuit, & secundo die post abortum simile quoq; animal peperit, vt multis alijs euenisse vidimus præcipuè Ancontanis. debet verò animal hoc inter molæ genera adnumerari, de cuius cõceptus causa Hippocratè legito libro primo de Morbis muliebribus: sed quum hæc scriberem, in mentè venit mulier Ferrariësis, quæ quum ob difficilem partum mortua fuisset, eam aperuimus, ac dissecauimus, geminos enim in matrice completos habebat masculum & fœminã: & illos quidem mortuos. inde enim extracta matrice per doctissimum Ioannem Baptistam Cananum, percepimus falsum esse quod quidam dicunt, in matrice locellos plures esse, quum reuera matrix siue vterus similis velicæ sit, in qua præter communem quãdam cavitatem nulla altera apparet. Signatur tamen in ea pars dextra & sinistra, cuius substantia quum scindebatur, intestinorum substantiæ similis apparebat.

Fabulosum quoq; est quod Herophilus tradit, humanam matricem dissectam bicornem esse. Nam hoc in brutorum matricibus conspicitur, secus autem in humanis, nisi venas illas duas magnas, quibus ilij adligatur, cornua appellari dixerimus iis adiungere est, quòd superioribus diebus mulieri ad scolas sancti Ciriaci habitanti interuenit. Nam vterum ferebat, & quinto mense puellam abortiuit, postquam secundas non eiecit, non dolebat, non febricitabat, nec anxia erat: sed venter vt primo tumebat, vnde alterum fœtum intus latitare dixi, vtcunque tamen assistentes mulierculæ de euocandis secundis maximè sollicitabantur, ei trochiscos ex myrrha cum croco in vino propinando, ac nonnulla ex Sabina, rubea tinctorum, pulegio, origano, calamento & similibus confecta medicamenta: sequenti tandem nocte alterâ peperit puellam, postquam & secundæ prodiere, sed tunc ægrius tulit. tandem sequenti die, frustum quoddam carnis galli cristæ cū rostro gallinaceo similitudinem habens eiecit, & immunis euasit.

Curatio XXVIII. de febre quadam continua,
 comitante dolore circa costas spurias,
 & de vini propinatione in fe-
 bribus continuis.

FRANCISCVS Patritius
 Ferrariensis, vir sexaginta
 natus annos, ruri ægrotauit,
 post aliquot dies Ferrariam ductus,
 circa radicē costæ vltimę nothæ,
 in latere sinistro dolebat,
 continuo febricitabat, febre quidē
 non admodum acuta, sitiebat cum ingen-
 tissima linguæ nigredine, sed capite non
 dolebat, omnia tamen fastidiebat: cui in
 primis vesicam semiplenam circa locum
 dolore affectum apponere mādauī, aquæ
 huius in qua incoctæ herbæ istæ erant.
 Recip. Chamomillæ, parietarię, maluarū,
 rosarum rubrarum, anethi, violarum, an.
 m. j. cui decocto olei violacei & anethini
 vtriusque vncias duas indidimus: hoc ve-
 ro intra paucas horas penitus dolor le-
 uatus fuit. ebiberat enim iam mane ieiun-
 no stomacho syrupū istum. Recip. syrupi
 endiuix simplicis, capillorū Veneris, an.
 vnciam vnam, aquarū endiuix, cicoreæ,
 an. vncias duas, misce. in nocte verò cly-
 sterem

sterem istum mittendum curauimus.

R. Maluæ, violarum, an. m. vnum & medium, in aqua fiat decoctio secundum artem, cuius colaturæ vnciiis quindecim adde cassiæ extractæ vnciam vnam, olei violacei vncias tres, salis drachmam vnam, sacchari vnciam vnam, misce, fiat enema. sequenti verò die minorans hoc pharmacum dedimus quod habet: syrupi rosati solutiui vncias duas: decoctionis fenæ vncias tres, electuarij lenitiui drachmas tres, misce, cum quo nihil quicquam egesit: proinde clysterem prædicto potèntiorem parare fecimus, quo nonnulla emisit. Nam vrina turbida admodum & crassa cunspiciebatur: proinde syrupum describo istum. R. Syrupi buglossæ, endiuix, oxymelitis compositi, an. vnciam mediam, aquæ cycoreæ, sceniculi, an. vnciam vnam & mediam, misce, postquam verò syrupum istum quinquies ebibit, pharmacum hoc illi dedimus, quod habet. Recip. Pulpæ cassiæ nouiter extractæ drachmas sex, diacatholici vnciam mediam, electuarij de succo rosarum drachmas duas, trochiscorum de violis sine scamonio drachmâ vnâ, in vnciiis sex decoctionis endiuix, in generali fiat

potus vnus, misce, cum quo alius multa & varia egressit. At post hanc euacuati-
nem, morbus increbuit, & æger se graui-
ter habuit: proinde basilicam in flexu bra-
chij incidere iubeo, post quam sanguinis
extractionem melius habuit: demum vi-
gesimoprimo die ab hora inceptio-
morbi, vrinam nigram tanquam atramē-
tum minxit, quæ sic septimum vigesimum
vsque diem perseueravit: timebat autem
æger, quia vrinam sic nigram mingebat:
sed quum bono animo esset dixissem, a-
peruissemque optimam illam esse crism,
timorem à se reiecit, & sic sanitati fuit re-
stitutus probus & honestus hic vir, qui
in morbi huius principio panatella ex iu-
re capi parata cum diamargarithone ve-
scebatur: nonnunquam verò contuso è
pullo, vel capo, & interdum cicoream al-
bam sumebat, quæ terra vel arena obru-
ta amaritudinem perdidit, & hibernis tē-
poribus inter oxipora celebratur, oxelço
salisq; mica adhibitis, siue ipsa cocta, siue
cruda sumatur, vt de ea abudè in nostro
diximus. Dioscoride. A vino porrò nun-
quam in hoc morbo is abstinuit, pro quo
de vino sequentia audire ne pigeat.

SCHOLIA.

Vinum quo is utebatur album erat, natura frigidum, quod omnes Longobardi præcipuè Ferrarienses Albanum appellant, nec enim mirari est, si dixerimus vinum hoc frigidum sua natura esse, quum dubio procul cõparatione ad corpus humanum frigidum existit, quia illico suis qualitatibus frigidum reddit. immo plus quàm aqua infrigidat: quia aqua solum quia frigida infrigidat: vinũ verò hoc non solum sua frigiditate infrigidat, sed etiam acerbitate quadam sapore percepta, qua facilius quàm aqua penetrat. hoc autem vinum albũ aquosum medici appellant, quod Galenus describit commentatio tertio in librum de ratione victus in morbis acutis, enarratione secunda, inquit, aquosum autem vinum appellat homines, quod aquæ tum colore, tum substantia simile est, perspicuum siquidem vt aqua splendidum & purum, & substantia tenue videtur, protinus autem & facultate aquæ simile existit, neq; imbecillum caput feriens, neque infirmos nervos: quandoquidẽ manifestè calfacit. Hæc verò vltima verba, in dem Galenus sequenti sexta enarratione prædicti libri confirmat, dicẽs, nempe ex vinis albis nullũ valenter calfacere potest: quod enim summè calidum est, id continuo & flammam existit: veluti & quod ab ipso est fuluum. quod libro

duodecimo methodi medendi capite quarto con-
 firmat ad hunc modum dicens, nec enim inue-
 nias ex albo vinorum genere calidum vllum.
 Huic ceterum vino oppositum est, quod Hippo-
 crates œnodes, id est vinosum nominat, alia vo-
 ce polyphorum, id est multiferum dictum, quod
 vt bene temperetur multam exigit aquam, vel
 quod aque multum quum diluitur sustinere
 possit, vt ex Galeno septimo methodi medendi
 libro, cap. 6. & Commentario tertio in librum
 de ratione victus in morbis acutis, enarratione
 vigesima percipitur: veluti sexcentis aliis locis
 suæ doctrinæ. Nam hoc quod vinosum siue po-
 tens vinum medici vocant facillimè caput tentat,
 quod omnino in febribus abnegari debet: aquo-
 sum verò albū, de quo ad præsens à nobis sermo
 fit, oligophoron dictū, quia nullā ferat in dilu-
 tione aquā, febrientibus tuto concedi potest, vt
 Galenus suis egrotantibus propinabat, quod ita
 esse testatur Galenus tertio de ratione victus in
 morbis acutis, enarratione octaua quum inquit,
 De vinis hæc locutus Hippocrates, continuo ad
 Melicratum transit: ceteris quidem ferè omnia
 bus de vino demonstratis, at prætermisso vno
 quod non absoluit: & ego obiter percurram,
 quod scilicet febrientibus maximè idoneum a-
 quosum sit. Est autem vinum hoc album colore,
 substantia tenue, nullam earum quæ ceteris vi-

nis insunt habens qualitatem, neque austeritatem, neque astringentiam, neque dulcedinem: neque acrimoniam, neque odorem: nempe huic omnium soli ut tum aque tum vini mala effugeret est datum. Prodeunt autem talia in una quaque gente aliqua: in Italia imbecillum Sabinum, quod febrientibus administrant, in Asia Titacazenum & Tibicenum: sed vini huius notas ubi intellexeris, talia facile in qualibet gente reperies, ubi & valde tenuia, & aquosa producuntur vina: reperi equidem talia in Cilicia, Phœnicia, Palestine, Cyro, & cetera: immo ut retuli, in regionibus vidi omnibus, & quod mirum magis sit, in Aegypto. Hactenus Galenus: quibus luce meridiana clarius lucescit, quod vinum hoc album aquosum febrientibus conueniat: at hæc idem confirmat Galenus libro primo Artis curatiuæ ad Glauconem, veluti duodecimo Methodi medendi, non minus quam multis aliis in locis suæ doctrinæ, quod tuto febrientibus concedi poterit: quia frigidum, tum quia minime in sanguinis naturam mutatur: ut Galenus eodem duodecimo Methodi medendi libro affirmat, sic dicens, præterea mistibilia, vel ut alia habet lectio præpotentia vina sunt: & nutrientia eoque ad succi bonitatē oportuna vtiliāre: quorū omnium nihil in aquosis vinis est: minimū enim ex horū sub-

stantia in sanguinis mutantur speciem, consentiunt iis, quæ ipse lib. 3. de Facult. alimentorum scripta reliquit, dicens, quum de vinis agit, his autem minus sua natura alunt quæ alba sunt, simul ac crassa & acerba, omnium autem minimum nutriunt quæ colore quidem sunt alba, consistentia autem tenuia: & aquis hydromeliti faciendo appositis quodam modo similia. & libro de cibis boni & mali succi, ex his enim quæ aquosa tenuiæque substantia sunt urinam movent, & paucissimi sunt nutrimenti: quibus omnibus subscribit Aëtius, sermone primo suæ medicine dicens, minime vero omnium vinorum alunt colore alba compage tenuia, & quodam modo aquæ similia: & sermone secundo, capite ducentesimo sexagesimo octavo ad hunc modum, Vinum aquosum non manifeste calfacit, ideo etiam febrientibus citra periculum datur, Vinum album & austerum minime vt vinum calfacit: Vinum vero album simulque austum & crassum, ac nouum sensibiliter frigefacit, & capite vltimo dicti sermonis dicit, aquosum vero vinum neque capitis dolorem inducit, neque nervos ledit. & subdit, vinum autem modicam aquæ mixturam ferens capitis dolorem ex humoribus in ventre ortum sedat: iis enim iam perceptis, si vinum febrientibus dandum sit, hoc potissimum dandum esse quod

quod colore sit album, substantia aquosum, tenuis nullam ferens aquam: & exiguum corpori alimentum præbens, quod audacius extra Hispaniam egrotantibus cõcederem, tum quia vina hæc facilius extra Hispaniam reperiuntur, ut pote apud Gallos, Germanos: et Italos: imo si verum fateri debeo, difficulter vina hæc in Hispania comperiuntur, quum omnia fere præpotentia & vinosâ vina sunt: immo ea vina quæ vniuersa Hispania alba appellat, fulua procul dubio sunt, multam ferentia aquam & caput citissime têtantia: quæ febres facillime accendunt, præsertim si morbi seminaria adhuc latitant: proinde medicis Hispaniæ consulerem ut à vini potione febricitantes suos arcerent, nec illis cõcederent nisi in febrium declinatione vniuersali, quod Hippocrates annuere videtur sexto Epidemiorum libro, & Galenus subscripsit octauo libro Methodi medendi, dicens, constat autem & Hippocratem non in diariis modo febribus, verum etiam in acutis, ex iis quæ de acutarum vichu prodit, vinũ dare: At in sexto Epidemion sue ipse sit siue Thessalus eius filius, vinum calidis temperamentis prohibet, idque non modo quum febricitant, sed etiam per sanitatẽ: quippe in calida natura suadet tum refrigerationẽ, tum aquæ potionem, tum quietem. iis enim verbis medici omnes docentur, quod vigentibus fe-

bribus vinum dandum non est, potissimum ad
 pud ipsos Hispanos, & illorum Lusitanos, qui
 regionem incolunt calidam, utpote inter quartum
 & quintum clima iacentem, item quod aquam
 potissimum bibunt, ut dici possit Hispani
 aqua potatores, Galli vini, Germani vini &
 ceruisie, Scythæ lactis. Nam extra Hispaniam
 omnes tam Galli, quam Itali, & Germani ab
 incunabulis vino in potu utuntur: & infantibus
 suis in cunis vagientibus vinum præbent:
 quo fit ut non difficulter ita vinum quum febricitant,
 ferant: sed est, quod Hispani vinum
 album & aquosum subtili substantia habeant,
 quod certe difficile erit inuenire, quanquam Galenus
 dicat in Aegypto, terra nimirum calida re
 periri, prorsus certe stante febre abnegandum erit,
 nisi aliquod maius aduocauerit, ut illud datur
 videlicet, virtutis prostratio & maxima appetentia:
 hoc potissimum post apparentem materierum
 concoctionem: ut Galenus semper, quando opus est,
 febrientibus, concedit, quod certe in morbi
 statu, prope declinationem est: ut ex libro
 undecimo Methodi medendi percipitur, capite
 præcipue nono: ubi inquit, in hoc tempore si vinum
 quoque aquosum bibatur, id omnes euacuationes
 promouerit: idem faciet & temperatum
 dulcis aquæ lauacrum, & subdit: ceterum ubi magnitudo
 febris obstat, sicut in continuentibus. Syno
 dii

his dictis, nec vino est utendum, nec lauacro, nec
iis quæ habitum rarefaciant unctionibus, sed a-
qua frigida, sicut prius diximus pota in his fe-
bribus est aptissima: nisi aliquid tamen eorum
quæ prædicta sunt, hanc quoque prohibeat. &
in medio capitis, subdit: At si mediocris est febris,
& vires non validæ, sed cum notis cõcoctionis,
iis qui ita se habent balneum prodest, & vini
potio: hæc ille, in quo tempore, vinum nondum ex-
acte coctos humores concoquit, somnum allicit:
sudorem prouocat, & lotium educit, imo omnes
euacuationes promouet, & omnes humores opti-
mos reddit: quibus addere est: quod vires cito re-
ficit, quod vinum in convalescentibus desideratur:
sed iam hic quærēt Hispani medici, si nobis deest
vinum album aquosum subtile, quod febrientibus
Galenus dare desiderat, nõ ne eius loco vinum po-
tens optimè dilutum concedere possimus, vt Ga-
lenus septimo Methodi medendi libro faciendū
suadet: quum amissa austeritate, et vi præpoten-
ti illa, debile redditur? Respondeo, quod si vi-
num generosum Hispanicum aqua temperetur,
& misceatur, non vt antiqua superstitio man-
dabat, quod tres vini partes ad vnã aquæ
essent, vel vt Hippocrates & Galenus vo-
lunt libro septimo Aphorismorum, aphorismo
quinguesimo sexto, quod vinum aqua por-
tione aquæ temperetur, id est, quod tantum

de aqua sicut de vino misceatur, sed etiam si
 duæ vel tres partes aquæ vni vini iniiciantur,
 nunquam inde vinum resultabit, quantumcum-
 cunque aquosum fuerit. huic albo à Galeno de-
 siderato simile: quum semper deest illi sapor ac-
 cerbus quidam, quo multum infrigidat, veluti
 in hoc Ferrariensi dicto Albano percepimus: si
 tamen medici tam Hispaniæ quàm alterius re-
 gionis opus habeant, vino illo præpotenti diluto
 uti, prout quotidie interuenit, consulo, non in po-
 culo ea hora qua æger vult bibere permittant
 vinum temperetur, sed potius duabus antea ho-
 ris iubeant vinum dilutum sit, ut melius mixtio
 fiat, & vini præpotentis igneæ partes refringan-
 tur euanesçantve, quod multo melius fiet, si vas-
 sculi quo vinum continetur, orificiū apertum abs-
 que operculo habeatur. Cæterum cauere est à vi-
 no nouo tanquam à peste, quo Galenus maxi-
 me suadet abstinendum: ob cuius inaduertentiam
 Germanorum plures, quum egrotant, moriuntur,
 qui musto & vino nouo, non minus quàm præ-
 sentaneo antidoto vtuntur: nec minus à veteri
 vino recedendum est, medium igitur eligendum,
 mediam ætatem habens: quod Galenus sex an-
 norum esse ait, septimo enim libro Methodi me-
 dendi, vinum sex annorum, tanquam medium
 inter nouum & vetus, maxime laudat: quod
 idem facit quarto libro de Compositione medi-

camentorum per genera, ubi agit de epulotico
 medicamento, ex collectaneis Primionis, Sic et-
 enim recens (inquit) vinum penitiora corporis
 non permeat, vetus acre & mordax est, ergo et-
 tate medium potius est, quod plurimum intra
 quinque & decem annos consistit, Hæc Gale-
 nus, in quibus clare videtur asserere, vinum et-
 tate medium ad decennium vsque dici, quæ &
 si absolute dicta videantur, procul dubio non de
 omnibus vinis intelligendum est, sed præcipuè
 de potentibus, ad trigessimum vsque annum per-
 durantibus & ultra, veluti vina duo illa quæ
 diebus superioribus mihi in museo suo Anto-
 nius Musa Brasauola vir hac nostra etate ce-
 leberrimus, ex apotheca illustrissimi Ducis Fer-
 rariæ gustanda dedit, quorum vnum ætatis cen-
 tum quinquaginta annorum erat, alterum ve-
 ro ceterum annos æquabat: de iis enim vinis quæ
 ita longo tempore perdurare possunt, vera esse
 Galeni crederem: veluti in Hispania multa si-
 milia reperiuntur, quæ ad trigessimum annum
 & ultra producantur, & illa quidem præpoten-
 tia, generosa, multâ aquæ mixtionem ferentis,
 odorifera, ut plurimum colore giluo, & fuluo.
 Nam de vinis debilibus, paruis, paucam ferent-
 tibus aquam, non utique crederem Galeni a-
 xioma verum esse, qualia hæc sunt. Ferrarien-
 sis, et Galliarum, quæ ad summum per duos ser-

nantur annos, quanquam recentiores hodie scri-
 bentes hoc parum animadvertant, Galeni verba
 sic superficie tenus intelligentes: sed hæc nostram
 sententiam, idem Galenus confirmat, Commens-
 tario tertio in librum Hippocratis de Ratione
 victus acutorum morborum, enarratione pri-
 ma, ubi inquit, quod *etas & tempus* in vinis
 non sunt attendenda, sub iis sequentibus verbis,
 Non enim (inquit) ob tempus vina vel iuvant
 vel lædunt: sed ex propriarum differentiarum
 mutatione id habent, ergo quum de vinorum a-
 gimus differentiis, temporis mentionem facimus
 per accidens: & nõ proprie, nec primum: ex qui-
 bus verbis liquido constat, quòd media *etas* vi-
 norum non sic fixa perscribenda est, vt in episto-
 lis suis quidam ad Fuchsum scribens, putat: Ce-
 terum, Gal. particula secunda Aphorismorum en-
 narratione undecima, illius aphorismi, facilius
 est impleri potu quam cibus, inquit, nam aquosa
 vina, sic enim nominant alba & tenuia, sicuti
 aquæ similem formam habent, ita etiam vini
 quare urinam ciēt, & minime nutriunt, hæc Ga-
 lenus: in quibus innuere videtur, quòd vinum
 album aquosum, vt forma simile est aquæ, ita
 quoque & viribus: atque ea de causa lotium
 promouet: sic enim videtur, quòd aqua urinam
 promouet, cui tamen contrarium Hippocrates
 inuit. tercio libro de Ratione victus in mor-
bi

bis acutis. Iis adde, quod Galenus quinto li-
 bro de facultat. simpl. medicamentorum, inquit,
 medicamenta vrinam prouocantia calida esse,
 quod multis aliis in locis scriptum reliquit. non
 igitur vinum album aquosum & frigidum vri-
 nam prouocare debet: nos huic dubitationi re-
 spondemus, quod vrina dupliciter prouocatur.
 aut qualitatibus medicinarum, aut quantitate re-
 rum fluidarum & aquosarum: nam medici-
 ne suis qualitatibus prouocantes vrinam diu-
 reticæ dictæ calidæ & siccæ sunt: acres, sangui-
 nem coliquantes, & quæ discindunt atque dis-
 cernunt a partibus crassioribus partes subtiles,
 tenues, aquosas, serosas, quas renes ad se tra-
 hentes & partibus sanguineis quibus nutriun-
 tur excolantes in vrinam conuertunt, quæ ad
 vesicam transmissa mingitur: hunc autem mo-
 dum tangit Aristot. sectione prima Problematum
 problemate quadragesimonono: vbi ait odorata
 vrinam mouere, quia sunt calida, quæ ab Hip-
 pocrate Aristotel. accepit libro secundo de Die-
 ta, vbi inquit, quæ acria & odorata sunt, vri-
 nam ciēt. Secundo verò modo diximus vrinam
 prouocari quantitate rerum aquosarum ad ve-
 sicam descendentium cito, vt aquæ, & vini hu-
 ius aquosi: ex quibus vesica facillime post po-
 tum impletur, & consequente pellitur, quem
 modum intelligit Galenus enarratione habitari:

et Aristoteles sectione prima Problematis problemate quadragesimo primo: Porro an vinum penetrare faciat aquam, vel potius aqua vinum, in dubium vertitur: nos breui respondemus, quod vinum sua caliditate aquam penetrare facit, et aqua sua subtilitate vinum, nam aqua secundum totum subtilior est vino, vinum vero secundum aliquid subtilius est aqua.

Curatio vigesima nona de phymate tumore, quem passus est author.

PETIS Amicorum omnium optime Canane, ut qui de me de rebusque meis iure petere possis, quidnam in causa fuerit, quod ultimis iis tribus diebus mensis Nouembris latitauerim, minimèque in publicum exierim, ut corpori saltem humano per te dissecto, ut fieri solet, praesisterem, ac ea quae inter disseccandum dixeras, praetexta oratione illico assistentibus resumerem, ut tenacius ea tenerent. Respondeo, tumorem mihi in femore natum, causam fuisse, quo minus tribus iis diebus, vel pedester vel equitatio exire possem, qualis verè tumor hic sit audi. Erat enim tumor non

non admodum magnus, nec malignus, quum nec febrem, nec rigoremvllum secum traxerit, immo ex eorum natura fuerit, qui intra paucos dies ad suppurationem veniunt, vtcunque tamen dolores ingentes, quum crus mouere vellem cum calore quodam non naturali vniuersum corpus corripiente incurrebam: quo nomine verò tumor iste apud Galenum dicitur, vt eo scito, facilius rem teneas, dico quòd tumor iste phyma à Galeno nominatur: genus scilicet furunculorum, quos idem Galenus & Paulus $\delta\omicron\theta\kappa\upsilon\alpha\varsigma$, appellant. Est enim locus apud Galenum, libro de Tumoribus præternaturalibus, capite decimosexto, vbi tantum hæc inquit: non minus autem notus est furunculus, quem Græci dothiena appellant, qui sanè mitis existit, quum solum cutem obsederit: malignus autem vbi magis in altum constiterit. sic enim tuberculo similis est (appellant id Græci $\phi\upsilon\mu\alpha$) atque ab eo sola duritie talis furunculus differt. Iis igitur nouisti, tuberculum quod sum passus Galeni phyma esse, quod Itali. bognon à tumore appellatis. Castellani verò diuieso, quasi liuidum habēs vocant, Lusitani autem le-

cēso, quasi quod lædat sensum proprius,
 vt mihi videtur, nominant: sed hæc vt
 minima dimittenda erant. Firmat hoc q̄
 phyma tumor iste dictus sit, Philotheus
 enarratione illius Aphorismi apud librū
 tertium sic incipientis, quum verò iam
 magis adoleuerit, vbi inquit: vocat au-
 tem ipsa phymata per metaphoram eo-
 rum quæ producuntur in terra, quoniam
 celeriter nascuntur & augentur, & ad sup-
 purationem perducuntur, quæ omnia à
 Galeno prius sunt dicta libro secundo
 Artis curatiuæ ad Glauconem capite pri-
 mo, ad istum modum, phyma autem di-
 citur, quod statim augetur, atque ad sup-
 purationem festinat. quæ omnia in vni-
 uersum huic respondent tuberculo: non
 me latet tamen phyma pro pano, id est,
 bubone in inguine, veluti in alio à mul-
 tis accipi significato, vt apud Paulū Ae-
 ginetam legere est libro quarto suæ me-
 dicinæ, capite vigesimo secundo, & Gale-
 num variis locis suæ doctrinæ. Cæterum
 tuberculum hoc curatur tritico manso &
 imposito: non minus vuis passis, quibus
 femina sunt exempta, faciunt eodem, fi-
 cus aridæ pingues per se, vel coctæ cum
 femine lini scœnu Græco: adiecto oleo
 rosacco,

rosaceo, vel pinguedine gallinaceorum, vel anserina, cum vitello oui & paululo salis. faciunt quoque pulticulæ paratæ ex fermento subactæ cum oleo rosaceo, vitello oui & pauco mellis: item pulticula ex farina tritici cū butyro & croco parata maximè valet: sed pellis leporis recens imposita, phyma curat, vel si sicca sputo madefacta fuerit: non minus papyrus sputo madefacta, & imposita valet, plerunque verò absque medicamentorum appositione phymata hæc suppurantur, & ad sanitatem perducuntur: ego verò anserina pinguedine tantum vsus sum, & bene habui: sed hæc literis mandare iucundius est, quàm ea pati.

S C H O L I A.

NE quis sycophanta, stomacho delicatior, de nobis queratur, quòd in iis tēpus teramus Hippocratem in medium adducimus, qui de se egrotantem libro tertio de morbis popularibus, sectione tertia, vbi de constitutione pestilenti agens, post variam morborum & symptomatum enarrationē, in eos omnes incidisse fatetur dicens: cibū autē fastidiebāt omnes, ob cum illos præscriptos morbos, in quos sanè ego incidi.

Galenus quoque sepius ob esum fructuum, quos horarios dicimus, in varios morbos se venisse tradit, ut lib. de Euchymia & cacochymia ipsū est audire, sic dicentem, porro quandiu ipse patris cōsiliū sequutus, ab usu immodico fructuum, quos horarios vocant abstinni, obseruauique ab illo traditam optimam victus rationem, tandiu immunis ab omni intēperie perstiti, quoties autem eius precepta negligēs, vna coetaneis meis, vltra modum fructibus illis me impleui, semper in morbos incidi, qui sanguinis missionem desiderarent, & libro quinto de Sanitate tuenda, Sanum se vixisse post vigesimum octauum annum tradit, inquiens, ego verò, tametsi nec salubrem corporis statū, ab ortu ipso sum nactus nec vitam planè liberā egerim: hac tamen ipsa arte usus, post octauum & vigesimum annum, ne minimo quidem laboraui morbo, nisi sorte diaria feбри ob lassitudinem aliquando contracta. Aëtius quoque in colicos se dolores incidisse memorie commedauit, sermone suae medicinae nono, capite trigesimo primo, in quo ita tradit, hoc itidem experimento constat, eoque ipse liberatus sum, mentam viridem aliquandiu decoquito, decoctumque bibendum ad dies tres exhibeto, & nunquam dolore adficietur, & cetera. Missos facio plures grauisimos authores, qui in varios se morbos deuenisse scripserunt, & ad trigessimam Curationem accedamus.

Curatio XXX. de hydropo aquosa, abscite
dicta.

XOR illius à Landenara, ad murum prope portam diui Petri habitantis, post annuam quartanam, & magnum contractum splenem, ex

multo frigida aqua & vini potu, in ascitem morbum, aqua intercutem, vel aquosam hydropem dictam, deuenit: erat autem huic aluus tumida eleuata, ut rumpi videretur, quam quum manu percutiebam, aqua ut in vtre collecta, sonabat: ut merito morbus iste ascites ab *ασκω*, id est vtre denominationem duxerit. Nam inter peritonæum & omentum aqua hæc veluti in vtre continetur. erant quoque huic vlcera quædam in crure sinistro, ex quibus ichores exhibant, sed cum iis virtute constabat & rectè se ad oblata habebat: ad quam vocatus quum materia hæc nulla indigeat concoctione, ad expulsionem sic orsus sum. R. succi ireos vncias duas, mellis rosati colati vnciam vnam, misce, & ieiuno stomacho bibat, cum quo aquam illam quotidie parum emittebat.

postea verò octo interpositis diebus, catapotia ex nitro Alexandri cum trochiscis aládaal mixta propinaui: sunt autem trochisci vel pastilli ij alandaal ex colocyntide parati. proinde sic parabá. R. pillularum de nitro Alexandri scriptulos duos, trochiscorum alandaal scriptulum vnum misce, fiant pillulæ quinque, cum quibus multú illius egerebat aquæ, quibus sæpe interiecto temporis spatio inter vnã & alterã propinationem vsus fuit. Nan sensim & paulatim vacuandus humor iste est: qui verò vna vice tantum humorem istum deponere tentant per purgantia medicamenta, multa mala ægrotanti adferunt: quia eius vires deiciunt, & iecur & interiora refrigerant. Interpellatim igitur medicamentis purgantibus vtebamur, nonnūquam leuioribus, aliquandò verò vim inferentibus: singulis tamen hebdomadis aluum citam faciebamus, & quod mirum in modum profecit hoc conditum fuit, quod habet, radicis ireos per tyrocnestim traiectæ vnciam mediam, zingiberis ℥. medium, mellis quantum ad spissitudinem sufficit, misce, quo sæpe vtebatur: & optimè absque

anxietate & dolore aquositate illam
 deponebat. non minus adiuventi attulit
 mel rosatum confectum ex floribus persi-
 cæ arboris, quod sua natura hæc deponit
 aquam, & id Auicenna Ieneliabin de pe-
 sis, in cura phlegmaticæ, & aliis locis ap-
 pellat. Iis enim hucusque citatis medica-
 mentis & nonnullis iecori appositis, sex
 mensium spatio hæc sanitati fuit restituta,
 exterius tamen alius vnguento sple-
 netico dicto illinebatur, quale verò hoc
 vnguetum sit alibi describemus: eo verò
 loco illius vnguenti quod ex ciclamino,
 siue orthanita inscribitur, vtimur, quod
 multum in ascite valet, vt ex Mesue com-
 prenditur: interdum verò medicamen-
 ta purgantia nō sumebat, diacucurram
 cum vino ebibebat, nonnunquam verò
 dialacam. multi cæterum in hoc morbo
 laudant pillulas de sagapeno, id est sera-
 pino: veluti foldanellam, quam brassi-
 cam marinam dicimus, non minus quam
 decoctum ex radice sambuci, & ebuli ac
 multa alia quæ breuitati consulentes sub-
 ticemus. Gulielmus Placentinus, sua æta-
 te medicus doctus, testatur ad sanitatem
 paucis iis reduxisse Azum quædam Par-

menssem hydrope affectum, quæ habent.
 R. turbith. drachmam vnam, zingiberis,
 zuchari an. scrupulos duos, scamoneæ e-
 lectæ, pondere duorum granorum hor-
 dei cum vino, misce, fiat conditum: hoc
 autem in hebdomada illi semel deuoran-
 dū dabat, stomacho ieiuno, quo & qua-
 ter & quinquies egerebat, sed omni die
 ante cœnā diacucurma quantitate nucis
 cū optimo vino generoso illi bibédū da-
 bat: quibus curatus ad sanitatē reductus
 fuit. Regimē porrò huic mulieri à nobis
 concessum in vniuersum ad siccitatē de-
 clinabat: erat verò victus ratio caro avi-
 cularum in dumetis vigentium, non mi-
 nus vituli, & gallinaceorum, veruecísue,
 à potu verò meis monitis abstinuit, nec
 alio in tempore quicquam in potu sume-
 bat, nisi prandij & cœnæ hora, & illud
 quidem parum vini albi potentis & ge-
 nerosi, polyphori dicti: ab oleribus verò
 in totū abstinuit, veluti à fugacibus fru-
 ctibus, quos horarios medici appella-
 mus: Amygdalas tamen & sole siccatas
 vuas præcipuè corinthiacas lubentissimè
 concedebamus, ova quoque illi daba-
 mus, sed assa edulia plerunque sumebat,
 minimè verò aqua cocta. Cæterum Hip-

procrates in libro de Internis affectionibus, similem huic prædicto morbum à vitio splene euenientem describit, vt apud ipsum est legere folio Frobeniano ducentesimo septuagesimo primo.

SCHOLIA.

HYDROPI S, siue aquæ intercutis tres sunt species, alia ascites dicta à nobis in presenti descripta, alia tympanites, tertia anasarca, vel hyposarca, vel leucophlegmatias, dicta. Ascites, aquosa hydropos vt diximus est: quæ inter peritonæum & omentum, id est inter siphac & zirbum fit: vnde Arabes toto celo aberrare clarius est, quàm quòd ipse multis probationibus indicare possim, quum aquosam hydropem fieri dicant inter mirach & siphac, id est intra abdomē & peritonæum, quum reuera, vt diximus, potius inter peritonæum et omentum siue intestina fiat, quod ita esse, conuincitur opere manuali, quando per incisionem aquam extrahimus: nam primo scindimus abdomen id est mirach, postea peritonæum, id est siphac, quo perforato aqua effluit, quæ inter illud & omentum vel intestina continetur. Nam si inter mirach, et siphac, vt Arabes dicunt, ascites fieret satis superque fuisset, si mirach tantum perforaremus. At

quum inter siphac & Zirbum, id est inter peritonaeum & omentum fiat, opus est peritonaeum, id est siphac perforare, quod quum claudere volumus, abdominis partem deorsum tractam ad locum suum reddimus, qua peritonaei foramen tegitur, unde morbum istum inter siphac, & Zirbum fieri certum est. Secunda species, tympanites est, siccata siue flatuosa dicta, quia a flatu & superfluo spiritu ventositatene fiat. ceterum, et haec species in eodem sit loco, quo ascites fieri solet, quanquam raro inuenire est hanc tympanitatem absque aquositate & comitatu aquosae dictae hydrophis: unde haec noscens diuus Hippocrates quarto libro de Ratione victus acutorum Hydrophis duas tantum species descripsit, alteram subcarnosam, quam hyposarcam vocat, alteram ex flatibus constitutam, quam tympaniam dicunt, quia continuo ascites cum tympania reperitur, & quum tympaniam dixit, ascitem quoque intellexit. Haec vero tympanites non a tanta fit frigiditate, quanta gignitur ascites, ut Galenus quarto libro Aphorismorum, enarratione undecima testatur. Tertia species, carnosae vel hyposarcae dicitur quae ut fiat, necesse est antea cachexia, id est malus totius corporis habitus praecesserit, quae ex pituita vniuersum corpus penetrante sit, & ea de causa eam Graeci leucophlegmatiam sua lingua appellarunt, & ut

Celso & Hippocrati placet ceteris periculosior est, & difficilior curatu: quanquam Leonardus Euchsus in sua Praxi cum neotericis tympanitem ceteris speciebus periculosiorem faciat, Aëtium forsitan secutus, qui libro decimo suae medicinae ita tradit, Est autem tympanites omnino periculosus, minus eo ascites: adhibetur enim in eo pertusio, sive punctio, quam paracentesim Graeci appellant, & reliquis quoque remediis promptius quam ille obedit, Sarcites quoque aliquando curabilis fit, per ea quae cuti adhibentur humorem detrahentia ac resiccantia pharmaca. Haecenus Aëtius, sed re vera sarcites id est carnosae hyposarca dicta, ceteris periculosior, ac malignior existit, prout illa erat quae sutor, patiebatur ille, qui propè domum egregiam & magnificam illustris Francisci à Villa, quae nos eo tempore habitabamus agebat, ad quae postea Antonius Musa Brasauola accersitus paruum illi adiumentum dedit, hucusque enim morbo illo premittur, vir sutor hic quinque supra triginta natus annos, robustus, & fortis, nam illius cura adeo tumebant, ut per amplius vasa esse quis diceret, Medici igitur putantes catheriam hyposarcam esse, non adeo difficilem curatu eam describunt, ceterum circa hepatis refrigerationem, aquam congelari & aliquem in hydropem incidere, impossibile est, ut Aëtius sermone citato,

Galeno subscribens dixit. Sed quum iam ius finem imponerem, memoria occurrit quod apud Salmaticenses vigente doctore Gondisaluo, ac Doctore Appara, medici clariss. quidam aquosa hydropes laborabat, cui aluus sua sponte perforata fuit: ad quæ accersiti predicti medici, in dubium verterunt, num optima esset pertusio illa spontanea spontaneam dico, absque exteriori auxilio facta, & an deposita aqua illa eger sanus evaderet: demum assentientibus aliis, aliis vero contradicentibus, conclusum fuit, egrum illum intra paucos dies moriturum, ut postea experientia visum fuit, quia venter malignitate materie occlusæ corrosus, indicabat viscera omnia et corrosa & putrefacta esse: nam de pertusione ab artifice vel casu facta longe aliud est, qua multos liberos & sanos fieri, non solum nos sed alij multi viderunt.

Curatio XXXI. de cancroso quodam
ulcere, maligno, & doloso mamillam
infestante.

XOR Sebastiani Pinti,
tèperatura biliosissima,
ætate tringinta annorù,
puellam optimè peperit,
post cuius partum, men-
stua purgatio non exa-
Et

aſte vt opus erat, reſpondit, qua de cau-
 ſa in febrem deuenit ardentiffimam.
 Nam ſuppreſſis poſt partum menſibus,
 multa inde incommoda oriuntur: vn-
 de Galenus libro tertio de Morbis po-
 pulariter vagantibus, enarratione ſe-
 ptuageſimatertia, inquit: itaque vide-
 tur ſuppreſſa in partu purgatione incidiſ-
 ſe mulier in morbum: quippe menſtruo-
 rum ſuppreſſio offendit tamé non perin-
 de, vt ſi à partu ſupprimantur, officit,
 quod non abundantiam modo, ſed inſi-
 gnem etiam humorú pariat prauitatem.
 Nam meliorem ſanguinem ad ſe ſcetus
 nutrimenti cauſa alliciens, relinquit de-
 teriorem, ideóque prægnantes prauis hu-
 moribus implentur, quos à partu euacuat
 natura. Hæc Galenus, niſi enim natura
 humores illico poſt partum euacuauerit,
 varia inde oriuntur mala ad melácho-
 liá præcipuè inclinátia: quia vt ibidem ſub-
 dit, menſtrua quæ à partu euacuantur,
 vt plurimum melancholia ſunt: in pri-
 mis ergo recta huic victus ratione inſti-
 tuta, ſanguinem ex ſaphena vena inte-
 riorem malleolum perreptante minuere
 iuſſi, & nonnulla adhibere remedia, alia,
 quibus morbus mitior factus fuit, & ſym-

ptomata omnia mitiora, (me vero absente) pristinae sanitati fuit restituta: nam Venetias iueram, vbi diuum Didacum Mendacium Caroli Quinti imperatoris apud ipsos Venetos vigilantissimum oratorem ægrotantem inueni, & curavi, cæterum post meum reditum, quum illam visum redirem, eam optime valere comperi: quærebatur tamen quod in vbere sinistro duritiem persentiebat quandam interdum dolorem afferentem, & illam quidem nucis magnitudine, quam quum visu tum tactu perciperem, iudicavi morbum esse malum, futurum deteriorem, ni illi obuiam doctrinae manus, At illa morbum parui faciès, iudicio muliercularum dicentium tuberculum hoc lac coagulatum & in grumos redactum esse, octo interposuit menses, quibus nullum genus remediorum adhibere curavit, tametsi in hoc temporis interuallo, paruus ille tumor magnus factus fuerit: ad quam tunc vocatus, inueni tumorem illum scirrhum non exactum esse: nouistis enim scirrhum duplicem esse ex Galeno secundo libro Artis curatiuæ ad Glauconem, alterum exactum siue exquisitum, insensatumque & durum curam non recipientem: alterum

verò non exactum, siue non exquisitum, difficulter sentientem tumorem durum, qui & si incurabilis non sit, difficulter tamè curationem admittit. fit autem ab humore crasso, & lento veluti in muliere hac, à sanguine menstruali retento factus fuit. quum igitur morbus is, difficilis curationis sit, Hippocratis consilio, libro præceptionum accersendos curavi duos insignes chirurgos: quorum alter Franciscus cognomento Magnus erat, Alter verò Ioannes Baptista Cananus, magnæ spei vir, qui in dissecandis corporibus humanis alter Vesalius habetur, cœpimus igitur contra morbum tentare, num optimū esset chirurgia uti. At quum omnes conuenissemus, illa renuit: proinde deposita intentione illa, quam post euacuationes vniuersales ordiri decreueramus, sic aggressus sum: primo sex res non naturales in ordinem deponendo. ab aëre inchoando. Aër igitur, sine quo nec sanitas conseruari, nec morbus peli potest, ad temperiem semper declinabat: æstatis enim tempore ad frigus, hyemis verò ad caliditatem. Cibus porrò talis describebatur, qualis atra bile affectis conuenit. Nam panis ex flore fa-

rinæ parabatur optimæ, nec multum recens, nec multum veteris, quum Hippocrate teste libro secundo de Diæta, farina recens siccior est vetusta. vetusta enim quum fit, calor exhalat, & frigiditas inducitur: Erat autem non minus bene fermentatus & coctus, quem non nisi altero interposito die à coctura comedebat. Caro verò optimi erat succi, veluti gallinaccorum, caporum, perdicis, auicularum in dumetis vigentium, veruecis, vituli, hœdi, & similibus. Nam conturnicibus bis vel ter tantum in vniuerso huius morbi incessu vsa fuit, quum avis fit, si grauissimis authoribus fides habenda est, pessimi succi. Nam & veratrum siue helleborum comedit, & morbo comitiali corripitur: vnde Auicenna, rectè mea sententia ab eius vsu suadet abstinendum, veluti ad tetanum & spasmodum inducente: cui suffragatur Psellus, qui coturnicem inter cibos malum succum gignentes annumerat. nō minus profecto numerare est inter illas boni succi aues à nobis illi cōcessas, phasianū, attagenes, id est frangolinos aues quas Romæ Cardinalium cibum appellat sturnos verò Græcia *ψαγους* vocat tanquam melancholico

lancholicum atque vitiosum generantes humorem reiecit, quum & cicuta illi nutriantur; Galenus verò, & si eos quandoque inter boni succi aves laudet veluti turritos passerulos, quos Græci pyrgitas appellant, vt est in libro sexto de Tuenda valetudine, minimè tamen in hoc morbo mea sententia concederet: proinde à confortio bonarum alitum eliminatæ fuerunt, non minus ac cæteræ in aquis degentes. pisces quoque illi interdum concedebamus, præcipuè quando carnes fastidiebat, veluti quoque febrientibus admittimus. ex piscibus autem marinis concessis numerandi veniunt buglossus, siue lingulaca, perca, mullus, quem barbonem Veneti, Hispani salmonetum appellant. Nam Græci triglam piscem istum dicunt, sed caue ne nominum similitudine decipiaris, quum trichæ, sardinia sunt, trissa vero clupea, quam Galli alosam, Hispani faualum, Itali verò chiepam nominant. bonis igitur piscibus addimus auratas, quæ Corne. Celsi autoritate optimum gignunt succum: lupum, quem Veneti varolum, Hispani verò robalum appellant: hunc Galen. ita optimum gene-

rare sanguinem inquit, vt eum carnibus perdicis æquiparet. Gobiones verò tanquam paucum & pessimum adgenerantes succū semper respuo, quemadmodum alios pisces quos silétio prætereo, ne hic tantū de piscibus agere videar: ex fluuiatilibus verò troctā concedimus, non minus luciū piscem, quē troctē speciem esse crediderim, à Gallis bruxetum nominatū, quo Hispania vniuersa caret: tametsi Angli Lusitanica voce eū pique vocent: sed inter istos fluuiatiles percā superius nominatam dicere quoque est, nō minus ac alios quoque scamosos albas & leues carnes habentes, ætate medios qui in multa & salubri innatant aqua, de quibus alibi copiosum fecimus sermonem. hos vero (vt diximus) aliquando cum fafidio premebatur esu præcipuè alitum, & carnis quadrupedum, quanquam rarò hac utebatur, concedebamus, quum multum illis delectabatur aliquando aqua coctos, nonnunquam verò assos, raro tandem sartagine frixos. Oua recentia tremula, & sordilia liberaliter concedebamus. ex oleribus verò admittebamus boraginem nostram, apud Græcos buglossum dictam, melissophilum, id est melissam,

melissam, fœniculum, endiuuiam, cicoreâ,
 lactucam, asparagos, & lupulum. Legumi
 na porro omnia interdicta sunt: veluti
 multa alia quæ data opera prætermitti
 mus. ex fructibus verò comedebat ficus
 optimè maturas, vuas pensiles, amygda
 las, & pruna: caseum & ex eo parata tan
 quam venenum fugiebat. A prandio ve
 rò coriandro præparato, id est saccharo
 incrustato, diacitonite, & piris saccharo
 conditis utebatur, nec minus in cœna,
 quæ semper prandio minor erat. Vinum
 in potu concessum, medium sapore, co
 lore, & substantia erat. Acetum & res sã
 litæ omnino interdicebatur, sicuti cæte
 ra sanguinem supercalsacentia & melan
 choliã gignentia. Somnum potius lon
 gum, & superfluum, quam parcum esse
 permittebamus: & illum quidem noctur
 num. Nam diurnus pessimus ille est, si
 modo nocturnus interruptus non fue
 rit, qui si fuerit, tunc maximè diurnus iu
 uat, vt ex Galeno elicetur libro Progno
 sticorũ: erat igitur ad minus octo horarũ
 somnus. exercitium quoque ante pran
 dium, temperatum permittebatur. Nam
 à cibo assumpto quiescere tum corpore,
 tũ mente bonum est: hinc Galenus tam

sæpe dixit labores cibum præcedant. Ab affectibus verò animæ eam interdici-
 cere impossibile erat, quum natura sua mulier rixosissima, si quæ alia erat, sem-
 per autem cum ancillis rixabatur, sem-
 per obiurgabat, omnibus erat infesta, continuo in bilem & indignationem ve-
 niebat, adeo vt furiali incessu, & non hu-
 mano processisse dicendum sit: qua de
 causa, marito amicis, & assistentibus, il-
 lam nunquam ad sanitatem peruéturam
 prædixi. Quantum verò ad euacuatio-
 nem attinet, primo sanguinis extractio-
 ne vsi sumus quæ multum in hoc mor-
 bo valet: deinde verò variis medicamen-
 tis quoque atram bilem respicientibus
 vsa est, inter quæ hæc numeranda ve-
 niunt, syrupus rosatus solutiuis, syru-
 pus de epithymo, de fumo terræ simplex
 & compositus, de pomis saporis, de bo-
 ragine, buglossa, de lupulis: item deco-
 ctio fumi terræ, de sena, de epithymo, a-
 qua boraginis, buglossæ, lupulorum, be-
 tonicę, fumiterre, melissę: electuaria quo-
 que erant elecoph à sena paratum, ha-
 mec Indicum, catholicon, & leniens: ca-
 tapotia quoque erant de lapide lazuli,
 de fumo terræ, de hiera, aggregatiuæ, &

Indicæ:

Indicæ : iis addamus potionem hanc egregiam, & huic affectui miram. R. myrobalanorum citrinorum, chebulorum, Indorum ana drachmam vnam & mediam, contundantur grosso modo, & infundantur per diem & noctem in vnciiis octo aquæ fumiterræ, deinde. R. epithymi, polypodij, folliculorum senæ ana drachmam vnam, liquiritiæ rasæ drachmam vnam, & mediā, seminis citri drachmam vnam, gariophyllorum ꝑ. medium corticum hellebori nigri drachmā mediam, bulliant omnia simul in prædicta infusione, vsque ad consumptionem tertie partis, & facta colatura & expressione detur remanens, pro vna vice. Is enim citatis medicamentis, eam interpellatim purgabamus, & interdum quoque sanguinem mittebamus, sed quum hæc agebant, topica medicamenta mamillæ affectæ apponebamus, & illa quidem parum callida emollientia dicta. Nam à fortiter calfacientibus, & exiccantibus in hoc morbo fugiendum est vt suadet Gal, lib, 2. Artis curatiuę ad Gla. cap. 4. & Paulus libro quarto capite trigesimo secundo. Erant igitur medicamenta illa, malua, viola, melilotum, chamomilla, radices

alteæ, semen lini, scœnũ Græcũ: ex medul-
 lis verò ceruina, & vitulina, sed ex adipi-
 bus cõmendabantur leonina, pardalis, vr-
 sina, taurina, lupi, taxi, & hirci: ex auibus
 axungia gallinaceorum, anseris, anatis,
 phasiani: olea verò amygdalarũ dulciũ,
 liliorum alborum, chamomillæ, & alia.
 ex iis autẽ fomenta, cataplasmata, & em-
 plastra parabantur; & interdum cerotum
 admouebatur confectum ex diachilone
 albo, ammoniaco præparato, adiecta me-
 dulla ceruina. quibus omnibus per octo
 longos menses vsi sumus, quæ quum illi
 parum conferre videbantur Venetias se-
 contulit, vbi tres doctissimi medici il-
 lius curam susceperunt, quorum vnus
 Baptista Montanus est, qui primo Aet-
 tium latinum fecit: alter verò Victor
 Trincauelius, cuius industria Galeni o-
 pera emendatiora in lucem sunt edi-
 ta: tertius verò Bartholomeus Abiosus
 nominatur, qui magna cũ gloria ibidem
 Medicam exercet artem. ab iis igitur
 præclaris medicis per duos menses curata
 fuit, infelici tamen successũ, quum parum
 aut nihil adiuta fuerit. Ferrariam igitur
 regressa, & ad eam accersitus non bene,
 immo peius valere eam comperio, adeo

vt intra paucos dies, grauissimis doloribus fuerit oppressa: conficiebatur enim pus in mamilla, nec satis sunt sedati dolores, quousque in parte decliuiori mamilla perforata fuit, extractumque tantum puris, quantum nobis pro necessitate apparuit. post autem apertionem, vlcus in dies malignius factum est, quia medicamentis parum cedebat, & si quæ fortia admouebantur, illis irritabatur. de genere igitur cacoethes vlcus hoc erat, cauernosum, dolosum, imò ex illis quæ chironia, vel telephia nominantur: chironia, quia Chirone, vt curentur medico sapientissimo opus habent, telephia verò quia talia sunt qualia Telephus passus fuit, quibus consenuit, & nunquam sanus ab illis euasit, semper autem vlcus hoc comitabantur dolores, præcipuè quinto elapso mense ab eius apertione, qui tunc fortissimi sæuissimique fuerunt, & glandulæ in collo, & alis, ac vbere dextro de nouo ortæ fuerunt, imò euacuationes solitæ suppressæ sunt, vt aluus inflari cœperit: quia morbo deuicta natura, liberè vagabantur per vniuersum corpus humores, nec eos per consueta loca quemadmodum antea

·confueuerat, transmittere poterat: vnde
brachium sinistrum ex illo venenoso hu-
more syderatum ferè euasit. tandem pro-
stratis viribus, tametsi præsiidijs opportu-
nis, & valentibus semper obstitimus, vita
decessit. duobus elapsis annis ab origine
morbi nec enim fieri potest, vt omnes ad
sanitatem reducantur, vt Hippocrates
primo libro Prognosticorū tradit, quod
ingeniosus Poëta cecinit, dicens.

Non est in medico semper relictur vt aeger,

Interdum docta plus valet arte malum.

Vsi cæterum sumus contra atrocissimum
morbum istum candente ferro, aliquan-
do verò caustico medicamento, id est su-
blimato, nonnunquam verò linamen-
ta iuncta vnguento Apostolorum, vel
Agyptiaco, plerunque verò mundifican-
te medicamento, sed exterius parti affe-
ctæ, splenium vnguento à tutia confe-
ctū illinitū apponebatur, ex tutia dico, id
est ex cadmia Dioscoridis, non pompho-
lige, vt hucusque omnes non sine ingen-
ti errore crediderunt, vt vberius suo lo-
exposuimus.

Curatio

*Curatio trigesima secunda de colico affectu
eueniente à vitrea pituita, &
eius curatione.*

Vlier quæ prope castellum nouum ad Padum habitat, natura pituitosa, intensissimo dolore vexari cœpit: pro quo propulsando accersiti sunt plures medici, qui in huius morbi inquirenda causa, omnes vnà conuenere pituitam tenacem vitream dictam esse: à qua sæuissimi dolores illi oriebantur. consueuerat enim morbus iste tempore quodam interiecto superuenire, cōtra quem primò clysteribus confectis ex rutha, anetho, parietaria, baccis lauri, in aqua adiecto oleo rutaceo, anethino, laurino, liliaceo, & similibus vti sumus: nonnunquã verò hoc modo. Recip. centaury minoris, foliorum lauri, rutæ, anethi, an. m. j. seminis cartami, vrticę, anethi, andrachmam vnã, in aqua fiat decoctio, quousque colorem viridem acquirat, cuius decoctionis, accipe vncias quindecim, olei rutacei, anethini, laurini, an. vncias duas, mellis rosati colati vncias duas, salis Gemmæ vel comunis drach. vnã,

trochisc. Alandaal. 3. j. ouorum numero duo, misce, fiat clyster: nonnunquam vero loco trochiscorum diaphiniconis vnciam integram iniiciebamus: aliquando verò electuarium de baccis lauri miscebamus. nec enim bonus practicus mirabitur, si à principio potentibus medicamentis vsi sumus, quum nos doceat Hippocrates, vltimis morbis, id est acutissimis periculum secum ferentibus, vltima medicamenta sunt adhibenda. diligens proculdubio, & minimè tardus, aut segnis medicus esse debet in iis morbis periculum minantibus: id quod Galenus quinto libro Methodi medendi animaduertens & contra Erasistratū agens ita prodit: minimè igitur sicuti medicorum nonnulli censent, à paruis incipiendum auxilijs est, nec sicut illi dicunt sentiendum, ista scilicet prius esse tentanda, mox si nihil profecerint aggredienda maiora. nam in morbis, in quibus periculum non impendet, vera ea opinio est. At vbi moriturus æger est, si phthoë semel exceptus sit, alienissimum à ratione est à minoribus inchoasse. Nam sicuti reliqua omnia ab Hippocrate tradita, ita illa quoq; sententia rectè est dicta: nempe ad vltimos morbos

morbos vltima prorsus remedia maximè
 valere. vsù igitur sumus potentibus me-
 dicamentis, quibus dolores illi intensissi-
 mi remissi sunt. Nam & exterius linimen-
 to ex oleo euphorbij cum pauca cera pa-
 rato illinebatur, veluti per os oleum de
 amygdalis dulcibus recens dabatur. De-
 positis igitur doloribus, ad syruporum
 propinationes deuenimus, qui ita habe-
 bant. Recip. Mellis rosati colati vnciam
 vnam, syrupi de betonica, de calamento,
 an. vnciam mediam, decoctionis betoni-
 cæ, chamomillæ, origani, sceniculi secun-
 dum artem, cum seminibus carminanti-
 bus ventositates paratæ vncias quatuor,
 misce, & ieiuno stomacho capiat in au-
 rora: nocte verò tribus à cena horis ite-
 retur. vsa verò per quatuor dies hoc sy-
 rupo est: postea verò pharmacum sequēs
 concessimus. Recip. agarici boni nouiter
 in pasta cum oxymelite scillitico parati
 drachmas duas, electuarij elefcoph drach-
 mas tres, syrupi de epithymo vncias tres,
 decoctionis fenæ tantundem, in qua bul-
 lierint feminis carthami drachmæ duæ,
 hyssopi & pulegij parum, misce, fiat potus
 vnus. hoc enim pharmaco aluus optimè
 deiecit, & mulier basiliçè habuit: postea

verò ne morbus rediret, ad vinum ligni
 guaiaci descendimus, quo nihil sanctius
 aut diuinius pro hac domáda ægritudi-
 ne inuenimus. nam & si ex hoc ligno té-
 pore musti vinum optimum concinnari
 possiet, veluti prisca ex variis herbis con-
 ficere assuescebant, quod summopere lau-
 do, quum tamen eo carebamus, sic parare
 iussi. R. ligni guaiaci nouiter elimati, ni-
 hil nigri habentis (quòd recens sit oportet,
 nam aliter satius est multum nigri possi-
 dentis accipere) vncias decem, corticis e-
 iusdem ligni gummosi puluerizati vncias
 duas, in libris viginti vini albi generosi
 & potentis, per vigintiquatuor horas ma-
 descere finito: deinde verò ad lentum
 ignem ebullire ad medias finito, quod
 vinum percolatum ac ab scobe illa depo-
 situm in olla minori decem libras conti-
 nente iniicito, cui adde herbæ hyssopi,
 pulegij, anethi, an. fasciculum vnum, &
 iterum ad ignem bulliat, donec maneant
 libræ septem, facta tandem colatura, vi-
 num remanens, primum dicitur vinum,
 quod syrapi loco in aurora pōdere octo
 vnciarum prælibat, quo sudor maximè
 euocabatur, & illam sic per tres horas su-
 dare permittebam, non minus quoq; tri-
 bus

bus horis à cœna in nocte eandem vini
 quantitatem concedebam: sed hæc de pri
 mo vino. Secūndum verò vinum, quo in
 ter diem potus vice & cū vescebatur vte
 batur, sic parare faciebamus. nam relictæ
 scobi siue pulmento illius ligni, à quo pri
 mum extractum fuit lignum, vncias qua
 tuor prædicti ligni noui superaddeba
 mus, quibus vinum infundebamus pon
 dere viginti librarū, quod ad igné quoq;
 feruere, quousque maneant libræ duode
 cim, permittimus, ac postea percolamus,
 quod secūndum vinum appellamus, & eo
 vice potus inter diem & hora victus vte
 batur. Cœterum, quum vinum hoc para
 batur, tantam ex se fragrantiam, ac odo
 ris suauitatem spirabat, vt moschum ibi
 esse assistentes dicerēt. vsa est autem mu
 lier hæc vino hoc per viginti quinque dies,
 in quibus immunis & libera ab illo sæuo
 & crudeli morbo fuit. At victus ratio
 huic talis præscripta fuit, primò carnibus
 in prandio ei nunquam interdiximus, in
 terdum assis, aliquando verò elixis. car
 nes quum dico, alites montanas, capum,
 gallinam, pullòsque gallinaceos, & in
 terdum domesticos columbos intelliga
 tis velim, vt plurimum verò illis assis ve

ſcebatur: elixis vero non niſi ſecundo in
 vino apparatus. Nam aquam omnino fu-
 geret in hoc morbo monuimus, & eo
 magis, quia mulier hæc aſſueta vini po-
 tui erat: ſed panis nauticus, ſiue biſcoctus
 dictus in vniuerſo hoc morbo illi recen-
 tis panis vice fuit: ſed cœna leuior pran-
 dio ſemper fuit, in qua amygdalatum ſe-
 cundo vino concinnatum concedeba-
 mus, nonnunquam verò panatellam, ex
 biſcocto pane & ſecundo vino, adiecto
 ſaccharo & cinnamomi pauillo confe-
 ctâ. Ex fructibus verò albas, & ad ignem
 ſiccatas amygdalas, veluti vnam ſole ſic-
 catam concedebamus: ex oleribus, fœni-
 culum, mentam ſaluiam, petroſelinum,
 et hyſſopum pro condiendis iurulentis
 pullorum carnibus, permittebamus. Mel
 inter ea quæ concedebamus adnumera-
 re eſt. quibus omnibus mulier hæc non
 ſolum ſanitati priſtinæ fuit reſtitu-
 ta, ſed etiam ab illo grauiffimo
 morbo, quo ſæpe corripi
 ſolebat, immunis &
 libera perſeue-
 rauit.

Curatio

Curatio trigesimalertia de colico dolore à lumbricis infestantibus eueniente, & eius curatione.

DIANA vxor lapicide in colicum affectum solitū deuenit, & illum quidem à lumbricis causam habentem: proinde primò clysterem ex lacte & melle tantum iniiciendum curauimus, quo dolor illico remissus fuit, quum omnia vt illa assererat, ex partibus superioribus ad inferiores descenderūt: post quem clysterem, alterum ex rebus vermes interficientibus, nōdum altero eiecto mittere mandauimus, qui habet, decoctionis rutæ vncias quindecim, olei rutacei vncias tres, salis nitrī drachmam vnam & mediam, aloes non lotæ drachmas duas, hieræpicræ vnciam vnam, misce. an verò inter illa vermis exierit, non constabat: qua de causa bolum hunc illi sequenti die deuorandum dedi. Recipe specierum de hiera Galeni drachmas duas, diaphiniconis drachmas tres, seminis santhonici lumbricorum dicti drachmam mediam, zucchari quantum sufficit, fiat bolus. hoc autem quinquies egestit.

& dolor ex toto leuatus fuit, & sic intra
duos dies sanitati restituta: postea verò
octo sequentibus diebus, quolibet mane,
ieiuno stomacho, rotulum ex aromatico
rosato comedebat, super quo vinum ex
absinthio confectum bibebat, & sic sana
cito euasit.

SCHOLIA.

Boni medici fidelis, & deum timentis offi-
cium est celeriter quoad fieri potuerit cu-
rare, quoniam ab omni arte aliena est compe-
rendinatio, potissimùmque à medica, in qua cõ-
perendinatio procrastinatioque vitæ periculum
est: vnde Mesues in exordio suæ praxis, inquit
auxiliari ne differas: quia semel pereunti nulla
postea suffragia profunt. poterat autem crudelis
medicus huius mulieris morbum in lögum pro-
trahere tempus, eamque in reditu habere, quam
nos duobus tantum diebus ad sanitatem redu-
ximus, tutò, iucundè, & vt diximus, celeriter,
curantes, vt optimus quisq; medicus facere de-
bet, vt Cornelius Celsus libro tertio ex senten-
tia Asclepiadis dixit, & Hippocrates & Gale-
nus libro primo de morbis vulgaribus, & de-
cimoquarto Methodi medendi.

Curatio

*Curatio trigesimaquarta, de muliere quadam
 que peperit, & postea desipiens & melan-
 cholica facta est, ac de computu die-
 rum criticorum in parientibus,
 & de admoendo oxy-
 rhodino.*

VXOR Sarcinatoris apud fo-
 rum agentis puellam pepe-
 rit, & ad septimū diem vsq;
 bene habuit, non bene ta-
 men à mēsis purgata est,
 septimo tandē die feбри cum rigore cor-
 rипi cōepit, capitis anteriorem partem do-
 lebat, & interdum circa cordis regionem
 sub sinistra manilla dolorem sentiebat,
 qui dolor ad nuchā, vt asseuerabat, ascen-
 debat. sequenti die febricitauit, & lecto
 decumbens, optimam repræsentabat fa-
 ciem, parum loquebatur, & nihil moue-
 batur: quum tamen ab illa quærerem, vt
 valeret, & ubinam doleret illa, similia ver-
 ba loquebatur: sed antea acta nocte, mente
 non constare iam mulierculæ assistentes
 mihi significauerāt. raptus enim materie-
 rum ad caput, inde indicabatur: qua de
 causa illico per clysterem aluo exonerata,
 saphenam pedis dextri secare iussi, san-

guinisque vncias septem extrahere, à vi-
 no verò & carniū esu abstineret, tenui-
 que victus ordine vteretur commisi: se-
 quenti verò die, quum illam viderem, &
 desipientem perseverare reperio, tunc ce-
 phalicam dextri lateris aperire sangui-
 nēque fluere ad pondus quinque vn-
 ciarum iussi. erat enim sanguis corruptus,
 lividus, morbi malignitatem satis atte-
 stans, postquam sanguinis minutionem,
 syrupum istum bibendum dedi, qui ha-
 bet, Recipe syrupi Byzantini sine aceto
 vnciam mediam, de endiuvia vnciam vnā,
 aquarum lupulorum, endiuiæ, fœniculi,
 an. vnciam vnā, misce, & per sequentes
 dies continuetur. Capiti porrò oxyrho-
 dinum applicare fecimus, quod habet.
 Reci. aquarum rosarum libram mediam,
 plantaginis vncias tres, aceti rosati, vn-
 cias duas, olei rosacei vnciam vnā &
 mediam, pulveris santalorum rubeorum
 drachmam vnā & mediam, misce, & sin-
 cipiti & temporibus cum panno lineo ap-
 plicetur & sæpe innouetur. Cordi quo-
 que epithema hoc admotum fuit, quod
 recipit, aquarum rosarum, boraginis, me-
 lissæ, acetosæ, an. vncias tres, specierum
 diarhodonis abbatis, diamargaritonis an.
 drachmam

drachmam mediam, de gemmis scriptulū
 vnum, vini boni vnciam vnam, croci gra
 na duo, cum zendalo rubro tepidum cor
 di applicetur: frictiones quoq; crurium
 fierent, sed leues suasi. Nam continuo fe
 bricitabat, sed in nocte clyster iste inie
 ctus fuit, qui refrigeratorius dicitur. & ita
 habet, aquæ decoctionis hordei libram
 vnam & mediam, olei violacei vncias
 tres, zucchari vnciam vnam & mediam,
 vitelli oui numero vnum, misce, quæ per
 quatuor retinuit horas, cuius partē post
 ea per cubile non sciēte illa emisit, in qua
 nocte parum dormiuit, sed nihil loque
 batur, insipienter tamen respondebat, cū
 quibus, vt dixi, febricitabat: qua de cau
 sa sequenti die cephalicam alterius bra
 chij secare iubeo, sed optimè secta vena
 sanguis paucus exiuit, crassus, sed nō ad
 modum ater, qui cum in vasculum cade
 bat, illico coagulabatur, signum sanè ma
 lum, & lethale, immo omnia signa si exa
 cte contemplentur pessima & mortalia
 sunt. Vesperi vero cucurbitulas quatuor
 scapulis cum scarificatione admouere fe
 ci, à quibus pulsus validior factus est: sed
 scire licet, quòd cibum semper optimè ac
 cipiebat, At in nocte Syrupi papaueris

vncias duas, vt somnum conciliaremus il
 li obtulimus: & tempora ac frontem pul
 sūve populeone illini fecimus vnguen
 to: sed parum dormiuit, immo tota nocte
 cum timore, & metu, transegit. mane ve
 rō depositis per forfices pilis, embrocha
 caput irrigari feci, quod habet, foliorum
 violarum, lactucarum, rosarum añ. m. du
 os, florum nenupharis, corticum capitum
 papaueris, calicum hyoscyami, añ. pugil
 lum vnum, camomillæ pug. medium, mi
 sce & in libris duodecim aquæ fiat deco
 ctio secundum artem: cui postea adde o
 lei rosacei librā vnam, chamomillini vn
 cias tres, misce, cum qua fiat embrocha,
 siue capitis irrigatio per dimidiam horā:
 præcipue super synciput, hoc est capitis
 anteriorem partem: postea viuo catulo
 vel columbo per spinam dissecto, prædi
 ctæ capitis parti applicetur. In victu ve
 ro pulli contusum, pistum dicunt, semine
 melonis, & anguriæ paratum, ac cum di
 midia parte cremoris ptisanę mixtum da
 bamus, cui quoque semen papaueris, vel
 uti aliquando amygdalas, miscebamus:
 sed cum iis parum profectus fuit consecu
 ta, & ea de causa ano duas hirudines,
 quoad sua sponte cecidissent, applicare
 fe-

fecimus, & in nocte synciput, & tempora hoc vnguento illini faciebamus: quod habet, vnguenti populeonis vncias duas, opij grana quatuor, croci granum vnum, olei de papauere vnciam vnam, misce, fiat linimentum: item in nocte, bibendum hoc sequens detur: Recipe, requiei Nicolai drachmam vnam, aquæ lactucæ, & nenupharis añ. vnciam vnam & mediam: misce, & in potu vt dixi detur: iis autem per tres aut quatuor dormiuit horas: & sequenti die menses copiose erumpi cœperunt, & vt mulieres assistentes confirmabant, & nos postea vidimus, viuidi & rubicundi erant: mane verò sequenti, à febre ferè libera erat, sed nunquam ita furibundam, aut commotam illam vt tunc inuenimus: nam præter quod membra, præcipue caput, præter naturam mouebat, varia loquebatur: & iis similia quæ in cubiculo effundebantur verba, aut illi obiiciebantur: tunc à dæmone malo agitari, mulieres affirmare cœperunt: pro quo acciti sunt Christiani religiosi ad cacodæmonem illum propulsandum, sed nihil profecere, nam vesperi febris intendi cœpit: pro qua, sequenti nocte, remedia antea cœta iterarentur commédauit. demū, quum

mane illam inuisum redirem, eam melancholia dicta morbo vexari, & absque febris esse deprehendi, quem morbum describit Paulus Aegineta libro tertio suæ medicinæ capite decimoquarto, vbi inquit: Melancholia, mentis alienatio quedam, absque febris est ex melancholico maximè humore nascens, qui mentis sedem occupauerit: & hæc dupliciter fit, aut per essentiam hoc est cerebro ipso per se ægrotante, aut per communitatem, siue consensum. Alia verò fit flatulenta, dicta hypochondriaca, ob inflammata circa stomachum præcordia eueniens, quæ inter eas quæ per consensum fiunt, adnumerari debet: quam Ferrariæ pati vidimus Raphaelem filium Isaac Hebræi vsurarij hominis nefarij: At, quum assistentes circa hanc de qua agimus ægrotante, à malo spiritu (vt diximus) vexari asseuerarent: & monachos pro eo propulsando conuocarent, nos à cura destitimus: nec illam amplius inuisimus, sic mente captam, & furibundam relinquētes: quæ postea ex se intra mensem, sanitati fuit restituta, cœpit autem morbo affligi, vt obiter hoc dicā, de repente: quum ex somno experrecta esset, cui morbo similē Hippocrates de-

scribe

scribere videtur, libro de Virginum morbis.

SCHOLIA.

DVO hic in dubiū verti possunt, primū an dies critica supputari debeat ab hora partus, vel potius ab hora incipientis febris, quā questione Cōciliator libro diff. & plures alij disputant. Secundum, quomodo componi debeat oxyrhodinum, & cui nam capitis parti potissimum apponi debeat, quod Matthæus de Grado inquirat, & Gentilis de Fulgineo alijve plures non silent: vt paucis igitur primum dubium absoluaui, nec in longum more Conciliatoris discurramus, qui nisi propositis prius sexcentis disfunctionibus, rem concludit, dicamus, & primo Hippocrates libro tertio Prædictionum, textu decimo sententiam suam in hac re ita scriptam dimisit, in mulieribus iudicationes fiunt à partu, quouis die perpererint: quam sententiā enarrans ibidem Galenus, inquit, principium numerationis erit, nō quo die cœperint febricitare, sed quo pepererint: in quibusdam igitur circa secundum, aut tertium incipiunt diem à partu, ex quo multi numerant futuram iudicationem, sed res non ita se habet, sed ex quo pepererint, numerationem fieri oportet dierum. Hanc Hippocratis & Galeni sententiā firmat Auerroes libro quar

20 sui Collectorij, capite quadragesimo, quum di-
 cat, & debes scire quod istae crises à principio æ-
 gritudinis computantur, & est quando manife-
 ste in operationibus lesio apparet, excepto in pa-
 riente: quia ab ipso partu incipere debemus,
 quamvis ægritudo post partum per triginta dies
 sensibiliber extitisset, & breuiter hæc regula, di-
 cta Hippocratis consequatur. Hæc eadem ferè
 ad verbum ab Aliabate describuntur decimo
 Theorices libro capite octauo, à quibus omni-
 bus Auicenna Fen secundæ quarti, capite primo
 tractatus secundi discors omnino videtur, quum
 dicat, & si peperit mulier, deinde accidat ei fe-
 bris, tunc si non computetur ex febre, & non nisi
 ex partu, est illud error: ex quibus verbis vido-
 tur Auicenna velle, quod dies decretorius compu-
 tandus sit à die febris, & non à die parturitio-
 nis: & hac de causa, multi in dubium rem hanc
 traxerunt: nos verò quantum ad Auicennæ ver-
 ba attinet, dicamus quod Auicenna si quis illius
 penitus animaduertat verba ab Hippoc. & Ga-
 leno non variat, immo citatis à nobis Galeni
 verbis subscribit, vt Bellunensis quoque in anno-
 tationibus non prætermisit, immo eum cum Gale-
 no concordem & vnam reddidit: & meri-
 to sanè quia Hebraicus Auicennæ textus ad ver-
 bum Galeni citata verba habet, quæ consulto
 prætermitto, ne ad ostentationem quatuor He-
 braica

braica verba in hoc opere adduxisse mihi obiici possit, certi enim sumus in hoc Auicennam ab Hippocrate & Galeno discordem non esse: sed potius vnanimem & parem: sed in hoc maior est contrarietas, quam quae Auicennae imputari possit, quum Hippocrates libro de Morbis populariter vagantibus, sibi ipsi contradicere videtur: quum in enixis non ab hora qua pepererunt computationem facit, sed ab ea potissimum qua febricitarunt, et quod hoc sit verum, ne quis nobis falsum loqui obiiciat, audiat. Nam Hippocrates sectione tertia libri primi de Morbis popularibus egro quarto, Philini uxorem, quae filiam pepererat describit, cui quum purgatio secundum naturam facta esset, tamen decimaquarta à partus die febris vehemens cum rigore illi superuenit, à qua hora diei decimi quarti connumerare incipit, ad viginti sequentes dies, in fine quorum mortua fuit, vt facta computatione dicendum sit: hanc obiisse die 34. à die partus numerando, sed si à die invasionis febris quae decimaquarta fuit procul dubio sequentium viginti dierum termino è vita decessisse affirmandum est: prout Hippocrates fatetur, & Galenus optimè enarrat, vt liquido constet in hac enixa Hippocratem à die febris computationem fecisse, & non à die partus: sed forte respondebit aliquis, iustum esse in hac egrotante ab hora febris computationem fa-

AMATI LVSTIANI
ciendam, quia quatuordecim dies à partu iam
pertransieram: sed responsum hoc nullius est va-
loris, & ne sic subterfugiat, sequētis aegroti quin-
ti historiam, è loco citato in medium afferamus,
vbi Hippocrates Epicratis vxorē describit, quæ
ante partum fortiter riguit, & non incaluit: &
tertia die peperit, & alia omnia secundum ra-
tionem venterunt, sed postridie à partu febris
acuta eam inuasit, à qua die Hippocrates com-
putum facit, & non à die partus: sed quod à
die in qua febris ipsum corripuit commueret
Hippocrates, satis clarum est vel ex iis quæ sub-
dit, sexta die à quo febris ipsam corripuit ad no-
ctem delirauit: vt satis pateat Hippocratem sex-
quenti die à partu, in qua febris eam inuasit, nu-
merū cœpisse, non verò à die partus, ac sic respō-
sum supra adductum mutilum esse satis superq;
patet: iis consentiunt, quæ ex historia vndecima
sequenti enarrantur, scilicet ex Dromeade vxo-
re, quæ filiam peperit, & aliis omnibus secundū
rationem factis, secūda die eam rigor corripuit,
& febris acuta, à qua die Hippocrates cōputat,
& nō à die partus, vt ex suis verbis satis liquet
quum dicat, altera à rigore die stercora ab aluo
bene prodibant: ex iis enim dictis satis constat
quòd Hippocrates in iis casibus à die febris in-
uasionis enumerat, non verò à die parturitionis:
vt fieri iubet libro tertio Prædictionum. iis respō-
debuo

debunt aliqui Conciliatoris doctrina armati, quod in partu naturali computatio à die febris inchoanda est, quemadmodum in citatis mulieribus euenit, quæ pepererunt tempore à natura constituto, & menses copiosos habuerunt, vnde Hippocrates rectè à die febris connumerat, & non à die partus: secus autem esse in partu non naturali, in quo nō à die febris, sed ab ipso partu enumeratio facienda est, & sic de eo dixisset Hippocrates libro Predictionum, à die partus et non à die febris computandum esse: quia tunc partus morbus est, febris verò accidens. Horum assertio roborari posset per Hippocratē libro tertio citati voluminis, id est de Morbis popularibus, egroto decimo, vndecimo, & duodecimo. In iis enim tribus capitibus de tribus mulieribus narratio fit, quarum duæ priores abortiër: altera verò dolorose peperit, omnes autem tres febricitarunt, & mortuæ fuerunt: in quibus computatio à die partus facta fuit: veluti in altera quæ gemellas filias cum difficultate peperit, & non valde purgata est, vt egroto decimo quarto, post constitutionem pestilentem, quis legere poterit. Is enim sunt casus quibus horum responsum fulciri posset: sed reuera horum responsum ad Hippocratis mentem fictum est, & nullius valoris, quia nō ita Hippocrates et Galenus loqui solent: vt in partu natu-

rali à febrì connumerationem faciāt, in præter-
 naturali verò ab ipso partu, & quod hoc ita
 sit, patet: quia historiam ex Hippocrate adduce-
 mus ex muliere quæ quum peperit, purgatio illi
 defecit, ita vt partus non naturalis dicendus sit:
 & sequenti tertia die febrì acuta horrida corre-
 pta fuit, à qua die Hippocrates computationem
 desumit, non verò à die partus. Est enim historia
 ægroti secundi prædicti libri tertij post constitu-
 tionem pestilentem, quæ incipit, in Thaso decum-
 bentem apud frigidam, à partu ubi filiam pepe-
 risset et purgata facta non esset, febris acuta hor-
 rida tertia die corripuit, multo autem tempore
 ante partum febriculosa erat, decumbens, cibum
 fastidians, et inquit, postquam autem riguisset fe-
 bres continuæ, & cætera: vt ex iis lector intelli-
 gat à tertia die post partum connumerationem
 fecisse: proinde horum responsionem nullam esse
 palam est. Nos verò ne in hoc tam difficili dubio
 longiorem trahamus moram, dicamus Hippoc.
 libros Epidemiorum, id est de morbis populari-
 ter vagantibus prius scripsisse, quàm libros Præ-
 sagiorum, vt testatur Galenus libro secundo de
 Diebus decretorijs, in quibus vt res interuenie-
 bant, ita eas literis mandabat, non regulas aut
 Canones Methodumve aliquam seruando: velu-
 ti postea in libris Præ sagiorum fecit, in quibus
 regulas veras, canones sacros, ac leges legitimas
 sanxit,

sanxit, quos recentiores medici tenent, seruant, ac imitantur proinde veriore hanc Prognosticorum sententiam esse, illa, quae à libris Epidemiorum desumitur, credendum est: ac sic semper à puerperio dierum criticorum computationem faciendam esse assueverandum est, vt omnes Arabes postea scribentes firmarunt. sed dicit prudens medicus, quo modo si febris inceperit post diē partus decimo vel duodecimo die, à die partus numeratio facienda est, quia Galenus iubet enumeretur morbus ab hora in qua leduntur operationes? Respondemus, morbi causam ab hora partus instare: sed latitat plerunque ad triginta dies, vt adnotat Auerroes, & plures alios, vt rabidi canis venenum, quod per longum tempus occultatur, ita vt ad annos plures deocculletur, & hominem inficiat referat Galenus libro tertio de Morbis vulgaribus, Commentario tertio. Porro si responsum hoc non placuerit, placeat saltem sequens quod in partu naturali demptis febriculis illis ephemeris, quae plerunque lætis generationem consequuntur, & tertio, & quarto, vel quinto die eueniunt, & partus rationem habent, à die febris computatio fienda est: secus autem in partu innaturali, in quo ab ipsa die parturitionis enumerare debemus. Secundum dubium propositum fuit, cui nam capitibus parti oxyrhodinum potissimum admodum de-

beat, nec tantum oxyrhodinum, quantum medicamentum mitigatorium, concoctorium, & discussorium: utimur autem in principio fluxionis, exceptis paucis casibus, repulsorio medicamento, cui quum moderate opus perfecerit ac in augmento morbus fuerit, ex iis quæ discutiunt ac mitigant parum admiscemus: in statu verò & paulò antè statum æquis portionibus miscemus reprimentia discutiuntibus: sed in declinatione vel status fine, solis resolventibus & relaxantibus uti licet, ut refert Galenus libro secundo de Compositione medicamentorum secundum locos, & sexto eiusdem voluminis ubi diamoronis, & compositionis putaminum nucum meminit: & Avicenna libro primo sui Canonis. Ceterum, oxyrhodinum id significat quod acetum rosaceum, sed Archigenes ob aceti facultatis vehementiam nunquam eo solo, ut meminit Galenus utebatur: sed illi potius oleum rosaceum, aut aquam admiscebat, unde factum est, quòd recentiores medici oxyrhodinum semper ex aceto rosaceo, aqua rosacea & oleo rosaceo componant: quali verò proportione, id medici arbitrio relinquitur, qui coniectari debet, an nimis refrigerare opus sit, vel potius parum. Quibus adde aeris temperiem, ægri aetatem, ac sexum. Nã pueri et femine, ac eunachi, & quicumq; molli carne sunt præditi vehementer frigiditatem non ferunt, &

ea de

ea de causa, acetum non ita liberaliter applicamus. Nam frigidum & siccum acetum est, ac co-
 strigens & tenuium partium, vt tradit Galenus
 cap. 18. libri primi Smplicium: impulsis autem
 tenuibus partibus ab stypticis ac veluti manu
 pressis penetratio maior sit, non verò ob partes
 calidas in ipso aceto repertas, vt nonnulli autu-
 mant. Nam Galenus vbi ex professo de aceto, ac
 de illius tenuibus partibus loquitur, inquit, ace-
 tum nò ob partes calidas penetrare: sed ob sub-
 tiles frigidas, quales in exacte sereno aquilona-
 ri aère reperiuntur, vt capite 23. libri primi de
 Facultat. simpl. medic. videre est, & libro secun-
 do de Compositione medica. secundum locos. vt
 alios plures sileam locos: demum concludo, quod
 acetum, vt Galeno placet, non qb partes in eo ca-
 lidas repertas penetrans est: sed ob acutas frigi-
 das, vt in aère aquilonari percipimus, nec enim
 me latet Galenus aliquando dixisse acetum ex
 contrariis facultatibus constare calidis & frigi-
 dis, vt capite secundi libri quarti de Facultate
 simpl. medicamen. qua de causa, ibidem agreste
 succum pro curandis hypochondriorum & alio-
 rum membrorum inflammationibus, magis lau-
 dat quàm acetum: quia in agreste succo frigiditas
 absoluta comperitur: in aceto verò vltra fri-
 giditatem caliditas quoque percipitur, quam
 acris ei sapor permixtus attestatur. Paramus

igitur oxyrhodinum prout necessitas vrget, aliquando multum aceti, aliquando verò parum, & multũ olei adiungendo, præsertim quum hu-
 mectare, nec tantum refrigerare cupimus. Nam
 oleum aquæ admixtũ hydrelæum dictum, mul-
 to magis penetrat & humectat quàm oleũ per
 se solum, et multo magis si acetum simul illi mi-
 sceatur, vt Galen. tradit libro secundo de Facul-
 tate simpl. medic. & nonnullis aliis locis. Vt rece-
 ptui igitur canamus, dicimus, quod oxyrhodinũ,
 vel repercussorium, aut discussorium, mitigato-
 riũve medicamentum sincipiti, & temporibus
 applicari debet, non verò fronti, vt recentiores
 Practici faciunt. Nam frons dubio procul longè
 à cerebri regione distat, & ea de causa vulnera
 illi inflicta non admodum sunt periculosa: quia
 longè à cerebri substantia, vt dixi, abest: quod
 ignorantes Chirurgici quum penicillum mittāt,
 & in longum ire animaduertant, timent putan-
 tes vulnera illa penetrantia ac lethalia esse: &
 hoc magis verum habet, si vulnera supercilia
 attigerint. Non igitur medicamenta pro cerebri
 alteratione fronti adinueri (vt dixi) debent,
 sed sincipiti potius parti in toto capite ossa sub-
 tiliora continenti, et in qua sutura coronalis est,
 ob quæ medicamentorum vires facillimè pene-
 tranti, quæ omnia Gal. animaduertens libro se-
 cundo de Compositione medicamen. secundum
 locos.

locos, ita de hac re tradit, dicens. At verò regio capitis iuxta sinciput, propter laxitatem coarticulationis iuxta coronalem suturam, & ob ossium tenuitatem, & raritatem facile tum caliditatem, tum frigiditatem omnium quæ adhibentur pharmacorum intro distribuit. Quare siue refrigerare oporteat ex caliditate ardorem, siue calefacere frigiditatem, aptissimus est capitis iuxta sinciput locus. Hæc Galenus, quibus similia libris Methodi medendi scripta tradidit. ut igitur medicamentum applicetur, & suam agat operationem pili per nouaculã, aut forfices prius deponantur necesse est. Cæteras verò regulas pro horum medicaminũ admotione ut operanti ante cognitæ, subticemus, veluti alia plura, quæ huc afferrî pro instituto possent.

Curatio trigesima quinta de mania, & melancholia, & in quibus differant.

ILIA vincetij coriarij, nata annos triginta, quum plerunque caput lauaret, & ad Solis radios vigente leone, ut capillos flavos redderet, longam traheret moram, in arthritim deuenit (est enim arthritis vniuersalis articulorum dolor) Nam pro-

pter intensissimam Solis caliditatem, ma-
 teriarū raptus ad caput factus est, à quo
 postea materiæ ad extrema corporis de-
 scenderunt, vnde dolores articulorum
 orti sunt, quales sunt, chiragræ, poda-
 græ, ischiadici dolores, veluti genuum &
 aliorum artuum, sed cum iis quoque fe-
 briebat, & consueta mensium fluxio illi
 deficiebat, raro enim menstruam purga-
 tionem hæc habebat, quæ natura melan-
 cholica erat. Huic igitur sanguine ex v-
 troque brachio extracto, illitisque arti-
 culis oleo rosaceo & chamomillino, dor-
 lores remissi sunt, & febris mitior facta
 est: postea vero deuoratis catapotiiis co-
 chiis, sanitati fuit restituta, sed interposi-
 tis duobus mensibus, adueniente autum-
 no, quum iterum se lauaret, & caput ad
 radios solares poneret: insana facta est,
 cui venam cephalicam illico secare ius-
 simus, sanguinèmq; extrahere ad vn-
 cias sex: non minus cucurbitulæ spatulis,
 crurium retractiones, & brachiorum fri-
 ctiones factę sunt: demum assiduo deco-
 cto senæ epoto, & interdum in eo disso-
 luto electuario Indico aliisque catharticis
 medicamentis atram bilem respicienti-
 bus, mentis compos facta est: quum enim
 capillos

capillos illi deponere per forfices iuberem, respondebat malle se mori, quàm simile pati, vniuersus tamen scopus noster erat hanc somnolentam reddere: quod lactucis & semine albi papaueris in cibo concessis assecuti sumus.

SCOLIA.

HIC adnotare est, quòd mania siue insan-
 nia, qua iuuenis hæc laborabat, propriè
 melancholia appellatur, quia ex atrabile ori-
 ginem traherat: mania vero propriè ab assata
 flaua bile fit, nec solum in causis mania & me-
 lancholia differunt, sed etiam symptomatibus.
 Nam insani ex melancholia facta per flauæ bi-
 lis vstionem præcipites sunt, tumultuosi, manu
 prompti & audaces, melancholici verò à ni-
 gra bile facti, qui humor frigidus & niger est,
 timidi, suspiciosi de omnibus, tristésque redditi
 sunt, immo solitudine gaudent, & hominũ con-
 suetudines fugiunt, vt Homerus tradit & Gale-
 nus noster subscripsit de Bellerophonte melanco-
 lico, in hunc modum.

Qui miser in campis errabat solus Aleis

Córq; sui peredens, hominũ & vestigia vitas
 Porro hæc sæpe ad risum prona erat, vt inde spe-
 randum esset, melancholiã hanc non admodum

difficilem esse, quum & sanguis in ea dominabatur, iuxta Hippo. dicta in Aphor.

Curatio XXXVI. de apoplexia, & paralyfi dicta nemorum resolutione.

FILIA Fabriferrarij, ætatis vndecim annorū, à lauato capite in apoplexiam intra horā incidit. Erat enim puella obesa facie pulchra, & omnino sanguinea: quum igitur correpta fuit paroxysmo, maximè stertebat, & membrorum ingentem tremorem patiebatur, cui malo occurrens retractiones facere iussi, ligaturis, frictionibus, cucurbitulis non nisi profundissimis vultusculis scarificatis: sed quum symptomata perseuerarēt, consului sanguinem minui per venæ exterioris brachij sectionem, quæ multum eo tempore tumebat, & quum extra Hispaniā omnes Medici ante quartumdecimum annum, venam secare timent, Galeni decreto imbuti, mihi obtēperare nequiuerunt: quapropter noscens ego, apoplexiam illam morbum attonitum à Cornelio Celso dictum lib. 3. suæ medic. cap. 26. fortem esse, discessi, quum

(vt ille ait) deplorati solis præfagiis sunt dimittendi: euasit tamen puella illa eodie à paroxyfmo illo, non illæfa tamen, quum vniuerfa pars dextra paralyfi, id est refolutione affecta fuit, quæ aliis cõ- miffa medicis, intra mensem diem fuum obiit.

SCHOLIA.

APOPLEXIA est priuatio sensus & motus in vniuerso corpore subito eueniēs, cum functionum imperantium læfione, ob opple- tionem ventriculorum cerebri. Nam obturatis cerebri meatibus, per quos spiritus animales fen- fitiuos & motiuos ad vniuersum corpus cere- brum transmittere solet: corpus insensibile & im- mobile redditur: ita enim in hoc cõtigit, veluti in Sole, qui interposita nube, irradiare terram nequit, ita cerebrum irradiās vniuersum corpus spiritibus sensitiuis, & motiuis, quum nebulam, id est humorem obturantem interpositum habet, transmittere nequit: & sic corpus insensibile & immobile fit. Fit igitur in apoplexia vniuersalis læfio corporis, siue nervorum vniuersalis resolu- tio: quam verò particularis membri alicuius fit resolutio paralyfis appellatur, quanquam et hæc Hippocrates apoplexiam appellat: hodie verò nos siue vniuersum corpus resolutum sit, siue eius

aliqua pars paralyfim appellamus. differt igitur apoplexia à paralyfi tanquam totum à parte, quia apoplexia vniuersalis est totius corporis resolutio: paralyfis verò particularis. Caterùm apoplexia, & epilepsia differunt, quia apoplexia semper fit materia contenta in cerebri meatibus: epilepsia verò aliquando fit per consensum, item quod in apoplexia fit neruorum resolutio: in epilepsia verò potius fit conuulsio, id est neruorum retractio, quibus adde quod in apoplexia maior fit cerebri meatuum obstructio quàm in epilepsia.

Curatio trigesima septima de puella febricitante, quæ libera per sanguinis è naribus fluorem fuit.

PUELLA quæ ad aquam Carmelitarum habitat, ætate decem annorum, febre correpta fuit, cui occurrens internam brachij venâ secare iubebam, sanguinisque vncias quinque extrahere, interposita tandem hora, ecce in sanguinis fluorem ex naribus deuenit ita copiosum, vt assistentes integram sanguinis libram fluxam esse affirmarēt: ita enim illi sanguinis is fluxus cōtulit, vt illico à morbo libera euaserit: nec sanguinis

guinis missione, aut alio remediorum genere indiguerit.

SCHOLIA.

HINC argumentum desumi potest, quòd sanguinis missio per vene sectionem in etate puerili ante quartumdecimū annum maximè conueniat, quum in hac etate sanguinis sua sponte fluit nullo interueniente nocumento, aut caloris natui resolutione, vt sepe in hoc opere inculcauimus.

Curatio XXXVIII. de punctura *acus in digito.

ANSELM I illustris comitis mater, sexagenaria, quum fueret pollicem acu prope unguem pupugit, à punctura multum doluit, febricitabat, non quiescebat, adeo vt per duodecim dies parum aut nihil dormierit quieueritve. Dolor in vniuerso hoc tempore continuo perdurauit ita intensus, vt parum absuerit quin ex eo moreretur: ad quam quum accessissem, penitius locū animaduertens, inuenio in ipso pollice inter vtrunque articulum sanicem

genitam esse, quam quum inueni illico in loco secare iussi, sanie[m]que pro membri quantitate fluere : à sectione vero optime manu oleo rosaceo completo inuncta in ipsoque vulnere immisso, linamento illito ex albo & luteo oui optimè cōtusis, & aspleniis, debite applicatis intra duas horas à doloribus libera fuit, & postea intra paucos dies sanitati restituta.

SCOLIA:

PERICVLOSE admodum sunt huiusce modi puncture, ob quas multi aliquando digitum, aliquando manum, aliquando vero et ipsam vitā amiserunt, unde Galenus hæc sciens, docte admodum ad apertionem confugit, dicens libro Artis medicinalis capite nonagesimo secundo, nervi & tendonis punctura propter sensus vehementiam, & quoniam hæc pars principio continuatur, prompta est ad nervorum commotionem excitandam, ac tum præsertim quum nihil extrorsum expirat. Obcecato cutis vulnere aperiendum est igitur, atque exiccandum substantia tenui, quæ vsque ad ima nervi offensus possit penetrare, de quibus quoq; libris Methodi medendi abunde ab ipso Galeno proditū est, præcipue sexto in hunc modum, igitur si cutis

tantum

tantum acu (exempli gratia) alicui sit puncta
 facileque in eo sanescant ulcera etiam citra
 medicamentum, nudo membro ipsum ad cōsuetas
 dimittas opera, nihil sentiet mali, sin vero egre
 in illo sanentur, primum quidem dolebit, post
 etiam tum pulsu particula infestabitur, tum
 phlegmone, quare minime imponemus medi-
 camen quod glutinet, sed molle, & blandum, &
 quod dolorem mittiget: siquidem ubi magna di-
 visio est, ibi studium impendi debet ut magis sic-
 cantibus remediis labra ulceris & uniantur
 & coalescant, ubi autem acu stylōue facta di-
 visio fuerit, id duntaxat curandum est, ne phleg-
 mone tentetur particula. porro ubi aliquis ner-
 uus est punctus, curam ipsam apertam seruare
 oportet, aut (quod tutius est) latius incidere, ut
 per eā ex nervo vulnerato effluat sanies, deinde
 vero admonēda quae simul dolorem mittigēt, &
 exitum saniei patefaciant, si virtus vegeta sit
 sanguinis missio est expediens, purgatioque uni-
 uersi corporis, si vitiosis succis redundet, & cae-
 tera: haec in epitome Galenus, sed quae vero me-
 dicamenta punctis nervis conueniant exposuit
 abunde Galenus nō solum citato libro sed etiā
 libro tertio de compositione medicamentorum
 secundum genus, quae tu in frontispitio libri
 per otium legere poteris.

DVELLA rusticana, ex villa ad me delata, ætate septemdecim annorū oris ventriculi erosiones, dolorēque ingētes patiebatur, febriebat, & lotium crassum turbulentūve emittebat, adeò vt iumentis quis diceret. Nam quum causam vnde morbus originem trāheret inquirerem, se ignorare respondit. pressa itaque atque coarctata doloribus & anxietatibus, ac respiratione difficili villica hæc tūc in animi deliquiū incidit, quibus animaduersis, illico vomitoriū hoc parare iubeo, quod habet. R. seminis raphani, anethini ana vnciā mediā, in aqua fiat decoctio quousque maneant vnciæ octo: facta colatura adde oxymelitis simplicis vncias duas, agarici scriptulum vnū, misce, & bibendū dato: quo parum vomuit & dolor illam grauabat, ob quem venam communem brachij secare iussī, sanguinisque vncias septē-extrahere, quo deposito dolor minui cœpit, & melius habuit, Non omnino tamen à dolore libera fuit: sed eo potius interdum corripiebatur: vt verò humorem

morem illū refrenaremus , ac expulſioni pararemus, ſic orſi ſumus, R. ſyrupi de ma-
 tricaria , de betonica , de hyſſopo ana ꝑ.
 ſem. aquarum origani, ſceniculi. hyſſopi,
 ana ꝑ. j. miſce, & ieiuno ſtomacho tepidū
 bibebat, & ter iteretur . At ſequenti die,
 quum rure ad me rediret , variāque cum
 ea & ſponſo confabularer , ecce nocte
 antea quā malè haberet , mihi exponit
 fungos cœnaſſe, quod quum audiſſem, il-
 lico deprehendi, ſymptoma illud ab hu-
 more craſſo pituitoſo ex fungis veneno-
 ſis antea ingeſtis ortum traxiſſe, quæ quū
 illis patefeciſſem, illico hiftoriam mihi
 enarrant cuiuſdam mulieris vicinæ ſuæ,
 quæ fungos quum nocte quadam cœ-
 naret in morbum quendam grauiffimum
 inciderat, à quo infana permansit , atque
 inde ruſtici vicini eius contendebant , in
 quodam fungorum quos comederat ſpi-
 ritum malignum (ſic enim illi loqueban-
 tur) incluſum eſſe, ignorantem fungorum
 alimentum craſſum, frigidum, & pituito-
 ſum, prauique ſucci ac venenoſi ſtare, à
 quo non ſolum morbi , ſed etiam mors
 ipſa euenire poterat . ſequenti igitur die,
 quum iam perciperem hanc difficulter
 vomere , ſic pharmacum parare iuſſi , vt

vt infestantem humorem illum è ventri-
culi ore pellerem , quod sic habet. R.
agarici nouiter in pasta cum oxymelite
scillitico parati drachmas duas, electuarij
elefcoph, diacartami ana drachmas duas,
& mediam, in decoctione hyssopi, origa-
ni, & pulegij. q. suffecerit, misce, fiat potio
cathartica, qua optimè egressit , & immu-
nis ac sana euasit , tribus porrò , sequen-
tibus diebus theriaces drachmam inte-
gram quolibet mane ieiuno stomacho
cum vino generoso deglutiret consu-
lui.

S C H O L I A.

EX fungorum genere boleti in vsu victus
admittuntur: ego verò tam boletos, quam
amanitas reliquòsue, vt prauissimi succi fugien-
dos consulere, sunt enim fungi rusticorum &
agrestium hominum cibus, a quorum esu multos
mori vidimus: veluti quoque testatur Galenus,
libro secundo de Alimentorum facultatibus ca-
pite sexagesimonono.

Curatio

Curatio XL, de angina, & nido
 hirundinis.

AVVENIS doctissimi Am-
 brofij Cratandri Spoleta-
 ni, nomine Domitius Ve-
 ronensis feptem decim an-
 norum angina correptus

fuit, adeò vt nec cibum nec potum rectè
 deglutire poterat, febricitabat, fpiritum
 difficulter trahebat, in loco dolorem fen-
 tiebat: cum quibus faciei ingentem rubo-
 rem, & colli apparentem tumorem pa-
 tiebatur, vt merito *περασυνάγχη* angina
 hæc dici mereatur, non verò fynache, aut
 vt barbari fchinantia. Ad illum igitur ho-
 ra tertia noctis accerfitus depositis per
 clyfterem fecibus cephalicam tumorem
 respicientem, illico in brachij curuatura
 tundere feci, fanguinifque vncias quin-
 que fluere. nouiftis enim morbum i-
 ftum vt plurimum à fanguine copiofo ac
 plus iufto calido ad colli partes fluen-
 te fieri: qua de caufa nihil melius in hoc
 morbo, hac fanguinis extractione exco-
 gitari poterit, in qua animaduertendum
 eft, quòd parce & pluribus interpositis
 vicibus fieri debet, quum fi femel magna

fieret sanguinis missio, timor esset quòd anima deficeret, & consequenter æger suffocatus obiret. Iubemus quoq; in tûdenda vena, vt ampla & non angusta fiat incisio, ne sanguis tanquam percolatus, manente ipsius crassiori parte, exeat. facta igitur hac euacuatione, tumori apparenti oleum rosaceum pauco chamomillino mixtum, & lana succida exceptum ad mouere feci, gargarismo quoque hoc vteretur suasi, qui habet rob mororum vñcias duas, aquæ plantaginis vñcias octo, vini granatorum vñciam vnâ, misce, quo sæpe gargarizabat, cû iis quoque vt parû dormiret consului. nam in omnibus inflâtionibus internis, somnus fugiendus est præcipue in angina, quia sanguis in somno intro magis repit. mane verò quum illum de solito vidissem, ferè morbo liberum inueni. expedite enim iam loquebatur: tunc verò solo chamomillino, minore iam facto tumore inucto, intra quatuor dies pristinæ restitutus fuit sanitati nec enim opus fuit ad discutienté peruenire gargarissimum, ex myrrha scilicet, croco, & aliis confectum rebus similibus: veluti nec ad emplastrum ex nido hirûdinis, qui dubio procul magnam

in hoc casu habet prærogatiuâ , nec sunt audiendi qui ex nido integro tâquam ex terra frigida emplastrum fieri formidant, quum re vera terra nidi hirundinis cum paleis & cæteris in eo contentis, discutiendi vires habeat: quanquam prisci Græci nunquam quod legerim nido isto in hoc affectu vsi fuerint: sed potius cinere hirundinum, vt latius Commentariis nostris ad Dioscoridem diximus. Aëtius tamen inter Græcos, sermone decimoquarto, suæ medicinæ, capite quadragesimonono, in quo de erysipelate agit, hirundinis nidum tritum, & cribratum, ac melle exceptum, contra erysipelata faciei maximè commendat. cito enim ea discutere tradit.

Curatio quadragesima prima, de quibusdã symptomatibus euenientibus ob menstruæ purgationis retentionem.

MAGNIFICAE & generosæ vxori Ascanij viri strenuissimi, & primipili capitanei, quem Coronellum dicimus, iuuenis viginti anno-

rum, pulchræ obesitatis mediocris, primo concubitu oris vteri disrupta fuit vena quædam, ex qua sanguinis in tanta profluxit quantitate, vt in syncopem deueniret, & propemodum mortem obierit: sed medicorum consilio Romæ agentium, vbi hoc contigit, libera euasit: postea verò huic bis tantum intra sex mensium spatium, non nisi singulis tribus mensibus, menses tantum erupere: postea verò singulis sex mensibus in parua quidem quantitate fluxere, ob quam mensium retentionem, prædicta hæc domina in quædam incurrit symptomata, scilicet linguæ crassitiem, vt vix loqui poterat, capitis dolorem, spatularum, & lumborum grauedinem, membrorum fractionem, lassitudinēque quibus adde: quòd interdum non bene mente constabat, id quod quoque attestabatur eius ridiculosus & fatuus risus, quæ omnia à sanguine illo retento caput & corporis superiores partes obrepente euenire notius est, quàm hic à me referri possit. Ad hanc igitur curandam vocatus vniuersam curationem in mensium retentorum euacuatione consistere deprehendi ipsis enim fluxis à tot dictis affectionibus liberari

liberari non erat dubium : proinde vniuersus noster conatus in mensium pro-uocatione versabatur, pro qua complenda operatione à sanguinis extractione ordiri opus fuit. An verò ex pedis saphena, vel potius ex brachij basilica, in dubium certè vertebatur. Nam quidam seniores medici ex basilica prius sanguinem extrahendum Matthei de Grado consilio, postea ad saphenæ incisionem descendendum contendebant hac sultiratione, quia si prius sanguis per saphenæ sectionem detraheretur. humor in corpore redundans in partes inferiores laberetur : & sic magnas pareret obstructions, ac sic in illud vulgatissimum incideremus dictū, Incidit in scyllam cupiēs vitare charibdin, quorum rationem vt-pote viri doctissimi & practici Matthæi de Grado & Nicolii Florentini non omnino floccifecimus, quin potius amplexi sumus, sed non ita vt tunc temporis ea vli simus, præcipue quia tempore hiberno eramus, & non multis antea diebus bis eo modo quo ipse nunc quoque agendum contendebant. sanguinem deposuerant : quibus addimus, quod si in tanta quantitate sanguinis per venarum

sectionē fluxisset, natura auarior reddita, sanguinem retineret, ne ipsum per loca conuenientia mitteret. præuisa igitur suppressorum mensium causa, quæ sanguis crassus multis pituitosis materiebus cōiunctus erat & cuius bona pars in pinguedinem vertebatur, in primis minorante quodam medicamento purgatorio vsi sumus. nec enim creditu par erat quòd menses suppressi fuerant ob cicatricem, siue callum, in ea vena obductam, à qua primo illo congressu sanguis in tanta, vt diximus copia fluxit: quum sic postea ex toto suppressi essent, nec amplius fluere, quod falsum esse ex præcedenti relatione nouistis, sed quòd sanguis pituitosus crassus denominabatur, iis iudiciis venabamur, primo quòd mulier hæc ad naturam pituitosam declinabat: Secundo quod indies magis crassa & obesa, ac pinguis veniebat, vnde timor erat si sic incederet Hippocratis admonitione, ex toto sterilis facta esset. Tertio quod menses exeuntes subalbidi, & nõ multum viuidi erāt, dedimus igitur, vt prædixi minorans hoc medicamentum, quòd habet.

Recip. electuarij lenitiui vnciam vnam, agarici nouiter in pasta parati. ʒ. ij. diabenedictæ.

nediſtæ. 3. ij. ſem. in decoctione ſenæ, in
 qua ſemimanipulus matricarię inferbue-
 rat. qu. ſuff. fiat potus, quo quater egeſ-
 ſit: altero verò die interieſto præcedente
 clyſteri lauatiuo cõmuni, ſaphenâ dextri
 pedis veſperi tundere feci, ſanguinẽm-
 que extrahere ad vncias quatuor. optimo
 igitur victus ordine inſtituto, & illo qui-
 dem ad incifionem vergente conſului, vt
 ſingulis diebus illi frictiones à ſcœmini-
 bus verſus partes inferiores fierẽt: cucur-
 bitulãſque iſtis ſcœminibus ſiue ſcœmori-
 bus de tertio in tertium diem adhiberẽt,
 non minũſq; ſingulis diebus, ieiuno ſto-
 macho hoc præbiberet decoctum, quod
 habet. R. radicũm ruberũ tinctorum. ʒ. j.
 cicerũ nigrorũ pug. j. croci ʒ. j. cinna-
 momi. ʒ. ſem. in libra vna aquæ fiat deco-
 ctio ſecundum artem, cuius vnciis octo
 adde trochiſcorũ, de myrrha ʒ. ſem. mi-
 ſce, & per octo ſequentes dies iteretur,
 & vtatur: poſtea verò hoc uſa eſt deco-
 ctio, quod habet. R. ccip. pulegij calamẽti,
 nepithæ, origani, matricariæ, an. m. j. ſabi-
 næ, cyperi, aſari, ruberũ tinctorum an. m.
 ſem. incidenda incidantur, & terenda te-
 rantur, ac in aqua fiat decoctio ad cõſum-
 ptionem tertie partis, quouſque maneat

libræ quinque, facta colatura, adde, syr-
rupi de marubio vncias quatuor, de ma-
tricularia vncias duas, misce, cuius vncias
sex quolibet mane ieiuno stomacho bi-
bat, non nisi prius per saccum, vbi parum
cinnamomi in puluerem redacti erat, tra-
iectas: octo tamen diebus ante tempus in
quo natura quo dam tenus menses expel-
lere conabatur, solliciti admodum in ad-
hibendis frictionibus & cucurbitulis sui-
mus: quibus tandem optatum finem obti-
nuimus, fluxere quidē menses, sed in par-
ua quantitate: tunc verò iterata deco-
ctione dicta, vice antidoti hemagogi,
quod multum in hoc casu valet, suffumi-
gia hæc præparauimus, quæ ita habent.

R. Trochiscorum de myrrha	3. j.
Castorei	3. ij.
Piperis	
Rubeæ tinctorum	} an. 3. iij.
Mentastri	

Omnibus puluerizatis cum terobinthina,
& mythridatico antidoto, fiant pillulæ
auellanæ magnitudine, ex quibus duas
pro vice super ignitas prunas iniicito, &
sedes super perforata sella, vestibus opti-
mè circumdata, ac cooperta suffumigium
reci-

recipiat: in nocteque quum vadit dormi-
 tū, pessum istū in vteri os immittat, quod
 habet. R. pulueris castorei. ʒ. j. Mithridati
 ʒ. ij. terebinthinæ optimæ. ʒ. j. misce, & in
 sacculis digitalis longitudinis immittan-
 tur, & fiant pessi, ac in vtero teneat. iis e-
 nim parum plures mēses fluxere, sed quū
 melius sentiebat, & rigida vigeat hyēs
 à maiori opere destitimus. Cæterum hæc
 vigesimo sexto die mensis Februarij, quū
 caput lauaret, & postea ad ventum exi-
 ret, ecce hora quarta noctis repente post
 primum somnum, humor à capite in la-
 bra, linguam, & fauces defluxit: adeo
 vt non multum abfuit, quin ex toto suf-
 focata fuerit. Erat enim humor hic san-
 guineus pituitæ mixtus, hanc causans in-
 flammationem: quam vel cynanchen, vel
 paracynanchen appellare nihil impedit.
 Satis enim est, tumorem præternaturalē
 suffocationem minātem esse. nam lingua
 crassa & nigra apparebat, labra verò cum
 barba mirum in modum tuebant: vt fa-
 cile credendum sit, si materia illa fauces
 potissimum vel asperam arteriam occu-
 paret, intra horā illam interficeret: decli-
 nabat tamen tumor ad dextram magis
 quàm ad sinistram. præsens igitur illico

sanguinem ex cephalica dextra extrahendum curavi pōdere decē vnciarum. opus est enim in iis potissimum affectionibus repente euenientibus simul & repentina ac valentissima vti euacuatione, quanquā non me latet, quòd' in angina paulatim potius sanguis extrahendus est, quàm semel copiosè, vt ex Galeno didicimus. Facta igitur sanguinis missione illico melius habuit, & tumor declinare cœpit. credendum est enim sanguinem extra venas tum venæ sectione quoque reuocari, vt ex Hippocrate in curatione pleuritidis desumitur, & Galeno libro quarto de Sanitate tuenda prope finē dicente Cæterum quæ ex natura rei ducitur, rationem apposuisse nō sit alienum. quoniam igitur in hac quæ veluti phlegmone fatigat lassitudine, vis calidi sanguinis congesta in corporis mole est, venæ autem sectio succos è vasis emittit, vtile est post priorem detractionem tantisper intermittere, dum aliquid eorum, qui in corpore sunt humores, remigret ad venas, quod tamen quoniam committendū non est, vt is maneat, vtpote ex dimidio corruptum, sed potius plurimum eius expellatur: idcirco detractionem sanguinis etiam

etiam secundo die iteramus, aliquando verò & tertio vbi videlicet & reuellere, & ex albis in alia transferre visum est conducere. Hæc enim sic adduxisse placuit, vt multi noscant quòd venæ sectio non solum sanguinem in venis contentū deponat, sed etiam illū qui extra venas est, vt in hoc euenit casu, & experientia ipsa indicat.

*Curatio quadragesimasecunda, de calculo
impediente vrinæ exitum, &
eius extractione.*

SENEX sexaginta octo annorum, quum vesicæ lapillis grauissimè cruciaretur, & nihil iuuamenti ex variis adhibitis medicamentis perciperet, immo in vrinæ omnimodam suppressionem deueniret, glandem illi secundum longitudinem in parte alta præscindere feci, tandem inde duo lapilli auellanæ magnitudine extracti fuerunt, & ille liber à tam sæuo & crudeli morbo fuit.

AMATI LVSITANI

Curatio quadragesimatertia, de pituita ad oculos descendente, & laqueo ad nucham indito.

COQVVS monachorū cœ nobij sancti Augustini pituita ad oculos descendēte grauiter vexabatur: factis tandem euacuationibus vniuersalibus, ac particularibus, laqueum ad nucham indidimus, & bene habuit.

Curatio quadragesimaquarta, de puero inter dormiendum gemitus dante.

PVER natus annos duodecim, temperatura biliosus, nocte quum dormiret dentibus stridebat, & gemitus dabat. Erat enim humor vt assequi potui inter dormiendum dolores inducens, ob quos & dentibus stridebat, & gemitus illos dabat, quem iis paucis, optimo victus ordine prius instituto, deposuimus, & sanus ac liber factus est.

R. Syrupi endiuixæ, acetosi simp, rosati an. ʒ. sem. aquarū boraginis, cicoreæ, endiuixæ, an. ʒ. j. misce. & quinquies iteretur: postea

postea verò pharmacū hoc ebibit, quod
 habet, pulpę cassiæ nouiter extractæ. 3. v.
 diacatholiconis. 3. iij, rhabarbari boni. 3. j.
 in decoctione communi florum & fru-
 ctuum cū folliculis senæ fiat potus vnus,
 quem in aurora bibat, & desuper per ho-
 ram dormiat, quo optimè egressit, & bene
 habuit: iecur tamen postea santalino vn-
 guento per sex sequentes dies inungere-
 tur, ac ieiuno stomacho vnciam vnā zuc-
 cari rosacei pro vice comederet, & desu-
 per vncias duas aquę cicoreæ biberet cō-
 sului, & iterum nunquam in prædictas af-
 fectiones incidit.

*Curatio quadragesima quinta, de tumore in
 genu cum dolore & grauissimis
 symptomatibus.*

MVLIER quinquaginta-
 quinque nata annos, die
 Iouis summo diluculo, de
 dolore genu sinistri quæsta
 fuit, in quo loco tumor ap-
 parebat: interpositis verò tribus horis,
 omnes ferè amisit sensus, vtcunque tamē
 ex sinistra axillari vena sex extractę fuere
 sanguinis vnciæ, corrupti admodum, de-

mum die Veneris in nocte diem suum obiit, an verò apoplectica hæc obierit, dubitatur.

*Curatio quadragesimasexta, de ephemera transeunte in synochum, & de vi-
Elus ratione habenda in
die purgationis.*

BR V N D V S, vigintiquatuor natus annos, ruffus, sanguineus plerunque ephemera feбри corripī solebat, à qua sæpe sudore eueniente euadebat. Nūc verò eadem correptus fuit feбри, sed eueniente sudore ab ea mūdus non euasit: sed in ea vt prius intensè perseuerauit, in synochum enim putridū transiuit, quem attestabatur lotium crassum, & nimis rubrum, ac eius febris continuitas. At sequēti die depositis per clysterem facibus basilicā dextri lateris tundere feci, sanguinisque vncias sex extrahere: qui proculdubio sanguis putrefieri iam cœperat, à sanguinis verò missione syrupum istum ebiberet suasi.

Recip. Syrupi rosati, cicoreæ, endiuix, an. vnciam mediam: aquarū cicoreæ, endiuix,

diuixæ, boraginis, an. vnciam vnam, misce: adeo enim post hæc subito in sudorem prorupit, quem per quatuor horas meis monitis seruauit, vt mirum fuerit, quàm breui ab ea febris liber euaserit, sequenti autem die iterato syrupo, ac iniecto clysteri melius habuit: quinto tãdem die, propinato pharmaco bene habuit, in qua die parũ comederet suasi, vt in Scholiis apparet. cæterum huius victus ratio ptisana, ac panatella semine melonis parata erat: Aqua porrò pro potu ex decoctione hordei sumebatur.

S C H O L I A.

SYNOCIVS sine putredine, vt alias diximus inter ephemera genera adnumerari potius debet, quàm inter alia febris genera qua sepe agrotus hic corripitur solebat. facile enim sanguinis subtiliores partes spiritus dicti inflammantur, vnde ephemera oriebatur, ita enim se habet spiritus in sanguine, veluti scintilla in igne, quum tamen sanguis plus iusto incaluit in putredinem venit, vnde verus synochus ortus est. Cæterum iubent practici in die purgationis, præpinguem maculare gallinam, vt eius bonam partem purgatis in victu tribuant, sed re veris

non sine errore, quia die purgationis minus cibi
 aegris offerendum est, quam aliis diebus, ut pau-
 lo inferius indicabimus: sed forte dicent id in
 causa esse, ut ius Gallinae lauans ventericulum
 offerat, quod ius simplex tametsi ex Galeni de-
 creto sua qualitate constringat, sua tamen quan-
 titate lauat, & pharmaci reliquias stomachi tu-
 micis adherentes expurgat, & ad innum venterem
 eas descendere facit: sed reuera hoc subterfugium
 nullius est valoris, quia aqua hordei hoc idem
 praestat & coplet. sed quod male agant practici
 recentiores, qui purgationis die aegrotos plenis-
 sume victitate iubent, eorum vires reficere ten-
 tantes, paucis indicemus. primo Hippocrates li-
 bro secundo de Ratione victus in morbis acui-
 tis, textu duodecimo, clam nititur causam redde-
 re, qua ratione homines sui aevi deleteria illa
 medicamenta purgantia ferebant: non quod ho-
 mines suo tempore robustiores erant, quam nunc
 sunt: quia ut inquit Galenus idem mundus qui
 olim erat, nunc est, & nullus stellarum ordo per-
 mutatus sit, tametsi oppositum Conciliator pu-
 tat: sed quia quum primum Hippocrates & sui
 coetanei, ac alij post eum medici multi phar-
 maca fortissima propinabant, ut helleborum, sca-
 monium, colocynthidem, esulam, laurcolam, eu-
 phorbium, tithymallorum tot genera, & alias
 huiusmodi herbas, illico post eorum bibitionem
 ptisanam

ptisanam in potu dabant, ad infringendam illorum medicamentorum acrimoniam, ut postea clarè Dioscorides, capite de aqua maris exposuit. Inquit igitur Hippocrates citato loco, ubi autem quis medicamentum ebibit, ptisanam protinus sorbendam dato, neque insigniter minore quam consuetum est quantitate: quæ verba enarrans ibidē Galenus, ita tradit: sic & à sumpto medicamento ptisanam sorbere confert, nempe purgans medicamentum ipsum tanquā exiguum ad ventris quidem fundum pervenit, verum dum transit stomachus & quæcunque ventris sublimior pars non qualitatem purgantis medicamenti modo, verum & substantiæ quæ in transitu hæret, aliquid adsumens, vehementer leditur. ptisanæ igitur cremor superingestus commoditatem affert, nempe & deorsum trahere, quod viæ adheret partibus, tum temperate, tum permutare potest. ob eas igitur causas à purgantis medicamenti potu ptisanam supersorbere præcipit: sed ubi purgatio cæpit, ab ea vult abstinendum, purgantis medicamenti operationem exolui veritus: atque ob eam rem subdit Hippocrates, & quoniam ab re non est purgatione in media sorbitionem dare non conducit: at ubi purgatio desierit, tunc sorbitio datur: sed consueta minor: deinde liberalius perpetuo exhibetur si dolor cessauerit, & nihil aliud obicem

ASAPLEVSITANI
fecerit. Hæc Hipp. in quibus tradit, ut ea superioribus verbis neclamus, quòd postquam quis medicamentum ebiberit, statim illi ptisanam sorbendam dare medicus debet in tanta quantitate, quanta ebibere antea assueuerat, sed cum hoc rationi consentaneum est in media purgatione sorbendam non dare, id est quum eger purgare cæperit, quòd tunc cibus & potus omnino interdicens est, nec quicquam illi offerendum pro victu aut potu medicus debeat, quæ verba interpretatur Auicenna, quum dicit Fen quarta libri primi: oportet ne medicine potator comedat vel bibat, donec suam perficiat operationem. Caterum per illa verba ab Hippocrate dicta, At vbi purgatio desierit, tunc sorbitio detur, sed consueta minor, nostra comprobatur assertio. Iubet enim Hippocrates, postquam pharmacum suam perfecerit operationem, egro ptisana offeratur, sed minori quàm antea assueuerat quantitate. vnde dubio procul clarè colligitur, quòd qui die purgationis egrotantibus plus cibi quàm antea propinant, contra rationem agant, & merito sint plectendi, quos Galenus quoque capit, dicens: contra quam plerique huius temporis medici rem hanc docuit Hippocrates, nempe hi vbi vacauerunt, copiosè nutriunt. Hippocrates verò à purgatione ptisane minus ministrari iubet. Nam corporum quæ expurgata sunt nato

tura expurgatione agitata, labefactatâque tollerare alimoniam non potest, neque probè eam conficere, nisi omnino pauca fuerit. purgatis igitur tantum cremoris prima die exhibendum; quantum domare possint: deinde paulatim sensimque adaugere oportet. Hactenus Galenus: qui ut percipitis in medicos imuchitur illos, quò purgationis die egrotantibus victum, ut in aliis præbent diebus: quia eorum ventres tunc à facili causa grauantur, & ex directo eo die parum alimonie illis offerendum sit: quia virtus ex purgatione prostrata labefactatâque nutrimentum rectè coquere non valet: vnde non raro ingens & potens oritur affectus, minimè tamen à medicis animaduersus, quorum stupiditatem, ut in adagio est, ne Mercurius quidem cum musis sanabit. diælis autem suffragatur idem Galenus, libro primo Aphorismorum, quum dicat in antiqua versione, itidem & de refectioe nimia, fugienda subintulit, quia refectio fallit nimia, succedens nimie euacuationi, quum virtus euacuatæ defecerit, nec cibum secundum quod oportet possit mutare, & eum membris assimilare: quæ verba in vulgata & candida versione, sic habentur: ob hoc vetare immodicas euacuationes, quoniam & refectioes post eas haud quamquam securæ existunt: quum sit natura iam facta imbecillis, & neq; iam possit sufficienter coque-

re, nec distribuere alimentum, nec assimilare: per
 hęc verò verba hoc aliud docet Galenus, vider
 licet quòd die purgationis quanto maior facta
 fuerit euacuatio, tanto minus alimonie conce
 dere euacuatis debeamus, quum alimonia secun
 dum virtutis tenorem, & coquendi potestatem
 dari debeat. Nam certum est, in maioribus eua
 cuationibus, magis naturã debilitari, vnde par
 tius alimentum tribuendum est. Vis enim finem
 imponimus, quia non credimus idiotam inue
 niti ita rudem, qui non intelligat Hippocratem
 & Galenum id voluisse, vt latius hæc mon
 strauimus in epistola illa, quam de catapotis ab
 hinc viginti annis ad Ludouicum Minium San
 tarennensem medicum doctissimum scripsimus.

Curatio quadragesima septima, de mammilla
 ad suppurationem veniente, & de
 methodo mammarum
 curandarum.

VIR probi viri Eduardi
 à Sola bene peperit: eius
 tamen sinistra mammi
 la post aliquot dies tu
 muit, & ad suppurationē
 venit: prope enim papil
 lam aperta fuit: sed paucis interpositis

diebus, eandem mammillam in aliis duobus locis secare opus fuit, materiámque inibi congestam, ac cõcoctam extrahere. Cæterum ab euacuationibus vniuersalibus adhibitis, prædictæ mammillæ durities hoc potissimum medicamento diminuta fuit. Recip. succi petroselini, apij, an. lib. sem. aceti rosati. ʒ. j. sem. olei rosacei ʒ. iij. farinæ hordei ʒ. iij. ceræ albæ. ʒ. ij. misce, & ad ignem fiat linimentum. Interpositis verò quatuor diebus iterum mammilla ad suppurationem peruenit, quæ de causa candente ferramento vsi sumus & melius valuit: quod verò variis in locis mammilla aperiatur, id in causa est: quia eius substantia quum spongiosa sit ac cauernosa, materia in ea cõtenta non liberè à loco ad locum fluere potest, quo fit, vt variis in locis ad suppurationem veniat. hic tamen animaduertat bonus Chirurgus & doctus Medicus, & tanquã Canonem ac methodum curandarum mammarum habeat, quòd mammilla affecta rarò ad sanitatem reducitur, nisi altera sana à lacte exiccetur: exiccabitur autẽ lac si modò infanti mulier lac sugendum nõ dederit: item si lineis pannis frigida madefactis, mammillam frigefecerit, vel su-

per eam pulticulam ex fabis & aceto paratam imposuerit: nec enim timeas de lactis exiccatione, quia bene habente mamilla vel facillimis lac reuocabis, præcipuè infantis attractione succuue. Visæ enim sunt mulieres, quibus menses ob ætatem grandiolem suppressi erant, & tamen illis lac copiosissimum ad mammillas deuenit, sola puerorum succu, quos postea lactarunt, & ad annum, & plus, ac si pepererant eos tractarunt: Ex his autem mulieribus à me vna Ferrariensis ætatis quinque super quinquaginta annorum visa est: altera verò nobilis apud Lusitanos santarenensis, nata annos prope sexaginta.

Curatio qua aragesima octaua, de dolore occupante sinistras costas mendasas.

QVI ex Apulia Anconâ venit, vir robustus, ætate quadraginta annorum, quum antea morbo laborauerat, & bene iam se valere putaret: quum cœnaret, vigente æstate dolore correptus fuit, versus costas nothas, & illas

illas quidem sinistras: Ita enim dolor illū vexabat, vt æger tremore corripere-
 tur, valde gemebat, multum querebatur, non
 dormiebat, in angusto demum res erat.
 Nam & quæ cænauerat, illico euomuit,
 mane tandem accedens illum prædicto
 modo afflictum inuenio: Clysteres nul-
 latenus ferebat, tunc basilicā sinistri bra-
 chij tundere, sanguinēque ad vncias
 quinque fluere iubeo: à sanguinis verò
 extractione multa euomuit biliosa, post
 quæ aliquantulum melius habuit: sed tūc
 ad topica deuenimus medicamenta: præ-
 cipuè verò ad fomentum sequens. Nam
 antea parietariam, butyro frixam mulie-
 res, sed frustra, remedium illis fatis fami-
 liare tentauerant: Habet igitur fomen-
 tum sic.

R. Camomillæ,	}	an. m. j.
Meliloti,		
Anethi,		
Rosarum siccarum,		
Foliorū taxi barbasi,		
Parietariæ,		
Sticados,	}	añ. pug. j. sem.
Betonicæ.		
Fœnu Græci,		
Seminis lini.		

Ameos,

Seminis Anethi.

} añ. 3. j.

In libris duodecim aquæ fiat decoctio
 sufficiens & cola, cui adde olei camomil-
 lini, anethini, an. vncias tres, misceto, in
 quo filtrum imbibito, ac expressum, cali-
 dum loco doloroso superimponito, &
 sæpe iterato, vice verò clysteris, quem pa-
 ti renuebat, potum istum descripsimus.
 Recip. Camomillæ, meliloti, anethi, fœ-
 ni Græci, seminis lini, an. m. j. in aqua fiat
 decoctio secundum artem, quousque ma-
 neat libra vna, cuius decoctionis vnciis
 quatuor adde electuarij lenitiui 3. j. dia-
 phœniconis 3. ij. diabenedictæ 3. iij. mi-
 sce, fiat potus, quem post horâ euomuit:
 in quo vomitu multa biliosa & pituitosa
 mixta videbantur, & à dolore ferè liber
 euasit: Magnam tamen patiebatur sitim,
 pro qua extinguenda aquam pauco vino
 mixtam obtulimus: tandem iterato præ-
 dicto pharmaco bene habuit, quia qualia
 opus erant purgari, purgata fuere. loco
 porrò dolore affecto, emplastrū de mel-
 liloto admouimus, & rotulum unum aro-
 matici rosati, ieiuno stomacho comede-
 bat: sed quum bene haberet, & præter o-
 mnium spem domo exiret, in dolorem
 iterum

iterum incidit in eo præcipuè loco, vbi antea vrgebat: qui eo modo dicto tractatus, ac iniectis nonnullis clysteribus ventositatem carminantibus, & propinatis vnciiis sex olei amygdalarũ dulciũ recentis hora sexta noctis, integræ sanitati fuit restitutus. Nam huius lotium rubricanti- bus arenulis mixtum erat, nec vnquam febricitauit: tametsi raro eueniat fortis dolor, vel à causa frigida, absque febris comitacione & siti intensissima.

Curatio quadragésimanona, de quibusdam Gallicana scabie infectis.

VIDAM morbo Gallico infectus fuit, & multis adhibitis remediis ita bene va- luit, vt sui & aliorum iudi- cio sanus euaserit. Interpo- sitis verò decem annis vxorem duxit, cuius vxor mulier castissima, duos pueros intra quinque annos optima temperatu- ra, & compositione præditos peperit: se- ptimo verò anno alterum peperit mascu- lum: sed Gallica scabie infectum. Nam il- la optimè semper se habuit, sed prope na- res versus labia, antequam puerum istum

infectum peperisset, vlcuscula passa erat, demum post partum malè sensit, & vbera grumis quibusdam illi infecta fuere, ita vt puero lac dare non fuerit possibile. commissus igitur fuit puer nutrici, quæ intra paucos dies infecta fuit, & à puero prædictam scabiem Gallicam contraxit, quæ quum cū marito coiret, illum infecit, immo vicinarum suarum alij duo pueri, quibus lac dederat, infecti fuere, à quibus matres morbum traxerunt: demum hac contagione nouem intra mensem infecti fuere: sed puer intra mensem post ortum suum obiit, & illius pater qui ob seminaria antiqui morbi occulta vxorem infecit, quum febri corripereetur, intra sex dies vitam cum morte commutauit. Mater verò pueri euasit, cui per quinquaginta dies guaiaci decoctum dedimus, sed nutrix & eius maritus, veluti vicinæ, & pueri per vnguenti inunctionem ex aromatibus, & mercurio confecti, sunt sani facti: hoc vnum ante oculos habendo, quòd vbi plus gummositatum videtur, plus pinguedinum vnguento addimus, vbi verò minus gummositatum, & plus pustularum & vlcerum, plus puluerum apponimus, in delicatis

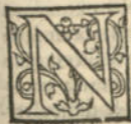
catis quoque parum argēti viui addimus, veluti quādo complexio calidior fuerit, multum butyri, & olei rosacei, aut succi plantaginis, res calidas fugiendo adiungimus, vt in sequentibus videbitur.

Curatio quinquagesima de casu quodam morbi Gallicani.

VIR quidā morbo Gallico correptus fuit, & sanus per medicamenta factus, interpositis quindecim annis, huius vxor mulier honesta, & robusta puellam peperit exanthematibus Gallicanis per vniuersum corpus dispersis infectam, quæ intra paucos dies obiit: sed eius mater basilice semper valuit.

Curatio quinquagesima prima de puero cum cornu in capite nascente.

NATVS est puer cum corniculo in capite: non dolebat nec quicquam obnoxij ex eo percipiebat, grādiōr verò factus puer, cornu

quoq; creuit, quod omnino deponendum
 ex capite puer contendebat, & à patre ef-
 flagitabat, ob id quòd pueri illū cornu-
 tum appellabant. accersito igitur chirur-
 go plus iusto audace, primò partem supe-
 riorem præcidit, ex qua incisione, nullum
 ferè puer dolorem sensit: Chirurgus ve-
 rò credens ita euéturum, si radicitus cor-
 niculum reseuerit, opus aggreditur, sed
 infelici successu, breui enim, vel inter pau-
 cas horas puer obiit, nec mirádum, quum
 cornu illud prædurum in parte inferiori
 conflatum ex craneo & medullari cere-
 bri substantia esset.

*Curatio quinquagesima prima, de pleuritide, ac
 de ratione vera propter quid in pleuritide
 secunda vena sit axillaris eiusdem
 brahij vbi dolor est.*

VIR Romandiolus robu-
 stus, ætate trigintatium
 annorum, pleuritide core-
 ptus fuit. Nam continua
 laborabat feбри, & doloré
 ingentem ac perforantem: in succingéte
 costas mébrana in pectoris dextra parte
 sublimi sentiebat, tussiebat, & difficulter
 spirabat

spirabat: cui occurrens bouillam vesicam semiplenam aqua decoctionis sequentis, loco doloris admouere iussi, in qua olei rosacei parum adiungendum commendauit, est autem decoctio sequens.

Recip. rosarum siccarum, matrum violarum, maluarum, camomillæ, melliloti, feminis lini, sceni Græci, maluæ, añ. m. j. in libris decem aquæ fiat decoctio, quousque maneat libræ septem, ex quibus vesicam cum oleo rosaceo (vt dixi) semiimple, & calidam loco dolore affecto applica, Sed illico sanguinem ex basilica eiusdem lateris, vbi erat dolor pondere decem vnciarum extrahere feci. fluere enim sanguinem ita copiosè permisimus, quousque ex rubro liuidus apparuit, vt suadet Hippocrates libro secúdo de Ratione victus in morbis acutis, textu decimo, vel ad animi vsque defectionem. vt libro quarto citati voluminis, textu septuagesimo quarto commendat. ab hac enim sanguinis missione, dolor ex toto serè leuatus fuit. Ita enim constantibus viribus, sanguinis copiosa extractio fieri debet. Tunc verò suasi, vt in victus ratione, nihil præter ptisanæ cremorem, hoc est ptisanam colatam degustaret, in potúque

aquã decoctionis hordei simplicis, vel iulepo violaceo admixtam non transcēderet: quibus addidi vt aliquando syrupum violaceum elambendo, capite resupinato acciperet. Spuere nanq; cœperat subruentum quiddam, sed ecce tribus interpositis horis à sanguinis missione prædicta, natura validior facta, quasi deposita sarcina humorem peccantē regulare cœpit: ita vt is intra horam sanguinis libras duas per nares emisit, & vt obseruavi per narem dextram, in quo latere dolor præerat: sed cum iis stomachus nihil retinebat, sed omnia ingesta per vomitū reiciebat, pro qua complēda operatione: stomachum oleo cotoneorū & rosaceo omphacino inungi fecimus, & in vniuersum melius habuit: tertio verò die lumbricum viuum per os emisit, & alterū prope fauces perferre dicebat: in quo die sanguis ex naribus iterum effluxit, non adeò tamen copiosè, demum à cassia fistulari data, cum qua multa egressit bene habuit, & quinto die in copiosissimum sudorē deuenit, & sanus factus est: veluti vir Græcus, & plures Anconitani, qui eo tempore pleuritide correpti sunt.

Antiquissima questio est, & hodie quoque à variis quasita, num in pleuritide secunda vena sit in latere eodem, ubi dolor est, vel contrario potius: demum concludunt quod ex axillari vena eiusdem lateris, ubi dolor est sanguis extrahendus est, tum authoritatibus Hippocratis et Galeni, tum etiã rationibus: quarum precipua est, quia villorum et fibrarum servatur rectitudo, quã rationẽ dubio procul ego parui facio, quia quum sanguis confusè in vena puteali, caua dicta continetur, per canalem quoque predicta vena, confusè extrahitur, minimè verò per villos ac fibras. Nec enim similitudo illa quam adducunt de arborum villis & fibris, ad venarum villos valida est, quæ ut noscatur talis est, videmus à caudice arboris, quæ postea in truncò bifurcatur, lineas quasdam fibras dictas, vel villos si magis appellare placeat, produci: quæ fibrae & si à caudice, siue inferiori truncò omnes nascantur, alia tamen di-rectius ad latus unius rami, quàm alterius diriguntur: & quod verum sit, experientia indicat: quia sæpe cõtingit arborem secundum eius mediũ partem corrumpi, ac in totum emarcescere, altera media parte viridi, ac florente manere cuius causa alia nõ est, nisi quia fibrae illius corruptæ partis, per quas arbor nutrimentum attraherat, marcore infectæ sũt, adeo ut suo officio amplius fugi nõ possint ceteræ vero fibrae alterius dimidiæ partis, quum

vigeant et bene habeant, nutrimentū attrahūt,
 & suis particulis impertuntur: ac sic arbor secū
 dum hanc partē viget, et bene habet: secundū ve
 ro alterā in totum vires suas deperditas habet:
 vt syderata ac emortua discēda sit. Hæc enim est
 ratio, quam doctiores in hac re solent adducere,
 qua concludunt, quòd sicut in arboribus percipi-
 tur, ita quoq; in venis euenire cōtingit, quia ve
 na caua à gibba iecoris regione oriēs, tanquā ar
 boris trūcius habita, sursum ascēdit ac postea in
 ramos diuaticatur. similes ramos, fibras vel vil-
 los habēs, iis quas arborib⁹ inesse diximus. At re
 vera argumētū hoc admitti posset in nutrimentū
 attractione, tametsi hoc imaginari difficile est:
 secus autē in sanguinis fluxione euenit: quia si ar
 bor perforata esset, in cuius cauitate aqua cōti-
 neretur, procul dubio parū villi aut fibræ agerēt,
 vt magis vna ex parte, quàm altera extrahere
 tur. proinde ratio ista apud me nullius valoris
 est. Vesalius Bruxellēsis, insignis anatomicus, ac
 C. Q. Imperatoris Medicus, superiorib⁹ annis
 disceptationē quandā super hac re emulgauit, cu
 ius argumētū erat, quòd in pleuritide semp, siue
 inflāmatio sit in latere dextro, siue in latere sin
 stro, secāda lateris dextri interna siue basilica, ie
 coraria et axillaris dicta vena est: et ratio ab eo
 talis assignatur: quia vena αζυρος dicta, hoc est
 siue pari, à latere dextro vena caua ppe cor oriā
 tur,

tur, quæ per spinã delata ex utroq; latere octo costas inferiores alit, ac ad diaphragma et membranã intersipientẽ distribuitur: vnde multo melius (dicebat ille) materia pleuritidẽ faciens retrahetur et euacuabitur, si sanguis p̄ vena sectionem ex brachio dextro extrahatur, quàm ex sinistro: quia directius quoq; basilica dextri brachij venam illam sine pari respicit, quàm basilicam sinistra. Hæc enim est ratio Andrea Vesalij, qua vt dixi fulcitur semper in pleuritide dextri brachij axillariẽ venam esse secandam siue pleuritidis occupet partem dextram, siue sinistra. Quæ sanẽ vt erronea explodenda est, & ab opere practico, vt periculũ minitans eliminanda: pro quo scire licet, quòd Vesalij ratio omnino peccat, quia vena sine pari sanguinem quẽ recipit à vena caua, non amplius ad eam remittit, imò ita est fabrefacta in orificio suo, vena caue coniuncto, vt ostiola quedam habeat, quæ ad hians sanguinem aperiantur: postea vero ita clauduntur, vt sanguinem illum receptum non amplius remittere sinant, & ita huic vena sine pari euenit, quemadmodum vesicæ vrinariæ, aut cordis vasorum orificiis: sed quod hoc vena sine pari proprium su scilicet quòd sanguinem quem recipit non amplius per eandem viam remittat ex corporum dissectionibus certi sumus. Nam si venam cauam in parte superiori secueris, & fistulæ

in ea intromissa versus partem inferiorem sus-
 flaueris, tota ipsa caua vena in parte inferiori
 simul cum vena sine pari inflabitur, & tumida
 euadet: sed si venam sine pari in parte infima se-
 cueris, & immissa fistula vel cannula, ore ventum
 versus partem superiorem impuleris, dubio pro-
 cul vena caua non inflabitur, nec tumida euadet:
 quia aer in vena sine pari contentus exire non
 potest ob ostiola siue opercula dicta, quae orifi-
 cio suo ad venam causam coniuncta habet: unde
 certum est, quod si aer a vena sine pari ad
 causam deriuari non potest, a fortiori nec san-
 guis qui aere corpulentior est, refluet: quod ve-
 ro venae sine pari haec a nobis dicta eueniant,
 certum est nec in hoc ambigi debet quum mil-
 lies id experti simus nam anno 1547. Ferrar-
 iae duodecim corpora humana & brutorum dis-
 secare fecimus, & in omnibus ita euenisse ma-
 gna doctorum hominum spectante concione vi-
 dimus: ut ibidem quoque adnotabat Ioannes
 Baptista Cananus, admirandus anatomicus.
 Restat igitur quum rationes haec minus valida
 sint, ut rationem veram in medium asseramus,
 qua potissimum in pleuritide sanguinis missio
 fieri debeat, ex eodem praecipue latere ubi do-
 lor infestat. Conuenimus autem cum Brisoto
 Gallo, Mantheco Curtio, Leonardo Fuchsio, ac sex-
 ceteris aliis doctissimis viris, qui ex eodem latere

affecto internā venam brachij in pleuritide se-
 candam iubent: sed rationem veram nullus huc
 usque quod equidem legerim, aut audiuerim,
 in lucem traxit. Accipite igitur viri candidissi-
 mi rationem nostram, non quidem coniectura-
 lem aut sophisticam, sed veram & ex ipsa cor-
 poris humani dissectione comprehensam: qua
 potissimum ex eodem latere sanguis in pleuri-
 tide detrahendus est: pro qua scire decet quod
 ex iecinore duæ oriuntur venæ magnæ, arboris
 caudici proportionem respondentes, vt supra dixi-
 mus, & Galenus notat libro decimosexto de
 Vsu partium, & sexto de Administrationibus
 anatomicis, & libello de Venarum dissectione:
 quarum vna ex ipsius caua oritur, venæ portæ
 dicta quæ in septem præcipuos ramos diuiditur:
 cuius officium est chylum è ventriculo & inte-
 stinis gracilioribus ad se attrahere, ac ad lienē
 succum melancholicum ex se transmittere, de
 qua ad præsens satis. Altera verò ex gibba pro-
 dit omnium maxima, ἡπατική id est iecoraria,
 vel κοιλία, id est caua ob magnitudinem dicta,
 quæ ibidem bisinditur, & deorsum ad spinā re-
 flectitur, ac ad utraq; crura diuaticatur alia au-
 tē pars sursum ad cor ascēdit, rectaq; ad iugulū
 fertur in multas diuisa partes, sed ad ppositū fa-
 ciētes in axillare, & cephalicā: inter quas duas
 venas ppe iugulū ab utroq; latere vna quædam:

AMATI LVSTITANI

media est ex axillari ferè enascēs, quæ inde obrepēs in multas finditur venulus, quæ in vniuersum cum venulis & ramusculis venæ sine pari copulatur, quæ vt diximus, octo inferiores costas alit. quum igitur iecoraria venæ in pleuritide pertunditur, sanguis non tantum in venæ caua contentus extrahitur: sed potissimum ille qui in inflammatione continetur, vel prope inflammationē est. Quod vero res ita se habeat, experientia anatomica indicat, quia si venam istam inter axillarem & cephalicam in iugulo enascentem secueris, & cannula siue fistula sufflaueris, non solum ipsa attolletur & inflabitur venæ, sed ramuli sui, & venæ sine pari costas octo inferiores alentes. Quod & simile euenire videbis, quum iecorariam secueris & illam fistula quoque inflaueris. Vnde credendum est naturam sagacissimam venam hæc fabricasse, vt quum homo pleuritide afflatus esset, per illam sanguinem putridum ac venenosum transmitteret, eandem regionem fugiendo, quam si Nicolaus Florentinus dignouisset, non tam in hac re angeretur dubiusve euaderet. secunda igitur (vt recepti canamus) axillaris venæ eiusdem brachij vbi dolor est, quia sanguis dolorem & inflammationem faciens, promptissimè per illam dictam venam deponitur: præcipue si morbus octo inferiores costas occupauerit, & multo magis si quæ

tuor superiores, sed non de hac causa, sed potius quia axillaris magnam habeat communionem cum venis superiores quatuor costas alentibus. Ceterum hanc à nobis citatam venam ab utroque latere inter axillarem & cephalicam erumpentem, Vesalius primis suis tabulis subtrixit, ac ea fortè de causa, quia nondum illius cognitionem habuerat: disceptationem illam de pleuritis emulgavit: postea verò in illo suo laboriosissimo ac admirando libro, eam depinxit, in quo quoquo modo ab opinione sua se retraxit.

Curatio quinquagesima secunda de dolore ventris, ac de iure galli antiqui,

VXOR figuli dolore maximo ab ore ventriculi ad imum pectinem cruciabatur, febricitabat, & omnia quæ gustabat euomebat, non quiescebat

nec quicquã egerebat, quæ quadragenaria erat puerum lactans, qui quoque quum matris lac sugeret in eadem affectionem ferè deuenit. Nam omnia quoque euomebat: primo igitur illi occurrès, vomitoriũ hoc medicamentũ propino, quod habet.

R. feminis anethi, feminis raphani, añ. ʒ. j. in libra vna aquæ fiat decoctio sufficiens, facta decoctione & colatura, adde oxymelitis simplicis vncias duas misce, fiat vomitorium: quo pituitam crassam & viscidam euomit, non ea tamen de causa dolor leuatus fuit: proinde iterato clysteri, quo antea vsa erát ex herbis composito calidis, sanguinem ex iecoraria vena extrahere permisi. adeo enim intèsus dolor erat, vt & febrim incitaret, & consternationem totius corporis minabatur. erat autem humor peccans, pituita viscida, crassa, cum multa ventositate: demum à terebinthina multoties propinata ac oleo amygdalarum dulcium, cum admotione topicorum medicamentorum, melius habuit: tãdem post potum iuris galli, per quinque dies, ita descripti ex integro sanitati fuit restituta, ita enim ius galli habet. R. gallum antiquum, quatuor ad minus annorum, quem defatigatum interfice, ac exenteratũ in eo mitte salis gemmæ drachmas tres, feminis cartami, Cnici dicti, polypodij quercini recentis & contusi, hyssopi herbæ añ. vnciam vnã, feminis dauci, anethi, ameos, añ. vnciam mediam, turbith drachmas tres, misce, & in

libris

libris duodecim aquæ fiat decoctio ad medias, cuius decoctionis vncias sex pro vice ieiuno stomacho bibebat, ac ex ea interdum clyster parabatur, quibus alius secedebat, & dolor ex toto leuatus fuit: & ipsa immunis mansit.

Curatio LIII. de feбри quadam longa, oxymelite & agarico tantum curata.

MVLIER quæ ad maris portū habitat, diurna & longa feбри laborabat, tussiebat & multū screabat secta illi fuit vena axillaris, & sæpe iterato oxymelite ac agarico in pasta nouiter parato conualuit.

Curatio LIIII. de morbi Gallici cum lichenibus curatione.

VIR qui morbo Gallico laborabat, & multis lichenibus, i. impetiginibus, ex eodem eueniētibus scatebat, ætatis triginta octo annorum erat robustus, ad temperaturam calidam declinans, cuius curam suscipiens,

fic orsi fumus, optima prius victus ratione instituta. R. fyrupi de boragine ꝑ. sem. de fumo terre ꝑ. j. decoctionis sentæ ꝑ. iiii. misce, bibat ieiuno stomacho, ebibitis verò fyrupis tribus, sanguinem secta vena communi ad vncias sex fluere permisi, tãdem aliis tribus quoque ebibitis materia ad expulsionem parata, catapotia hæc illi obtulimus. R. pillularum de fumo terre drachmiam vnam, de nitro Alexandri scriptulum vnum, misce formentur pillulæ quinque, inaurétur: capiat hora sexta noctis, ad lubitum dormiat, quibus optimè alius secedit, Interposito verò vno die, hoc vnguento illius iuncturas ac emunctoria demptis alis, illini ieiuno stomacho fecimus, per trësque ad minus sudaret horas consuluimus, habet enim vnguentum hoc. Thuris, mastiches, myrrhæ ana ꝑ. ij. cinnamomi, gingiberis, piperis longi, cubebæ ana ꝑ. j. sandaracæ Græcorum, minij ana ꝑ. sem. cineris thamarisci ꝑ. iij. butyri recentis ꝑ. iiii. pinguedinis porcinae libram mediam, succi plantaginis, argenti viui extincti cum succo limonis, ana ꝑ. iij. misce, & in mortario lapideo fiat vnguētum quo illinatur, vt supra dictum est, inunctus autem fuit quin-
 quies,

quies, semel scilicet in die, ieiuno stomacho, & optimè sudabat, ac multam & sordidam per os pituitam emittebat, quam omnes qui hac vtuntur curatione emitte solent: proinde prouidens medicus sit oportet, & gargarismū siue lauacrum parabit ex medicinis abstergentibus, exiccantibus, & constringentibus atque vlceribus conuenientibus, vt rosa, balau-
stio, myrto, plātagine, equisetō, id est cauda equina, polygono, id est centum nodia, lentibus, hordeo, alumine crudo, vel vsto, vnguento Aegyptiaco, & aliis similibus, prout casus exposcit, nos autem huic alumen miscuimus, & sanus factus est, veluti alii plures.

*Curatio L. V. de quodam variis affectiones
patiente cum calore quodam non natu-
rali per vniuersum corpus
expanso.*

GVELFVS pharmacopola Anconitanus, venationi deditus, temperatura biliosus, si quis alter, ætate triginta octo annorum, iecur calidissimum habebat: renes verò super affatos, vt in gonorrhœam sæpe incide-

ret in calores quosdam non naturales
 deuenit, cum occipitis dolore, ad quem
 accedens illico basilicâ dextri lateris fe-
 care feci sanguinémque fluere ad vncias
 septem. A sanguinis verò extractione sy-
 rupum istum ebiberet mandauimus. Re-
 cipe syrupi acetosi simplicis, cicoreæ, en-
 diuix ana. $\mathfrak{z}$. sem. aquarum cicoreæ endi-
 uix, boraginis, ana. $\mathfrak{z}$. j. misce, iterato ita-
 que syrupo quinquies, pharmacum hoc
 illi dedimus. Recipe syrupi rosati soluti-
 ui $\mathfrak{z}$. iij Rharbarbari optimi. $\mathfrak{z}$. j. sem. deco-
 ctionis florû & fructuum cordialium, cû
 folliculis senex, & paucis thamarindis, con-
 facti vncias quatuor: misce, fiat potus,
 quo octies optimè egressit, & qualia pur-
 gare opus fuit, purgauit & bene cessit.
 Cæterum, calorem nō naturalem sequē-
 tibus diebus, cum alio madore per vni-
 uersum corpus sparso sentiebat, tandem
 ebibito sequenti decocto, ac iecori succo
 endiuix & cicoreæ applicito, veluti re-
 nibus albo Galeni sanitati fuit restitu-
 tus, etenim decoctum hoc ita se habet.
 R. hordei, cicoreæ, endiuix, lupulorum
 añ. m. j. thamarindorū $\mathfrak{z}$. sem. prunorum
 pinguium num. xij. florum cordialium
 añ. $\mathfrak{z}$. j. in libris quinque aquæ fiat deco-
 ctio

Etio quousque maneant libræ tres, facta decoctione & colatura, adde fyrupi rosa ti sim. & de cicorea sim. an. ʒ. iij. misce. & illius semilibram in aurora ieiuno stoma cho bibat, & desuper dormiat: hoc verò sanus euasit, & nullo alio auxilio opus habuit. fuere enim omnes huius affectio nis dies duodecim.

Curatio LVI. de lumbricis; & aliis signis mortem minantibus.

VELLA sex nata an nos, quæ ad aquam prope portam ciuitatis habitabat, diu febricitauit, & quatuor albissimos lumbricos viuos per inferio

ra absque excremētis egressit, à quib⁹ pau cis interpositis horis, eius crus sinistrum maximo tremore correptum fuit, adeo vt ipsa puella crus stare non velle asseueraret: post verò tres horas in quibus crus tremorem passum est puella obmutuit, & quasi mortua per totam noctem vsque ad horam prandij stetit, sed tunc ferè re uixit, & loqui cæpit, ac comedit, sed labrum inferius immobili superiori moue-

batur: sequenti verò die, ore distorto facto, prope noctē obiit, quot verò ægritudinis dies omnes fuere, non satis percepi.

S C H O L I A.

DE presagiis à lumbricis desumptis, hic agere alienum non erit, quando puella hæc quatuor viuos albos, vt dixi, per inferiora emisit, post quos symptomata grauißima subsequuta sunt: et demum mors ipsa. Hippocratiẽ igitur in primis citare consonum erat, præcipue libro illo verè aureo de iudicationibus, sed quia Paulus eum adducit, illius verbis placuit subscribere libro quarto suæ medicinae, capite quinquagesimosẽptimo: quæ ita habent. Circa febriliũ initia geniti lumbrici subsistẽtiam ex subiecta habent corruptione: circa consistendi vigorem ex morbi malignitate, circa declinationem omnino ad melius proficiunt. etenim Hippocrates libro citato, & secundo Prædictionum, textu decimo octauo memoriæ mandauit, bonum esse iudicium teretes lumbricos prodire, quum morbus ad iudicationem tendit, qui subito etiam intereunt. Galenus verò citata Hippocratis verba enarrans, non sic simpliciter intelligenda esse tradit, inquit igitur, si natura pariter cum cæteris excrementis hos quoque pellit deorsum, melius

est, quam si sursum, & quoties alioquin ratione accidentis nō apparuerint, & cetera. Nam ij quos puella hac de qua agimus egesit, absque excrementis sunt, qui symptomatis poti⁹ ratione, quā natura vi, materierum corruptionem & morbi malignitatem indicantes deiecti sunt, Cæterum Aetius Sermone nono suæ medicinae, cap. 39. de hac re, ita ex Herodoti sententia tradit, lumbrici & in febribus & citra febres nascuntur tum multitudine, tum magnitudine, tum colore, tum temporibus etiam differētes circa initia enim morborum generati, substantiam suam ex subiacente corruptione capiūt: circa vigorem vero ex malitia morbi, circa declinationē autē ex permutatiōe omniū in melius, qui et citius separantur, natura enim ipsos reliquorum recrementorum instar foras propellit: cēsantur autem peiores ex ipsis, maiores minoribus, paucis multi & albis rubri: viuentes etiam mortuis deteriores: iis autem vltimis verbis Aetij Rasēs ac Auicenna oppositi sunt quum dicant, viuētibus mortuos deteriores esse. credimus tamen nos vt Manardus sentit, Epistola prima libri sui quarti, & Gabucinus Fanensis firmat, libello suo de Lumbricis, quod ex mortuis sumitur iudicium firmitus semper est, vt quos necesse sit expelli, nec suapte sponte exire: cum hoc tamen Hippo. imitamur, vt supra adnotauimus, quod bonum est

lumbricos alui excrementis comisceri dum mor-
 bus indicatur: si tamen alio tempore emittatur,
 considerandum, an cum symptomatibus, vel abs-
 que illis. si enim citra symptomata egrediuntur, bo-
 num portendunt, si verò cum illis malum, vel abso-
 lute, vt Paulus et Aëtius volunt ad Hipp. men-
 tem dicere possumus. si alio deiciantur tempore
 ab statu symptomatis potius fieri ratione quam
 vi nature: prima tamen consideratio mihi ma-
 gis placet. Neotericis tamen iis addunt, si inci-
 piētibus acutis morbis lumbrici teretes vini dei-
 ciuntur, pestilentes morbos indicant, in decli-
 natione verò mortui malum, medio quoque tem-
 pore si quoquo modo apparuerint, malum quo-
 que portendunt, ob id fortè quia febrilis calor
 sua acutie lumbricorum absument materiam.

Curatio LVII. de muliere pregnantē, cau-
 sone correpta.

MULIER in angiportu ad
 mare habitans, nata annos
 octodecim, vterum fere-
 bat, quæ quum prægans 6.
 mensium esset, in autum-
 no causone corripit, & illo quidem
 sæuissimo: nam symptomata hæc erant
 vigilia, inquietudo sitis continua, linguæ
 nigredo, tussis arida, mentis incōstantia,
 capitis

capitis grauis. dolor, pulsus paruus & uelociss. urina turbida & crassa. Hæc enim omnia pati inueni, quum primū illam uiderē, tribus elapsis a morbi initio diebus: primo igitur ordine uictus instituto, ptisana, scilicet, malo granato, crustatis faccaro rosis. & aliis huius naturæ rebus, aquā hordeacā pro potu parare fecimus, cuius uncias quinque, altera iulep violacei adiuncta, syrapi uice mane ieiuno stomacho ebibit, secta prius cephalica brachij dextri, ex qua sanguinis ℥. 5. extractæ fuerat: quarū primæ tres omnino corruptione erāt affectæ reliquæ uerò duæ in altera peluicula collectæ nō ita corruptione, corruptæ apparebāt, à qua sanguinis extractione, capitis dolor diminut⁹, & subleuatus ferè fuit, adeo ut postea per uersum, morbi cursū non ita eo vexari dixerit, nocte uerò sequēti clysterem istum quo aluus fluida fieret, & febrilis calor infringeretur, iniiciendum mandauimus, qui habet. Recipe aquæ hordeaceæ ℥. xv. olei violacei ℥. iij. vitelli oui num. j. succari drach. j. misce, fiat clyster, quo bis in nocte egeffit: sequenti uerò quinto die, grauissimè tulit: proinde iecoraria eiusdem dextri brachij secta fuit, sanguis-

que ad vncias sex extractus. Cæteris tandem rebus in ordinem dispositis, ac epithemate refrigerante cordi applicito, veluti temporibus & totius pectoris regioni, in quo ingentis caliditatis fornax viget, septimo die male habuit, sed nono iterum basilica in sinistri brachij flexura secta fuit, & sanguis in bona copia extractus, cuius primæ tres vnciæ nõ adeo corruptione affectæ erant: tres verò vltimæ tanquam atramentum apparebant, tunc aliquantulum melius habuit, sed vesperi omnia grauiora sunt facta: decimo verò ieiuno stomacho, pharmacû hoc propinauimus. R. manæ soluetis bonæ insuper lapides cadentis ℥. ij. rheubar. boni ℥. iij. in iure capi misce, & fiat potus vnus, quo multa excreuit, & melius habere visa est: tunc verò ex interaneis siue pulpamentis pulli cocti, adiectis rotulis manus Christi, contusum pistum dictum, concessimus: vndecimo præcedente clysteri communi, quum siti ingenti cruciaretur, aquam in quantitate liberaliter concessimus, & melius habere visa est: duodecimo multa euomit, post quæ sternunt, & bene tulit: sed decimoquarto iterato citato pharmaco optime egressit. nec enim veriti sumus,

mus, in diebus decretoriis præcipue quartodecimo pharmacum dare, & euacuatio-
 nes moliri modo necessitas urgeat, vt ab
 Hippocrate & Galeno edocti sumus;
 multa tamen fateor animaduersione, pro
 simili exequenda operatione, medicus op^o
 habet: tunc verò feбри omnino vigete sy-
 rupum descripsi sequentem. R. syrapi ro-
 sati, violacei, cicoreæ, añ. ʒ. fem. aquarum
 lactucę, cicoreę, endiuia, añ. ʒ. j. misce. At
 septimodecimo die, per vniuersum diem
 somno oppressam cum prædicta feбри
 eam comperi: sed pulsum omnino debi-
 lem & tremulum habebat: octauodeci-
 mo surdastra facta est: decimonono, ve-
 nam inter annularem & minimum digi-
 tum iacentem secare feci, tresque sangui-
 nis vncias demere. Nam vt suadet Ga-
 lenus nono, & duodecimo libro Me-
 thodi medendi, vbi humorum ingens
 corruptio cum virium prostratione est,
 per epicrasim, patiens tractandus est: Di-
 citur autem curare per epicrasim, quum
 paulatim aliquid vitiosi humoris euacua-
 tur, eius loco paulatim quoque aliquid
 salubre & boni succi ponitur, vesperi tan-
 dem pulsum caprizantem habere com-
 peri: sed vigesimo ad melius reddita est,

& lotium crassius apparere cœpit, & ultimo, vigesimo septimo die à die morbi computando ex toto sana facta est: & postea puellam peperit.

S C H O L I A.

PERICVLOSA admodum in prægnantibus vtraque euacuatio est, tam quæ per venæ sectionem fit, quàm per pharmacum adhibetur, quæ tamen sanguinis missione per venæ sectionem fit euacuatio, minus periculosa est, quàm quæ per pharmacum perficitur, ut testatur Galenus libro secundo de Ratione victus in morbis acutis, & lib. de Curandiratione per sanguinis missionem, modò tamen euacuandi modum animaduertamus: quia sanguinis facilissima fit extractio, & nulla aut parua in corpore fit commotio: si quæ tamen superuenit (fluente sanguine) illico cohiberi potest, ac veluti manus teneri, quæ in purgatione fieri non possunt. Ceterum, si res quæ extrahitur ac à corpore deponitur respexerimus, proculdubio sanguinis extractio periculosior est, quàm sanguis animæ sedes & pedis: quæ, tanquam à natura thesaurus reconditus sit, quæ de re Galenus libro de Sanitate tuenda quarto, ubi vires plus iusto imbecilliores sunt, sanguinis missionem prorsus fugendam precipit, & aluum mediocri medicamen-

te deiciendam mādāt: primis tamen mensibus
 impregnationis securius sanguinis extractio,
 quā quouis alio tempore fieri potest: quia fœ-
 tus parvus quū sit, pauco indiget sanguine ad
 sui nutrimentum, quod Hippocra. lib. 5. Aphorif-
 morum, Aphorismo 31. ad istum modum dixit,
 Mulier vtero gerens, sanguine misso ex vena
 abortit, & magis si fœtus sit maior: quæ verba
 enarrans Galenus ibidem ita nobiscum tradit,
 non absque ratione autem & maior fœtus ma-
 gis destruitur, misso sanguine ex vena mulieris:
 quia plurimo indiget alimēto. Nam in pregna-
 tione dum natura fœtum efformans, augēnsque
 optimum sanguinem trahit, vitiosissimus in ve-
 nis relinquitur, qui post partum segregatur,
 quemadmodum in singulis mensibus inutilis et
 superuacuis, non quātitatis modo, verum qua-
 litatis etiam ratione, qui sæpius naturali ni-
 grior est, quā sententiam clarius nobis scriptū
 relinquit, lib. 1. de Symptomatum causis, ita ad ver-
 bū inquit, primis duobus mēsisibus fœtus paucū
 ad se sanguinē attrahit, eo quod parū adhuc au-
 ctus sit: adeo vt ne fœtus quidē nominari tum
 debeat, sed cyema potius id est, cōceptus. Vbi ve-
 rò iam increuit tum plurimo indiget alimento,
 atque tum non id quod optimum est è venis, vt
 antea dicebam allicit, verum etiā quia maiorem

alimenti copiam requirit, aliquid vitiosi attra-
 hit: ita fit, ut vniuersum corpus & plethoricon
 (id est plenum) esse desinat, & minori humorū
 vitio crucietur. At fœtus ipse excrementa quæ
 ab attracto redundant alimento ad duas repo-
 nit membranas: quo fit, ut ipse quoque & ma-
 iori humorū vitio, & maiori intemperie infe-
 stetur, quandoquidem à vitioso sanguine ali-
 mentū sumit, nisi gravida mulier residuo, quo
 uterū gerit tēpore, optimis utatur cibus. Ex iis i-
 gitur Gal. verbis, luce clarius claret, fœtum pri-
 mis mensibus, paucū et optimum allicere sangui-
 nem, quod Abinzeor libro sui Theisit contendit:
 sequenti verò tempore non solum bonum, sed
 etiam pessimum attrahere. quare omnibus no-
 tum esse crederem phlebotomiam pregnantia-
 bus minus obnoxiam & periculosam primis
 mensibus esse, quàm mediis, aut vltimis, in om-
 ni tamen puerperij tempore ut dixi, sanguinis
 minus periculosa est euacuatio, quàm quæ per
 pharmacum adhibetur. Nec Petro Aponensi Cō-
 ciliatori dicto oppositum firmanti, Differentia
 166. fides vlla est tribuenda, quum omnino san-
 guinis euacuatio, ea quæ fit per pharmatiam,
 minus periculosa sit, ut supra abunde scriptura
 reliquimus.

*Curatio LVIII. de dolore intestinorum
à causa calida eue-
niente.*

FILIVS Falconis, v-
nū supra 20. natus an-
num, à catapotiiis de-
glutitis multum eges-
sit: sequenti verò die
ita dolore intestinorū

cruciabatur, vt ea terebello perforari
exclamaret: cui occurrens, videns intesti-
na supra modum excalfacta, ac ferè ini-
tio excoriationis esse, multam gelidam
in potu illi concessi, à cuius potu ita ce-
lerrimè dolor euauit, vt se sanum alta
voce clamaret, vtcunque tamen dolor
interpellatim superueniebat: pro cuius
omnimoda propulsatione pannum li-
neum frigida aqua immersum, ac manu
pressum vmbilico admouere iussi, non
minúsque in victu diapapauer in rotulis
paratum acciperet, ac desuper aquam en-
diuix biberet suasi, quibus paucis sanus
intra triduum factus est, non sine mul-
torum admiratione, & Artis medicæ de-
core.

ANGELVS Ferretus nobilis Anconitanus, & ordinis sancti Dominici Monachus venerabilis, temperatura biliosus ad atram declinans, vigente hyeme pleuritide correptus fuit: ætatis suæ anno quinto supra quinquagesimum. Aderat enim dolor pungitius circa costas mēdosas dextras, febris continua, tussis squalida, ac anhelitus difficultas, quæ omnia animauertēs præmissio clysteri basilicam eiusdem dolentis lateris secare feci, sanguinēque extrahere ad vncias octo. Erat enim sanguis omnino corruptus, & intense putrefactus, à qua sanguis missione, syrupum istum ebibit, qui habet. R. syrupi de endiuia simpl. ℥. sem. violarum ℥. j. aquarum endiuia, violarum, añ. ℥. ij. misce. At vt interpellatim coeleari deglutiret, ita quoque parauimus. R. syrupi violacei ℥. iij vel si magis placcret, eius loco penidiarū aliquid acciperet, porrò quantū ad victum & potum attinet primo hordeacea aquā parare secimus, quā vel simplicē, modo tepidā, vel iulepo violaceo admix-

tā bibebat : sed in victu ptisanā colatam,
 vel butyro paratam panatellā accipiebat
 sed quantū ad topica, localia dicta medi-
 camēta attinet, primo fomētū hoc appli-
 citū fuit, quod habet, R. rosarū, viol. mal-
 uarum, farfaræ, maluauisci, parietariæ, ca-
 momillæ, foeni Græci, seminis lini, añ. m̄.
 j. in libris quindecim aquæ fiat decoctio
 sufficiens, cui adde olei rosacei, camomil-
 lini, añ. ʒ. iij. misce, & in filtro vt decet
 admoueat, ac postea vnguento pectorali
 loc^o inūgatur. Secūdo verò die excreare
 sputū viscosum pallidū ac flauum cœpit,
 tūc verò hoc descripsimus elābetinū. R.
 loch de farfara, de altea, añ. ʒ. ij. syru. vio-
 lacei parū, mis. Tertio verò die, iterū ve-
 nā aperire decreueramus, quū de dolore
 æger maximè querebat, & febris illū intē-
 sius affligebat, sed quū omnino renuit, ea
 de causa quarta die pharmacum propi-
 nauimus, nec est quod quis de hac re
 miretur, vt inferius patebit, dedimus igitur
 pharmacum hoc. R. pulpæ cassiæ no-
 uiter extractæ ʒ. j. sem. electuarij lenitiui
 ʒ. sem. in decoctione pectorali fiat potus
 vnus, & detur in aurora, quo quater non
 nisi biliolissima egressit: deinceps verò fa-
 cilius & copiosius expuere cœpit, vi-

scida tamen: qua de causa, syrupum sic parare fecimus. R. syrupi de liquiritia ꝑ̄ j. oxymelitis. ꝑ̄. sem. aquarum farfarę, violarum, capillorum Veneris, añ. ꝑ̄. j. misce, pro potu verò aquam mellis tunc parare fecimus, quibus omnibus dictis, rectè ut decebat dispositis, æger à dolore illo pungituo liber factus est: sed sexto die, de lateris sinistri dolore queri cœpit, què sacco & furfuribus calidis apparato, & loco dolenti admoto sedauimus. Cæterum multa ad duodecimum vsque diem æger expuit, sed tertiodecimo hoc illi concessimus pharmacum, quod habet. R. hordei, farfarę, capillorum Veneris, Matri. viol, añ. m. j. liquiritiæ, ꝑ̄. sem sebesten, iuiubarum, añ. num. x. in aqua fiat decoctio secundum artem, quousque maneat libra vna, tunc. R. prædictæ decoctionis libræ mediam, pulpæ cassiæ nouiter extractæ ꝑ̄. j. & sem. electuarij de sebesten ꝑ̄. vj. misce fiat potus, quo multa egressit, & sanus ac liber à morbo factus est.

SCHOLIA.

CIRCA curationem istam, multa & varia occurrunt dubia: primum quòd fomenta & inunctiones post sanguinis extractionem

non conuenire videantur quia Hipp. libro 2. de Ratione victus in morbis acutis, ipsis nunquam nisi in morbi initio vsus fuit, post verò sanguinis extractionem illorum admotionē vetat, vel saltem ea subtrahet: quia dolorem primo sanare, vel mitigare fomentis calidis conatur, que cum ipsam ad perspirationes rariorem afficiunt, phlegmonesq; sanguinem tenuāt, atque per halitum digerunt: si intentum tamen ipsis non consequitur, sed magis dolorem intēdi videtur, tūc à fomētis desistendum suadet, ob incōmoda quæ tex. 9. citat, & ad corporis euacuationem cōcurrit. proinde fotū post sanguinis extractionē admouendum non esse dicendū est, cui dubio nos respondententes dicimus, Si quis Hipp. & Galeni mētes penitus animaduertit, post sanguinis missionem fomenta non vetant precipue ex rebus anodynis temperatis confecta, veluti sunt hæc quibus nos vsi sumus immo Galen. in vniuersa eius doctrina tradit. securius iis fomētis post euacuationes vniuersales vti nos posse, quam ante eas adhibitas, modo fomentorum differentiam ante oculos habeamus, de quib⁹ Gal. citato lib. secundo de Ratione victus in morbis acutis, & narratione secūda abundē disseruit, in qua Gal. ipse nostram firmare sententiam videtur, quum dicat, dictū quoque & de iis est doloribus, qui à fotu nullo pacto, nisi prius vacuato vniuerso

corpore iuuantur, & cætera: si tamen tergiuero-
 fator adhuc instet, vnguëtorũ saltem illimitiones
 nõ conuenire videri, quia cutis poros obstruunt,
 Respondeo quòd in inflàmatione est tẽsio, pro qua
 curãda laxitas conuenit, quia contraria contra-
 riorum sunt remedia, quæ iis anodynis medica-
 mentis conficitur, nec est quod quis in hac re,
 deinceps dubitet antẽpsve sit. Secũdo dubitatur
 quomodo pharmacũ in pleuritide concessimus.
 Tertio etsi concessimus cur in quarto die quia
 decretorius est. Quibus per ordinem respondẽtes
 dicimus, quod Hipp. lib. de Ratione victus in
 morbis acutis iubet, si pleuritis ascenderit ad fur-
 culas, fiat sanguinis extractio, Si verò ad hippo-
 chõdria descenderit, tunc propinetur pharmacũ,
 sed dices tu, Gal. inibi tacite Hipp. reprehendit,
 quia inquit securius esse in omni pleuritide, siue
 ascendat partes superiores, siue occupet partes
 inferiores, venã secare quã pharmacũ exhibere,
 nos ita esse firmamus quòd Gal. tacite Hipp. ta-
 xat, sed nõ negat Gal. post vnicã copiosam san-
 guinis extractionẽ pharmaci exhibitionem, præ-
 cipuè vbi materia est multa biliosa, & signa co-
 ctionis apparere incipiebant: & eo magis quia
 eger alteram sanguinis misisionem formidabat,
 huius vice pharmacum hoc dare contra ratio-
 nem non erat. Ad tertium, quum iam pharmaca-
 cum dabamus quare in quarto dedimus quum
 quat-

quartus decretorius dies est: Respondemus,
 quòd quartus dies in biliosis morbis decreto-
 rius non est: immò rarissimè in eo morbi ter-
 minantur biliosi, adeo ut dixerit Galenus libro
 tertio de Crisi, semel tantum in vita sua crisin
 viderit, & Archigenes bis: quibus verbis sub-
 scripsit postea Avicenna, Fen secunda quarti,
 qua omnino intelligèda sunt, ut diximus in mor-
 bis biliosis, secus autè in sanguineis, quia Syno-
 chi ut testatur Galenus, plerunq; in quarto ter-
 minantur. Rationem verò reddere, & si huius
 instituti non sit, quum in frontispicio huius ope-
 ris abundè eam reddidimus, per transen-
 nam tamen eam citare minimè grauabor. bi-
 liosi enim morbi plerunq; in eisdem diebus
 suas conficiunt crises, quibus proprias acces-
 siones habent, ut tradit Hippocrates libro de Iu-
 dicationibus, & quarto libro de Morbis, & Ga-
 lenus sepe confirmat: qua de causa diebus im-
 paribus morbi ij biliosi suas habent crises, ut
 tertio, vel quinto, rarissimè verò in quarto. At
 sanguinei morbi ad quartū accedentes sangui-
 nis adhuc naturam retinent, quod si eum tran-
 scendere contigerint, iam tunc ferè biliosi sunt
 facti, & aliam sortiuntur naturam, quanquam
 ad septimum vsque plerunq; febres sanguineæ
 suam seruare solent naturam. Quibus addi-
 mus, quòd Hippocrates libro quarto de ratione

victus in morbis acutis, textu 76. pleuritide af-
 fectis pharmacū 4. die ministrat, cui Gal. ibidē
 in enarratione astipulatur, dicēs quarto vero die
 medicandū indistinctē pronuntiauit. Neq; enim
 inter morbi initia aliquod remediōrū huiusmo-
 di egro iniungere oportet, desumpto à numero
 dierum scopo: sed quod Hipp. recensuit est exe-
 quendū. Nā vel statim ab initio prius quàm in
 partē aliquā consirmentur humores medicandū,
 vel post ea quū ad maturitatē prædicti fuerint:
 quā ob causam et prima interdū die, et secūda,
 & quarta, & interdum quinta, medicamenta
 dedimus, & nō in quarta solū, quomodo is di-
 xit. Quarum dubiū occurrit, cur in pleuritide for-
 titer infestante, dolor aliquādo ex toto delitescere
 videatur: postea verò denno reddit, quum ta-
 men inflammatio adsit. Respondeo quod mem-
 brum dupliciter stupefit, aut nimia frigiditate,
 aut nimia caliditate & fortissimo dolore, &
 quod in pleuritide fortiter affligente, membrum
 lesū, siue particula illa affecta, ob magnum
 dolorem quem magna caliditas & ingēs spiri-
 tuum resolutio consequitur, stuporē affici solet,
 vnde dolorem non percipit: sed postea in melius
 redacta dolorē sentit: missis hic facio alias ra-
 tiones à mentis agrotatione desumptas, veluti à
 flatuosa materia, quas vnusquisque in promptu
 habet, prædicta à nobis contentus.

Curatio sexagesima, de duplici tertiana.

MATER sacerdotis vi-
gente autumno, duplici
laborabat tertiana, ad
quã accedens, pharmacũ
illico propino hoc.

R. fyrupi rosati solutiui
ʒ. iij. decoctionis senæ ʒ. iij. misce, quo
optimè egressit: postea verò decoctũ hoc
ebibit, quod habet, Radicũ sceniculi, pe-
trofelini, apij, asparagi, rusci, an. ʒ. j. herbe
agrimonie, quæ verũ eupatorium apud
Dioscoridẽ est, lichenis, id est iecorarie,
an. manip. vnum, folliculorum & foliorũ
senæ, polypodij quercini recentis & con-
tusi an. vnciam vnã, passularum ex Corin-
tho vncias tres, feminis sceniculi drach-
mam vnã: in libris octo aquæ fiat deco-
ctio quousque maneant libræ quinque,
facta decoctione & colatura, adde syrapi
de lupulis Byzantini an. vncias tres, mel-
lis rosati colati ʒ. iij. misce, de quo quo-
libet mane ieiuno stomacho vncias tres
bibebat. At interea dum decoctum hoc
bibebat, papulæ quædã parvæ rubræ pu-
licum puncturis similes per vniuersum
corpus erupere, qua de causa à sanguinis
extractione, per venæ sectionem, quam

moliri intēdebamus abstinuimus: postea
 vero interpositis nonnullis diebus, phar-
 macum hoc illi dedimus. Recip. syrupi
 rosati solutiui ꝑ iij. agarici nouiter in pa-
 sta parati ꝑ. j. diacatholiconis ꝑ. sem. deco-
 ctionis senæ ꝑ. iij. misce, fiat potus vnus
 & calidus in aurora propinetur, & desu-
 per per horam dormiat. Iis enim bene se
 habuit, & sanitati fuit restituta: sed paucis
 interpositis diebus recidiuauit, cui con-
 cessis pillulis de tribus cū rhabarbaro ac
 aggregatiuis, sana facta est, stomacho ta-
 men debiliori facto, stomachicum Gale-
 ni ad scuti formam in panno cocco, id
 est grano infecto, redactum admouimus:
 fuerunt autem omnes huius morbi dies
 vigintinouem.

S C H O L I A.

NON mirabitur hic optimus medicus si in
 eodem morbo, hoc est duplici tertiana va-
 riet curatio, præsertim si nouerit ille omnes mor-
 bos intra suum genus gradus habere. Nam &
 duplex reperitur tertiana pura, quæ breui ter-
 minatur: alia verò huic propinqua, quæ non ita
 facile absoluitur: alia verò diuturna, per sex &
 amplius durans menses. quanto enim ad pitui-
 osam magis accedit, tãto magis febris longa est,
 quanto verò magis ad biliosam eo breuior. pro-
 inde

*inde prudēs medicus hæc ac in statera & lance
 equè librans, medicamenta variat, agrotantis
 naturam, regionem, ætatem, tempus, ac iis simi-
 lia considerans: non vt imperiti faciunt, qui o-
 mnibus vnico medicantur pharmaco, ac si om-
 nes vno calopodio sunt calciandi.*

*Curatio sexagesima prima, de empyemate, &
 quod in suppuratis inter secundam &
 tertiam costam secari, aut
 vri debeat.*

MVLIER nobilis empye-
 mate, hoc est purulenta
 secretione laborabat, quæ
 aliud non est quàm pus in
 media thoracis, & pulmo-
 nis regione à multis causis eueniens con-
 tentum. Hæc quum viribus constaret, ac
 cõsultum esset inter medicos pro eius sa-
 lute, de sectione inter costas agenda: qui-
 dam sectionem inter quintam, & sextam
 costam agendam contendebant: alij ve-
 rò inter quartam & quintam: ego verò
 inter secundam & tertiam, aut ad sum-
 mum inter tertiam, & quartam costam,
 apertionem faciendam esse dixi, nõ tan-
 tum Hippocratis fultus auctoritate, quan-

tum experientia ipsa anatomica; quæ me ad rem ipsam cõficiendam conuocabat. in primis igitur Hipp. in vniuersa eius doctrina tria pro curâdis purulentis siue suppuratis, maximè desiderat: primum siquidem à pharmacis & alia victus ratione æger vtilitatem non percipiat, ad sectionem vel vstionem condescendamus: sed præcipuè ad vstionem, vt Galenus quoque adnotasse videtur lib. 6. Aphor. enarratione 27. Apho. quum dicat, Suppuratos præcipuè cõsuevit nominare, qui pus habent in spatio inter thoracem atq; pulmonem, quos quomodo vrere oporteat dicit in libro de Passionibus, & subdit: vstione igitur indigent qui plurimum habent pus, adeo vt desperent per spuitiones posse expurgari, hos verò ipsos & difficultas anhelitus maximè infestat ex loci angustia, quæ etiã nos cogit, vt eos vramus, &c. Iubet igitur Hip. vt Gal. tradit, quòd suppurati vrendi sunt: Hydropici verò potius secandi: id quod Hippocrates ipse seipsum exponens, lib. 6. de Morbis populariter vagantibus sectione septima iis verbis dixit, hydropicos citius secare oportet, tabescentes statim vrere, caput secare, & huiusmodi: nec enim me-

latet

latet Hippocratem purulentos aliquādo secuisse, vt paulò inferius indicabimus è libro secundo de morbis, quod factū iri credendū est: quia ægrotātes ignis vstionem formidant, & sectionem facilius admittunt: in hac cæterum re Galenum legito lib. 7. Aphorismorū, Aphor. 45. vbi antiquos suppuratos vrere meminit, & Corn. Celsum lib. 3. ca. 22. Secundū verò ab Hippocrate in hoc morbo desideratū est, quod vstio vel sectio, si possibile est in latere fiat sinistro. ita enim ille libr. 2. de Morbis, vbi de suppuratis ex peripneumonia agit, in hunc modum tradit, Quū tempus longius protrahitur, & febris vehemens, ac tussis corripit, & latus dolet, & ad sanam partē decumbere nō potest: sed ad dolentem, & pedes, & oculorū cavitates intumescunt, hunc vbi decimus quintus ab eruptione dies adest, multa calida lotū in sella firma collocato, & alius quidem manum ipsius teneat: tu verò humerum concutito, vt audias in vtrum latus affectio strepitum edat, optandum autem esset in sinistrum. Hūc igitur locum feces, minus enim lethalis est, & subdit, secato autem inter costas per nouaculam, primū cutē: deinde scalpello acuto,

quod panniculo sit obligatū, ita vt summa ipsius pars, ad vnguis magni digiti mensuram expedita restet, quam intronitatas, & cætera, Iis simillima sunt, quæ idē Hippocrates libro tertio de Morbis posteritati scripta reliquit, quum eiusdem morbi curationem profequitur, & ita habent. Si verò non spuatur, sed sui significationem ad latera præbeat, secato, aut vrito. At si neq; spuatur, neque ad latera de se significationem præbeat, vbi multa calida ieiunum lauasti, & neq; potu vsu infirma sella locasti, alter ex humeris ipsum apprehédat, tu verò concute ipsum, aure ad latera admota, quò percipias ex utrânam parte significationem sui præbeat, optandum autem esset ex sinistram dextras vrere, aut secare lethalius est, quanto enim robustiores sunt dextræ partes, tanto etiam fortiores morbi in ipsis fiunt. Quòd si præ crassitudine humor nō fluctuet, neque strepitus sit in pectore, verum spiritum frequentem trahat & pedes intumescant, & tussicula aliqua adsit, ne te decipiant hæc, sed thoracem pure plenum esse probe noris: proinde in terra eretriade liquida, & valde trita & tepida, linteum tenue tingito, eoque thoracem

thoracé circumcirca integito, & qua parte primum resiccatum fuerit, ea secato aut vrito, quam proximè ad septum transfuersum, cauendum tamen ne hoc ipsum lædas. Hactenus Hippocrates, qui vt ex dictis apparet sinistras partes vrendas vel secandas esse maxime desiderat. Tertium verò ab Hippocrate in hoc morbo optatum est, quòd sectio siue punctura, quam proximè ad septum transfuersum fiat, ne tamen ipsum lædamus cauendo, vt ex auctoritate supra à nobis adducta clarum est: sed intra quam costam sectio vel vstio fienda est, hucusque siluit: libro tamen de internis affectionibus palam aperuit, vbi de aqua inter eutem & suppuratione sermonem habet. ita enim ille postquam morbum recensuit, inquit, costam tertiam ab vltima vsque ad os secato: deinde cum terebra caua vltra perforato, & vbi perforata fuerit, aquæ parum emittito, & cætera. tertiam igitur costam Hippocrates secare iubet, à nothis computando: sed an tertiam versus quartam, vel potius versus secundam in dubium quandoque traxi: quia Hippocrates ipse iubet puncturam, vel sectionem fiendam, quam proximè ad septum tranuer-

fum, modo tamen caueamus, ne ipsum le-
 damus, vt certior tandem de hac re fieré,
 quum semel Ferrariæ frater quidam An-
 dreæ Vesalij anatomici insignis, corā me
 diligentissimè corpus humanum dissecar-
 ret, arepto cultro, quò probus ille iuue-
 nis secabat, rem experiri volens in latere
 sinistro intra secundā, & tertiam costam,
 pūcturam feci, ac cultro ipso intromisso,
 nihil obnoxij ex eo septum transuersum
 trahere posse deprehendi: nascitur autem
 septum transuersum prope primam co-
 stam mendosam, & ita ab interstitio secun-
 dæ & tertiæ costæ distat, vt probè & se-
 curissimè sectio inibi fieri possit: eo tamé
 hucusque medicorum mania peruenit, vt
 non intra secundam & tertiam secēt: sed
 potius inter quartam & quintam, aut si
 diis placet, intra quintam & sextam, non
 sine tamen ægrotantium iactura, quum
 pus quod veluti in sacco continetur, fa-
 cillimè extrahere poterant, non nisi ele-
 uatis cruribus, & prono capite deponere
 possunt, vnde multa mala inde sequi no-
 tius est, quàm à me dici possit. Quum igitur
 hæc ita esse nouimus, ac pro salute hu-
 ius mulieris in consortio doctorum ho-
 minum essemus, consultum fuit vt inter
 tertiam

tertiam & quartam costam sectio fieret, à qua mulier bene habuit, & sanitati fuit restituta.

Curatio sexagesima secunda, de quodam qui serpentem interfecit, & illico egrotavit, ac intra paucos dies vitam cum morte commutauit.

VIR Anconitanus robustus, & fortis, quum vineam pararet, serpentem offendit, non nisi immensæ longitudinis atque crassitudinis, quem quum interficere attentaret, serpens illum inuadere conabatur, at ille lignis tum lapidibus, ac gladio munitus eum interfecit, à quo interfecto, illico de capitis dolore quæri cœpit, febricitauit: deum in dies omnia grauiora facta sunt, & die vndecimo obiit.

SCHOLIA.

CREDERE par est. Huic ferè tabificam vim inesse, qua ex intervallo infectus hic vir fuit, ac consequenter mors illum consecuta. viderunt quoq; alios fide digni viri, qui quum serpentes interfecerunt prope obitum peruenerunt, at antidotis adiuti euaserunt, non sine tamen

chronico & graui morbo totum corpus occupante: sed præcipuè brachium illius manus, qua interempta feræ fuere.

Curatio sexagesimateria, de nephritide,
& articulari morbo terebinthina curatis.

VIDAM monachus temperatura pituitosus, articulari morbo simul & nephritide corripitur: qui quum nullo remediorum genere ex multis tentatis, bene valeret, tandem meis monitis assiduo terebinthinae esu intra sex menses liber à dictis morbis fuit, erat autem terebinthina nucis magnitudine, quâ singulis diebus ieiuno stomacho succharo admixtam deglutiebat.

S C H O L I A.

T E R E B I N T H I N A antiquitas pro aluo subducenda tantum utebatur: Neoterici vero pro venibus expurgandis, ac aliis variis intentionibus complendis, eam in usum traxerunt, ut Commentariis nostris ad Dioscoridem abundè diximus. Nec enim discrimen vllum inter vulgarem terebinthinam, modo bona & pu-

va su, & eam quæ à terebintho arbore desumitur & difficulter habetur facio, quum vtrique communes vel pares hæreant possessiones.

Curatio LXIII. de quibusdam sublimato infæctis & sanitati restitutis.

RVBAS vir quinque supra triginta natus annos, temperatura biliosus, famulam tredecim vel quatuordecim annorum, ut accidere solet, percussit, quæ ira percita hinc inde vindictam quærens, in mentem reuocat eius dominam sublimatum cum argento viuo pro fucandis genis coxisse ac in mortario sub lecto reposuisse, ad quod accedens eius portiunculam semidrachmæ pondere accepit, quam duobus pullis prandio destitutis altero assio, altero verò aqua cocto, clam indidit, ex quibus quum herus ac uxor vterum gerens, filij & serui simul & catus quidam comederent, omnes in vomitum & symptomata grauissima inciderunt, quibus per totum illum diem, ac sequentem noctem miserè laborarunt: sed grauius herus, quia fortè plus pullorum

esitauerat accersitis igitur duobus medi-
 cis, quibus causa vnde morbus & graua
 illa symptomata euenerant ignota erat:
 parum alioquin animaduertentes omnes
 domi similibus affectionibus laborare,
 vel potius eos omnes lue pestifera esse
 infectos putantes, quia eo tempore variis
 in locis Italiae pestis scintillabat. Herum
 grauiter afflictum & acutissima febre de-
 tentum quum cernerent illi, sanguinem
 ex brachij flexura per venae sectionem
 miserunt: postquam (vt consequens erat)
 peius habuit, & symptomata omnia gra-
 uiora sunt facta. superuocatus igitur ipse
 & causam vnde morbus euenire poterat
 inquirens, omnes eodem modo domi,
 qui ex pullis illis comederant infectos
 esse comperio: sed causam vnde morbus
 originem traxerat ignorare fatetur. nam
 puella ieiunasse eo die simulauit, videns
 igitur omnes анги, ac in vomitum pro-
 nos, causam vnicam, ac communem om-
 nibus esse ^{quia}, ^{causam} ^{que} venenum fuisse,
 certus eram, proinde nulla data ⁱⁿ ora, ad
 euomentia medicamenta confugimus:
 inter quae numerare est lapidem betza-
 articum ex caprae cuiusdam Indicae ven-
 triculo extractum, de quo Commenta-
 riis no-

riis nostris ad Dioscoridem multa dixi,
 ramentum vnicornis, oleum commune:
 sed præcipuum vomitorium, & quod in-
 ter cætera palmam obtinuit, vt experien-
 tia tunc deprehendi, aqua naphæ, id est
 floris arantij fuit: cuius singulis singulas
 libras tepidas bibendas propinauimus, à
 cuius potu omnes multa euomere, &
 melius habere visi sunt. At postquam fa-
 tis euomuisse mihi visi sunt, ad antido-
 tum ex viperis confectum, theriacam ap-
 pellamus, devenimus: veluti ad conditum
 ex acetositate citri, smaragdum, scordium,
 dictamum Cretensem, terram si-
 gillatam, bolum armenum orientalem,
 quem antiquitas (vt diximus) terram
 Lemniam appellabat & alia huiuscemo-
 di: præparauimus autem nos conditum
 hoc. R. conseruæ de acetositate citri ℥.
 iij. smaragdorum ℥. ij. scordij ℥. sem. ter-
 ræ lemnix ℥. iij. misce, & cum syrupo de
 acetositate citri, fiat conditum, & folio
 auri inauretur: non minus olei ex vitriolo
 guttas sex in vnciis decem aquæ ace-
 tosæ infusas bibendum dedimus, quibus
 melius habere visi sunt. Conciliator ve-
 rò in hoc casu hoc tandem desiderat re-
 mediū, quod habet butyri eliquati cum

decocto seminis rapæ, & bibendum dato, ac sæpe iterato, & vomitum sæpe euocato nihil enim, vt paucis dicam, Conciliator Petrus Aponensis dictus in hoc morbo desiderat, quàm repetitū vomitū, vt receptui igitur canamus, iis prædictis remediis & iusculis pinguib⁹ nōnullis adhibitis clysteribus, veluti cordi admotis epithematib⁹, sanitati intra triduū fuere restituti, & casus ex toto patefact⁹.

S C H O L I A.

PERICVLOSVM admotū est in hoc casu sanguinem per venæ sectionem demerere, veluti somnum admittere, quia venenum intra venas reuocatur, & cor petit, ac sic periculum de mortis facili euentu minatur. sed quod digni reprehensione medici ij sunt, qui sanguinem eo dicto modo per venæ sectionem extraxerūt, vel ex hoc clare patet, quia si non nouerāt morbum, vt facti sunt, eum Auicennæ authoritate mouere non debuerāt: item quia nauseabundus præteritam noctem totam eger transegerat, & in vomitu adhuc perseuerabat, casus ob quem Galenus sanguinis missionem vetat, vt apud ipsum est legere libro de Sanguinis missione per venæ sectionem, cui quoque Auicenna vt solet assentitur, capite de Phlebotomia.

*Cyratio LXV. de quodam patiente dolo-
res ventriculi & imi ventris à bile
prasina genitos, simulque de
bile prasina multa.*

GEORGIUS à Ioâne ma-
gno Racufinus, eques Lau-
retanus vir pulcherrimus,
& quem populus glorio-
sum equitem appellare so-
let, grauissimos dolores oris ventricu-
li & interdum imi ventris, quem Græci
ἄτριον & ἄπογάσπιον appellât, non nisi
à bile prasina ortos incurrebat. adeo e-
nim prasina bilis hæc, porri virorem re-
ferebat, vt viridis eris aqua dilutum quis
diceret, non verò bilem: non febricabat
hic, sed maximè angustiabatur, tametsi
bilem istam sæpe in die vomebat. Nam
quæ ad imum ventrem descendebat, &
dolorem efficiebat, non nisi enemate e-
uacuabatur, sua enim sponte non egere-
bat, nec aluo secedebat. Morbum igitur
quindecim iam dierum animaduertens,
ac humorem cum efficiëntem venenum
dici posse, & eum quidem calidissimum,
illico nulla data mora, eum cum vomitu
tum secessu deponere tentauimus.

Nam humorem hunc à caliditate in iecore superexcedente ortum esse certum est, quum is temperatura sanguineus sit, ad vstionem declinans, ætatis trigintaquinque annorum, veneri maxime deditus. quum igitur humor hic concoctionem non recipiat: sed sãquam venenum sit, per vomitum eum deponere cepimus qui facilè parebat, quum per eandem viã natura eum mittere tentabat: non minus quàm duobus interpositis diebus, per inferiora eum quoque pharmaco hoc euacuauimus, quod habet. R. Muchari rosati ʒ. iij. diacatholiconis ʒ. iij. decoctionis florum & fructuum cordialium cum folliculis fenæ, & paucis thamarindis paratæ ʒ. iij. misce, fiat potus: & ieiuno stomacho bibat, cum quo multum huius deposuit bilis. At licet humor hic præparationem vllam ad sui expulsionem non requirat, nihilominus tamen vt facilius à pharmaco vel ipsa natura detrudi possit meatus referare opus erat, quam intentionem simul cum hac alia dicenda, scilicet ne iecur & interna membra malè affecta, de nouo alium gignerent humorem, hoc decocto complebamus.

Recipe radicem endiuie, cicoreæ, buglossæ

glossæ añ. manip. j. & sem. hordei, passu-
 larum enucleatarú, añ. pugil. j. foliorum
 & folliculorum senæ ʒ. j. absinthij, ma-
 nip. j. in libris sex aquę fiat decoctio quo
 usque maneant libræ quatuor. Item.

Recipe prædicti decocti vncias quinque,
 syrupi de cicorea cum rhabarbaro vn-
 ciam. j. & sem. misce, & ieiuno stomacho
 singulis diebus bibat, per exteriora quo-
 que solliciti admodum de roborandis ac
 alterandis ventriculo & iecinore ipso e-
 ramus, non minus quàm vt aluus quoti-
 die responderet hoc vel simili clystere.

R. aquæ decoctionis hordei libram vnã
 & mediam, olei violacei vncias tres, cas-
 siæ extractæ vnciam vnã, oui lutei num.
 j. succari rubri vnciam vnã, misce, fiat
 clyster. Iis enim intra decem dies melius
 habere visus est. Cæterum à mânia & re-
 bus scamoneatis in hoc casu recedendum
 est: à manna quia facilè in istam transit
 bilem, & in eam vertitur: ab scamonea-
 tis verò ob caliditatem intestinam, & ipsius
 scamoneæ acredinem. At quum is in hac
 perseueraret affectione, & semel capi iu-
 sculum ebiberet, interposita semihora in
 singultum deuenit, à quo multum affli-
 gi cœpit, vomitorio tandem propinato

pharmaco, quæ comederat tanquam corrupta euomuit, & singultus ex toto ablatu fuit: tunc verò dubitare cœpi, num venenum huic datum esset quod stomachum & interiora in prostrationem traxerat, à quo quoque bilis illa prasina gigni poterat, & originem trahere: demum eo tempore vtrique respiciens intentioni, recentis olei amygdalarum dulcium vncias quinque ieiuno stomacho obtuli, quo optimè per inferiora egressit, & optimè se valere dixit. Erat verò huic cibus, capus, siue gallinaceus pullus, aut perdix, phasianusve, ex quibus contusum sæpe parabatur, quod santalorum citrinorum puluere ad roborandum ventriculum, & interna viscera ornabatur. Cæterum, interiectis octo diebus, ob malum victus ordinem, recidit. Oliuas namque & alia noxia cibaria comederat. Euomuit autem prasinam bilem, non adeo tamen intensi coloris, vt prima erat. At clysteribus adhibitis dolore leuatus fuit: tunc verò vt immunis omnino perseueraret, nec iterum in morbum incidere, rhaponticum Græcorum per viginti dies illi dedimus, cuius semidrachmam in puluerem redactam ac capi iuri mixtam ieiuno

ino stomacho quolibet mane bibebat. Est enim rhaponticum Græcorum, vt in nostro diximus Dioscoride, radix digitalis crassitudinis, eundem fere colorem habens, quem rhabarbarum vulgare: viribus tamen inter se maximè differunt, quia rhaponticum Græcorum ventrem non subducit, sed eum magis astringit, quod ex Ponto primùm hac nostra ætate Guilielmus doctissimus ac vigilantissimus orator Cæsareus apud Turcarum Imperatorem, in Italiam traxit, & hodie à Turcis passim Anconam affertur.

SCHOLIA.

SÆPE agitatedum est, & nos quoque in hoc libro dubitauimus, num bilis prasina porracea dicta à caliditate tantum gignatur, vel potius præter caliditatem, etiam à frigiditate fieri posset: cui dubitationi omnes ferè respondent bilem porraceam non tantum à caliditate nimia originem trahere: sed etiam aliquando à frigiditate pro quo roborando axiomate. Galenum libro secundo Prædictionum enarratione trigésimanona adducunt, vbi de hac re ad istum modum tradit, At verò gignitur in corpore

quemadmodum crocea bilis per naturam habentibus, ita porracea altera præter naturam: Constatque ut hæc sæpenumero in ventriculo gignatur propter quorundam cruditatem esculentorum, aut olerum, qualia beta, cepa, brassica sunt, atque etiam talibus interdum nequaquam ingestis ratione agrotationis in venis gignitur, ac decumbit aut in ventrem superiorem, aut in inferiorem, calorem in corpore indicans præter naturam, atque excrementi proprietatem talis temperamēto, qualis prædictorum olerum succus est. Hæc Galenus: ex quibus multi duo eliciunt, alterum quod bilis porracea hæc plerūque in ore ventriculi gignatur ratione inconcoctionis & cruditatis contracta ab oleribus comestis, ut beta, cepa, brassica, & aliis similibus, & addunt quod bilis hæc potius debet adnumerari inter pituitas, quam inter bilis genera, quia ob inconcoctionem & cruditatem fiat. alterum verò ex prædictis Galenianis verbis elicitum est, quod bilis porracea hæc in venis gigni potest non nisi à nimia caliditate & assatione. Caterum multi hæc hodie considerantes longè aliter rem se habere autumant prædicantque, præsertim circa bilis porraceæ generationem à frigiditate. tenent enim quod Galenus semper bilem hanc à caliditate excedente fieri dicat, nunquam verò à frigiditate, aut

diminuta concoctione: vt ex locis in quibus ex proposito de ea loquitur deprehendi potest, præsertim libro secundo de Temperamentis, vbi ita inquit. Nam quibus in ventre biliosum excrementum gignitur, id porri virorem præfert, vclut in antiquo codice legitur. Nam iis quibus ventriculus calidiore temperamento est, biliosa gignuntur excrementa, atque ea porri virorem præ se ferunt. At quibus ex iecinore descendit, his vel planè flauum est, vel omnino saltem pallidum: præterea quibus in ventriculo bilis illa gignitur quæ porri colorem imitatur, debet omnino his cibis fuisse, non panis, non suilla caro, similève aliquid: sed necessario aliquid quod iis calidius fuit, neque id boni succi: quibus autem ex iecinore in ventrem defluxit, his flaua ea pallidius euomitur, etiam si boni in primis succi fuit quod sumpserunt, & si ad summum fuit concoctum: immo verò magis ipsis qui ad vnguem concoxerunt flaua vomuntur, atque etiam magis his qui diutius cibo abstinerunt. Quæ verò bilis porrum refert, iis solis gignitur in ventre, qui utique concoxerunt malè. Hactenus Galeni verba, per quæ ij asserere conatur, ipsum velle porraceam hanc bilem semper ab excedente caliditate, nunquam verò à frigiditate fieri, quibus addunt quæ libro septimo Aphorismorum ab eo dicuntur, &

ita enarratione sexta habent, Sinceras verò deiectiones nominavit impermixtas aquosae humiditati: quoniam solus humor euacuatus deicitur, siue sit biliosus siue melancholicus, siue porri colorem praeseferens, siue bilis quae eruginosa nominatur. Nam deiectiones huiuscemodi existam esse omnem natiuam humiditatem à calore febrili demonstrant: Hæc ille. Ex quibus quoque porraceam bilem ab intenso calore fieri venantur. his accedunt, quae libro de Atra bile non longè à principio leguntur, quae per otium quisque legere poterit, & à ductis differre non videntur. demum iis freti Galeni citatis locis, & variis aliis similibus, à nobis ex consulto praetermissis concludunt, quòd bilis porracea hæc à caliditate semper fiat, non verò à frigiditate: & ad Galenum ubi prae suam hanc bilem ob inconcoctionem fieri tradit, Respondent, inconcoctionem siue malam coctionem apud Galenum, non tam diminutam concoctionem significare, quantum excessiuam: ita ut si plus quam par est, pro sui symmetria & temperamento humor coquatur, incoctus quoque dicatur siue quoquo modo crudus. His enim suas tuentur partes, ij potissimum qui Galenum lingua sua Graeca legunt. At nos Galenum ancipitem, vel subobscure loquentem in hoc quaesito inuenientes, si dulo illius certitudinem desideramus

uimus: quapropter in vsu medico apprime vigilantes fuimus, num porracea bilis à caliditate tantum gignebatur, vel potius præter caliditatem à frigiditate ortū aliquādo trahebat: demū quum rei euidentiam habeamus, placuit in præfenti paucus eam enucleare, ne quis deinceps anceps dubiūse sit, ac id magis ne à testibus contra testes, hoc est ab authoritatibus contra authoritates lis pēdeat: quo malo nullū maius inueniri, aut excogitari potest, quum non nisi de salutis humane discrimine agatur: calidum pro frigido, aut frigidū pro calido curantes. proinde ad rem accedentes dicamus, quod tametsi porracea & zinaria, siue eruginosa dicta bilis, plerūque ab excedēte gignatur caliditate, nihilominus tamē eas à frigiditate aliquādo ortum traxisse certū est. Vidimus enim nos plures humores istos euomētes porraceos, præcipuē studiosos homines, qui ob ventriculi frigiditatē, ac cōcoctricis virtutis imbecillitatē vel ob pomorū cōmestionem, humores istos aggerabāt, quos postea absq; symptomatibus, aut cordis pressuris animiue angustiis, per os reiciebāt, quæ omnia euenire solent iis, qui humores istos à caliditate ortos euomūt: quapropter quū à frigiditate humores ij gignūtur, improprie inter bilis genera numerātur: quū potius illius pituitæ nomē cōueniat, qui rebus calidis, ac vētriculū roborātib⁹, vt aroma-

tibus & similibus pelluntur: non verò frigidis, ut multi inepti admodum agunt. si iis qui tales patiuntur humores, frigida exhibemus peius habent, & in vitæ discrimen veniunt. proinde medicos hic monitos velim, ut cum in egrotantes porraceis iis humoribus laborantes inciderint, maximè animadvertant considerentve, an ab excedente caliditate, vel ebibito veneno originem trahant, vel potius ob ventriculi & membrorum circumvicinorum frigiditatem, quod nõ difficile est discernere, ut ex dictis constat. Nec enim cuiquam difficile apparere debet porraceos istos humores ex frigiditate fieri posse, quoniam in parietibus, quos Sol illustrare non potest & opacis locis siti sunt, viridis nascatur muscus: item quia Aristoteles viridem colorem ex pluri nigro, & rubro pauciori constare tradit, qui sane colores ut ab excessiva caliditate fiunt, ita quoque ab extrema frigiditate fieri posse non negat, immo ita esse affirmat Galenus libris Prædictionũ: sed potissimum in Commentario primo, enarratione septima, ubi viridem colorem ex frigiditate fieri tradit ad istum modum, plerique brassicam, & lactucam chloros, id est virides nominant, qui quidem color nigrior est quam rubidus: est etiam tanquã initium quoddam nigri lividique, quem frigus perinde quasi nigrum effecit. Hactenus Galenus, qui ut legitis

gitis viridem colorem à frigiditate fieri tradit. Nam niger color à luminis paucitate, & frigiditatis multitudine fit, ex cuius multitudine, & rubri paucitate, vt diximus, viridis color conflatur, adeo vt consequens sit firmare viridem colorem potissimum à frigiditate originem suã trahere, quanquam certo sciamus, nigrum colorem ab excessiuo tam calore, quàm frigore fieri posse, quod & de viridi dicendum esse, non est dubium, quando tamen bilis porracea, vel eruginosa, Zinaria ab Auicenna dicta à caliditate sunt atra bilis naturam sapiunt, & exustam omnem natiuã humiditatem à calore febrili demonstrant, à quibus si intestinorum difficultas inceperit, lethalis proculdubio erit, & eo magis si febris humores istos comitata fuerit, vt sentit Auerroes libro sui Collectoriij.

Curatio LXVI. de vulnere quodam
inflicto in quinta costã.

PARISIIVS miles Corone
lij ense perfossus fuit, per
trãsuersum vulnus illi in-
flinctum fuit in pectore, ita
vt quintam costam dextrã
ab spuriiis computando vulnus occupa-
uerit, quod in sinistra quoque ex directo

respondebat. Huic cæterum sanguis illico ex basilica extractus fuit, & sequenti die illi bolum cassiæ propinauimus, ac sic in nullum deuenit syptoma. Nec enim tussiuuit, aut in febrim incidit, quæ duo signa attestantur, nullum internum viscus præcipuum læsum fuisse. Per vtrunque enim vulneris os lineamentum digitalis longitudinis, & crassitudinis cum debitis & necessariis medicamentis immittebatur. Nam quum locus neruis admodum interseptus sit, medicamentis illis respectum habentibus vti necessum erat: proinde digestiuo dicto medicamento, & crocus & lumbricorum oleum, veluti Hippericonis ex abietino compositum miscebatur: fuit autem hic sanitati restitutus intra paucos dies, & a Chirurgo Petro Camerini optimè curatus.

*Curatio L X V I I. de vulnere quodam inflis
Eto inter vmbilicam, & os ventriculi.*

ARCHITECTVS Pauli
III. summi Pontificis vir
qui ob raras eius dotes ab
omnibus in pretio habeba
tur, quum apud Anconam
ageret

ageret ense perfossus fuit inter vmbilicum, & os ventriculi transuersaliter, hoc est ab vno latere ad aliud, adeo vt ab vtroque latere vulneris oscula magna apparerent, per quæ intestina gracilia exierunt: ad quem quum Chirurgi accesserunt, intus intestina reduxere, quæ illæsa esse dicebant, quia nullum inde sterminus exierat: ac sic cutis vulnera fuerunt, ab vtraque parte orificium dimittentes: in singulo quorum linamentum immittebant. Sequenti verò die obiit, cuius cadauer dissectare fecimus, & stomachi infimam partem incisam conspeximus.

SCHOLIA.

CAECVTIEBANT hic chirurgi in hoc, quod dicebant intestina læsa non esse, quia inde sterminus non exierat, quum si intestina gracilia læsa & incisa fuissent, non inde per ea sterminus emitti necessarium esset, quia in intestinis gracilibus sterminus nullum reperitur. Sunt enim via deductionis chyli: ex quibus meseraica hiantes venæ ad iecur alimentum trahunt: vnde Auicennam in hac re hallucinari, qui sterminus formam substantialem in stomacho recipere contendit, certum est: quem quoque secuti sunt eius enarratores, precipue Iacobus

Foroliviensis, ac Alexander Benedictus, veluti ante eos Cornelius Celsus. Caterum, occurrit dubium non vulgare in presenti. An ventris vulnera ex toto debeant sui, vel potius in illis orificium aliquod sit dimittendum: cui respondet Petrus ab Argelata non infelix Chirurgus, quod ex toto vulnera ventris debeant sui: quia aliter intestina multum alterarentur: sed dicit forte aliquis, immo oppositum agendum videtur, quia si non aliquod orificium ibi maneret sanguis cretus abscessum faceret. Respondet Argelata, ventris partes esse exangues, & quod pauculum illum sanguinem natura ad emunctoria emittere poterit, & eo magis si à Medico cum medicamentis sanguinem dissolventibus adiuta fuerit, inter quæ coagulum leporis palmam obtinet.

Curatio L X V I I I. de quodam patiente stomachi morsus cum capitis vertigine, &c.

ANVEL. Arius vir biliosus ætatis triginta annorum, vigente canicula, quæ cum leone oriri solet, appetitum deiectum habebat, cibos fastidiebat, oris amaritudinem sentiebat, & stomachi morsus cum quadam capitis

vertigine patiebatur: non febricitabat, sed multum à prædictis symptomatibus quærebatur: adeo vt lecto decumberet. ad eum igitur veniens vomitorium parare proposueram, iuxta illud Hippocratis, si quis febrem non habens abstineat à cibo, & cordis morsum, seu vertiginem patitur, & oris amaritudinem sentit, purgatione indigere per inferiora significat. At quum difficulter vomere mihi exposuisset, ab eo abstinuimus: pharmacum hoc illi ante prandium per integram horam concedentes, quod habet. Recipe syru pi rosati solutiui ℥.iiij. aquæ endiuivæ ℥.ij. misce, quo multa & biliosa per inferiora excreuit, & sanus factus est: veluti argentarius iuuenis, qui quum ardentissima febre affligi cœpit, simile pharmacum in initio bibit, & intercepta fuit, ac tertio die ex toto sanus.

AMATI IVSITANI

Curatio sexagesimanona de tumore aquoso in capitibus puerorum, quam primum in lucem editis plerunque apparente.

VER quindecim dies natus de repente in tumorem magnū in capite tactu mollem lapsus est, quem morbum Græci hydrocephalon appellant: cui occurrens hoc vñ sumus medicamento, quo intra tres dies ex toto inflatio illa evanuit. sic enim medicamentum habet. Recip. pulueris absinthij, camomillæ, meliloti, añ. ʒ. ij, butyri recentis, olei camomillini, añ. ʒ. iiij. ceræ parum, & ad ignem fiat vnguentum quo inungatur locus, & eo vt dixi intra tres dies sanitati fuit restitutus. Cæterum in hoc casu, expertum hoc quoque habetur, quod habet. Recipe mellis libram sem. salis ʒ. sem. pulueris origani ʒ. iiij. misce, & tepido locus inungatur: si quis verò huius morbi exactam desiderat curationem, legat Paulum libro sexto suæ medicinæ, capite tertio, quo nullus melius rem, vt mihi videtur pertractat.

Curatio LXX. in qua proponitur quam falsa sunt
 signa in pregnantibus indicantia masculu-
 lum et foeminam, simulque de
 dolore ventris enixis super-
 ueniente.

VXOR Magnifici Ioan. à
 Triumpho patricij Anco-
 nitani vterum ferebat, cui
 dextra mammilla sinistra
 tumentior erat, & foetus
 lateri dextro plerunque vt illa referebat,
 hærebat. Nam & venter in altum pro-
 minebat, & ipsa facie bene colorata e-
 rat, quæ omnia masculum Hippocrate
 teste, portendunt signa, nihilominus ta-
 men illa foeminam peperit, vt hinc iudi-
 care sit quam incerta hæc sint iudicia,
 à multis tamen mordicus pro veris &
 firmis recepta. Cæterum post partum
 in alui dolorem incidit, & vberis dex-
 tri duritiem cum ingenti dolore, quod
 ita male affectum erat, vt ob contra-
 ctam eius papillam, nec puer, aut puel-
 la quinque nata annos sugere, nec lac la-
 biis attachere poterat: sed cum iis febrici-
 tabat, quam febrim parum faciebamus,

quum enixis plerunque eam euenire sciebamus, & eo magis quia victu calido vsa erat, vt omnes mulieres parientes Anconæ aluntur, præcipuè columbis, & multo vino, vt omne genus aromatum præteream. Victus igitur ordine ad frigidum instituto contra ventris dolorem, quo maximè vexabatur: sic descripsimus.

R. seminis dauci pisti. ʒ. j. in vino albo tepidum bibendum offeratur, & nisi hoc iuaret, hoc altero vtatur. R. specierum diamargaritonis ex Auicennæ auctoritate, Aromatici rosati, diacimini, añ. ʒ. j. cum succaro fiant ad ignem rotuli. Cæterum primo medicamento dolor ex toto leuatus fuit, vt secundo opus non fuerit. At pro vberis affectione curanda, in qua opus & labor erat, sic orsi sumus.

R. foliorum plâtaginis, maluæ, violariæ, radicum altheæ, rosarum, camomillæ, meliloti, fœni Græci, seminis lini, añ. manip. j. in libris duodecim aquæ fiat decoctio sufficiens, in qua postea imbibita spongia, ex alto super mammillam per dimidiam horam destillet: dein verò leniter absterfa, hoc illinebatur vnguento, quod habet. R. succi plantaginis, maluaufci, añ. ʒ. ij. olei rosati, amygdalarum dul-

dulcium, an. ʒ. j. ceræ albæ parum, misce & ad ignem fiat linimentum. Iis enim præclara hæc domina intra octo dierum spatium ab affectibus prædictis libera fuit: veluti antea vxor Vlmiani, quæ post partû vtrâque mammillam nodis, & grumis affectas habebat. In iis verò mulieribus menses optime fluebant, qua de causa sanguinis extractione opus minimè fuit.

*Curatio L X X I. de puero patientem
dysenteriam.*

RILIO LV S Magnifici Ioânis ab Antiquis, patritij Anconitani, & Venetorum consulis, natus menses triginta, quum difficultate intestinorû, id est dysenteria laboraret ad eum vocatus, quem primo occurſu macilentum, ac exanguem ingenti febris oppressum comperio. Decimus enim agebatur dies, ab eo quo primum torminibus iis corripitur cœperat: in quibus multa egresserat, non nisi biliosa, viridia, varia & fœtida, & vt tunc conieci, subruenta.

postpositis igitur medicamentis, ac medicinarum sylua, qua vsi erāt sēniores duo Medici, pueri curam habentes, inter quæ cerotum ad scuti formam ex rebus stypticis compositum, non est præterire, quod stomacho applicitum erat: & illico ipse deponere ab stomacho iussi, noscens utique cerotta similia, in iis dysentericis affectibus, hoc est biliosis, magis obesse, quàm prodesse: magnū enim feruorem plerunque inducere solent. Deposito igitur ceroto, hoc linimentum parare feci, quod habet. R. pulueris mastiches, thuris, corallorum, añ. ʒ. j. misce. Item. R. olei myrtillorum, cotoneorum, añ. ʒ. j. misce, quibus stomachus illinatur, & pulueres desuper inspergantur. de iecore porrò solliciti fuimus, quum stomachus magis laborabat, & præ debilitate alimentum significare nequibat, quod sēniores illi medici parum animaduertebant, proinde nos sic descripsimus. R. vnguenti santalini ʒ. j. pulueris corallorum rubeorum, absinthij, añ. ʒ. sem. olei absinthij, & cotoneorum añ. parū, cum exigua cera alba ad ignem fiat vnguentum quo iecoris vniuersa regio illinatur. At iis præ habitis ad victus ordinē accessimus, quo pueru-

puerulus hic quàm multiugis medica-
mentis curari debet. Curauimus igitur, vt
nutrices assistentes duæ cornis lapidosi
nutrarentur, non minus citoniis, prunis
syluestribus, vino nigro austero, aqua ca-
libeata diluto & similibus stypticitatem
habentibus: non minus pullorum galli-
naceorū carnes prædictis rebus incoctas
esitarent, atque inde lac puerulo darent:
quum in eo lacte à Galeno tantopere in
hoc morbo optato, omnia ad curationē
faciētia reperiuntur, quum ergo puer lac
suggere cœpit, secessus minuti sunt, & il-
le melius habere cœpit, ita vt intra sex
dies sanus euaserit.

*Curatio LXXII. de dolore ventriculi cum
febre & anxietatibus.*

Vxor Comitissæ quadra-
genaria, iam olim mor-
bo Gallico infecta,
grauissimo dolore cir-
ca os vetriculi preme-
batur, febricitabat, an-
xiabatur, non quiescebat: adeo vt ipsam
morituram omnes prædicerent. à vomit-
torio verò propinato multam euomit

AMATI LVSTIANI
prasinam bilem: nonnunquam verò quum
nimia cruciabatur siti, & gelidam ad sa-
tietatem vsque concedebamus: qua quo-
que bilem illam variam reiciebat. facta
quoque sanguinis extractione, ac postea
agarico nouiter in pasta præparato, sæpe
exhibito varia subnigra & multa egressit,
& sanitati fuit restituta. fuerunt autem
omnes dies quadraginta:

*Curatio LXXIII. de ingenti ventriculi
dolore.*

ENERABILIS Abbas
quum grauissimo ven-
triculi dolore infestare-
tur, vt alta voce exclama-
ret, post multa adhibita
remedia, vomitorium ex
helleboro illi propinauimus, quo alba
quædam ouorum albo similia euomuit,
& sanus illico factus fuit: veluti nobilis
quidam Neapolitanus, qui quum simili
dolore premeretur, post ebibitam inte-
gram libram aquæ florum Naraziorum
tepidam, similia euomuit & sanus factus
fuit.

*Curatio LXXIIII, de vlcere fauces
depaſcente.*

FILIVS Gasparis Pifaurenſis, vndecim natus annos, temperatura melancholicus, & macilentus, vlcus fauces depaſcens patie-

batur: pro quo curando acceſſita fuit muliercula, ex iis quæ nihil præter vnum horum inculcare norunt, aut ægrotantem columellam deſcenſam habere vel cartilaginem ventriculi, pomum granatum dictum deorſum delatum eſſe, aut coccingem extra propriũ locũ ſituari, quæ quũ puerũ ſic laborantẽ videret, gurgulionẽ, ſiue columellam male affectam eſſe dixit, pro qua reſtituenda vnguibus eam diſrupit: tandem putrefacta in totũ deperdita fuit, quæ vt noſtis, tanquã vocis plectrũ eſt, cuius cõmoda tam multa à Gal. lib. vndecimo de vſu partiũ deſcribũtur: ob cuius amputationẽ puer ſub obſcure, ac per nares loqui cæpit, vt vix ab aliis inteligeretur. rẽ igitur cõſiderans, vlcus vt dixi, admodum ſordidũ intra fauces latitãs deprehendo, q̃ originẽ à cõtinaua humoris melãcholicĩ deſtillatione traxerat: im-

mo ex iis esse quę gallicana vlcera sapiūt, certior fact⁹ sum, quū eius pater eo laborauerit morbo, comitabatur autē vlc⁹ hoc febricula lenis quædā continua, quā non lōgè ab hectica abesse suspicabar, tametsi in nocte valentius affligebat, ob id fortè, quia quū multū puris interdiu spuebat, in nocte pure ipso obeluso ac incarcerato, eius fumi aucti cor petebant, vnde febris intēdebatur. optimo igitur in primis victus ordine instituto, mane scilicet pullo rū carne, vesperi verò panatella, ac in potu vino exiguo & illo quidē paucifero dicto, sequēs illi dedimus pharmacū, quod ita habet. R. syrupi rosati solutiui, decoctionis senæ, añ. ʒ. iij. misce, & ieuno stomacho calidum offeratur, quo facillimè absque anxietate, aut stomachi dolore multa biliosa subliuida, & mucosa purgavit. Sequenti verò die vlcus aqua forti, qua argentarij vtuntur tactum fuit præsertim circa ea loca, vbi putredo maximè vigebat, quæ mea sententia multum attulit iuuamenti, & ea postea interpellatim quū opus erat, vsā sumus: sed post ebibitū pharmacum, sequentibus diebus hoc vtēbatur syrupo. R. syrupi de fumo terre, de horagine, de pomis añ. ʒ. sem. decoctionis

nis senæ vncias tres, misce, fiat syrupus, quem continuet. iterato itaque prædicto pharmacho, & syrupis prout necessitas urgebat, gargarismū istum descripsimus, quo sæpe vteretur, & ita habet. R. rosarū siccarum, summitatum myrtillorū, sumachiorum, balaustiorū, añ. m. j. in libris sex vini rubri styptici fiat decoctio sufficiens, facta decoctione & colatura, adde succi plantaginis libram mediam. vnguēti Aegyptiaci vnciā. j. misce. hoc verò gargarismo, quum primum vsus fuit, per nares remittebat, veluti & potum. At quū in dies aliquod in ipsius assumptione perseueraret. vlcus mundius factum est, nec liquor aliquis ore sumptus, quem deglutire conabatur, iam ad nares reuertebatur, immo pus per sputum reiectum paucum est factum & illud quidem album: quibus de causis tūc ab Aegyptiaco abstinuimus, & illius vice alumen plumæ à Dioscoride scissile dictum gargarismo indidimus, cū myrrhæ & mastiches portiuncula quadam: sed exterius è regione vlcis, locus vnguento stypticitatē & siccitatē præ se ferente Galeni consilio libro quinto Methodi medendi, capite.

duodecimo illinebatur. Iis enim & cucurbitulis spatulis affixis: veluti nonnullis frictionibus, ac retractionibus, & ligaturis, & errhinis adhibitis medicamentis intra mensem materia ad nares quæ in fauces destillare ex capite solebat, deriuata est & febris omnino expulsa. tandem materia pauciori facta, vlcus ad cicatricem ex toto peruenit: & puer ab orci faucibus liber euasit. vnum tamen mente exciderat, quod intereadû febris viguit, vniuersum eius corpus vngueto ex lacte dicto inûgi fecimus, non minûsque quod ab esu sorba, mespila, & pira veluti stypticos fructus concedebamus, sed ecce, interposito mense, vlcus ex se recidauit, pro quo omnino resecando, ad guaiaci decoctum confugimus, quod per triginta dies ebibit, & bene habuit.

Curatio L X X V. de vlcerebus Telephiis & Chironiis dictis, spurias costas occupantibus.

VINCENTIVS Virgilius monachus ordinis sancti Augustini apud Anconitanos Prior dignissimus, & Polydori Virgilij Vrbinatis,

natis, viri hac nostra ætate, vt eius attestantur monumenta doctissimi consanguineus, vlceribus malignis circa costam mēdosam ad spinā versus scatebat, & illis quidē ex iis quę Telephia, aut Chironia dicuntur, ad quem quū primū Anconam veni sum vocatus, & eū quinquagenariū conspicio hilarē, sanguineum, hirsutum, optimi profecto habitus. conspectis igitur vlceribus, ea esse diximus, quæ supra annotauimus: vnde enim ortū traxerint, quum inquirō, ignorare respondet: nec vltra eundem erat, præsertim quia cum viro religioso agebamus, antiqua esse vlcera fatebatur, contra quæ iam olim decoctum ligni guaiaci per triginta dies ebiberat, & bene habuerat, ac vlcera quodammodo sanitati restituta fuerunt: sed postea téporis discursu repulularunt. At causis procatarteticis extrinsecis, siue primitiuis dictis post habitis, quæ parum ad morbi curationem faciunt hominem tractare cepimus ordine sequēti: primo optime victus ordine instituto. R. fyrupi de fumo terræ ℥.j. borraginis ℥.se. decoctionis senę, in qua maduerūt flores fumi terræ ℥.iiij. misce: istum verò fyrupum mane

AMATI LV S I T A N I

ieiuno stomacho bibebat, & in nocte tribus à ccena horis, in cuius ebibitione per sex perseverauit dies: in quibus quoque, quum præsens esset Chirurgus, nobis cura fuit antrosa illa & cauernosa vlcera ad benignitatem reducere, pro qua cõplenda operatione primo pulueres ex percipitato, quod ex argento uiuo, & aqua forti argentariorum ad ignem concinnatur, vlceribus illis indere iussi, vt tandem corrosa putrilagine, latiora & potentiora fierent: postea verò ad vnguentum Aegyptiacum & Apostolicum deuenimus: simulq; ad digestiuum dictum, & mundificans medicamentum. At exterius in spleniis vnguentum de plumbo & minio ac tutia admouebatur: quibus antrosa illa, ac maligna vlcera, ad cicatricem peruenerunt nec amplius recidiuarunt: quia post tertiam & quartam adhibitam cum catapotis purgationem, ex nitro dictis alexandri, & tœtidis, ac de fumo terræ, ad decoctum guaiaci peruenimus, quo per quinquaginta dies integros in potu vsus fuit. Non ab re tamen fuerit hic describere ordinem, quo vsi sumus, in hoc præbendo decocto, qui talis habetur. R. scobis ligni

ligni guaiaci multū nigri & vnduosi habentis, lima parati vncias octo, corticum resinoforum vncias quatuor. præstant enim cortices huius ligni resinam multam habentes in hoc morbo, quia multis modis exsiccant, cum caliditate, tum siccitate sua, & imbibitione, quib⁹ qualitatibus sudorem possunt prouocare, tum & subtiliare, & liquare materias, & abstergere: ac quia resinosi sunt, putrefactioni & cōtagioni quoq; obsistere possunt. vnde mirari satis non possum Hieronymi Fracastorij Veronensis, viri omnium votis doctissimi opinionem: quum cortices ligni huius guaiaci ab opere medico eliminat, vt apud ipsum est legere libro tertio de curatione morborū contagiosorū, ca. 10. Receptui igitur canentes dicamus, quòd scobs siue puluis ligni & corticū, eo pondere vt diximus in libris quindecim aque infunditur per horas vigintiquatuor in olla librarum sexdecim capaci: dein lento igne coquitur, collecta diligenter spuma & seruata ad vlcera lauacionem, donec ad libras sex perueniat: tunc facta colatura, iis sex libris decoctionis, in ollula vitreata eas recipiente, adde solliculorū senæ vnciam vnā, & ad ignē quum pa-

rum calfierit, optimè cooperta dimittatur quousq; frigeat, & à fenæ percoleatur quod primarium decoctum dicitur: cuius in aurora pondus septem, vel octo unciarum bibebat: & bene lectulo coopertus & calidus, in sudorem, quem per tres ferè horas ferebat. Cæterû post absterfionem sudoris interpositis vna vel altera hora, vnciæ quatuor biscocti panis pro prandio absq; obsonio aliquo exhibebantur: interpositis verò horis quinque à prandio totidem vnciæ biscocti pro cœna offerebantur: rursus à cœna quatuor horis, prædicti decocti vncias sex bibebat, & optimè ferebat, & copiosissimè sudabat. porrò secundarium decoctum quo aquæ vel vini vice utebatur, ita parabatur: relictis autem scobibus, pulueris ligni noui vncias quatuor addebamus, quibus totidem aquæ libras iniiciebamus, quas ad tertiæ consumptionem decoquere permittebamus. Cæterum, primum decoctum, sic sena confectum, primis quindecim diebus illi obtulimus. Sequenti verò tempore absque illo id ebibit, sed vnū hîc præterire non est opus, quòd singulis decem diebus egrotus hic, ex drachma catapotiorû nitri Alexandri

pur-

purgabatur: quo ordine intra quinquaginta dies sanitati integrè fuit restitutus, in quibus mirū dixerim, solo biscocti pōdere dicto, absque obsonio aliquo, cum prædicto secundario decocto, in victu cōtentus fuit.

Curatio septuagesimasexta, de abscessu in capite apparente, quem Græci atheroma, recentiores verò talpam appellant.

Vius prædicti Cœnobij Nicolaus monachus edituus, téperatura atrabilia-ri⁹, ætate quadraginta octo annorū vlceribus in collo fœdabatur, nec minus abscessum in capite patiebatur, quem quum primum viderem, talpam esse deprehendi, & eum inter atheromata Græcis nominata adnumeraui. protinus igitur chirurgus accersito, abscessum duobus magnis vulneribus in crucē adhibitis secare iussi, ex quo sanies alba in pauca quantitate exiuit: tūc verò chirurgus consului, vt membranam caluariam tegētem pericranium dictam, quoad fieri posset à caluaria, siue craneo separaret, tametsi corrosam nonnullis in

locis cum ipso craneo prædixerá, id quod
 secunda curatione visum est. Erat enim
 caluaria multis & crebris foraminibus
 perforata corrosáve, quæ nõ tantum pri-
 ma in lamina, sed secunda quoque cõspi-
 ciebatur. scalpello igitur os ad durã vsq;
 meningem perforaré iussi: tandem cura-
 tione vt expedit adhibita, ossa exempta
 sunt, & ille ex toto intra quinque menses
 sanitati fuit restitutus: in medio tamẽ cu-
 rationis, corpore rectè purgato, & opti-
 ma viçius ratione instituta, ad linimentũ
 sudorem euocans eum traxi, quod ita ha-
 bet. R. thuris, mastiches, myrrhæ, cinna-
 momi, zinziberis, piperis longi, sandara-
 cha Græcorum, minij, añ. ʒ. ij. radicis py-
 retri, floris salis, nitri antiquorũ añ. ʒ. sem.
 cineris tamarisci, ʒ. ij. butyri recentis, ʒ. vi.
 pinguedinis porcinae librã vnam, argen-
 ti viui extincti cum succo limonis ʒ. iij.
 misce, & in mortario omnibus bene pi-
 stis, fiat vnguentum, quod vires habet, tũ
 exsiccandi & abstergendi, tum subtilian-
 di, & confortandi quo semel in die ieiũ-
 no stomacho, eius iuncturæ ac corpus,
 dempto capite, pectore & alis, ac ventre
 illinebantur. fuit enim hic sexies illitus, &
 multa pituitosa, & mucosa per os emisit,

in quo vlcera (vt iis plerunq; eueniūt qui inunguntur) florere, sed lauacro seu gar garismo ex rebus stypticis confecto, vt rosis rubris, balauftio, malicorio, myrto, sumacchio, summitatibus lentijci, foliis oliuæ, galla, mastiche, thure, alumine, & similibus sana facta sunt, & ipse, vt dixi ab orci faucibus liber.

Curatio septuagesima septima, de simplici tertiana cum nonnullis Symptomatibus.

FLOS vitæ mulier Anconitana, quæ ad portam Pisaurum respicientem habitat, simplici tertiana affligi cœpit, quæ quum primum paroxysmus illam inuadebat, dolores & circa os vetriculi rosiones incurrebat. vomitorio igitur propinato medicamēto bilem euomebat: postea verò epoto vino granatorū bene habebat. Cæterum, quum febris intendebatur, ea insitum maximam veniebat: contra quam, quandoque gelidam in multa quantitate concedebamus, quandoque verò potum istum describebam. Recip. aquæ endiuizæ

AMATI LVSIANI

lib. j. iulep violacei. ʒ. j. vini granatorum.
 ʒ. j. sem. misce, quo maximè delectabatur,
 sed interdum semine psilij subtili panno
 incluso, & ligno subtili alligato, atque in
 aqua macerato os lauabat. Nam potum
 supra descriptum, maximè laudare est: quia
 Galenus & Græci alij medici suas con-
 coctrices potiones vigēte paroxismo cō-
 cedebant: loco quarum nos syrupos in au-
 rora, & sero aliquando damus, veluti in
 hoc morbo, sequenti ordine. Recip. syru-
 pi endiuix violacei, oxyzacchare. s. añ. ʒ.
 sem. aquarum endiuix, acetosæ, añ. ʒ. ij.
 misce, fiat syrupus, quem per quatuor ebi-
 bit dies, apparente tandem concoctione,
 hoc obtulimus pharmacum. R. rhabarbari
 boni in puluerem redacti, & infusi per no-
 ctem in vnciis sex aquæ endiuix ʒ. ij. cin-
 namomi, ʒ. j. misce, facta tādē expressio-
 ne, & colatura, adde pulpæ cassiæ nouiter
 extractæ, drachmas sex. trochiscorum de
 violis sine scamonea ʒ. ij. misce, & fiat po-
 tus vnus, quo optimè egressit, & bene sen-
 sit, adeo vt paucis postea remediis inte-
 græ sanitati fuerit restituta.

SCHOLIA.

MEMORIAE commendauit Hippo-
 crates lib. 2. de Morbis, quod tertiana la-
 boranti

borati ante quartum paroxysmum, pharmacum dandum non est, sub iis verbis, si tertiana febris temerit, si quidem non omisis tribus inuasionibus, quarta corripiat pharmacum deorsum purgans bibendum dato, &c. quibus postea idem libro de affectionibus subscripsit, inquiens, tertiana febris quum apprehenderit, si quidem videbitur tibi non purgatus esse pharmacum dato: si vero pharmaco non videbitur opus habere, medicamenta in potu exhibeto, quibus febris aut transmutetur, aut deficiat. exhibeto autem velut scriptum est in medicamentis, & in apprehensione quidem sorbitione & potu nutrito: interposito vero tempore, sibi per aluum secedentibus. Hæc Hippocrates. Nos vero hodie nacti benigna & lenia medicamenta, illico in principio tertianæ medicamentum purgans dare possumus, non obliti tamen quod tertiana febris, ut tradit Galenus libro Artis curatiuæ ad Glauconem potius alterantibus, quam purgantibus medicamentis curari debet: alterantibus inquam tam intus quam foris adhibitis remediis.

Curatio 78. de tertiana continua.

Vuenis natus annos octo supra decem, tertiana continua laborabat, cui primò secta fuit vena, & à sanguinis extractione syrupum

istū propinauimus, R. syrups rosacei, violacei, añ. 3. vj. aquarum lactucæ, nenupharis, añ. 3. iij. misce, & singulis diebus singulos syrupsos in aurora ad quatuor vsque bibat, At quòd alius obediens esset solliciti eramus, & interdium ad extinguendam sitim aliquid sumeret, concessimus, vt lactucam saccharo conditam, vel cucurbitam, aut cucumerem, vel pruna, & iis similes fructus, qui saccharo incrustari solent. iis enim degustatis, hordeaceam aquam superbibebat: cui parum vini granatorū, vel ribes aliquando addebat, & interdū potum istum accipiebat, quod habet.

R. aquarum cicoreæ, endiuix, boraginis, acetosæ, vini granatorum 3. ij; misce. Cæterū, à prædicta sanguinis missione, æger melius habuit, quia capitis dolor quo maximè premebatur remissus fuit, veluti & febris ipsa. At vesperi febres cum solito capitis dolore increbuere, pro quib⁹ oxyrhodinū sequens parare iubeo. R. aquarū rosarū 3. iij. nenupharis, 3. ij. aceti rosati 3. j. & sc. olei rosacei ompha. 3. ij. pulueris santalorū omnium. 3. sem, misce, & lineo in eo intincto panno sincipiti, téporibus, & brachialibus applicetur: modò tamen sæpe innouetur, nec caliditate acquisita, magis

magis noceat quàm iuuet. Item Clysterē istum immittendum suavisimus, quem refrigerans appellamus, & ita habet. R. aquæ decoctionis hordei ℥. xv. olei violacei. ℥. iij. oui albi & lutei optimè conquassati, num. j. zucchari parum, misce, & parū tepidum mittatur. actu enim frigidū illico excerni solet, quo ter fluida & biliosa excreuit. quarto verò & quinto die, eo dicto ordine gubernato, pari die pharmacum sequēs propinauimus. Recip. pulpæ cassiæ nouiter extractę ℥. v. diacatholiconis vnc. sem. rhabarbari boni ℥. i. diaphniconis. ℥. i. & sem. syrapi rosacei solutiui vnc. ii. decoctionis florū & fructuū cordialiū ℥. iiii. misce, fiat haustus vnus, & in aurora detur, ac desuper per horam dormiat: quo optimè egressit, & febris remissa fuit, vtcunq; tamē de capitis dolore que rebatur, contra quē cucurbitulas scapulis cū scarificatione adfigendas mandabam: sed quū eas omnino timuit, cephalicam brachii octauo die incidere iussi, sanguinēq; ad ℥. quinq; fluere, qua euacuatione capitis dolore in totū leuatus fuit, & æger in copiosissimū sudorē vniuersum corpus occupantē incidit, à quo & febris penitus extirpata fuit, & ille sanitati restitutus.

AMATI LVSITANI
SCHOLIA.

HIC lectorem monere decet, quòd tertiana
còtinua eadem ferè cum causone. i. ardenti
febre est: sunt tamen in hac tertiana continua
non ita seua vt in causone symptomata, quia
bilis intra vasa longius à corde, quàm in cau-
sone putrescit: quæ tamè causonis notæ sunt, sunt
& tertiane continuæ quo fit: multi hodie de
vtrisque sub eodem capite agunt: quum quæ cau-
soni debentur, huic quoq; simul prosint: modò illi
frigidiora, huic verò minus frigida offerantur.
Ceterum, quia egrotus iste octauo die in crisim
venit, dubitaret aliquis num morbus rediret: cui
respondemus quòd non: quia medicamētis adhi-
bitis, & sanguine extracto crisis facta fuit. Nā
si illa nō præcesserant, & crisis octauo fieret, pro-
culdubio verendū de recidiua vt de Sexto Antoe-
mini Imp. Gal. prædixit, qui 6. die in crisim deue-
niens & liber morbo factus, postea 14. in eun-
dē rediit: sed 17. liber ex tota euasit, vt cap. 10.
lib. de Præcognit. apud ipsum Gal. legitur.

Cura:io septuagesimanona, de ca-
pillorum defluuio.

OMITISSA illustris, ob
capitis superexcedentē ca-
liditatem, capillorum de-
cidentiam patiebatur. nul-
lum enim morbum habe-
bat, nec

bat, nec corrodentem humoré, à quo cre-
dere par esset capillos decidi, petit reme-
dium illi demus, quo capilli retineátur, &
simul regenerentur, cui liberaliter obtem-
perás sic ordior. R. capillorum Veneris,
politríci, rosarum siccarum, summitatum
myrti, summitatum lentisci, an. m. ij. radi-
cum cannarum ꝑ. sem. hippocápi piscicu-
li num. vj in libris xij. aquæ fiat decoctio
lenis, facta colatura & expressione, adde
olei lentiscini, lib. j. ladani puri vnc. ij. mí-
sce, fiat lauacrum, quo capilli bis in die
lauentur, modo pilorum radices decoctū
atingat. iis enim per viginti dies vsa est,
et libera à tali scēditate fuit.

S C H O L I A.

SCIRE decet, quod hippocampus piscicu-
lus marinus est, huic flexuoso Anconitano
mari satisfamiliaris, qui hippocampus dicitur
ἵππος τοῦ ἰπποῦ καὶ κῆρυ, id est ab equo et
flexo, quasi flexuosus equus, merito enim fle-
xuosus equus pisciculus iste dicitur, quū caput
equinum habeat, & caudā omnino flexuosam,
vt latius in nostro diximus Dioscoride, vbi
Matthiolum Senensem hallucinatum circa hu-
ius pisciculi descriptionem aperte indicauimus.

IMATI LVSTIANI
Curatio octogesima, de presagio
in duplici tertiana.

Obertus miles magnificus & strenuus, quum duplici affligeretur tertiana, ac pro eius salute recuperanda, quatuor accersiti esset medici, tertia accessione lotium melius apparuit, & in eo pendens nebula alba, & æqualis erat. tandē quidā eorū medicorū adstantiū septimū paroxysmū morbum nō excessurū prædixit, immo q̄ intra 14. dies æger sanitati restitueretur affirmavit, quod falsum esse experiētia ipsa postea indicavit. solet enim duplici tertiana, vna altera valētior esse, vnde vna altera prius deponitur, vt in hoc contigit milite. non igitur medicus hæc bonus sic temerè prædicere debuerat, quū quæ alteri tantum tertianę conueniebant, ambabus tribuit, fuit quippe ante septimū paroxysmū. altera tertianarū expulsa, reliqua ad aliquot dies perseuerante.

Curatio LXXXI. de dolore coxendico.

Ephyrus vir nobilis & fidelis, &
z cui ob summas quas habet doctes, Paulus III. summus Pont.

Anconam ciuitatem commendauerat, illum arcis præfectum, quem castellanum

vulgò dicimus, constituendo. Is enim frater est, ætate senior Syluij Zephyri Medici docti, & apud summum Pont. in maximo habiti honore, qui ætatis suæ anno 50. robustus, fortis, stomacho, si quis alter calidus, ita vt cum mel, vel recentes ficus degustasset, illico in stomachi rosiones, oris amaritudinem, & intestinorum cruciat⁹ incurrebat: duplici tertiana per quinque longos menses correptus fuit, in quo tempore, aut medicorum negligetia, qui diuretica medicamenta potentia (vt ille existimat) illi propinarunt, aut materiarum multitudine, & malignitate in vrine omnimoda suppressione, quam Græci ischuriam vocant, incidit: adeo vt ipsum Medici deploratum relinquerent, & summus Pont. alterum illius vice arci prefecerat: vtcunq; tamen euasit, non sine tamen noxa relicta, ischia dicum enim dolore incurrit, pro quo leuando dolore, vt mihi relatū fuit, illius curam habentes medici omni vsu sunt diligentia: rebus calidissimis tum intus tum foris vtenes. Nam catapotia ab hermodactylis maiora dicta, pluries illi dederunt: quibus ad internecionem, & animi vsq; deliquium egerebat: sed quum is melius habere debuerat, tantum abfuit vt bene habuit, vt

poti⁹ in omnimodā motus amissionē cru-
 ris peruenerit, dextri præcipuè, q̄ dolor
 coxédicus iste vexabat, adeò vt quū pri-
 mū illuc deuenerim quatuor opus fuerit
 hominibus, vt illū in cubili decumbētem
 mouerent, vt saltē affectū locum & ipsius
 colorē animaduertērem. Nā tunc maxi-
 mos incurrebat dolores inguini respon-
 dentes, in quo fixi semper erat. ischiadicū
 igitur morbū istum exacte perpendēs, ob
 medicamentorū acredinē ac ingētem ca-
 lilitatē & siccitatē cū pauca materia eue-
 nisse venor. proinde victus ordine ad fri-
 gidū declinante cōstituto, & vino illi in-
 terdicto, locū dolore affectum sequēti o-
 leo inungi feci. R. olei ros. ʒ. iij. camo.
 ʒ. ij. misce, & bis in die illinatur. syrupum
 quoq; istū in aurora ebiberet mandauim⁹,
 qui habet. R. syrapi de endiuia simpl.
 ʒ. j. & f. aquæ hordeaceæ ʒ. iij. misce, & in
 aurora bibat, ac ante cœnam per horam
 iteret, quatuor porro elapsis à cœna ho-
 ris clysterē istū recipiat. R. radicū malua-
 uisci m. j. seminis lini, scœni Græci, hordei,
 añ. pug. j. in aqua fiat decoctio ad librā. j.
 & fē. facta decoctione & colatura, adde
 olei violacei ʒ. iij. vitelli oui nu. iij. mellis
 violacei ʒ. ij. misce, & quātum potuerit re-
 tineat. his enim vt decet iteratis, meli⁹ ha-
 bere.

bere cœpit, tādē quū quarto die ad eum diuertissē, quatuor illius milites mihi obuiam veniūt magna affecti lætitia, quòd illorū herū ītra tres dies sanitati restitueram. ad eum igitur accedens, optimē crus mouere, & à doloribus immunē esse, non sine gaudio dixit: tribus verò aliis interpositis diebus è lecto surrexit, & deambulare cœpit: sed prope inguē retractionem quandā sentiebat, pro qua remouēda cucurbitulas cum scarificatione particulæ læsæ admouere decreueram: sed quum sequēti die melius sensisse dixerit, supersedimus, omni vacantes remedio.

S C H O L I A.

SI quis rectè curare desiderat, egrotantis primò temperaturam dignoscat, necesse est: deinde morbum ipsum, ac cætera ad hæc facientia, quæ paucis carminibus in frontispicio huius operis comprehendimus. Cæterum, Auicenna in hoc & similibus articularū doloribus iubet, vt ægro interdicator vino vsquequo ad sanitatem integram perueniat, modo id paulatim fiat, quæ verba mea sententia in iis morbis à bile & caliditate dependentiã habentibus intelligi debēt, secus autem à frigido & crasso, quanquam ab utroque humore plerumque similes oriri morbos, Hippocrates memoria cõmendauit, quem postea cæteri secuti sunt.

AMATI LVSIANI

Curatio octogesimasecunda, de subluxata
vertebra quadam spine & sym-
ptomatibus, ac de ossium
compositione.

VELLA nobilis na-
ta annos octo, ex monte
Filatrano ad me delata
est, cuius caput primo vl-
ceribus manantibus sca-
tebat, quæ Græci ἀχσ-
ρας appellant: postea verò per scalas ce-
cidit, & crus in femore fregit, quod op-
timè reductum, sanum est factum: interpo-
sito verò postea anno, vlcera illa capitis
ex se sanitati sunt restituta: vnde materia
illa, vlcera solita gignere per spinâ dorsi
effluens vnâ vertebrarum, fortè casu
elapso debiliorem factam adeo laxauit,
ac emolliuit, vt ex suo loco amota secun-
dum partem luxata fuerit, & inde sublu-
xatio appellari mereatur, à Græcis verò
pararthrema. Extra enim vertebra eleua-
batur, vt non nisi flexè & curuè puella
incederet: adeo vt inter gibbositatis spe-
cies affectio hæc adnumerâda sit: de qui-
bus Hipp. consulendus est, libro de arti-
culis & Galenus, ac eius enarratores, lib.
sexto

sexto Aphorismorum, enarratione quadragesima sexta. Cæterum, quia vertebra hæc decima thoracis siue dorsi erat, à qua musculus coxendicis articulum mouens propagatur, factum est, vt locus ille, & fœmur totum contristarentur: ita vt quum puella incederet, claudicaret, præcipue circa leuem partem. has porro affectiones commitabatur febricula quædam leuis, de qua illico à principio solliciti admodum fuimus, quia in hecticam degenerare videbatur, à qua in totum libera, postea ad radicis chinaram decoctum eam traximus, quo per viginti quinque dies vsa fuit: in fine quorum vlcera capitis renouata sunt, & puella meliusculè habere cœpit: non eo tamen vt ex toto sana facta euaderet: multis tamen machinamentis, cerotis, emplastris, vnguentis, cataplasmatibus, & aliis similibus prius tētatis, vsi sumus. At quia hic de vertebra sermo incidit, quæ per glymon coniunguntur, nõ ab re esse putarem, si in præsentis figuram, qua ossium compositio structuræ deprehenditur, signa uero: quam ex Galeno exordio libri de Ossibus deprompsi, & ita habet.

Articulus naturalis
est osium composi-
tio per articulum.

Diarthrosis,
id est de ar-
ticulatio os-
sium est quor-
um motus
evidens est.

Synarthrosis, id est
coarticulatio, quae
nec validum, nec
manifestum, sed ob-
scurum difficilium-
que habet motum.

Enarthro- Arthro- Gygly-
sis, & est dia est, mos ea
quae ex- que ca- est qua
cipies ca- uum le- ossa sese
sum al- niter & invicem
um ad- in su- ingre-
nodus est, perficie, dientia
aputque & ca- coniun-
quod in pitulum guntur,
d inseri- etiam de- ut ver-
ur, ob- pressum tebra.
ongum. habet.

Sutura, Gom- Armonia
ad con- phosis quae os-
sutarum dici- sum stru-
veris si- tur, ctura est
militu- quum per sim-
dine di- ad in- plicem li-
cta, ut star neam, ut
in capi- clavi in ma-
tus sutu- os os- xille sus-
ris com- si infi- periori
positio. gitur. conspicio-
tur.

P O N V N T V R,

Symphysis, natura=
 lus ossium est vno
 per symphysim.

Aliorum
 interuentu
 vt densio=
 ra siccio=
 raque os=
 sa.

Absque
 medio,
 vt fun=
 gosiora
 molliã=
 que ossa
 mutuo
 inter se
 coeunt
 coale=
 scunt
 que.

Per syn=
 sarcosus
 à carne.

Per syneu=
 rosus à
 neruo.

Per synchon=
 drosus à car=
 tilagine.

Ex mu=
 sculis seu
 chorda.

Ex ossib.
 ligamen=
 tales, sive
 ligamēta.

Ex cerebro
 et dorsi me=
 dulla, vo=
 luntarij.

Curatio octogesima tertia, de quibusdam symptomatibus oris, post rutæ comestionem.

LVVENIS nata annos decem & octo, futura monacha apud lignipe des Anconitanas, temperatura sanguinea & biliosa: quum post prædium rutæ summitates degustaret, illico in has incidit affectiones, scilicet instrumentorum sensuum detentionem, præcordiorum erosiones, membrorum cum animi quodam deliquio tremores, & ita validè, ut assistentes omnes eam iam deploratam haberent: ex quibus nonnulli assererent inter folia rutæ venenosum aliquem vermem latuisse, quem quoque deglutierat. Nam aliter unde affectiones istæ ortum trahere poterant ignorare dicebant, & eo magis quia nunquam antea similes passa fuerat. ego verò non omnino illorum opinionem floccifaciens, vomitorium medicamentum ex syrupo acetoso & seminis rapæ decocto paratum, utcunque reuocarem offerre iussi, quo parum vomuit, & ad oleum confugimus, & minus vomuit. rem igitur sic difficilem considerans, memoriæ reuoco

reuoco apud Dioscoridem legisse rutam syluestrem quæ ad Macedoniã nascitur, ob ferarum multitudinẽ venenosam esse, qua de re cibus interdicitur monet: vnde quoque fieri posse argumẽtum sumo rutam illam quam iuuenis hæc comederat, fera aliqua infectam fuisse, vnde totis viribus conati sumus eam ad vomitũ euocare: sed quum id frustra tentatum esset, & illa de cordis dolore maximẽ quereretur, venam internam brachij Hippocratis consilio, libro quinto de Morbis vulgaribus prope finẽ secare feci, sanguinisque vncias quinque fluere: quo deposito, cordis & præcordiorum vellicatio illico remissa fuit, & sequenti die sana facta est. Cæterum, huius victus res iurulentæ & aluum lubricantes fuere.

*Curatio octogesimaquarta, de morbo regio
içtero dicto, ob curum vlcera quæ
dam occlusa eueniente.*

VIR qui ab omnibus pallidus appellabatur, nat^o annos quinque supra triginta, vlcera antiqua in cruribus habebat, ex quibus

achores citrini plerunque fluebant, contra quæ multis adhibitis remediis ex toto leuata sunt, & crura sanitati restituta. fuit autem inter cætera topica medicamenta, hoc sequens spadrapum primatum obtinens, quo vlcera sanitati sunt restituta, & ita habet. Recip. olei rosacei lib. j. auri pigmenti, lithargyri, añ. vnciam vnam & sem. cerusæ vncias duas picis nigre, ceræ, añ. vnciã. j. misce, & ad lentum ignem leniter cum virga agitetur quousque ad spissitudinem sufficientem ducatur, & in eo postea pannus canabaceus imbibatur, & marmore ad planiciem redigatur, & cruribus post vniuersales factas euacuationes admoueatur. Cæterũ, post sanata vlcera, paucis interpositis mensesibus, morbus icteros, id est, bilis flauæ per vniuersum corpus effusio, hunc corripuit, & ita illum scedauit, vt omnes illum croceum, vel pallidum nomine appellarent. Nam oculorum album in quo morbus iste primo deprehenditur, non tantum croceum apparebat, quantum vniuersa oculorum substantia, facies, ac totius corporis habitudo. facile enim diiudicare quis poterit materiam à iecore in crura fluxam, & vlcera illa gignentem,

per

per vniuersi corporis molem distribui, ex qua icteritia orta fuit. Cæterum, hic longo tempore regio isto morbo infectus, ac sæpe curatus, cum apud Constantinopolim mercium exercendarum gratia ageret, in fluxum ventris sanguinium dysenteriam cruentam dictam incidit: à qua subleuatus Anconam rediit, vbi in eandem dysenteriam recidit, & illius aluus ita tumuit, vt hydrope affici illum quis diceret. Nam & huius mammillæ ita tuberculosæ & tumentes sunt factæ, vt muliebres adæquarent. prostrato igitur iccore, à quo affectiones istæ ortum trahebant, in totumque virtutibus naturalibus deficientibus, & consequenter animalibus, & vitalibus diē suum obiit: opus enim fuerat vlcera in cruribus reuocare, quæ vel causticis medicamentis, vel candente ferro innouari poterant, vel saltem fonticulos apertos dimittere, per quos consuetæ fluxioni exitus dari poterat.

S. C. H. O. L. I. A.

DICITVR *morbis iste icteros siue icteritia, ἀπὸ τοῦ ἰκτίρου, hoc est miluo.*

quòd oculi bile suffusi miluini oculis similes videntur: dicitur quoque morbus regius iste, quoniam mulso potionis genere in regum deliciis habitatur, vel quod eo morbo affecti musica & rebus cultioribus, ac regalibus tractandi sunt, non minus quoque aurigo morbus iste appellatur ab auri colore, quem morbus iste, imitatur: veluti arcuatus, quia caelestis arcus colorem non nihil referat. Ceterum quum morbus aliquis oritur, ob alterum antiquum obclusum, necessum est antiquum illum denuo renouare, modo minus periculosus sit, & in membro ignobiliore, quod Hippocrates animaduertens sapientissimè saepe dixit: si propter haemorrhoides obclusas, mania inde orta fuerit: haemorrhoides fluxas facere remedium est, quod Auicenna quoque non siluit Fen quarta primi libri Canonis: sed an icteritia à pituita gignatur, veluti ab utraque bile atra, et flaua gigni solet, dubium est: cui nonnulli respondent, quòd à pituita icteritia quoque fit, & Galenum in medium ex capite de atriplice adducunt, ubi eam nominare tradunt. At mea sententia non sine errore, quum Gal. ibidem nunquam nec alibi quod scierim, icteritia à pituita genita meminerit: sic enim vera interpretatio habet, semen extersoriam vim habet: vnde ad morbum regium ex iecoris obstructione obortum utile existit: cui lectioni adstipulatur Aëtius.

tius. *Vetus tamen interpretis, icteritiū à pituita ortam interpretatus est, non sine tamen errore, quum reuera, à pituita ortam icteritiam si sic eam appellare liceret, nõ aliam esse crediderim quam totius corporis malum habitum, quam Græci ἰκτερίαν vocant.*

Curatio octogesima quinta de oris tortura.

NVVENIS natus annos viginti quinque, morbo Gallico olim, sed leuiter infectus fuit, à quo curatus in totum sanus est factus: interpositis verò postea nõnullis annis, oris tortura correptus fuit, quam spasmū, siue conuulsionem appellamus, & eam quidē ex repletionem, quam febris secuta est. Erat enim tortura, siue cõuulsio talis, vt oculus dexter circa angulum communem, nares respicientem depressus videretur, ex quo sæpe inuite lachrymabat: vnde satis cõstabat sinistras partes faciei, à dextris attractionē fecisse, quod ita esse vel ex hoc percipiebatur, quia circa dextram mandibulam versus interiorem partem fouea, siue vacuitas quædam erat, in sinistra verò potius gibbositas eleuatione: vnde dextras faciei partes. à sinistris

retractas esse nemini dubiū est. Huic igitur occurrens venam syluestrem brachij partem perreptantem, quam cephalicam appellamus, secuimus, & sanguinis vncias quinque fluere permisimus, aluus quoq; vt quotidie responderet, si non sponte, saltem beneficio solliciti fuimus: demum victus regimine subtili constituto ad calidum & siccum declinaret, syrupum istū in aurora ebiberet, & vesperi iteraret ius simus, qui ita habet. Recip. syrupi de betonica ʒ. j. de stechade ʒ. s. decoctionis saluix & stechadis, añ. ʒ. 4. misce: elapsis verò quatuor diebus catapocia de hiera cū agarico obtulimus, & meliuscule habuit: sed à principio locus tortura affectus leniter ad locum suum redderetur curauimus, præcipuè frictione ex oleo lilino, irino, rutaceo, costino, lumbricorū & vulpino: quibus quoque nucha, & vniuersum caput fouebatur. elapsis tandem octo diebus, febris tertiana illi superuenit, à cuius tribus paroxysmis vexatus illi pharmacum hoc dedimus. Recip. diaphœniconis, electuarij elefscoph, añ. ʒ. ij. electuarij rosati Mesue. ʒ. j. decoctionis senæ ʒ. v. misce, fiat potus, quo optimè egressit: sequenti verò paroxysmo intensiss

lima

suma feb. infestatus à tortura liber euasit, sed in quartanâ lapsus est, quâ per duos menses passus fuit: & nullo alio adhibito remediorum genere, sanitati integræ fuit restitutus.

S C H O L I A.

SAEPE admirari licet Hippoc. diuinitatem obseruationemq; quale in hoc morbo ab eo obseruari videmus. diximus enim superueniente quartana, hic liber à tortura siue conuulsione sanus est factus, quod non siluit libr. 6. de Morbis popul. partic. 6. ad hunc modum dicens. A quartana correpti, à magno morbo non corripuntur: si verò corripiantur prius, & succedat quartana liberantur. hæc Hipp. quæ ad torturâ siue conuulsione rectè referrî possunt, quum magnus morbus, id est epilepsia, affinitatem cum conuulsione habet, vt curatione quadam huius centuriæ affatim diximus.

Curatio octogesima sexta de splenis duritie
tensionéve.

QUI ex mote Securo ad me venit nomine Bartholus, splenem admodum durû, magnûmve portabat: têtatis tandem multis & variis

remediis, hoc vnguento sanus est factus, quod ita habet. Recip. olei communis libr. iij. medullæ crurium bouis lib. j. butyri recentis lib. sem. succi bryoniæ, succi cyclaminis, añ. lib. j. Bulliant ad lentum ignem, vsque ferè ad consumptionem succi, & coletur: & colaturæ adde pulueris asplenij, id est ceterach, corticum caparum, thamarisci, seminis agni casti añ. $\frac{3}{4}$ iij. misce, fiat vnguentum. Cæterum, est vnguétum hoc mirabile, quo omnes doctissimi Ferrarienses vsi sunt, inter quos numerare est Sauonarolam, Vgonem de Senis, qui apud Ferrarienses obiit, Leonicum, Bonaciolum. Manardum, Brafauolum, & omnes hodie ibi artem Medicam exercétes, cum quibus nos per septennium ibidem agentes, eo quoque sæpe vsi sumus, & magnum ex eius vsu obseruauimus iuuamentum.

Curatio octogesima septima de angina.

MVLIER Græca, quæ ad portum habitabat, angina laborabat, cui illico sinistri brachij cephalica vena secta fuit. nam dextri non apparuit,

ruit, ex qua multo effluxo sanguine statim bene valere se dixit: vtcunq; tamen ad sectionem venarum, quæ sub lingua sunt, tertio die peruenimus, & melius se habere dixit. Cæterum, primo gargarismo isto vfa est, qui ita habet. Recip. rob mororum $\mathfrak{z}$ .j. & sem. fyrupi acetosi $\mathfrak{f}$. $\mathfrak{z}$ .j. aquarum capitum rosarum, plantaginis, añ. $\mathfrak{z}$ .iiiij. misce, fiat gargarismus, vt verò exterius admoueretur, sic perscriptū fuit. Recip. olei rosacei $\mathfrak{z}$ .ij. camomillini $\mathfrak{z}$ .j. misce, & cum lana succida excipiatur, & loco admoueatur: sed & postea hoc altero gargarismo vfa fuit: qui habet:

Recip. rob mororum $\mathfrak{z}$ .j. myrrhæ, croci, nitri, sulphuris, añ. $\mathfrak{z}$ .j. aquarum hyssopi, origani, añ. $\mathfrak{z}$ .iiiij. misce, fiat gargarismus, quo vniuersa clausa fuit curatio.

Curatio octogesima octaua de duplici tertiana, ac de venarum sectione non nihil.

RAULVS Ferretus patritius Anconitanus, vir prudens, benignus, grauis, obesus, temperatura sanguineus, ætatis suæ anno tertio su-

pra quadragesimo, duplici tertiana correptus fuit: pro quo curando duo alij seniores medici accersiti sunt: tandem omnibus rebus ad curationem facientibus, optimè dispositis, quum inter nos conuentum esset de sanguinis missione, per venæ sectionem, accersitus fuit Chirurgus, qui optimè basilicam dextri brachij tundit, sed sanguis minimè fluxit: at quum sanguis non flueret, nec altera in ea curuatura apparuisset vena, ex altera lateris sinistri basilica sanguinem extraheremus consulebam, & prædicti medici satius esse venam inter digitum anularem, & minimum iacentem secare, quàm sinistri brachij basilicam contra me contendebant: quia venula illa iecur magis respiciebat, & quod ita à præceptoribus suis acceperant clamabant: præualere tandem contra me duo illi, quia vt in prouerbio est, neq; Hercules contra duos: ægrè tamen ferens ipse, quum sciam in morbo vniuersum corpus occupate perinde esse venam basilicam dextri brachij, ac sinistri secare, quum æquè à vena puteali caua dicta hauriant: & eo magis quia nec iecur, nec viscus aliquod particulare imbecille, aut male affectum erat: cuius causa à ramulo

mulo illo potius quàm à trunco, sanguinem euacuare debebamus. Ité, quia nec nostra erat intentio retractione aliqua vti, in qua villorum, aut fibrarum seruari reſtitudo ſolet: vtcunq; tamen ſanguis demeretur, ipſum ægrotum intra paucos dies à morbo liberum fore, coram omnibus aſſiſtentibus prædixi, quod ita eueniſſe, omnes poſtea non ſine artis decore viderunt.

*Curatio octogesima octaua de parotidibus,
id eſt abſceſſibus in adenis
iuxta aures naſcentibus.*

CLARA VXOR Proxenetæ, quum male haberet, ad eâ perueni, quam boni habitus, ætatis trigintaquinq; annorum: ſed ingenti febrî correptam comperio, quæ vna cum parotidibus, hoc eſt abſceſſibus poſt aures naſcentibus, & cordarum ac neruorum colli retractione inuaſit, quæſita tandem cauſa vnde morbus euenire poterat, ſe ignorare reſpondet. Ego verò anxius, noſcens alioqui, niſi morbus hic

à causa procatartica originem traxisset, lethalis & pestifer futurus erat, illico à soluta per clysterem àluo, cephalicam dextri lateris aperire iussi, sanguinèmq; ad vncias sex fluere, parotides porrò & colli retractiones ex oleo rosaceo, & camomillino inúgi fecimus, nocte verò sequenti, victus regimine subtilissimo instituto, clysterem refrigerantem immittere mádauius, quo soluta aluus fuit: mane verò conspecto lotio, in eo coctio apparebat: sed febris omnino intensè perseverabat, de qua multum querebatur: sed ecce, hæc inter confabulandum, addit, possibile esse morbum hunc originem traxisse à vento frigido caput percutiente, quòd ad fenestram pectinaret: quo audito, morbum non adeo solutú difficilem esse (vt apparebat) prædixi. Multum sanè ad morborum cognitionè causæ procatarticæ faciunt, & consequenter ad eorum præfagia, quanquam sæpe cum Galeno dixerimus, ab illis curatiua indicatio non desumatur: quod intelligendum velim primariè, secus autem secundariè: tunc verò cucurbitulis cum scarificatione scapulis admotis melius habuit, & parotides cum ipsa febre remitti

cœperunt : vbi tamen abscessus fuerant, illic signa rubra quædam relicta fuere, quæ igne esse quis diceret: quibus postea crustæ quædam lenes superadditæ sunt: quæ ex albo campharato vnguento illita, breui fuere solutæ & illa sanitati restituta.

Curatio XC. de dolore coxendico, & radice chinarum.

GRÆCVS Proxeneta coxendicis dolore quodam antiquo vexari solebat: pro quo propulsando ad Patauinas balneas olim iã aduolauerat, & nihil profecit: postea ad guaiaci decoctum peruenit, & peius habuit: tandem meo consilio decocto radicis chinarum per viginti quinque dies vsus est, & optimè sensit, ac ab illo dolore liber perseuerat.

SCOLIA.

SVPERIORIBVS annis, radix quæsdã similis in totum radicem cammarum à Lusitanis nostris qui ad Indiam & regnum Sinarum & ultra navigant. in Lusitaniã afferri cœpit,

AMATI LVSITANI

qua incolæ regni Sinarum vnde potissimum nascitur, & inde nomen traxit, ad multas egritudines vtuntur, præcipuè morbū Gallicum, & sudoris euacuationem: mirum enim in modum radix hæc exiccat, & sudorem prouocat: de qua quum hucusque à paucis quod sciam, parū aut nihil traditum sit, placet sermonem agere: & eo magis quia Andreas Vesalius superioribus diebus libellum quendam in lucem emisit, cui titulum fecit de radice chinarum, in quo (bona viri pace dixerim) nihil in eo præter titulū quod ad radicē sinarū agat, reperitur: totus enim anatomicus libellus est, p̄ quo intelligēdo Oedipo cōiectore opus est. doctiss. enim Vesalius est, ac anatomicus insignis, latine lingue satis peritus, durū tamē in scriptis suis seruās stylum, potissimū in eo libello in quo multa præclara & scitu digna ad anatomia faciētia leguntur: ad radicē igitur accedentes dicamus, quod quia ex regno Sinarum aduehitur, radix Sinarum dicitur. Quam primus in Lusitaniā Vincentius Gilius à Tristanis, rerum maritimarum maximus explorator, & apud Indos frequens negotiator adduxit: ex qua quum maximū quæstum faceret, mercatores non solum Occidentales, sed Orientales eam in vniuersam Europam postea traxerunt, quā tamen Turcæ & Orientales afferunt mercatores, Occidentalium anteferre radici decet: quum
 magis

magis grauitet, et præstator virib⁹ sit, quo factū est, vt Oriētalishæc triplo carius quàm quæ per nauigationes Occidentales affertur, publice in pharmacopolis vëdatur. Est enim radix hæc, vt dixi, similis omnino radici cānarum, quæ facile successit, & vires suas amittit, cuius color in superficie subruher est, intus verò magis albescit: præstator, quæ magis grauitate censetur. quantū verò ad eius temperaturam attinet, si quis eius odorem, saporem, consistentiam, ac cætera præ necessaria, quæ ad medicamentorum temperaturam venandam faciunt rectè obserauerit, illam in actiuis qualitatibus temperatam dicit: in passiuis verò præcipuè in siccitate superexcedentem, vt tertium ferè obtineat gradum non dubitamus. est igitur radix hæc Sinarum, tertium ferè ordinem siccitatis attingēs: cuius officium ac natura est humores dissoluere, eliquare, & subtiliare, ac in halitum & sudorem eos deducere, & consequenter corpus exsiccare, vnde mirum non est si morbo Gallico, destillationibus, catarrhis, articulorum doloribus, ac pituitosioribus morbis conueniat. Cæterum præstat qui huius radice decocto vti debet, hoc vite regimine vtatur: primo in cubiculo aut cōclauis immunis à vento maneat decet, quæ de re in lectulo morari prudentius est, interea à viuo abstineat quantū possibile sit. Huius decocti

AMATI LV S I T A N I.

potator & ab omni venerè alienetur, quin & concoctu difficilia fugiat, veluti omnia acerba, acida, salita, salem et acetum: sit illi cibus leuis, panis albus ben subactus, & optimè coctus, vt qui ad siccum magis declinet, cui semè anisi, vel fœniculi, aut cari adiectum est, caro verò capisui oportet, vel gallinae, aut phasiani, sed perdicis mea sententia præ ceteris in hoc casu primatum obtinet, vt pote ad siccum declinantis: veluti omnium montanarum auicularum carnes sunt, quæ assæ ad ignem potissimum commendantur: aqua verò coctæ non adeo, nisi radicis decocto inquantur, sit verò prandium cæna maius, quod claudet parum diaconitem sucharo parati, vel pyrum sucharo cenditum, aut coriandrum sucharo incrustatum: sit tamen pro victu regula hæc, vt semper post cibum sumptum appetitus ad cibum maneat, nec satur à mensa discedat. Vua passa, amygdala, vel mel, ac eo vel sacharo condita liberaliter gustare potest, qualia sunt à nobis dicta, & alia varia, modo concoctu facillima sunt: & illis stomachus non grauetur, aromatis quoque temperate vti poterit. Cetera verò à nobis silētio prætermissa, in hac curatione in totum abnegata sint, intelligi volumus. iis igitur in ordinem dispositis, ac corpore vt decet euacuato, modum seruādum in hoc decocto describamus: primo igitur in aurora radices in asulas

sulas tenues rotundas per transversum incidantur: quarum uncia una in libris duodecim aquae ponitur in vase testaceo capaci librarum sexdecim, ac igne lento ad consumptionem tertiae partis coquantur, cuius decocti uncia decem vel duodecim calidae in aurora bibende dantur: reliquum verò vini loco potandum servatur. parari autem decoctum hoc debet singulis diebus, quia si in alterum diem servatur, facile accescit, & vires amittit: post potum autem decocti in aurora ut dixi, sudare per duas vel tres horas in lectulo oportet. Si tamen in lectulo perdurare post sudorem non poterit, surgat, & panis optimè coopertus in cubili maneat, ne tamè aëri exponatur caveat, nisi saltè post septem dies. Ceterum dantur toti curationi dies quinque & viginti, ita ut uncias quinque et viginti tota curatio expleatur. At mea sententia, pondus hoc non semper servandum est: morbis enim gravioribus radicis huius maius podus uncia una libris duodecim aquae incoqui deberet putarem: immo plus aquae quoque addere, si ea agrotus indignerit, & multum biberit, nec minus de termino dierum mihi dicendum videretur. Nam alicui viginti dies sufficient: aliis verò ad trigesimum pervenire necessarium erit: nos verò huic, de quo agimus, agrotò per viginti quinque dies decoctum dedimus, & sanitati restitutus fuit.

AMATI LV S I T A N I

Curatio XCI, de tertiana continua, & an febribus biliosis sanguinis extractio per venæ sectionem conueniat simul an Syrupi frigidi illis merito dantur: demum an in die critico pharmacum dari possit.

AL F A N D A R I N U S Theſſalonicenſis mercator, natus annos trigintaquatuor, natura bilioſus, fortis & robuſtus, vigēte canicula, ter-

tiana continua corripī cœpit, ad quem accedentes Medici, primo ſanguinem per venæ ſectionem in brachij flexura extra- xerunt, & ſyrupos refrigerantes illi dede- runt: demum quum aluum lubricam ha- beret initio ſeptimi diei tres, vel quatuor habuit ſeceſſus, & bene habebat. At medi- ci hoc parum animaduertentes in eodem ſeptimo die poſt habitos ſeceſſus, phar- macum illi propinarunt, quo multa egeſ- ſit & male habere cœpit, ad quem voca- tus ipſe vniuerſum eius corpus exterius refrigerari, anguſtiari, & pulſus omnino retrahi inueni, adeo vt difficillimè arte- riæ perciperentur. Cæterum corporis ma-

gna erat impotētia, quam paraphrenesis comitabatur: demum nono die sequenti ab initio ægritudinis computando, diem suum obiit: agebatur enim dies duodecimus mensis Augusti, M. D. X L I X.

SCHOLIA.

TRIA pro hac complenda curatione, in dubium reuocantur. Primum an biliosis febribus, sanguinis missio per venæ sectionem conueniat. Secundum an prædictis biliosis febribus laborantibus Syrupi frigidi rectè propinentur. Tertium an in die critico pharmacum tutò egrotanti dari possit. Primæ dubitationis causa Auicenna fuit, atque omnes eius collega, qui ardentissimas febres venæ sectione non esse curandas, earum efferuescentiam pertinentes contendunt: ita enim Auicenna Fen quarta primi, capite de Phlebotomia tradit: In febribus autem à minutione cauendum est, scilicet in iis quæ vehementis sunt calefactionis, & inflammationis: cuius sententiæ rationem etsi inibi clarè non reddat, ea tamen est, quam, paulo inferius signauit, ne videlicet bilis efferueat, ut iis verbis sequentibus apparet, quum dicat. Caue ne ægrum ad vnā duarum perducas rerum, scilicet humorum cholericorum ebullitionem, & frigiditatem, quam Auicennæ p̄suiorem omnes

hucusque scribentes secuti sunt: veluti multi nostri temporis qui se Aesculapios praedicant, nulla alia permoti ratione, quam quia ita Avicenna dixit. Sunt autem ij adeo sanguisugi, ut prius egrum mori sinant, quam hoc auxilium admittant, non recordati Gal. verborum libro Therapeutices nono, pauperes ditioribus citius et ocius sanescere, hac praecipue de causa, quod ex quo diuites in delitiis ac desidem degunt vitam, plurimum sanguinis aggerare necesse est: quapropter vene sectione indigent: quam tamen formidant, ac tremiscunt: quod potissimum in omnibus nostri temporis proponi posset quum ampliori utantur victu, quibus maxime vene sectione conuenit, vnde Gal. concludit, inter initia in febribus misso sanguine non pauperibus modo, verum etiam diuitum seruis, plurimis quidem 5. aliquibus 7. crisis contigit, nemini seruis, At diuites qui & sanguinis copiam & excrementorum plus quam pauperes & serui habent, quum sanguinis mittendi praetermisere remedium ac quotidie tum calido oleo perfundantur, tum laxantibus cataplasmatibus utantur, phlegmonem nimirum aliquam vel iocinore, vel vetriculo, vel reliquorum isthic viscerum aliquo contrahunt. Alij in quarto, alij in quinto, omnes plane in sexto. At vt in totum ij cum Avicenna in hac parte conuincantur, Galenus medicorum diligentis-

gentissimus, ac sapientissimus accedat, cui aduersari aliud non est, quam vniuersam subuere-
 tere medicinam. Is igitur libro primo Aphorif.
 adeo in ardentissimis febribus sanguinis mis-
 sionem, per venæ sectionem commendat, vt æ-
 grum vsque ad animi defectionem ducere, non
 pertimescat. eius enim ita habentur verba, e-
 narratione vigesimatertia, in ardentissimis fe-
 bribus si vsque ad animi defectionē sanguis mit-
 tatur, statim totius corporis habitus refrigera-
 tur, & febris extinguitur. Hæc Gal. quo bono
 nullum melius dari potest: quibus cōsentiant eius-
 dem verba vndecimo libro de Morbis curandis,
 quem Methodum medēdi appellamus, ad istum
 modum, saluberrimum autem vt prædiximus
 est in febribus venam incidere, nō continuis mo-
 do, verum etiam omnibus quas putrescens hu-
 mor concitat: vbi præsertim nec ætas, nec vires
 prohibent. lenata nanque quæ corpus nostrum
 regit natura, exonerataque eo quo velut sarcina
 premitur, nō ægre quod reliquum est vincet:
 itaque proprii muneris haud oblita & coquet
 quod concoqui est habile, & excernet, quod po-
 test excerni: quibus nihil clarius aut lucidius di-
 ci potest. is quoque suffragatur Hippocrates li-
 bro quarto de Ratione victus in morbis acutis,
 cuius verba ita habentur, An acutis morbis san-
 guinem detrahes si vehementis morbus videatur,

fiorūque egrotantis etas, & vitium adfuerit
 robour, quæ sanè verba ibidem enarrans Gale-
 nus, ita inquit, qui autem omnem de sanguinis
 missione historiã intelligere voluerit, legere tum
 nostros, tum reliquorum medicorum libros po-
 test, nunc verò summam ipsam in paucos tan-
 dem relatam scopos audi: sanguinem etenim pri-
 mum detrahes, si magnus tibi videatur morbus
 tali autem remedio vtitur propter vehementes
 affectus. Hæc ex multis Hipp. & Galeni lo-
 cis sufficiant, per quæ satis indicatur, quod bi-
 liosis febribus sanguinis missio per venæ sec-
 tionem conueniat. Non est igitur quod Auicenna
 ac eius sectatores illis cōtrariantur, & eo ma-
 gis quia eorum ratiocinatio corrupta, ac inuali-
 da est. quum sanguinem inculpabilem secta ve-
 na vacuari, bile putrescente in venis remanen-
 te, supponere videantur. quod falsum esse corda-
 tus medicus nouit, quum bilis mixte cum san-
 guine intra venas comperitur, nec vllibi per se
 præterquam in fellea vesica consistat aut casu
 quopiam ab impultrice vi in partem aliquam
 pellatur, vnde erysipellas, aut herpes oritur: velu-
 ti si ad vniuersam cutim morbus regius pullu-
 lat, quaquam & in decretorio sudore eam ex-
 pelli comperiat: quanto magis iuxta Galeni
 mentem, quando bilem putrescere, aut incorpo-
 re dominari vidimus, biliosum sanguinem con-
 cipere

cipere debemus, cum pro bilioso sanguine bilem vsurpamus. quum igitur bilis, & sanguis vna consistent, vt difficulter à natura vnum ab altero secerni queat, admiratione dignum est, si secta vena simul quoque non exeant: & consequenter adhuc eadem remanebit humorum proportio, effervescentia verò minor, quum sanguis quasi ebulliens euacuatus sit. At si asserat quis, oppositum illi videri: quum sanguis veluti biliosi humoris frænum sit, quo deposito effervescentia maior redditur, & consequenter corpus calidius & siccus, dico id falsum esse, quum vacuato sanguine, qui vna cum bile effervebat corpus refrigeratum manere necessum est, & consequenter natura sic refrigerata, ac alieniata, residuum edomare, ac per notas vias pellere poterit, sicut iam diximus, & Galenus saepe opere obseruauit. Caterum ve sic in Auicennam debacchemur nec illum (vt in proverbio est) de ponte deiciamus, quum vir Philosophus fuerit, ac medicus doctissimus, operæ precium erit viam inuenire, qua illum à calumnia liberemus, & eo magis quia se primū Galeni sagacissimum sectatorem polliceatur: vnde illi aduersari in hac re minimè credendum est, quum quando Galeno aduersari contendit, id aperta fronte faciat: inquit igitur Auicenna febribus ardentissimis, ac biliosis morbis periculosum esse sanguinem per

venæ sectionem extrahere, quod axioma non
 sic in totum reiiciendum puto, quum in se veri-
 tatem contineat. Nam febris ardens plerunque
 æstus tempore, aut post elapsos maximos labo-
 res gignitur, quo in tempore ex ambientis aëris
 effervescentia inanite venæ ad sese succum bi-
 liosum attrahunt: immo tum temporis vt Hip-
 pocrati & Galeno placet libro quarto de Ra-
 tione victus in morbis acutis, multum prædicti
 biliosi humoris in extima gignitur carne: quæ
 omnia venæ sectionem prohibent & eo magis
 quia in hoc tempore corpora sunt dissoluta, &
 minimè sanguinis extractionem ferunt, quòd si
 exequatur & venæ sectio fiat, biliosi humores
 extra venas fluitantes, intro trahuntur: vnde fe-
 bres magis intenduntur, & ægri in vitæ discri-
 men veniunt, & hæc est ratio, ò viri prudentis-
 simi, propter quam Avicenna, ac post eum Me-
 dici omnes docti tantopere sanguinis extractio-
 nem in iis febribus timent, præcipue quando
 vrina cernitur subtilis citrina bilem vigentem
 omnino arguens. HIERONYMVS. Non
 igitur in iis febribus biliosis, primo sanguinem
 per venæ sectionem extrahere debemus? AM-
 ATVS. Ita Avicennam velle intelligo, & eo ma-
 gis quando vrina subtilis citrina apparet, quæ
 bilem prædominari arguit, in quo casu, si ve-
 nam secamus, bilis euocationem ad intra ve-

nas, quæ sanguinis feruorem facit timemus, quo malo nullum maius dari potest. HIER. Quid igitur agere debemus, ò Amate, quum in has incidere febres cholericas? AMAT. Primo minorans dictum medicamentum propinabimus: ut fluitantem bilē extra venas euacuemus, quæ parata est dum vena pertunditur ad venas reuocari. Nam ea deposita, timor non est post venæ sectionem, de humorum ebullitione efferuentiæ. HIE. Ea de causa ante venæ sectionē, omnium Medicorum consilio, clysterē immitendum iubemus. AMAT. Ita sit: sed minorans hoc medicamentum validius & potētius est, et magis rei propositæ deseruit. HIER. Quum ex Auicenna, ut humorum ebullitionem fugiamus, primo minorandum astruis, abs te scire vellē Amate amicissime, vbi nam apud eum hoc ita agendum legitaueris. AMAT. Capite de Causone, vbi ita operandum clarissimè docet, quū dicat, et nō phlebotometur: forte enim inflāmabit eos, et forte inuabit eos si fuerit illic turbiditas & rubedo (& subdit) & indiget lenificatione in principio fortiori, & curatione diligentiore quā alteri februm acutarum conueniat: per quæ verba satis monet, quòd qui biliosa febre laborat, lenitione magis indiget, quā qui altera acutarum februm vexari solet: quia timor est bilis ebullitionis, id est attractionis bilis extra venas ad in-

tra uncias, quã medēdi rationem ipse per longũ
 tēpus seruatiē habeo, & bene mihi semper suc-
 cessit. H I E R. Nam & apud Indos, vbi diu
 artem Medicam exerceo, quum primum in istos
 biliosis febribus laborantes incido, sic exordium
 curationis præpono: quo maximam gloriam mi-
 hi comparavi, ac questum non vulgarem, nec
 vnquam Arnaldũ Villanouanum secutus sum,
 qui in similibus febribus tanquã timidus phle-
 botomiam trium vel quatuor unciarum sangui-
 nis, quam refrigeratoriã vocat admittit. Sec-
 undum dubium propositum fuit, an biliosis fe-
 bribus laborantibus Sympi refrigerãtes tuto pro-
 pinari possunt, cui quæsito breuiter respondemus,
 quod sic, non ea tamen intētiõne, vt bilem, sub-
 tilem humorem, crassiorẽ reddamus, quum Ga-
 lenus nunquam hoc voluit: sed hac potius, vt Sy-
 ruporum refrigerantium qualitate refracta mē-
 brorum caliditas ac natura inde validior fa-
 cta, expellit humores, & de nouo alios non gi-
 gnat. Ceterum Auic. in hac parte perperam di-
 xisse, prætermittimus, veluti multa alia, quæ ad
 hanc rem faciunt. Tertium dubium est: ex eo
 quod ij medici. 7. die ægritudinis, pharmacum
 ægotanti propinatarunt, num in die critico phar-
 macum tuto ægotanti dari possit: cui dubio, nos
 breuitatem in hoc opere desiderantes responde-
 mus, quod Hippocrates libris de Morbis popu-
 lariter

lariter vagantibus, pharmacum die quarto, septimo, quartodecimo, & vigesimo prabet, quod Galenus non dubitat: immo variis in locis illis patrocinator, non solum pharmacum predictis diebus indicatoriis prabendo, sed sanguinis missionem admittendo, vt libro quarto de Ratione victus in morbis acutis, in quo pharmacum quarto die concedit, non minus libro Artis curatiuæ per venæ sectionem ad animæ vsque defectionem sanguinem misisse eodem die meminit, sed clarius libro nono Methodi medendi, vbi sanguinem esse quouis die mittendum, etiam septimo. si id morbus atque vires suadeant, iubet: modo tamen in iis diebus iudicium non expectetur: tunc enim secure & purgatio & venæ sectio fieri poterit. At si crismis iis diebus natura iudicium tentare videatur: tunc omnimoda artificialis euacuatio emittenda est: proinde quum egrotus hic de quo agimus septimo decretorio die, à natura iudiciū per secessum habuerit, toto cælo aberrarunt medici in pharmaco dando: quū inde certā illi mors subsecuta fuerit virium mirum prostrationem imbecillitati addendo.

DD iij

Curatio XCII. de ventriculi antiqua erosio-
ne, & capitis destillatione, ac tussi in-
genti sicca, & nonnullis aliis, quæ
ægotam ad obitum
traxerunt.

CATHARINA filia ma-
gnifici, & generosi Ioan-
nis Gódulani patritij Ra-
cusini, pulcherrima virgo,
ætatis septemdecim an-
norum: quum à teneris annis apud mo-
nachas Bartholomæi ægeret, non ea in-
tentione, vt ipsa monacha futura esset,
sed pater illi maritum virum probum af-
fectans, interim apud illas commorari sta-
tuit. Hæc igitur quum apud illas ægeret
circa os ventriculi erosiones persentire
cœpit, non eo tamen vt ex illis ingens
perciperet nocumentum: grandiori tan-
dem facta, ægrius erosiones ferebat, quia
magis ingrauescebant, & caliditatem in-
gentem circa ipsum ventriculũ cum mor-
sibus illis patiebatur: mala igitur qualita-
te per tam longum tempus in ventriculo
impressa, necessum erat inde alias per cõ-
munionem quandam oriri: veluti fuit à
capite destillatione in stomachũ ipsum,
vnde

vnde dolores intensiores facti sunt, & ad pectoris regionem, vnde tussis sicca, & ingens oriebatur: demum vt paucis concludam ob impressam malam intemperiem in ipso ventriculo, ob otium, merorem: quia tanquam carceribus retenta manebat, feminis rectione & iecur calidum, pituita falsa orta est, vt in Scholiis indicabitur, quæ in caput obrepens, & per continuum adscensum debilius factum pituitam ipsam discutere non valebat: vnde ad pectoris cauitatem per asperam arteriam, bronchum dictam destillans, tussim siccam concitabat, & febrim quotidie per duas, vel tres horas cum quodam membrorum tepore mouebat. Nam tussis frequentissima, vt dixi, erat & illa quidem sicca, ex falso humore exasperante membranam asperam arteriam intrinsecus ambientem, ex qua timor erat venæ rumpendæ, vt postea ita euenit, cum quibus, & ingens capitis dolor erat, & membrorum grauitas, & sitis cum falso sapore continua, quinimo parum dormiebat, & in stomacho intensam caliditatem, febris tempore sentiebat: & eo tempore quo non tussiebat, pectoris magnam constrictionem

incurrebat, & difficulter spirabat, quod non aliunde euenire certus eram quàm à multo humore destillante, asperam arteriam repletam, & coarctatam habete. hic enim est tãtorum morborum & affectionum variarum concatenatio, cum quibus menses seper cursum suum solito tempore habuerunt. Pro quibus curandis varij Medici accersiti sunt, quorũ primus Guido qui nunc apud Fulginates ex conducto Medicus agit, sanguinem per venæ sectionem illi extrahere fecit, cui ipse ac Federicus Seuerinus superadditi sumus, per duos longos annos in eadem perseverantes curatione: quartus Ioannes Lucensis Reuerèdissimi Cardinalis de Sancto Angelo Medicus doctissimus: quintus Hieronymus Fulginas, qui & nunc apud Ancõitanos agit. Quia igitur morbus ex ore ventriculi originem habere cœpit, circa eum primo animum aduertere cæteris non despectis opus erat, qui vt multis indiciis percepimus à multa pituita viscida crassa & tenace tenebatur: proinde ad oxymel, & hieram Galeni simplicem, ex septem rebus compositam confugimus, quæ etsi Galeni dicatur, ea potius tamen Andromacho tribuenda est,

est, vt ab illo octauo libro de Compositione medicamentorum secundum locos colligitur, immo Andromachum ex Themisone viro Prisco, & Asclepiadis discipulo eam accepisse, Aëtius refert, & Galenus non negat. habet igitur hiera hæc Galeni simplex dicta ad istum modum. R. aloes Indicæ, ʒ. xc. mastiches, cinnamomi, assari, croci, spicæ Indicæ, xylobalsami, añ. ʒ. vj. misce, & cum melle despumato fiat hiera picra simplex dicta, cuius drachmam vnam cum agarici scriptulo & oxymelite, catapotia parare faciebamus: quibus plerunque post attenuatam cum oxymelite materiam utebatur: quanquam & scamonium & fortiora nonnunquam prædictæ hieræ adiungebamus medicamenta. renitans enim humor hic erat, ac solutu difficilis, vt ad scillinū oxymel deuenire sepe quoque opus fuerit. Cæterum, quia à capite facta destillatio, multum vrgebat: quia ex ea stomachi affectio magis intendebatur, & tussis ingens sicca oriebatur, & insomnis ægrota perseuerabat, circa eam multum solliciti quoque eramus: & eo magis quia humor destillans acutus & falsus erat, syrupum igitur hunc descri-

pſimus. Recipe, ſyrupi violacei, iuſubini, añ. ʒ. ſem. papaueris ʒ. j. aquæ lactucæ ʒ. iij. miſce : quatuor igitur interpoſitis diebus, in quibus iciuno ſtomacho in aurora, & quando ibat dormitum ebibit, ac de ventris reſpondentia habita ſollicitudine, pharmacum hoc propinauimus, quod habet. Recipe. pulpæ caſſiæ nouiter extractæ vnciâ vnam agarici boni nouiter parati. ʒ. j. & ſem. ſyrupi roſati ſolutiui ʒ. j. decoctionis ſenæ ʒ. iij. miſce, fiat potus vnus, detur in aurora, & deſuper dormiat per horam, quo tum per ſuperiora & inferiora multa eiecit, poſt hanc cæterum euacuationem, friktionibus, retractionibus, & ligaturis per longum tempus vſi ſumus: veluti cucurbitulis, errhinis medicamentis & aliis ſimilibus: ſed quum hæc agebantur medicamenta materiam inſpiſſantia per os dabamus, qualia ſunt, diacodió, ſyrupus de papauere, de violis cõpoſitus iuſubinus. diatragacantum cū bolo Armeno ad formam lupinorú redactum : eſt enim vt obiter hoc dicâ, bolus Armenus officinarum vera terra Lemnia apud Galenum deſcripta. Nam vero bolo Armeno nos carere dubiú non eſt, dictis medicamen-
 tis

tis addimus pillulas bechicas, quas Gale-
 nus sub lingua quousque dissoluantur,
 vt in asperam transcant arteriam tenere
 commendat, sauoneam, cuius descriptio
 hæc breuis est. R. amyli ℥.iiij. succari li-
 bram vnam, aquæ violarū ℥.ij. ad ignem
 vt decet fiat sauonea, non minus hoc cō-
 dītum per plures dies deglutiebat.

R. succari violacei ℥.j. loch de altea si-
 ne speci. ℥.iiij. diatragacanthæ frig. ℥.sem.
 succari candi, violacei. ℥.iiij. syrapi de pa-
 pauere ℥.iiij. misce, fiat cōdītum, quo vtat-
 tur ad lubitum: post cœnam quoq; duas
 horas, vt somnum cōciliaremus syrupum
 de papauere concedebamus, aliquando
 verò diacodium, nonnunquā autem pil-
 lulas de cynoglossa, veluti alia varia arte-
 riaca medicamēta. vt verò materia fluxa,
 & in pectore contenta facilius reiectaretur
 extra pectus inungi faciebamus hoc,
 vel simili vnguento. R. olei violacei, a-
 mygdalarū dulciū añ. ℥.j. butyri recentis,
 axūgiæ gallinæ, añ. ℥.i. ad ignē misce, fiat
 vnguētum, quo pectus illinebatur: veluti
 sæpe oleo ex amygdalis dulcibus solo.
 Cæterū, ne in huius morbi descriptione
 amplius discurremus, scire decet, vt cæ-
 tera omnia optimè disposita erant: ita

cibus qui huic iuveni offerebatur optimi
 erat nutrimenti: veluti pullorum carnes,
 perdicis, phasiani, & hedi, lactucis, aut ci-
 coreæ, aut papaueris albo semine aqua
 incoctæ: veluti ex amylo parata panatel-
 la, & hordeacea ptisana, sed vesperi cœ-
 na prandio minor semper fuit, quam ve-
 luti & prandium, caro citoniorum cum
 succaro parata semper claudēbat. A vi-
 no porro nunquam eam abstinuimus,
 quia à paruis annis eo semper in potu v-
 sa fuit, quod mirum apud Lusitanicas
 mulieres dixerim, quæ ac si illis per reli-
 gionem vetitum esset, à vino abstinent,
 nec nisi tempore parturitionis ex illis
 perpauca illud gustant. Nam earum vir-
 gines adeo antiquorum Romanorum
 morum seruatrices sunt, vt malent mori,
 quàm vinum olfacere, ne dicam bibere.
 pura enim aqua contentæ euadunt: vte-
 batur igitur puella hæc in potu vino non
 nisi aqua ex coriandri decoctio parata, di-
 luto, & eo quidem in parua quantitate.
 Cæterum, dictis per longum tempus vfa
 fuit: quæ nihilominus eisdem citatis affe-
 ctionibus vexabatur, scilicet ventriculi
 morsibus cōtinua à capite destillatione,
 tussi frequenti, capitis dolore, membrorū

grauedine, & febricula dicta: vigebat autem tunc quū hæc agebatur rigida hyēs: sed quum hæc dicta medicamēta parum conferre videbantur, ad vesicatoriū medicamentum prope nucham admotū deuenimus, quod habet. R. Euphorbij. ʒʒ. cantharidum ʒ. j. aceti parum, cum massa fiat mixtio, ex qua nucis semiputamē plenum, loco per rasorium ex pilis glabro facto, admotum est: sequenti verò die disrupta vesica, cicer intus indidimus, vt vlcus altius penetraret, & humor ad illum currendo retraheretur: iis autem tribus diebus, tussis diminuta est, & febris remissa, sed postea inualuit vt prius, & symptomata grauissima sunt facta, contra quæ vt decebat occurrebamus, modò vnum, modò alterum præbendo medicamentum: sæpe tamen syrupos & pharmaca repetendo, tandem quadragesimo quinto die, tussis adeo puellam istam infestauit, vt sanguinem subito excreauerit spumofum rubrū humiditati cuidā admixtū: quāquam vltimo paucus viuidus nulli rei admixtus exiuerit, quæ ex vena pulmonis vel prope pulmonem existentem, effluxisse dubitabam. assidua enim humoris destillatione à capite in pectus vena quoquo mo-

do corofa ingenti illa tuffi aperta fuit, vnde fanguis ille effluxit, iuxta illud pro- uerbiale carmen, Affiduo illifū durū ca- uat vndula faxū, tunc verò pro ipfo fiftē- do fanguine, ac claudēdo orificio venæ difruptæ, hoc in nocte vfa fuit fyrupo.

R. fyrupi myrtini, papaueris, añ. ʒ. j. boli Armeni orientalis ʒ. ſe. miſce, in qua no- cte nihil ſcreauit, ſed aliquantulum dor- miuit. At in aurora fanguinem per nares concretum emiſit: vnde aliquis ſuſpicari poſſet, fanguinem illum, totum per os e- miſſum à capite fluxiſſe, non verò ex pe- ctore: ſed non ita ſe res habet, quum im- petu tuffis prædictæ fanguis ad caput eie- ctus fuerit: & poſtea per nares concretus emiſſus, vt quoq; Ferrariæ in iuvene quo- dam percepimus cuius curā vnà cum Bra ſauola habebamus: ſed pauculo interpo- ſito tempore, puella hæc cum tuffi verum fanguinem excreauit, & maiorem perſen ſit in thoracis medio dolorem: qua de re fyrupum prædictum iterare fecimus, vt cochleari elambendo deglutiret, & exte- rius locus vnguento de comitiſſa, vel de caſtaneorum corticibus inungebatur: por- rò in iure capi amyllum, & ſemen planta- ginis infundi faciebamus, quod pro victu

accipiebat. Cæterū, videtis puellam hanc in phtifim & hecticam descendere paratam, & eo magis quia post hanc sanguinis reiectionem, præter febrem putridam intermittentem, quem pati diximus, altera de nouo in nocte affligēs illi superuenit, quæ cum ingenti rigore, & impetu alternis noctibus inuadebat, vt difficilem admodum tantorum morborum nexum, quis dicere debeat: quia putridæ febres aperientibus indigent, destillatio verò & venæ ruptura constringētibus: hucusque tamen menses consueto tempore respondebāt. Cæterum febris nocturna illa, quæ alternis noctibus affligebat, & præter aliam diurnam superuenit, tertiana appellanda est: cuius cum prima febre pituitosæ naturam sapiente complicatio, hemitritæus, febris orta est: quam semitertianam Romani appellant. ex quotidiana enim siue pituitosa febre, & biliosa tertiana hemitrite⁹ resultat febris, quæ proculdubio malum portendit: tunc verò tantam humorum exuberantiam animaduertentes, eos quoquo modo ad expulsionem parare decreuimus, præcipuè syrupis bilem & pituitam respiciētibus, hoc modo.

Recip. fyrupi violacei ℥.j. oxymel. sim.
 fyrupi de endiuia añ. ℥.s. aquarum destil-
 laticiarum vice, hoc decocto diluantur.

R. radicum endiuia, petroselini añ. m.
 sem. capillorum Veneris m. j. prunorum
 Damascenorum num. xij. hordei pug. j.
 passularum absq; seminibus ℥.ij. in libris
 duabus aquæ fiat decoctio secundum ar-
 té, cuius vnciæ tres prædicto syrupo pro
 vice infundantur, & misce: ebibitis tãdem
 nonnullis ex iis dictis syrups, pharmacũ
 ex rhabarbaro & agarico compositũ ob-
 tulimus: sed nõ propterea pernecans mor-
 bus hic, ac carnifex cursum suum permu-
 tauit: sed in dies magis ingrauescebat, præ-
 cipuè tussis sicca illa quæ nunquam sepa-
 rabatur, vt credere par erat in pulmone
 vlcusculum aliquod esse: quanquam spu-
 ta si quæ erant, nullã indicabant saniem:
 quia vbi est vlcus, ibi necesse est sit pus: im-
 mo sputa in aqua mersa supernatabãt, &
 fundum non petebant. elapsis tandẽ no-
 uem mensibus, intentione habita ad de-
 stillationem, febrem & corporis aridita-
 tem, sequens decoctum parauimus.

R. testudinum nemoralium num. ij. bul-
 liant in aqua seruentissima demptis cor-
 ticibus, deinde lauentur vino, ac postea
 aqua

· aqua hordei, vel rosacea, tandem interanea pulpamenta dicta cū infra scriptis rebus coquantur. R. florum boraginis, capillorum Veneris, seminū melonis, lactuce, añ. ʒ. ʒ. radicū petroselini, boraginis, añ. ʒ. j. tragacāthi, gummi Arabici, amyli, glycyrizæ, añ. ʒ. sem, pinearum mundatarum, amygdalarum albarum, pistaciorum mundatorum, añ. ʒ. ij. bulliāt in libris sex aquæ, ad consumptionem medietatis, & colentur: cuius vncias quinque cum vna syrūpi violacei, quolibet die in aurora ieiuno stomacho bibat: spinam porro inungi ac renes costarūve regionem hoc vnguēto de lacte dicto fecim⁹, quod habet.

R. gummi tragacāthi, gūmi Arabici, añ. ʒ. j. infundātur in aqua rosacea per diem & noctē: & addatur olei violacei ʒ. j. & f. butyri recētis ʒ. ʒ. camphoræ ʒ. i. misce, & in mortario cum lacte muliebri fiat vnguentum: hoc enim vnguētum optimum est, nec quicquam fætet vt aliud in quod medullæ ossium vituli, aut pinguedines ingrediuntur, quod ex lacte asinino, vel caprino parari posset: post ebibitum verò syrūpum totum, floris cassiæ nouiter extracti drachmas decem, in pulli iure dissolutas, per horam ante prādium dedimus,

& bene contulit: quia febres nocturnæ di-
ctæ, quæ plerunque nullum seruabant or-
dinem remissæ fuerunt, ita vt extoto era-
dicatæ visæ sint: sed tussis grauior & tre-
quentior est facta: sed id in causam verte-
bam, quòd deobturatis meatibus à syru-
po aperiète febres remissæ sunt: sed subti-
liata materia magis fluebat & distillabat,
ac tussim frequētius mouebat: at quia tūc
thoracis strictura maximè vrgebat, fomē-
tum sequens parauimus, quod habet.

Recip. Rosarum rubrarū, Camomillæ,
meliloti, matrū violarum, radicū alteæ,
añ. m. j. seminis lini, scæni Græci, añ. pug.
j. in libris decem aquæ fiat decoctio, facta
decoctione & colatura, adde olei amyg-
dalarū dulcium, lib. sem. misce, in qua fil-
trum imbibitum, ac optimè expressum, ea-
lidum pectori applicetur, & sæpe innoue-
tur, ne sua frigiditate obstruat, ac pectori
noceat, vt suadet Hip. lib. de ratione vi-
ctus in morbis acutis secundo & quarto,
vbi de pleuritide agit. At interpositis nō-
nullis diebus in quibus ægroto ieiuno
stomacho nihil præter ius capi cum pau-
co succaro bibendum dabamus, cassiam
Aegyptiacam succaro conditam, prout
ab Alexandria, & Chairō ciuitate affer-
tur, pro

tur, pro ventre mouendo cōcedebamus: sed cum iis morborum complicatio omnino perseuerabat. Nam tres febres inter noctem, & diem ægotam inuadebant: & symptomata cætera aucta erant, pro quibus varia quotidie machinabamur, præcipuè elambetinum hoc, quod interdium deglutiebat & ita habet. R. amygdalarum dulcium, seminis angurię, añ. ʒ. ij. iridis Illyricæ ʒ. ij. cinnamomi ʒ. j. succi violarum recentium ʒ. iij. succari ʒ. vj. & vt decet paretur, modus autem paradi talis est, primo sequens conficiatur decoctum.

R. hyssopi siccæ ʒ. vj. tussilaginis, id est, farfarę ʒ. j. & s. liquiritię, ʒ. iij. in libra vna aquæ fiat decoctio ad medias, & colaturæ adde prædictum succum violarum & succarum, & ad igne létum ferueat quousque & decoctum, & succus confumantur: postea verò adde semina, & amygdalas optimè pistas, & vltimo cynamomū ac pulueris radiceis iridis Illyricæ, & misce ac fiat lambetinum: successū tamen tēporis ilium dolor illi superuenit, vnde dubium ortum inter medicos fuit, an vlcus in pulmone haberet, vel potius in pectoris regione, vel nullum horū haberet & tuberculum in intercostalibus musculis.

pateretur, vel forsan empyematica esset: nō enim rationes vnicuique pro sua abstruenda opinione deficiebāt:perseuerabāt tamē tres dictæ febres, quæ interdū & noctu cū tepore, & rigore affligebant: contra quas, sæpe pharmaca & potiones parauimus, frustra tamen. Non minus ab rasis capillis capiti ceratum hoc admouimus, quod habet.

R. Pulueris rosarum rubrarum, farinæ hordei. an. ʒ. iij. santalorū, an. ʒ. se. seminis hyoscyami, lactucæ, an. ʒ. iij. pulueris baccarum cupressi, verbenæ, foliorum myrti. an. ʒ. 2. cioci ʒ. i. mastiches, resinę terebinthine, ceræ, an. q. suf. misce, & ad ignem fiat ceratum molle, cuius sufficiens quantitas in aluta extēdatur, &incipiti admoueat, propositū nanque fuerat de cauterio admouendo in commissura coronali, vel potius in brachio, quod negligentia prætermissum fuit. nec enim errores silere decet, quando Hippocrates diuinus se aberrasse in futurarum cognitionem fateatur, vt apud ipsum est legere libro quinto de morbis populariter vagantibus Historia Autonomi in Omilodemum supressis mēsis hęc peius semper habuit, mense tamen Februarij, millesimi

lesimi quingentesimi quadragessimino-
ni, febrium rigores minui cœperunt, &
symptomata solita: sed ecce tussis grauif-
sima similis primæ superuenit, & ita intē-
sa vt pectus disrumpi videretur: viges-
mo tandem die eiusdem dicti mensis,
menstrua quæ iam diu & per plures men-
ses supressa erant, fluere cœperunt, & ea
quidem in bona quantitate, nigerrima ta-
men: auctis tandem omnibus prædictis
morbis, ac decumbentibus viribus diem
suum obiit vigesimo octauo die mēsis Iu-
lij anni prædicti, millesimi quingentesi-
simi quadragessimoni.

S C H O L I A.

DEstillatio, à qua potissimū puella hæc o-
biit salsa erat: proinde quomodo humor
salsus in corpore fiat, enarratione hic scire erit,
vt praxi theoremata coniungamus: fit igitur hu-
mor salsus, authore Galeno lib. 2. de Differen-
tiis febriū, & libris de Facultatibus simpl. me-
dic. duobus modis: altero, ob humorū putrefactio-
nem: altero verò ob mixtionē serosæ humidita-
tis cum humore: ob humorū putrefactionē, quia
illa ebullitione partes quædā terrestriores reddi-
te humorem totū salsum reddunt. Sic enim pu-
teales quedam aquæ ex longa ebullitione salsa

AMATI LVSITANI

euadunt: ob serosam verò humiditatē humorī cō
iunctam, quia serosa hæc humiditas præter qua-
tuor humores in corpore reperta natura sua sal-
sa est: vt in vrina percipitur, quam salsedinē hu-
mori cui miscetur impertitur & salsus euadit:
sed hanc secundā salsedinis causam Gentiles de
Fulgineo, apud Galen. nō recte nouit, vt ex suis
verbis facillimè quis percipere poterit, quā Gale-
num præter rationem lancinet. Auicenna tamen
hunc secundum modum generandi humoris salsi
ad mixtionem bilis cum pituita redegit, qui sa-
nè modus à Galeni citato non multū abhorret:
modo per pituitam siue phlegma serosam hanc
humiditatem intelligat: vel vt Auicenna à viti-
ligatorum morsibus defendatur, dicamus quòd
quum bilis amara pituitæ mixtione quadā de-
terminata à calore nostri corporis misceatur, in-
de necesse erit salsus consletur sapor, vt Augusti-
nus Niphus librū Meteororum, pro Auicennæ
defensione adnotauit: vnde Manardi experimē-
tum contra Auicennā adductum nullius esse va-
loris, bonus Philosophus deprehendet: Inquit enī
Manardus epistola quinta decimioctauī librī
suarū epistolarū, quū exiguā aloes amaræ por-
tionē, aquæ misceret, inde aquā illā non salsam,
sed potius amara resultasse. Ficulneū enim ex-
perimētum hoc est: quia, vt diximus, nō quæuis:
sed determinata potius à calore (vt salsus inde

generetur sapor) commixtio requiritur. Maris porro salsedo confurgit à quodam adusto terrestri illi admixto subtili à calore solis exhalato, quanquam non desint alij qui mari salsedinem tribuant, ob salis montes, in ipso Oceano marius patre repertos: quum videant alibi mare dulcibus aquis, & non salsis ornatum: sed hæc in presenti dixisse sit satis. Caterum, dubium non vulgare occurrit, & ad rationem curandi non parum faciens, utrum pituita salsa, calida sit, an potius frigida. cui dubio nos respondemus, quod Galenus quandoque eam calidam dicit, quandoque verò frigidam: sed id absque contrarietate aliqua, quum pituita salsa, siue humor salsus, sua natura calidus, siccus, mordax, & acutus est: & eo calidior, mordacior, & acutior, dicendus est, quo salsior fuerit: vnde libris de Facult. simpl. med. & tertio lib. Aphor. humorem salsum calidum absolutè esse dixit: quum verò humor salsus, parum salsus reperitur, parum calidus dicendus est: & ita parum calidus, ut eum Galenus quandoque frigidum dixerit, ut libro quarto de Ratione victus in morbis acutis, & secundo de Virtutibus materialibus, muriam enim parum salsam, frigidam dicimus, nimis autem salsam, in qua eum supernatat calidissimam: hoc tamen semper verum est, quod quanto magis humor salsus est, tanto crassior est, & calidior.

*Curatio nonagesimatertia de ani procidentia,
& sedis hæmorrhoidibus,
ac pudendorum tumefactione.*

MV L I E R nobilis Anconitana geminos pueros peperit, quorum pondere, & labore partus tēpore, vt plerunque partum difficilem habentibus euenit, in ani procidentiam, siue ani exitum deuenit: veluti in hæmorrhoides, ac pudendorum tumefactionem. primo igitur de ano ad suum locum reducendo solliciti fuimus, quod opus facillime adepti sumus: primo cum vino calido lauando, ac sebaceo impellendo, quo reducto emplastrum sequēs desuper admouimus. Recipe mastiches, thuris, sumacchiorum, rosarum rubrarum, corticū granatorum, añ. ʒ. sem. balaustiorum, myrtilorum, añ. m. sem. omnia vt decet pistentur. & vino rubro styptico excepta, ac calida ano applicentur: libera enim iis ab hac fuit affectione: postea verò nos vertimus ad pudendorum tumefactionem, quę cataplasmate composito ex camomilla,

la, meliloto, fœnu Græco, femine lini, hordeo, ac lentium farina discussa fuit, adiectis tamen oleis, vt fieri solet, camomillino, ac completo rosaceo. Restabant autem hæmorrhoides cæcæ magnum inducentes dolorem: qui ita sedatus fuit. Recipe matrum violarum, rosarum siccarum, camomillæ, meliloti, fœni Græci, sem. lini, phlomis, maluæ añ. m. ij. in libris decem aquæ fiat decoctio, & mulier panis bene circumdata in sella regia sedens suffitum recipiat: At dum multum vexabatur dolore, hoc illinebatur medicamento, quod habet. Recipe opij. ℥. j. butyri recentis ℥. vnam, vitelli oui, nu. j. olei rosarum parum, misce, in mortario plumbeo fiat linimentum: alteri verò cui hæmorrhoides apertæ erant hoc vsi sumus vnguento. Recipe pulueris plumbi loti ℥. iij. vitelli oui num. j. olei rosacei, ceræ, añ. parum, fiat vnguentum.

Curatio nonagesimaquarta de quodam asthmatico, suspirioso dicto.

S I M O N iuuenis triginta annorum, natura asthmaticus, dictus anhelosus, siue suspiriosus, olim Gallica scabie infectus fuit: qui præter

volas manuum, & pedum plantas, quas scabritie infectas habebat, nullum in capite, aut alia totius corporis parte tuberculum, aut dolorem, scabiémque patiebatur: plerunque tamen grauissima ex asthmae incurrebat symptomata: at quū febris cōtinua corripereetur, cum qua multa expuebat: die quinto deficientibus viribus nihil amplius expuit, tandem initio septimi obiit non sine patrum & amicorum suorum dolore, fuit autem dies obitus decimustertius, mensis Februarij, millesimi quingentesimi quadragesiminoni, quatuor horis ante auroram.

Curatio nonagesimaquinta, de dolore pedum.

VVENIS Alutarius robustus, natus annos quinque supra viginti, pedum dolore corripiebatur, ita vt ambulare non poterat: quum ad eum accederem, & causam vnde morbus euenire poterat interrogarem, respōdet apud Illyricum in Zara ciuitate coriā parallē hoc sequenti modo, primo in aqua marina diu pro eluendis coriis & pelibus

libus morabatur : postea inde subito ad aquam dulcem tepidam se conferebat pro eisdem concianandis pellibus , vnde morbum originem traxisse suspicabatur : & merito sane , quia ob motum & exercitium , ac tepentes aquas humores constricti marina aqua dissoluebantur : vnde quædam vnitatis dissolutio fiebat , & dolor oriebatur. ab ipso igitur morbo curandi indicationem sumentes , primo sanguinem emisimus per venæ sectionem in brachij curuatura : deinde leui exhibito pharmaco ad balneū ex marina aqua paratum , eum traximus , quo pedes & crura lauabat , & ex toto intra decem dies sanitati fuit restitutus.

*Curatio nonagesimasexta vbi nam deficit
emibus brachialibus , arteriarum
pulsus proprehendenda febrili tangi à
medico debeant.*

CAPITANE O ob facinus commissum publicè Venetiis manus ambæ per brachialia abscissæ fuerunt,

fuerunt, ita vt cum postea ægrotaret, pulsus arteriarum in ipsis brachialibus deprehendi non poterant: quæsitum tandem inter medicos præsentés, vbi nam arteria tangi deberet? variè responsum fuit: altero propè cor asseuerante, altero verò in temporibus: demum cum Galeno conclusum fuit, quod vbi pulsus carpi occultatur tarso arteria tangenda est, id est arteria in pede ad secundum digitum post maximum sitam: vnde rectè eos medicos facere mihi visum est, qui quum de obitu, aut virium prostratione suspicantur, ad illam tangendam arteriam accedunt: quum cæteris pulsatilibus, prima deficiat, quia longinquior à fornacis calore sit. Sic enim doctiss. Galenus lib. tertio de Anatomicis administrationibus, inquit, Id autem inde liquido constat, quòd carnosus nusquam in crure pulsus appareat, nisi in tarso id rectè ad secundum digitum post maximum: tangimus itaque subinde arteriam inibi sitam, cum ea quæ brachiali subest, attingere nõ potuerimus.

*Curatio nonagesima septima de carbunculi nato
 eto in oculi palpebra inferiori.*

QVI ex Antibari Anconâ venit mercator, carbunculum Græcis anthracé dictum in oculi palpebra inferiori passus est: tumebat autem non solum vniuersa ipsius affecti oculi particula: sed alterius quoq; vniuersa regio, & collum, ac pectus, contra què morbum atrocem, ac lethalem incedentes, illico sanguinis libram integram ex cephalica, capitali dicta vena, eiusdem lateris extrahere fecimus. Nam ad animi defectionem vsque Galenus libro Methodi medendi decimoquarto, & secundo ad Glauconè non timet, & ea de causa cum vires optimè constabant, alteram ex eodem loco sanguinis libram fluere permisi, quum primum tamen prima sanguinis extractio facta fuit: ad crustæ & totius vlceris scarificationè nos diuertimus, profundis vt locus ferebat plagis, quas incisiones aqua salsa calente perfundere feci: & desuper hoc admouere emplastrum.

Recipe maluarum, violarum, radicum

alteæ, añ. manipulum vnum: in aqua fiat
 decoctio, cui adde farinae lentium, hor-
 dei, orobi, añ. ʒ. tres butyri recētis ʒ. duas
 salis ʒ. sem. vitellorum ouorum, num. ij.
 oxymelitis quātum ad spissitudinem me-
 diocrem sufficiat, fiat emplastrum: porrò
 particulae circumiacētes ex vnguento de
 bolo Armeno illinebantur: emplastrum
 tamen de arnoglossa à recentioribus in
 hoc casu multum laudatur, quod habet.
 Recipe arnoglossi, lentium, panis furna-
 cei añ. part. æquales, coquantur in aqua,
 & mea sententia in oxymelite satius ef-
 fet. Auicenna tamen gallas prædicto ad-
 didit emplastro, qui in eodem quoque ca-
 su, emplastrum probat, quod ex duobus
 constat malis granatis, aceto, vel aqua a-
 cetosa coctis: remedium sanè à Paulo
 decerptum quod ego parti laboranti nū-
 quam admouerem, in impetum multa-
 rum materierum oculum ad pernitiē tra-
 hentium timerem: in hoc porrò casu, fa-
 ctis scarificationibus Aegyptiacum quan-
 doque imponebamus, ac desuper empla-
 strum prædictum: quibus ex toto cru-
 stacea vlcera decisa sunt: & postea pau-
 cis aliis medicamentis cicatrici locus re-
 ductus

ductus, non absque tamen scedatione: nam depressa palpebra mansit, vt inuitè oculus lachrymat. Cæterum quum morbus hic sæuissimus sit, ac intra paucas horas ne dicam dies opus suū compleat, celeriter nulla interposita mora illi obuiandum est, præcipuè extremis remediis, quibus ilico eius venenū extirpat, inter quæ cauterium ex candente ferro laudare est, ac ex arsenico paratum, modò locus aut membrum id genus remediorum absque læsione ferre possit. Cæterum, quum hæc scribimus in mentem venit Medicus quidam, qui quum in ægrotū quendam carbunculo propè genu laborantem incidere, illi sanguinem per venæ sectionē in brachio extraxit, ex qua venæ sectione, ilico æger in obitum deuenit: ob raptū enim sanguinis venenosi, & in carbone obstructi, mors subsequuta, vt videtis, fuit. Fit autem vt obiter hoc dicamus, carbunculus, ex influente sanguine, nigro crassoque, ac scæculento, eodēque feruente, atque impensè calido, qui semper cum crusta exoritur: aliquando verò cum pustulis, ac vesicis similibus ambulat, quæ ex tenui quadam humiditate

admixta oriuntur, & inde carbunculus cum pustula appellatur: vt in hoc casu interuenit, & frequentissimè contingit: nostro tamen ægrotanti syrupos ex nenuphare, & citri acetositate ad contemperandam supremam caliditatem illico in principio dedimus.

Curatio nonagesimoctaua de admotione remedium circa os ventriculi male affecti.

ARCHANGELA VXOR strenui militis Edobardi, quum male cibum concoqueret, & ob imbecillitatè stomachi, in vomitum prona semper esset: nos rogat medicamentum illi demus, quo sana, & ab affectione dicta, libera euadat, cui obtemperans, multa machinati sumus, & an emplastra admouenda essent parti anteriori & posteriori ventriculi, in dubium à medicis assistentibus versum fuit, cui quæsito ipse cum Neotericis affirmatiuè respondi: alij verò anteriori parti admouendum cerotum vel emplastrum aut quoduis aliud medicamentum tantum contendebant, quia Galenus,

lenus, vt illi dicunt, nunquã pro ore ventriculi roborando medicamenta dorso applicuit: secus autem pro stomacho, gula, siue œsophago dicto, qui dorsi spinæ secundum latus dextrum alligatur, & ea de causa vndecimo spondyli dorsi linimentum, aut ceratum rectè applicari ad Galeni intentionem libro decimosexto de Vsu partium posset: vndecimo spondyli, diximus, septem colli computando, thoracis autem quatuor: cui loco stomachus subiacet, & os ventriculi continuatur. locum autem Galeni quo illi fulciebantur dicere, affecto stomacho, siue gula, aut œsophago dicto cataplasmata siue linimenta dorso spinæ esse ponenda: non verò ipsius stomachi ore patiente, vt libro decimotertio Methodi medendi habetur: quem mea sententia non intelligunt. ita enim capite septimodecimo prædicti libri, textus inquit: voco hoc loco stomachum, gulam, quã propriè Græci stomachum appellant: nonnunquam enim ita etiam vocant os ventriculi: veluti quum stomachice anima linqui aliquos dicunt, verum in gula, quæ propriè vocatur stomachus cataplasmata super

spinam dorsi imponimus, non autem ad pectus, vel vt altera habet litera, non autem anteriori parti: idem facim⁹, & quum os ventriculi phlegmone vrgetur, si quidem spinæ gula superiacet per collum, & pectus deorsum vsq; ad ventriculum porrecta: haftenus Galeni verba, quibus Medici illi contra me mordicus contendebant, nullatenus dorso spinæ emplastrum vnum, vel alterum affecto ipso ore ventriculi imponendum esse: sed frustra sanè quum Galenū non intelligant: quia tantū abest, vt hoc quod ipsi intelligunt, Galenus dicat, vt potius contrarium si quis penitus eius sensum perceperit eum dicere inueniet: inquit enim Galenus, quòd affecta gula quæ propriè stomachus vocatur, cataplasmata dorsi spinæ imponenda sunt, quem admodum facimus, quum os ventris phlegmone vrgetur: nec in hoc dubium aliquod est, sed ij, quum perfidia sua omnia euertere conantur, Galeni locos pertinaciter interpretantur, nec enim me latent, quæ Cornarius Commentariis suis in libris de Compositione medicamentorum secundum locos super hac re scripserit:

quum.

quum reuera hæc nostra indubitata sit
 sententia. sed iam age quòd Galenus
 nunquam de hac re verbum fecerit: non
 ne ratio ad hoc agendum nos inuitat?
 H I E R. Maximè sanè quia prædicto lo-
 co spinæ, vt diximus, os vètris copulatur,
 & continuatur: vt ex corporù dissectione
 percipimus, A M A T. Quum igitur ven-
 triculus membrum in corpore præci-
 puum sit, vt Q. Sirenus, eum totius cor-
 poris regem describere nõ vereatur, cõ-
 sonum est, vt quum male sit affectus, ad
 eius restituendum robur duplici in loco
 inungatur, anteriori scilicet, & postero-
 ri: & eo magis vt duplici illa inunctione
 membra quæ illum circundant, vt peri-
 toneum, omentum, & membra ipsum cir-
 cummunientia quoq; recreentur, à qui-
 bus adiutus, ac instauratus, validior red-
 datur ad superandos, qui ipsum infestant
 morbos. H I E R. Ita fit, & quando mi-
 hi aliquis ventriculum debilem habens
 occurrit: semper auxilia anteriori parti
 ventriculi ad scuti formam, & poste-
 riori thoracis spõdyli quinto admoueo.
 A M A T. Meserrimi mea sentetia dicendi
 sunt Medici illi, qui alteri tantum parti

remedia applicant: quum vtriq; etiam ad Galeni mentem admouere ea debeant, vt ex Aëtio, & Cornelio Celso quoque quisque percipere poterit.

*Curatio XCIX. de podagra, & chiragra,
& nonnullis quæ ad venæ sectionem faciunt,*

AMBROSIVS Cratan-
der Spoletanus, vir singu-
laris doctrinæ, & qui cum
eloquentia coniunctam sa-
pientiam habet: anno se-
xagesimo ætatis suæ: quum aliàs articula-
ri morbo laborasset, in chiragram, hoc
est manus inflationem, & dolorem inci-
dit: Solet enim morbus hic plerunque ab
humore calido & frigido ex capite præ-
cipuè destilante oriri, vt Hippocrates di-
uinus ille adnotauit: Si enim ad pedes
descendit, podagra dicitur: si vero ad ma-
nus chiragra: si verò ad vniuersum cor-
pus, arthritidis morbus, id est, articularis
absolute appellatur: quem pati vidimus
Antuerpiæ nobilem quendam virum iu-
stitiæ Protectorem, quem vulgo Burgi-
magistrum

magistrum appellant: quum igitur nobilis hic vir de quo agimus, post multam remediorum applicationem, cedemato-
 so tumore manum occupante, liber euasisset, in febrem quandam incidit, quam comitabatur capitis dolor: membrorum laxitas, ac totius corporis pigrities quædam: pro quibus omnibus sanguinem in cubiti flexu extraximus, & illico melius habuit: omnino tamen quærebatur, & merito sanè, quia multa pituita in intestinis putrescebat, vt excrementis percipiebamus, quæ non nisi pituitosa, & mucosa semper erant: tandem pharmaco propinato, vniuersum corpus euacuante, & nonnullis adhibitis, malam capitis temperiem, & iocinoris emendantibus, sanitati integræ fuit restitutus.

S C H O L I A.

QVVM variis de causis articularis morbus oriri soleat: sic raro pauperes imandere, ipsum videmus, vnde rectè Græcus Poëta podagram, deam $\mu\iota\sigma\sigma\pi\tau\omega\chi\acute{o}\rho$. id est, odio habentem pauperes appellat: quia ad eos nunquã vel raro accedat: accedit quippe, ac sæpe ad di-

MATI LV SITANI

uites, & otio viuentes visitat: vnde quidam disticho hoc eleganter podagræ originem describens, ita dixit.

λυσιμειλοῦς βᾶχϋ, καὶ λυσιμειλοῦς ἀφροδίτῃ
γεννᾶται θυγατὴρ λυσιμειλῆς ποδᾶγρᾶ. Τῆς
Que sic ad verbum verti possunt

Soluere membra solet Bacchus, solet & Venus ipsa

Soluere & ex illis nata podagra solet:

Ita vt ex Baccho Deo membrorum dissolutore, & Venere Dea membrorum dissolutrice: filia podagra nascatur, membrorum dissolutrix. Caterū, quum in corona doctorū hominum essemus, & docto huic viro vena secaretur, in dubium versum fuit: num pertusa vena, illico digitum liceat super imponere, & sanguinis fluxum per paululum tempus cohibere. Secundo, an fluente sanguine, tuto potius aque egroto concedi possit, vel saltem illico post sanguinis missionem, demum vt omnes circa primum absoluendum comenere, ita circa secundum non parua orta fuit altercatio: quum enim secta vena est vulneri digitum super imponere optimum esse omnes astruunt: quia virtus discernens deteriorem sanguinem ad sectionem transmittit: sed potissimum hoc fiat consularem quādo egrotus, metu, terrore, vel stomachi demorsu in lipothymiam incidit,

incidit, vel paratus est incidere: intercepto enim
 fluore virtus recreatur, et exinde euacuatio com-
 pleta subsequetur: nec enim hoc tantum in prin-
 cipio fieri debet, sed ipso fluente sanguine, mo-
 do virium imbecillitatem timemus, proinde iis
 quibus vires debiles sunt hac vti cautela in ve-
 nae sectione sanum semper erit consilium. Ad se-
 cundum verò dubium, quod est an medio san-
 guinis cursu aquam egroti bibendam tuto dare
 possimus. Respondemus quòd si non vrg. t ne-
 cessitas, nec aeger in lipothymia paratus est in-
 cidere. quòd tunc nec aqua, aut alterius rei potus
 offerendus est, immo ex toto abnegandus: quia
 ea fortè fluor interciperetur, sed in hoc maior
 dubij vis consistit, an facta vene sectione: et flu-
 xione cohibita, continuo febricitantibus conue-
 niat dare frigida potù: quia multi ex hodiernis
 Medicis, id taquã egroti convenientissimũ mo-
 liuntur, & in praxim ducunt, hac fulti ratione,
 quia quum bonum sit sanguinem & humores
 intra venas contentos refrigerare, aqua in sto-
 machum ingesta, à venis sanguinis missione
 inanita, attrahitur, et sic humores refrigerat, qui
 verò oppositum agendum contendunt Gal. addu-
 cunt libro nono Methodi medendi, & alibi di-
 centem: cui sanguis extrahitur, interpositis dua-
 bus horis, cibus, & potus non nisi exhibendus est:

At mea sententia : qui febricitantibus aque potum à sanguinis missione concedunt, multa sunt laude digni, nimirum, quia ratiocinatione verissima vtuntur, & à Galeni mēte non aliena. Caterum, quum in presenti de chiragra sermo incidere: in mentem venit Ludouicus Viues Valētinius, vir omnium suffragiis doctissimus, vt eius attestantur monumenta, præcipue commentaria illa quæ super D. Augustini librum de Ciuitate Dei edidit: qui quum apud Antuerpienses ageret, ac chiragra laboraret ab eo sui accessit, ad ipsius bonâ recuperâdam valetudinē: tophaceas enim durities in manus articulis habebat quas decoctum ligni guaiaci non rectè exhibitum firmauerat. Natura enim biliosus hic vir erat, qui ob contumacissimas durities illas, quas Græci poros, Latini tophos appellant, calamum ad scribendum vix arripere poterat: & ea de causa quum præsens essem lacrimis persusus, decoctum guaiaci deplorabat, & eo magis quia post eius haustum, quæ ipse commentariis meis prioribus super Dioscoride in lucem editis de guaiaci natura, & temperamento scripseram, legerat: mirum enim in modum guaiacum exiccat, quo fit, temperatura sicca, multum obest, non igitur omnibus indiscrete guaiaci decoctum, præcipue ex vino confectum

Etum offerendum est, quia inde insanabiles
 ægitudines oriuntur: quare hic lubentissimè ad-
 monerem, vt qui complexionones calidas & sic-
 cas habent habitudines extenuatas: materiam
 morbi adustiore, ab hoc potu abstinerent: qui
 verò crassi sunt, natura puitosi, humores lentos
 & frigidos habentes, secure eo vti possunt.

Curatio C. de angina occupante laringem, &
 œsophagum, simulque quòd per
 clysteres iniecta iuscula
 nutrire possunt.

MVLIER nobilis angina vexabat. ita vt nec loqui nec cibũ deglutire esset possibile, vnde laringem bronchi, siue tracheæ arteriæ caput dictum, affectam esse, simul ac œsophagi orificium certum est: vnde quum sic, ac emortua permaneret, per octo dies eam iniectis per anum iusculis, & ptisana seruauimus: nec enim bonus Medicus in hac re dubium committere debet, an in alium per anum iniecta nutrimenta in corporis substantiam verti possint: noui-

mus enim nos, nō ex sophismatibus propositis, aut argumentis pro hac re adductis: sed ex ipsa corporis dissectione, quòd nutrimenta clysmatibus per anum iniecta optimè nutrire possunt, vt in hac percepimus muliere quia ex ipso iecinore ad crassiora intestina venulæ quædam propagantur: per quas indigentia tempore iecinori ipsum ad se nutrimentum per anum iniectum ex ipsis crassioribus intestinis attrahere potest, quod noscens Cornelius Celsus libro tertio suæ medicinae, capite decimonono, minimè de hac re dubitavit, veluti post eum Abinzoar gloriosus, ac cæteri Mauritani, nec Galenus vnquam hæc si non astruxit, saltem negauit, vt libro secundo de Composit. medic. secundum locos, capite de Cephaleæ cura, & tertio de Symptomatum causis percipi potest. Cæterū, quum de clysteribus loquor memoriæ occurrit, quòd quum probus quidam vir ileum siue iliacum morbum, quem recentiores medici Miserere mei Deus, Latiniore autem voluulum appellant, paterent: & per superiora multa euomeret: per inferiora verò nulla remitteret post plures
 inie-

iniectos clysteres, ac oblongas glandulas quas Hippoc. longitudinis decem digitorum in latitudine, quandoque immitti suadet, quibus nihil egressit, ad hoc artificium deuenimus, quo scopum obtinimus, & ægrum ab orci faucibus liberauimus: ita enim artificium habet: follem fabrilem, quo passim ignem accendimus optimè concinnatum, ano indidimus, & eo flatum in ventrem immisimus quo extracto infusum emolliens cum trochiscis alandaal paratum, per clysterem æneum, syringam dictam, subito eiaculari fecimus: quo stercorea illico dissoluta, ac colliquata fuere & demum educta: sic enim in hoc morbo operandum suadet Hippocrates libro tertio de Morbis, capite quintodecimo, quem legere ne pigeat oro: sunt enim pulchra ibi ab eo scripta, & ad rem medicā vtilissima: & sic primæ centuriæ est Finis. Anconæ Anno M. D. XLX. Kalen. Decembris Romana Sede Pastore vacante, & Carolo Quinto Cæsare imperante.

FINIS.

Res.
5941 P.

PARIS
1553/1554

Nome: João RODRIGUES
DE CASTELO BRANCO

n. 1541 - C. Branco
A Sabonca Suica
1568

Midi. Ant. h. g.
F. Ingra
ANCONA
ROMA

